

**VZGOJNO-
IZOBRAŽEVALNI
PROGRAM
WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE**

KAZALO

1. SPLOŠNI DEL	2
1.1. IME VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA:	2
1.2. CILJI VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA.....	2
1.3. TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA.....	4
1.4. OBVEZNI NAČINI PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA.....	4
1.5. POGOJI ZA VKLJUČITEV	5
1.6. POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE IZOBRAŽEVANJA	7
1.7. PREHODNOST V ČASU ŠOLANJA	7
2. POSEBNI DEL	8
2.1. PREDMETNIK – OBVEZNI DEL	8
2.2. RAZŠIRJENI DEL PREDMETNIKA.....	13
3. IZOBRAZBA UČITELJEV	14
4. PRILOGA: SODELUJOČI PRI IZDELAVI PROGRAMA WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE	15
	1

1. SPLOŠNI DEL

1.1. IME VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA:

Waldorfska osnovna šola – osnovnošolski program po načelih waldorfske pedagogike

1.2. CILJI VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA

Splošni cilji osnovne šole so opredeljeni v 2. členu Zakona o osnovni šoli, nadgrajeni so v duhu waldorfske pedagogike in so:

- zagotavljanje splošne izobrazbe,
- vzpodbujanje skladnega razvoja posameznika na telesni, duševni in duhovni ravni,
- vzpodbujanje razvoja k socialni zrelosti posameznika,
- razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporočanje in izražanje v slovenskem jeziku oziroma v maternem jeziku,
- vzpodbujanje zavesti o integriteti posameznika,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije, njenih državnih simbolih in njeni kulturi,
- vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo tako iz evropske tradicije kot iz zakladnice svetovne kulturne in duhovne dediščine,
- vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v socialno usmerjeni demokratični družbi,
- doseganje mednarodno primerljivih standardov znanj za življenje in nadaljevanje šolanja,

- pridobivanje splošnih in uporabnih znanj, ki omogočajo samostojno, učinkovito sožitje z družbenim in naravnim okoljem,
- starosti primerno razvijanje kritične moči razsojanja in čustvene inteligence,
- razvijanje in ohranjanje lastne kulturne tradicije in spoštovanje kulturnih tradicij drugih narodov in narodnosti,
- seznanjanje z drugimi kulturami, učenje tujih jezikov in vzpostavljanje živega stika s predstavniki drugih držav,
- omogočanje skladnega osebostnega razvoja, ki bo ustrezalo otrokovim sposobnostim in otroku lastnim zakonitostim razvoja,
- razvijanje nadarjenosti in usposabljanje za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje,
- vzpodbujanje lastne ustvarjalnosti in inovativnosti,
- oblikovanje in vzpodbujanje zdravega načina življenja ter aktivnega, odgovornega odnosa do sebe, soljudi, narave in prostora,
- seznanjanje s temelji pravne države.

Posebni učno – vzgojni cilji so:

- prepoznavanje otrokovih ustvarjalnih sposobnosti in talentov ter spodbujanje njihovega celostnega razvoja,
- prepoznavanje in odpravljanje otrokovih razvojnih šibkosti,
- vzpodbujanje in učenje zdravih oblik komuniciranja ter obvladovanje tehnik komuniciranja v konfliktnih situacijah (komunikacijski trening in druge socialne veščine),
- seznanitev s pomenom in vplivom medijev (radio, TV, časopis, internet,...),
- razvijanje celostne ekologije skozi sožitje človeka in narave (npr. voda, hrana, odnosi do narave, način razmišljanja,...) ,
- razvijanje ročnih spretnosti v luči uravnoteženega razvoja (roke, srce, glava),
- razvijanje celostne zavesti o gibanju v času in prostoru (evritmija, igre,...),

- razvijanje zdravorazumskega mišljenja,
- razvijanje sposobnosti za soočanje in reševanje problemov ter seznanjanje z oblikami pomoči, ki obstajajo v družbi,
- spodbujanje in razvijanje zaupanja v lastne sposobnosti.

1.3. TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

Waldorfska osnovna šola je osnovnošolski vzgojno izobraževalni program, ki traja devet let.

Šolsko leto se prične 1. septembra in konča 31. avgusta, pouk poteka praviloma 5 dni v tednu, od ponedeljka do petka, 38 tednov v šolskem letu, izjeme so lahko določene v letnem delovnem načrtu zavoda.

Počitnice in delitev šolskega leta na manjše enote, npr. na trimestre so praviloma usklajene z javnimi šolami v Sloveniji, razen če ni v letnem delovnem načrtu drugače določeno.

1.4. OBVEZNI NAČINI PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA

Preverjanje znanja omogoča dobiti vpogled v trenutno učno situacijo posameznika in razreda kot celote ter ni namenjeno ocenjevanju, ampak je le informacija za učitelja in učence. Ocenjevanje znanja je proces, ki sledi preverjanju in utrjevanju znanja.

Ocenjevanje v waldorfski osnovni šoli je vsa leta opisno. S takim pristopom učitelj oriše (karakterizira) učenčeve kognitivne, čustvene, socialne in motorične dosežke z vidika doseganja zastavljenih ciljev in standardov znanj ter v luči njegovega individualnega razvoja. Opisna ocena ni omejena zgolj na posameznikovo doseganje standardov znanj, ampak zajema doseganje ciljev celotnega programa waldorfske šole. Poleg dosežkov vsebuje tudi individualne okoliščine, v katerih je nastal nek izdelek, ali je bilo pokazano določeno znanje. Ocena naj vsebuje hkrati povzetek sedanjega stanja kot tudi predloge za nadaljnje delo,

nakaže naj tudi vizijo prihodnjega razvoja. Ocenjuje se z jasnimi, strnjenimi, nedvoumnimi izrazi, ki dovolj natančno opišejo individualno situacijo učenke oz. učenca.

Ocenjevanje lahko poteka individualno ali skupinsko, neposredno s spraševanjem ter pisnimi preizkusi znanja ali posredno, ko usvojeno večino ocenimo preko izdelkov, kot so učenčevi pisni izdelki, likovni, tehnični in drugi izdelki, sodelovanje pri pouku, odnos do dela ter nastopi v gledaliških predstavah, nastopi na šolskih praznikih, sodelovanje v šolah v naravi ter dosežki pri različnih projektih v okviru enega ali več predmetov.

Vsako šolsko leto, ob zaključku pouka, šola izda opisno spričevalo, ki vsebuje opisne ocene za vse predmete. Iz končne opisne ocene posameznega predmeta mora biti jasno razvidno, ali je ocena pozitivna ali negativna in pri pozitivni oceni mora biti iz celotnega opisa razvidno, ali gre za odlično, prav dobro, dobro ali zadostno pozitivno oceno. Opisne ocene v drugem in tretjem triletju so prevedljive v številčne pri vseh predmetih, pri katerih javne šole uporabljajo številčno ocenjevanje.

Številčno ocenjevanje se uporablja predvsem za potrebe morebitnega prehoda učenk in učencev na druge šole, praviloma le od 4. razreda naprej. V devetem razredu dobijo vsi učenci, ki nadaljujejo šolanje drugje, poleg opisnega tudi spričevalo s številčnimi ocenami in splošnim uspehom.

Ob zaključku osnovnega šolanja bodo učenci v skladu s 64. členom Zakona o osnovni šoli opravljali nacionalni preizkus znanja.

1.5. POGOJI ZA VKLJUČITEV

V waldorfsko osnovno šolo lahko vpišejo svoje otroke vsi zainteresirani starši ne glede na narodnostno in etnično pripadnost, spol, jezik, versko pripadnost, standard ali socialni status staršev. Šola nima šolskega okoliša, kar pomeni, da kraj bivanja pri vpisovanju ni pomemben.

V 1. razred osnovne šole se vpišejo otroci v skladu z določili 45. in 46. člena Zakona o osnovni šoli (Ur. l. RS št. 12/96, 33/97 in 59/01), ki določajo pogoje za vpis, ugotavljanje pripravljenosti otroka za vstop v šolo ter odložitev šolanja.*

Vsi starši, ki se zanimajo za vpis svojih otrok v waldorfsko osnovno šolo, bodo na informativnih srečanjih in s pisnimi materiali seznanjeni z osnovnimi značilnostmi waldorfske pedagogike, načinom dela šole in njenimi pravilniki, z dosedanjimi izkušnjami ter z medsebojnimi obveznostmi: šole do njih in njih do šole.

Ko se starši odločijo za vpis, se opravi z njimi vse potrebne razgovore in se jih seznanijo s celotnim programom in načinom izobraževanja, organizacijo in pravnim področjem ter akti waldorfske šole. Sprejem je odvisen tudi od tega, ali obstajajo osnovni pogoji, ki omogočajo plodno sodelovanje na področju vzgoje in izobraževanja med šolo in starši:

- sprejemanje osnovnih načel waldorfske pedagogike,
- sprejemanje vzgojno izobraževalnega programa in pravil waldorfske šole,
- pripravljenost staršev na sodelovanje z učitelji šole v vseh vprašanjih, ki se tičejo njihovega otroka, ob upoštevanju pedagoških kompetenc učitelja.

Ob vpisu starši in šola podpišejo dogovor o medsebojnih obveznostih in sodelovanju.

* V 1. razred vpisujejo starši otroke, ki bodo v koledarskem letu, v katerem bodo začeli obiskovati osnovno šolo, dopolnili 6 let. Otroku se lahko na predlog staršev, zdravstvene službe ali komisije za usmerjanje vpis odloži za eno leto, če se ugotovi, da otrok ni pripravljen na vstop v šolo (Uradni list RS št. 12/96, 33/97, Zakon o osnovni šoli – ZOsn, 45. in 46. člen).

Ob določenih pogojih je v vse razrede možen tudi prepis iz drugih osnovnih šol. Učenec(ka) je praviloma vključen v razred, ki ustreza njegovi kronološki starosti. Sprejem v določen razred je odvisen od situacije v razredu, v katerega se želi posameznik vpisati, ter njegovih – njenih individualnih potreb in zmožnosti. Za predmetna področja, ki so posebnost waldorfske osnovne šole, se učencu(ki) v dogovoru s starši s strani šole zagotovi dodatna pomoč.

1.6. POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE IZOBRAŽEVANJA

Po zaključku enega razreda praviloma vsi učenci in učenke napredujejo v višji razred. Izjeme so ob izrazitem odstopanju pri dosežkih ali v razvoju možne na podlagi odločitve pedagoške konference in dogovora s starši.

Predmetnik in učni načrt waldorfske osnovne šole zagotavljata, da lahko učenke in učenci s končano waldorfsko osnovno šolo pridobijo vsaj tak izobrazbeni standard kot tisti, ki obiskujejo javne osnovne šole. Učenka ali učenec konča vzgojno izobraževalni program, ko uspešno zaključi 9. razred, kar pomeni, da ima pozitivne ocene iz vseh predmetov in uspešno opravi z zakonom predpisano zaključno preverjanje znanja. (glej 72. člen Zakona o osn. šoli)

1.7. PREHODNOST V ČASU ŠOLANJA

Ker waldorfska pedagogika dosega določene izobrazbene standarde prej in določene kasneje kot v javnih šolah, waldorfski program zagotavlja, da so ob koncu vsakega triletja doseženi vse minimalni standardi znanj, ki so potrebni za nemoten prehod na javno osnovno šolo. Če starši prepisujejo otroka iz waldorfske na javno osnovno šolo, je priporočljivo, da to storijo ali po 3. ali po 6. razredu waldorfske osnovne šole.

2. POSEBNI DEL

2.1.PREDMETNIK – OBVEZNI DEL

Tedensko število ur na predmet	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r	6.r	7.r	8.r	9.r
Predvideno št. tednov v šol. letu	35	35	35	35	35	35	35	35	32
slovenščina *	5,6	5,6	5,6	4,65	4,25	4,25	3,75	3,75	3,75
matematika *	3,7	3,7	3,7	3,65	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75
spoznavanje okolja *	2,4	2,4	2,4						
geografija *				0,9	1,2	1,2	1	1	1,1
zgodovina *				0,9	1,8	1,5	1,75	1,75	1,75
biologija *				1,2	1,5	1,5	1,45	1,4	1,4
fizika *						0,9	1	1,5	1,5
kemija *							1	1	1,9
angleščina	1,5	1,5	1,5	3	3	3	2	2	2
nemščina	1,5	1,5	1,5	3	2	2	2	2	2

Tedensko število ur na predmet	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r	6.r	7.r	8.r	9.r
evritmija	1	1	1	1	1	1	2	2	2
športna vzgoja	2	2	2	2	2	2	2	2	2
glasbena vzgoja	1	1	1	1,5	1	1	1	1	2
likovna vzgoja	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ročna dela	2	2	2	2	2	1	2	2	2
lesorestvo					1	1	1	1	
religija in etika							1	1	1
razredna ura							0,5	0,5	0,5
nerazporejene ure	0,3	0,3	0,3	1,2	0,5	0,9	1,8	1,35	0,35
SKUPNO TEDENSKO ŠTEVILO UR	22	22	22	26	26	26	30	30	30

Tedensko število ur na predmet	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r	6.r	7.r	8.r	9.r
---------------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

Razpored treh tednov dejavnosti po tematskih sklopih in s primerom dodeljenih dni. Delitev je okvirna in je vsako leto določena z letnim delovnim načrtom.	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r	6.r	7.r	8.r	9.r
Naravoslovno – tehnični dnevi	4 Mihaelovo in drugi dnevi	4 Mihaelovo in dr. dnevi	3 obiski – poklici in kmetije	3 veslanje na Kolpi	4 olimpijada	5 Pohorje in geološka transverz.	3 kolesarjenje	5 veslanje po Ljubljani	3 naravoslovni dnevi
Šole v naravi			3 obiski – poklici in kmetije	5 tek na smučeh	5 pohod Slavnik morje	3 tabor v Ogleju	5 alpsko smučanje	3 turna smuka	5 jadranje
Športni dnevi	2 drsanje, 2 pohod, 1 sankanje	2 drsanje, 2 pohod 1 sankanje	2 drsanje, 2 pohod 1 sankanje	2 drsanje, 2 pohod 1 sankanje/tek na smučeh	2 drsanje, 2 pohod 1 zimski športni dan	2 drsanje, 2 pohod 1 zimski športni dan	2 drsanje, 2 pohod 1 zimski športni dan	2 drsanje, 2 pohod 1 zimski športni dan	2 drsanje, 2 pohod 1 zimski športni dan

Tedensko število ur na predmet	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r	6.r	7.r	8.r	9.r
Kulturni dnevi	6 Martinovo, pust in drugi	6 Martinovo, pust in drugi	4 Mihaelovo, Martinovo, pust in drugi	3 Martinovo, pust in drugi k. dnevi	3 Martinovo, pust in drugi k. dnevi	3 Martinovo, pust in drugi k. dnevi	2	2 obisk koncerta.	2 obisk koncerta.

KOMENTAR K OBVEZNEMU DELU PREDMETNIKA

Predmeti, ki so v tabeli označeni z zvezdico, se poučujejo v učnih obdobjih – epohah. To pomeni, da se 3 do 5 tednov zapored na urniku pojavlja v glavni uri isti predmet (matematika, nato slovenščina itd). Poleg glavnih ur so tem predmetom namenjene še dodatne ure za redno tedensko utrjevanje. Pri izračunu obremenitve za te predmete se uporablja izračunano povprečno število ur preko celega leta.

O nerazporejenih urah odloča vsako šolsko leto Svet zavoda v okviru letnega delovnega načrta in jih praviloma razporedi med predmete obveznega dela predmetnika glede na specifične potrebe posameznega razreda.

TRIJE TEDNI DEJAVNOSTI Šola tri tedne dejavnosti razporedi z letnim delovnim načrtom, praviloma med športne, naravoslovno – tehnične in kulturne dneve. Praviloma so omenjeni trije sklopi, razporejeni v približno enakem razmerju. Predhodna tabela kaže eno od možnosti.

2.2 RAZŠIRJENI DEL PREDMETNIKA

Ta del je za učenke in učence neobvezen, a ga šola izvaja oziroma ga ponudi kot možnost.

Število ur na teden	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
dopolnilni pouk	1	1	1	1	1	1	1	1	1
dodatni pouk	1	1	1	1	1	1	1	1	1
indiv. pomoč	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
slovenščina							1	1	1
matematika							1	1	1
angleščina oz. 1.tuj jezik							1	1	1
nemščina oz. 2. tuj jezik							1	1	1
INTERESNE DEJAVNOSTI	2	2	2	2	2	2	2	2	2
skupaj ur v razširjenem delu	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	8,5	8,5	8,5

JUTRANJE VARSTVO IN PODALJŠANO BIVANJE

Pred pričetkom pouka šola, glede na potrebe, organizira jutranje varstvo. Čas trajanja varstva se določi za vsako šolsko leto v okviru letnega delovnega načrta.

Podaljšano bivanje se prične po končanem pouku, ko učenci in učenke odidejo v spremstvu učitelja na kosilo. Po kosilu poteka usmerjeni in neusmerjeni prosti čas oz. druge dejavnosti, za katere se, v skladu z letnim delovnim načrtom, kjer je opredeljen podrobni načrt dela, in trenutnimi potrebami dogovorita učitelj podaljšanega bivanja in razrednik.

V začetku podaljšanega bivanja je za vsak razred praviloma določen en učitelj, izjemoma dva, kasneje pa se skupine združujejo glede na število otrok.

3. IZOBRAZBA UČITELJEV

Waldorfske šole so šole, ki izobražujejo po posebnih pedagoških načelih (3. odst. 17. člena ZOFVI), zato v skladu z drugim odstavkom 104. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ne veljajo pogoji, predpisani za strokovne delavce javnih vrtcev in šol.

Strokovni delavci v waldorfski šoli morajo imeti praviloma končano visoko izobrazbo ter imeti pridobljena dodatna strokovna znanja za poučevanje po načelih waldorfske pedagogike in za poučevanje posameznega predmeta. V izjemnih primerih lahko poučuje določen predmet učitelj, ki ne izpolnjuje vseh pogojev. V teh izjemnih primerih je ključna odločitev direktorja.

Za predmete, ki se poučujejo v glavni uri (matematiko, slovenščino, zgodovino, geografijo, fiziko, kemijo, biologijo), je ves čas priporočljivo, v zadnjem triletju pa obvezno, sodelovanje razrednika oz. učitelja, ki poučuje enega od naštetih predmetov, s strokovnjakom s tega področja, če seveda že nosilec predmeta ni sam strokovnjak za to področje.

4.PRILOGA: SODELUJOČI PRI IZDELAVI PROGRAMA WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE

Predmet	Avtorji	Sodelavanje/ Pregledovanje	Lektoriranje	Oblikovanje
Splošni in posebni del u.n.	Mohor Demšar, Iča Marušič Fištravec	Iztok Kordiš, Branka Strmole Ukmar, Vera Grobelšek, Nadja Lazar	Betka Jamnik	Nadja Lazar
Slovenščina	Francka Imeri, Vera Grobelšek	Vlasta Veselko, Polona Legvart, Marica Bratina	Betka Jamnik	Nadja Lazar
Matematika	Miljenka Moharič, Nadja Lazar	Alenka Klokočovnik, Mohor Demšar, Anica Lonec	Beba Splichal	Nadja Lazar
Spoznavanje okolja	Francka Imeri, Matej Razinger	Mohor Demšar	Beba Splichal	Nadja Lazar
Geografija	Francka Imeri	Nada Antauer	Beba Splichal	Nadja Lazar
Zgodovina	Branka Strmole Ukmar, Jožica Trpin	Mohor Demšar, Breda Pavlovič	Beba Splichal	Nadja Lazar

Predmet	Avtorji	Sodelavanje/ Pregledovanje	Lektoriranje	Oblikovanje
Biologija	Adrijana Florjanc	Petra Munda, Nada Antauer, Tjaša Kovše	Beba Splichal	Nadja Lazar
Fizika	Miljenka Moharič	Dr. Darja Žunič Lojen, Suzana Tomšič, Brane Petek, Mohor Demšar	Beba Splichal	Nadja Lazar
Kemija	Anita Kragl	Petra Munda	Betka Jamnik	Nadja Lazar
Angleščina	Maja Maletin Kolarič, Lidija Perko Habinc, Jasna Sukič	Barbara Galle	Betka Jamnik	Nadja Lazar
Nemščina	Melita Valič, Bernarda Šmit, Ema Šertel, Petra Munda	Staša Petrovič, Petra Dovč,	Betka Jamnik	Nadja Lazar
Evritmija	Darja Zagorc		Betka Jamnik	Nadja Lazar

Predmet	Avtorji	Sodelavanje/ Pregledovanje	Lektoriranje	Oblikovanje
Športna vzgoja	Iztok Kordiš, Vera Grobelšek, Dr. Marjeta Kovač, Dr. Doljana Novak	Dr. Franc Cankar	Mia Južina	Nadja Lazar
Glasbena vzgoja	Boštjan Štrajhar, Marina Čado	Mohor Demšar	Mia Južina	Nadja Lazar
Likovna vzgoja	Mojca Koncija	Dr. Tonka Tacol – svetovalka, Nada Antauer	Katja Klopčič	Nadja Lazar
Ročna dela	Marja Čepin, Nadja Lazar, Maja Maletin Kolarič		Katja Klopčič	Nadja Lazar
Lesorestvo	Mohor Demšar	Brane Petek	Betka Jamnik	Nadja Lazar
Religija in etika	Mohor Demšar, Maja Maletin Kolarič	Breda Pavlovič	Beba Splichal	Nadja Lazar

Vzgojno izobraževalni program waldorfske osnovne šole je nastal predvsem kot plod medsebojnega sodelovanja Waldorfske šole Ljubljana in mariborskega zavoda Waldorf ter povezav s pristojnimi institucijami v Sloveniji in Evropi: npr. European Council of Steiner Waldorf Education, Zavod za šolstvo RS, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport RS, Strokovni svet RS za splošno izobraževanje ter obe komisiji: za osnovne in za zasebne šole.

Hvala vsem, ki podpirajo obstoj waldorfske pedagogike v Sloveniji, ter seveda vsem, ki so kakorkoli podprli proces nastajanja pričujočega programa.

Poudarimo, da je to osnova, ki se bo še razvijala, dopolnjevala. Kakor je živ vsak učni proces, tako je živ tudi posamezen učni načrt. Kar je živo, želi rasti, se želi razvijati.

Na zgornjem seznamu morda kdo od sodelujočih manjka. Morda zato, ker ni želel, da je napisan, morda smo pozabili nanj ali nanjo. Za morebitne netočnosti in pomanjkljivosti nam oprostite, prosimo za vaše razumevanje – hvala.

Kdor želi več informacij o waldorfski pedagogiki in Waldorfski šoli Ljubljana, naj obišče spletno stran www.o-waldorf.lj.edus.si ali pokliče 01 / 56 55 910.

Mohor Demšar,
Vodja projekta osnovnošolski učni načrti
na Waldorfski šoli Ljubljana

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

ANGLEŠČINA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	22
2. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	23
POSLUŠANJE IN SLUŠNO RAZUMEVANJE	23
GOVORNO SPOROČANJE	24
BRANJE IN BRALNO RAZUMEVANJE	24
PISANJE IN PISNO SPOROČANJE	25
IZGOVORJAVA	25
BESEDIŠČE	26
3. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	27
3.1. PRVO TRILETJE	27
3.1.1. Temeljni standardi znanja	28
3.1.2. Posebna didaktična priporočila in primeri gradiv	29
3.2. DRUGO TRILETJE	30
3.2.1. Temeljni standardi znanja	32
	20

3.2.2 Posebna didaktična priporočila in primeri gradiv	35
3.3. TRETJE TRILETJE	36
3.3.1. Temeljni standardi znanja	38
3.3.2. Posebna didaktična priporočila in primeri gradiv	39
3.3.3. Dodatno priporočeni operativni cilji v 3. tletju	40

1. OPREDELITEV PREDMETA

Angleščina se praviloma poučuje kot prvi tuji jezik od 1. do 9. razreda.

Tuji jeziki učencem odprejo okno v svet in jih povežejo z našo skupno človečnostjo. Skozi vsako ljudsko dušo jezika, ki se skriva v ljudskih pesmih, pravljicah, legendah, basnih, zaobjamejo ves svet in postanejo del svetovne družine. Tako lahko medkulturno komunicirajo in gojijo spoštovanje in strpnost do drugih jezikov in kultur. Prav tako pa s tem poglobijo razumevanje svojega materinega jezika in spoznavajo izrazne možnosti različnih jezikovnih sistemov.

Pouk angleščine prispeva k osebostnemu razvoju učencev in goji njihovo narodno identiteto in lastne kulturne vrednote.

Dva tuja jezika se poučujeta od prvega razreda dalje, in sicer v prvih letih po principu posnemanja. Cilj pouka v nižjih razredih je preko iger, pesmi in recitacij v otroku vzbuditi občutek za jezik in razumevanje le-tega skozi kontekst dogajanja in situacij. S pisnim in slovničnim spoznavanjem jezika začinjamo v četrtem razredu. To je obdobje, ko učenci odkrivajo pravila, zakonitosti in lepoto tujega jezika. Velik poudarek je na spoznavanju značilnosti, kultur in dosežkov dežel, v katerih se govori angleščina, iz geografskega, zgodovinskega, sociološkega in umetnostnega vidika. Še posebej se to učencem približa s konkretnimi in smiselnimi nalogami, kot so dramatizacija besedila, recitacija, peka peciva po izvornih receptih, ljudski plesi in pesmi, praznovanja... kakor tudi obravnava umetniških besedil, priprava projektov, referatov, stiki z naravnimi govorci in drugo.

Pouk tujega jezika ni namenjen samo razvijanju jezikovnih sposobnosti za razumevanje in sporočanje, razumevanje glasoslovnih, oblikoslovnih, skladijskih, besednih in besedilnih ravni, temveč tudi razvijanju srčne kulture in osebnih medkulturnih stikov.

2. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

To poglavje na kratko navaja primere dejavnosti, s katerimi razvijamo sposobnosti poslušanja in slušnega razumevanja, govornega sporočanja, branja in bralnega razumevanja, pisanja in pisnega sporočanja, izgovorjave in besedišča.

Poslušanje in slušno razumevanje

V prvem triletju waldorfske šole poteka pouk angleščine samo govorno (t.i. oral approach), tako da učenci govorno posnemajo to, kar slišijo. Glede na to lahko zatrdimo, da je v waldorfski šoli govorjenje in poslušanje kar najtesneje povezano in se nenehno naravno prepleta. Učitelj tako usmerja pouk, ga vodi, daje navodila, uporablja mimiko, gestikulacijo in dramatiziranje. Besedila, ki jih učenci poslušajo so pripovedne pesmi, pesmice, ki zahtevajo dejanja (action songs), prstne igre, zgodbe, številčne igre in izštevanke, petje, uganke, pravljice, legende, basni, pesmice abecede, tradicionalne ljudske pesmi o letnih časih, praznikih idr. Učitelj vse zgoraj naštetu umetniško obvlada na pamet, saj v nižjih razredih ne bere iz knjig. Pri tem mora biti pozoren, da je njegov govor razumljiv, jasen, neposreden ter da si stvari logično sledijo. Besedila ustrezajo spoznavnim možnostim učencev in njihovi razvojni stopnji. Ključnega pomena je ponavljanje in uporaba vzporednih struktur.

V drugem in tretjem triletju ostaja osnovna metodika poslušanja enaka. Učitelj si še vedno želi kar najpristnejšega, živega odnosa med njim in učenci tako, da snov za poslušanje posreduje iz srca. Naravni govorniki iz različnih angleško govorečih držav so pogosti gostje v tem obdobju in predstavljajo drugi vir slušnih besedil. Učenci se tako srečajo z različicami angleške izgovorjave. Drugi viri poslušanja, kot so avdio in video kasete, zgoščenke in podobni materiali, se pri pouku praviloma ne uporabljajo.

Primeri dejavnosti za razvijanje slušnega razumevanja od prvega do devetega razreda: razlikovanje rime, ritma, nebesedni odziv (telesno sledenje navodilom, pesmicam...), ugibanje, pojmovanje, urejanje, prenos podatkov v druge oblike, odgovori na vprašanja, prav/narobe, da/ne, ugibanje o tematiki poslušanega glede na naslov ali ključne besede, zapisovanje določenih podrobnosti, vaje krake obnove poslušanega, domišljijsko nadaljevanje poslušanega in drugo.

Govorno sporočanje

V prvem triletju so govorne dejavnosti vodene, sprva kot posnemanje (recitiranje, igranje z gibi idr.), kaj kmalu pa učenci zmorejo odgovoriti na preprosta vprašanja o sebi, svoji družini, živalih, vremenu in podobno. Izjemnega pomena je, da učencem že od prvega dne ustvarimo varne, ljubeče pogoje in jim počasi – skozi ponavljanje – ponujamo vse več jezikovnih sredstev. Dejavnosti morajo biti pripravljene tako, da se počutijo nagovorjene, motivirane za sodelovanje. Neprestano jih je potrebno vzpodbujati in jim skozi živo, umetniško besedo prebujati ljubezen do tujega jezika. Primeri dejavnosti za vzpodbujanje sposobnosti govora od prvega do devetega razreda: ponavljanje, opazovanje, poslušanje in sodelovanje, petje in recitiranje lahko spremljamo (z gestami ali telesno dejavnostjo – tako skupinsko kot individualno), dramatizacije, igre vlog, simulacije, dialogi, ugibanja, izmenjava informacij, lutkovne predstave in drugo.

Menjavanje med tujim in maternim jezikom ni primerno. Učitelj se trudi, da se izraža besedno in nebesedno.

Branje in bralno razumevanje

V prvem triletju bralnih sposobnosti praviloma ne razvijamo. Na začetku drugega triletja učenci napišejo prve besede v angleščini in jih tudi preberejo. To morajo biti kratke pesmi, ki so se jih že naučili na pamet. V tem obdobju začno ozaveščati razlike med pisno in govorno

podobo angleščine. V petem razredu začnemo postopoma razvijati tudi to spretnost skozi čim bolj avtentična besedila. Učenci v tem obdobju berejo na glas (na začetku skupinsko in kasneje individualno). Na ta način razvijamo in preverjamo njihovo izgovorjavo ter jo lahko po potrebi korigiramo.

Primeri dejavnosti za razvijanje sposobnosti branja od prvega do devetega razreda: iskanje razlik in podobnosti, besedne uganke, vprašanja in odgovori na prebrano besedilo, različne igre za povezovanje besed, črk, slik (bingo, domino, wordsearch idr.), urejanje po kategorijah, napovedovanje, izmenjava informacij, ugibanje, vprašalniki, spominske igre in drugo.

Pisanje in pisno sporočanje

V prvem triletju učenci praviloma ne zapisujejo. V četrtem razredu zapišejo prve angleške besede pesmi, krajša besedila, verze ipd., s čimer se prične sistematični pouk pismenosti v angleškem jeziku. Napake, ki bodo v začetku prisotne, se bodo tako postopno odpravljale. V drugem in tretjem triletju učence postopoma uvajamo v bolj samostojne, kreativne oblike pisanja. Z razvijanjem sposobnosti pisanja razvijamo tudi besedišče in izgovorjavo ter vpeljujemo učence v oblikoslovno skladijske zakonitosti pisanih besedil.

Primeri dejavnosti za razvijanje sposobnosti pisanja: odgovori na vprašanja, reševanje križank, povezovanje, ugibanje, razvrščanje besed in podatkov v kategorije, pisanje na osnovi podatkov, dopolnjevanje povedi, zgodb, besedil, tvorjenje krajših in daljših besedil ipd.

Izgovorjava

Izgovorjavi se v waldorfski šoli posveča še poseben pomen, saj so govorne dejavnosti zares žive in zabavne, učitelj pa ima odgovornost, da z njimi doseže tudi določen cilj. Takšen cilj je gotovo izgovorjava, zato se s poukom dveh tujih jezikov v waldorfski šoli prične že v

prvem razredu. Odgovor, zakaj je tako, je moč najti v dejstvu, da so govorni organi v času vstopa v šolo še dovolj neoblikovani, fleksibilni in odprti za oblikovanje dobre izgovorjave v tujem jeziku. Otrokom je s tem dano, da lahko doživljajo tuj jezik na podoben način kot maternega, da ga torej postopoma usvajajo s posnemanjem. Intonacijo, naglas in ritem gojimo pri vsaki šolski uri znotraj že utečenega ritmičnega dela. Dejavnosti, ki so pri tem delu še posebej koristne, so petje pesmi, recitiranje, dramatizacije del, lomilci jezika (t.i. Tongue-twisters), ritmizirana besedila, umetniška in ljudska besedila iz raznih angleško govorečih držav idr.

Besedišče

Usvajanje besedišča se prične najprej na nezavednem nivoju (skozi prepevanje pesmi, recitiranje, igranje vlog ipd.) in je tesno povezano z gibanjem. Sledi prepoznavanje in poimenovanje stvari, oseb in dejavnosti skozi risanje, ugibanje, iskanje podobnosti/nasprotij, opise, prevode, mimiko, gibanje, slikovne materiale, razne igre idr. Učenci imajo ob koncu devetega razreda bogat besedni zaklad, delno tudi zaradi obravnavanja raznovrstnih umetniških besedil angleških kultur.

3. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Minimalni standardi znanja opisujejo učenčevo jezikovno znanje, s katerim pokaže, da obvlada program učenja angleščine kot prvega tujega jezika v vsakem triletju waldorfske osnovne šole.

Učenci pokažejo, da dosegajo minimalne standarde znanja pri vseh štirih spretnostih (slušno razumevanje, govorno sporočanje, bralno razumevanje, pisno sporočanje).

Pri govornem sporočanju učenci sodelujejo v vodenih dejavnostih reproduktivne narave. Besedišče je omejeno na obravnavane teme. Učenci praviloma razumejo učiteljeva osnovna navodila in se nanje odzivajo. Izgovorjava, ritem in intonacija znanih jezikovnih sredstev kažejo na približevanje normi. Pisno sporočanje še ni prisotno. Jezikovno znanje je še zelo omejeno.

3.1. PRVO TRILETJE

Za dosego minimalnih standardov znanja naj bi učenci pokazali naslednja znanja in jezikovne spretnosti:

POSLUŠANJE IN SLUŠNO RAZUMEVANJE	GOVORNO SPOROČANJE
<ul style="list-style-type: none">◆ Učenci sledijo enostavnim navodilom.◆ Učenci pokažejo razumevanje bistva besedil:<ul style="list-style-type: none">– z ustreznim nebesednim odzivom (mimika),– s kratkim besednim odzivom (ključna beseda),– razlikujejo, razvrščajo, dopolnjujejo.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none">◆ poimenujejo,◆ posnemajo skupinsko recitacijo,◆ pojejo,◆ dopolnjujejo dele pripovednega gradiva,◆ ponavljajo in posnemajo.

3.1.1. Temeljni standardi znanja

Učenci:

- se znajo predstaviti in posloviti ter povedati, koliko so stari,
- znajo povedati svojo telefonsko številko in naslov,
- znajo na pamet recitirati, peti, zaigrati pesmi, zgodbe, prstne igrice, s primerno izgovorjavo in intonacijo,
- pravilno razumejo preproste ukaze in jih znajo izvršiti,
- razumejo preprosta vprašanja v zvezi z naslednjim tematskimi sklopi: My family My friends, My pets, Colors, Days, Months, Directions, Animals, Seasons, Weather... in na njih odgovarjajo s kratkim besednim ali nebesednim odzivom,
- znajo šteti do 20,
- znajo zapeti ali recitirati angleško abecedo,
- prepoznajo in poimenujejo glavne barve,
- prepoznajo glavne dele oblačil in dele telesa,
- poimenujejo stvari v razredu (chairs, window...),
- poznajo repertoar pesmi, prstnih iger, izštevanek idr., ki se izvajajo s skupinskim ponavljanjem in posnemanjem,
- posnemajo izgovorjavo, ritem in intonacijo.

Učenci se na nezavednem nivoju preko pesmi, izštevanek, iger, pripovednega gradiva idr. srečajo z naslednjimi slovničnimi strukturami:

- glagol »biti« in »imeti«– to be, to have,
- strukture »this is«, »these are«,
- »yes/no questions«,
- množina samostalnikov,
- osnovne vprašalnice »what, where«,
- Present Simple in Present Continuous,
- osnovni glagoli v pretekliku,

- prihodnji čas,
- osebni in svojilni zaimki.

3.1.2. Posebna didaktična priporočila in primeri gradiv

Glavna metoda poučevanja v prvem triletju je ustna (t.i.oral approach) in se naslanja na posnemanje. Izvaja se skozi naslednje sklope: *Praise and prayer, Finger plays, Counting -out Rhymes and Number Games, Little dialogues, Action Rhymes, Classroom games, Singing Games, Songs, Riddles, Fables, Fairy Tales, Alphabet Songs, Traditional Skipping Rhymes, Seasonal Poems, Stories, Puppetry* in dejavnosti: mrd. petje, recitiranje, gestikuliranje, mimika, poimenovanje, urejanje, dopolnjevanje, napovedovanje, ponavljanje, razlikovanje, spraševanje, izmenjava informacij. Bralno in pisno razumevanje še ni prisotno.

Kognitivno poučevanje slovnice je na tej stopnji povsem neumestno, raznovrstne slovnične strukture se spontano pojavljajo v danih učnih vsebinah in učenci jih usvajajo na nezavedni ravni.

- Primerno gradivo najdemo v knjigah kot so »*Rhythms, Rhymes, Games and Songs for the Lower School*«, »*Plays for the Lower and Middle School*«, »*Early One Morning : Folksongs, Rounds, Ballads Shanties, Spirituals and Madrigals*«, (Aids to English Teachers in Rudolf Steiner (Waldorf) Schools), Jaffke (1989). *Waldorf Song Book 1 & 2* (Masters, B.), *A Journey Through Time in Verse and Rhyme* (Thomas, H. (1998)), *A Child's Seasonal Treasury* (Jones, B.), *The Child's Praise of the Seasons* (Lindenberg, A.).
- Pesmi: *Slip one and two, Raise your hands, We'll all clap hands, Head and Shoulders, Knees and Toes, One Finger, One Thumb, Keep Moving, Here we go round Mullberry bush, We'll all clap hands, Ring -a - ring o'roses, All in a wood there grew, Cobbler mend my shoe, This old man, I had a little nut tree, ipd.* (Jaffke, 1989).

3.2. DRUGO TRILETJE

Pri govornem sporočanju je pri samostojni rabi običajno še veliko pomanjkljivosti in napak. Učenci sodelujejo predvsem v vodenih dejavnostih, ki so reproduktivne narave. Nekateri učenci se že dokaj samostojno izražajo in uporabljajo enostavne strategije za premagovanje nerazumevanja. Besedišče je omejeno na obravnavane teme. Receptivno besedišče je bogatejše od produktivnega. Učenci razumejo učiteljeva navodila, posamezne izjave, bistvo krajših slušnih besedil.

Pri pisnem sporočanju zapisujejo misli v obliki povedi in tvorijo krajša funkcionalna besedila po modelih in iztočnicah.

Za doseg minimalnih standardov znanja naj bi učenci pokazali naslednja znanja in jezikovne spretnosti:

POSLUŠANJE IN SLUŠNO RAZUMEVANJE	BRANJE IN BRALNO RAZUMEVANJE
<ul style="list-style-type: none">◆ Učenci sledijo enostavnim navodilom.◆ Pokažejo razumevanje bistva besedil:<ul style="list-style-type: none">– z ustreznim nebesednim (razvrščanje, povezovanje...) ali kratkim besednim odzivom,– odgovorijo na ključna vprašanja (true/false),– odgovorijo na WH-vprašanja s ključnimi besedami.	<p>Učenci razumejo besedila, primerna njihovi stopnji razvoja, ki vsebujejo tematiko in besedišče, obravnavano pri pouku angleščine. Razumevanje pokažejo:</p> <ul style="list-style-type: none">◆ z odzivi na vodene pisne naloge,◆ z odgovori na vprašanja ali trditvami v zvezi s prebranim besedilom,◆ s povezovanjem informacij, razvrščanjem◆ z mimiko in gestikulacijo,◆ z igranjem vlog,◆ z dramatizacijo.

GOVERNO SPOROČANJE	PISANJE IN PISNO SPOROČANJE
<p>Učenc:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ poimenujejo, ◆ pojejo, ◆ dramatizirajo, ◆ recitirajo/deklamirajo, ◆ sprašujejo in odgovarjajo, ◆ v vodeni interakciji se ob vidni ali pisni podpori pogovarjajo o znanih (obravnavanih) temah (igranje vlog...). <p>Dopuščamo slovnične pomanjkljivosti, napake pri izgovorjavi in intonaciji. Sporočilni namen mora biti razumljiv.</p>	<p>Učenci</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ pravilno prepisejo posamezne povedi, pesmice, krajša besedila, idr., ◆ zapišejo posamezne besede, povedi, ◆ dopolnijo krajša besedila, ◆ napišejo kratko voščilnico (npr. za božično–novoletne praznike) glede na predlogo. <p>Dopuščamo posamezne pravopisne in jezikovne napake kakor tudi oblikovne slabosti in okorno izražanje.</p>

3.2.1. Temeljni standardi znanja

Učenci razširijo znanje iz prejšnjega triletja na zavestni nivo (4.razred), na katerem gradijo nadaljnje jezikovno znanje in spretnosti (5. – 6.razred):

- razumejo preprosta navodila, vprašanja, izjave in opozorila, na katera reagirajo neverbalno ali verbalno,
- razumejo kratke zgodbe, rime, izštevanke, pesmi... in jih znajo samostojno predstaviti (v manjših skupinah in individualno),
- znajo izgovoriti glasove, ki jih v maternem jeziku ne poznajo,
- znajo recitirati in zapeti pesmice, ki so vezane na letne čase, živali, praznovanja...,
- razumejo pesmi, preproste uganke in preprosta besedila, ki komaj presegajo njihov besedni zaklad,
- znajo prepisovati krajša besedila in reševati preproste pisne naloge (True/False, information gap fill, dokončanje stavkov, povezovanje delov stavkov v smiselne celote ipd.),
- znajo pisati nareke (iz znanih, dobro obdelanih besedil) in črkovati posamezne besede,
- znajo izdelati preproste plakate s pomočjo učiteljevih navodil,
- pri pogovoru sodelujejo z učiteljem in sošolci glede na temo, ki je primerna njihovi stopnji razvoja in jezikovnim sposobnostim,
- poznajo besedišče, ki je vezano na učne vsebine, in že obdelane teme iz prvega triletja se poglobijo (*My family and my house, My friends, My pets, My class and school, Colors, Days, months, Directions, Animals,, Parts of body, Seasons, Weather*), poznajo tudi osnovno besedišče vezano na »*Food and drinks, Health, Free-time activities, Sports, Every day routines, idr.*
- razlikujejo med zapisom in izgovorom,
- uporabljajo ustrezna jezikovna sredstva za to stopnjo,
- razumejo naravne govorce, če le-ti govorijo dovolj počasi in razločno ter v obsegu znanega besedišča,
- se odzivajo v tujem jeziku primerno situaciji in nalogi (verbalno in neverbalno),

- znajo odgovoriti na vodena vprašanja v zvezi s prebranim ali poslušanim besedilom,
- prepoznavajo podrobnosti v prebranih ali poslušanih besedilih,
- znajo dopolnjevati, povezovati informacije glede na znano besedišče (bralno, slušno, pisno in ustno),
- znajo napisati razglednico, voščilnico glede na predlogo ter ostala funkcionalna besedila s pomočjo iztočnic,
- približujejo se pravilni rabi besednega reda in rabi ločil,
- se približujejo ustrezni izgovorjavi.

Jezikovne sposobnosti	Sporočilni nameni
<p>Učenec</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ razumljivo in pravilno izgovarja, ◆ uporablja osnovna pravopisna pravila (ločila, velike začetnice na začetku povedi in lastnih imen), ◆ izraža svojino s saškim rodilnikom, ◆ pozna ednino in množino samostalnikov, ◆ z glagoli izraža stanja (be), občutke (like), dovršna dejanja in navade, ◆ sposobnosti in zmožnosti v sedanjiku ter dovoljenje (can), ◆ uporablja kazalne zaimke (this/that), ◆ šteje (glavni števniki), ◆ izraža misli v enostavnih trdilnih, nikalnih in vprašalnih povedih, ◆ svojino izraža s saškim rodilnikom in s svojilnimi zaimki v pridevniški rabi, ◆ pravilno uporablja nedoločni člen a/an ◆ pozna oblike osebnih, svojilnih, kazalnih zaimkov ◆ uporablja Present Simple, Present Continuous, Past Simple, Future Tense ◆ pozna množinske oblike samostalnikov, tudi nekatere posebnosti (goose – geese, child – children, man – men, itd.), ◆ znajo nekaj pomembnih nepravilnih glagolov v vseh treh oblikah, ◆ izražajo svojine s saškim rodilnikom, ◆ uporablja enostavni besedni red, ◆ pozna razširjene oblike pomožnih glagolov, ◆ pozna osnovne predloge, ◆ zna uporabljati modalne glagole (can, itd.). 	<p>Učenec</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ pove, da nečesa ne ve, ne razume, ◆ pove, kaj ima rad in česa ne mara, ◆ ponudi pomoč, ◆ prosi za dovoljenje, ◆ prosi za kaj, ◆ predlaga, ◆ povabi koga, ◆ pozdravi, se posloviti, ◆ se zahvali, ◆ čestita, ◆ se opraviči, ◆ ukaže, ◆ prepove.

3.2.2 Posebna didaktična priporočila in primeri gradiv

- Priporočljivo berilo: *Silly Simon* (Materials for Language Teaching), *Blinker - The Story of a Little Dog*, *Hay for my Ox* (Wyatt, I.), *The Ship that turned Over* (Anderson, J.), *Little House in the Woods* (Wilder, L.), *Oliver Twist* (Dickens), *The Dream of King Alfdan - an Old Norse Tale* (Wyatt, I.), *Robin Hood* (Jocelyn, O.), *Kidnaped by Indians* (Spencer, O.), *The Farmer and the Goblin* (Taylor- Weaver, U.) idr.
- Primeri pesmi: *Early One Morning*, *In Dublin's Fair City*, *The Ash Grove*, *Bubbling and Splashing*, *What Shall we do?*, *The Cukoo*, *The winter has passed*, idr. (Jaffke 1989).
- Navedeni literaturi za učitelja iz prvega triletja je priporočljivo dodati še: *More Plays for the Lower and Middle School*, *Poems and Sayings*, *Tongue-Twisters and Speech Exercises*, *Poems for the Middle and Upper School*, *We Wish you a Merry Christmas - Carols, Hymns, Songs and Rounds - Materials For Language Teaching at Rudolf Steiner (Waldorf) Schools*. (Jaffke, 1989), *Looking Forward* (Heider, M.), *Games Children Play* (Brooking Payne, K.), *An English Mannual* (Herrer, D.), *And Then Take Hands* (Von Heider, W. M.), *Teaching English* (Wilkinson, R.) in druge.
- Besedila, ki jih učenci poslušajo, so učiteljev govor in naravni govorci, ki lahko prosto pripovedujejo ali berejo.

3.3. TRETJE TRILETJE

Učenci že dokaj samostojno uporabljajo angleščino v različnih govornih položajih. Pri vodenih dejavnostih v govornem sporočanju so dokaj zanesljivi, nekateri so že zelo samostojni. Sporočanje delno prilagajajo glede na sogovornika in sporočilni namen. Okornost pri govornem sporočanju je pri nekaterih še prisotna.

Besedišče je vezano na obravnavane teme. Receptivno besedišče je večje od produktivnega. Slovnice strukture iz drugega triletja uporabljajo samostojno in brez večjih napak, jezikovne prvine, ki so jih spoznali v tretjem triletju pa še niso povsem utrjene, zato jih uporaba le-teh na produktivni ravni še omejena.

Učenci razumejo glavne misli v govornih in poslušanih besedilih primerne dolžine in zahtevnosti. Interpretirajo tudi nekatere zunajbesedilne okoliščine.

Učenci samostojno napišejo funkcionalna besedila, ki ustrezajo sporočilnemu namenu. Daljša besedila pišejo s pomočjo iztočnic ali drugih vodenih dejavnosti.

Pri pisnem sporočanju še delajo jezikovne in pravopisne napake.

Učenci vrednotijo svoje dosežke in si prizadevajo izboljšati pomanjkljivosti.

Za doseg minimalnih standardov znanja naj bi učenci pokazali naslednja znanja in jezikovne spretnosti:

Poslušanje in slušno razumevanje	Branje in bralno razumevanje
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenci sledijo enostavnim navodilom. ◆ Pokažejo razumevanje bistva besedil: <ul style="list-style-type: none"> – z ustreznim nebesednim (razvrščanje, povezovanje...) ali kratkim besednim odzivom, – odgovorijo na ključna vprašanja (true/false), – odgovorijo na WH-vprašanja, – dopolnijo stavke, – s kratkimi odgovori na vprašanja o besedilu, – prepoznajo razpoloženje govorca/ev. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenci berejo krajša funkcionalna besedila (sporočila, zapise, anekdote, šale, stripe, opozorila) in primerna literarna besedila ter poezijo. ◆ Učenci razumejo bistvo neznanih besedil, ki vsebujejo znano tematiko in besedišče. Razumevanje pokažejo z odzivi na vodene naloge, z ustnimi ali pisnimi odgovori o besedilu glede na vprašanja v angleščini, s pripovedovanjem o prebranem v preprostih stavkih v angleščini.
Govorno sporočanje	Pisanje in pisno sporočanje
<p>Učenci</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ v krajši vodeni ali delno vodeni interakciji s sogovornikom (učiteljem, naravnim govorcem ali učencem) ob vidni ali pisni podpori govorijo o znanih temah (opis oseb, krajev, lastne izkušnje...), ◆ znajo zapeti in recitirati obravnavane pesmi s primerno izgovorjavo in intonacijo ◆ znajo zaigrati posamezen del dramskega dela in odlomke, ki jih recitirajo, igrajo, pojejo skupinsko. <p>Dopuščamo slovnične pomanjkljivosti, napake pri izgovorjavi in intonaciji. Pri pouku vseskozi težimo k odpravi le-teh.</p>	<p>Učenci</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ob vidni ali pisni podpori (modeli, iztočnicami...) napišejo krajše funkcionalno besedilo (sporočilo, dialog, kratko zasebno pismo, voščilnico, razglednico...), ◆ opišejo sebe in druge (videz, konjičke, kaj imajo radi, jim je všeč...), ◆ izdelajo in napišejo plakat na določeno znano, že obravnavano temo v dvojicah, skupinsko ali individualno. <p>Dopuščamo posamezne pravopisne in jezikovne napake, ki bralca ne ovirajo pri razumevanju sporočilnosti besedila.</p>

3.3.1. Temeljni standardi znanja

Učenci

- poznajo nekatere pogoste fraze in idiomatske izraze (predvsem iz prebranih del),
- znajo naštetih nekaj nepravilnih množinskih samostalnikov,
- znajo uporabljati slovarje,
- znajo zaigrati dramaturške scene iz izbranih literarnih del,
- na koncu triletja predstavijo daljše dramsko delo (npr. igra Robin Hood, skrajšano verzijo Romeo and Juliet, idr.),
- znajo recitirati obravnavane pesmi (npr. Beat, Beat Drums (Yeats), I have a dream (M. L. King Jn.),
- poznajo nekatere zgodovinske dogodke v angleško govorečih državah (prazniki, tradicionalni plesi, kulturne posebnosti...),
- znajo zapeti pesmi, ki so se jih učili (npr. črnski spirituali, pesmi z letnimi časi, obravnavanimi temami),
- znajo uporabljati primerno besedišče v zvezi z obravnavanimi temami,
- znajo poiskati določene informacije v zvezi s prebranim besedilom,
- razlikujejo med zapisom in izgovorom,
- sklepajo o besedilu in vsebini le-tega,
- znajo izluščiti glavne misli,
- prepoznajo zveze med deli besedila,
- razumejo naravne govorce, če le-ti govorijo dovolj počasi in razločno ter v obsegu znanega besedišča,
- se odzivajo v tujem jeziku (verbalno in neverbalno),
- razlikujejo glasove, rime, intonacije,
- razumejo vzročna in časovna razmerja v prebranih ali poslušanih besedilih znanega tematskega področja; znajo v njih oblikovati glavne misli in odgovoriti na vodena vprašanja,
- prepoznajo zunajbesedilne okoliščine v prebranih ali poslušanih besedilih,

- prepoznavajo podrobnosti v prebranih ali poslušanih besedilih,
- znajo dajati informacije, poročati in pripovedovati, se dogovarjati, spraševati,
- znajo dopolnjevati, povezovati informacije (bralno, slušno, pisno in ustno),
- znajo napisati razglednico, voščilnico, vabilo, krajše osebno pismo –pisanje funkcionalnih besedil,
- znajo prepisovati, zapisovati po nareku in samostojno dopolnjevati,
- uporabljajo ustrezni besedni red,
- se približujejo normi ustrezne izgovorjave,
- se navajajo na samostojno učenje (uporaba knjig, slovarjev, branje kratkih zgodb, idr.),
- imajo sposobnost vživljanja v druge (empatija), razumevanja drugih ljudi in kultur.

3.3.2. Posebna didaktična priporočila in primeri gradiv

Besedila, ki jih učenci poslušajo, so učiteljev govor in naravni govorci, ki lahko pripovedujejo ali berejo.

Priporočljivo berilo: *A Christmas Carol* (Dickens), *African Stories*, *Famous Inventors – Four biographies*, *From Slavery to Freedom*, *Mahatma Gandhi – The Man and His Message*, *Man of Everest (Tensing's Autobiography)* Materials For Language Teaching at Rudolf Steiner (Waldorf) Schools, *Martin Luther King* (Schlorret, Brown), *Jane Eyre* (Brontë, C.), *Call of the Wind* (London, J.), *Kenilworth* (Sir Water Scott), *Island of the blue Dolphins* (O'Dell), *Tom Sawyer* (Mark Twain).

3.3.3. DODATNO PRIPOROČENI OPERATIVNI CILJI V 3. TRILETJU

Jezikovne sposobnosti

Učenec

- uporablja poudarke in stavčno intonacijo,
- poimenuje pojme z neštevnimi samostalniki in izraža količino neštevnih samostalnikov,
- samostalnike opisuje s pridevniki v primerniku in presežniku,
- izraža določnost ali posplošenost s členom the ali zero,
- uporablja neosebne glagolske oblike in z njimi izraža prepoved, odsvetovanje, mnenje, želje,
- z glagolskimi časi izraža Present Perfect Simple, Past Continuous, "Will" Future, "Going to" Future,
- izraža pogoje za prihodnost (First Conditional),
- izraža vršilca dejanja in nosilca stanja s trpnikom v sedanjiku,
- izraža časovne odnose v sedanjosti, preteklosti, prihodnosti (časovni odvisniki),
- z naklonskimi glagoli izraža:
 - zmožnost, sposobnost tudi v pretekliku (could, was/were able to) in prihodnjiku (can, be able to),
 - obveznost, dolžnost v pretekliku (had to) in prihodnjiku (will have to),
 - nujnosti v sedanjiku (need to, have to),
 - dovoljenje v pretekliku in prihodnjiku (can/may/be allowed to),
 - nasvete, priporočila v sedanjiku (should),
 - pripravljenosti (will),
 - vljudnost (would),
- prislovi in vezniki izraža čas, kraj, stopnjo,

- povezuje besede, besedne zveze in stavke,
- izraža misli v enostavčnih in večstavčnih povedih, v trdilni, nikalni in vprašalni obliki (priredja, podredja).

Sporočilni nameni

Učenec

- vpraša za pot, smer in to opiše,
- vpraša za navodila; da navodila,
- izrazi svoje mnenje, svetuje,
- izrazi strinjanje, nestrinjanje,
- prosi nekoga, naj nekaj napravi,
- se odzove na opravičilo.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

BIOLOGIJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	44
OPIS PREDMETA	45
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	46
3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH.....	47
3.1. DRUGO TRILETJE.....	47
3.1.1. OPERATIVNI CILJI.....	47
3.1.2. VSEBINE.....	49
3.2. TRETJE TRILETJE.....	61
3.2.1. OPERATIVNI CILJI.....	61
3.2.2. VSEBINE.....	63
4. SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	73
4.1. DRUGO TRILETJE.....	74
4.2. TRETJE TRILETJE.....	76
5. KATALOG ZNANJA.....	77
5.1. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJ ZA DRUGO TRILETJE.....	77
5.2. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJ ZA TRETJE TRILETJE.....	84
6. LITERATURA	91

1. OPREDELITEV PREDMETA

POLOŽAJ, FILOZOFIJA IN NARAVA PREDMETA

Biologija je splošnoizobraževalni predmet, katerega vsebine spoznavamo že v nižjih razredih pri predmetu spoznavanje okolja.

V starostnem obdobju desetih let, ko otroci začnejo sebe razlikovati od okolja, je izjemno pomembno, da se povezava s svetom okrepi in obnovi s pomočjo neposredne izkušnje, ki jo spremlja razumevanje. Delati v svetu pomeni razumeti svet. Novi predmeti, ki jih vpeljemo v tej fazi, to omogočajo. Izhajajoč iz razumevanja, ki ima moralno osnovo, se otroci učijo delati za dobro sveta. Obračanje v svet na ta način lahko opišemo kot imeti ga rad na aktiven in konkreten način.

Namen pouka biologije oz. njenih vsebin za to obdobje je, da učencu pomagajo na novo vzpostaviti most s svetom (spoznavanje okolice, živalskega in rastlinskega sveta) in s tem doživetje pripadnosti naravi.

Otrok stopi med dvanajstim in štirinajstim letom v popolnoma nov odnos s svetom in raziskovanje je glavna tema tega obdobja. Na podlagi konkretnega izkustva (opazovanje, zaznavanje, preizkušanje,...) pripelje učitelj učenca do nekega splošnega zakona (abstrakcija). Na tak način je otrok sam dejaven in spoznanje, da nekaj razume, je resnično njegovo lastno in tudi živo.

S poukom ustvarimo približevanje človeka in narave, ki ga obkroža. To zahteva doživet pouk, s katerim si krepimo emocionalen in odgovoren odnos do narave in občutek medsebojne povezanosti človeka in narave.

Pri pouku biologije učencu omogočimo, da naravo opazuje, odkriva in raziskuje. Tako lahko že pridobljeno znanje preplete s svojimi neposrednimi izkušnjami in se s tem nauči

analizirati, povezovati in posploševati. Pri pouku učenec teoretske osnove usvaja in pogloblja s terenskim in laboratorijskim delom. Omogočeno mu je tudi, da prepozna povezave z drugimi naravoslovnimi vedami.

OPIS PREDMETA

Predvidena organizacija

TRILETJE	RAZRED	BIOLOŠKE VSEBINE
2. triletje	4. razred	Zoologija. Botanika.
	5. razred	<i>Naravni ekosistemi.</i> <i>Antropogeni ekosistemi.</i> Prehranjevalne verige in prehranjevalni spleti.
	6. razred	Življenjska pestrost. Živa in neživa narava.
3. triletje	7. razred	Človek.
	8.razred	Biologija kot veda o življenju. Ekologija.
	9. razred	Sistematika in evolucija.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Splošni cilji so:

- vzpostavljati odnos z naravo in okoljem v skladu z razvojno stopnjo učenca;
- razvijati sposobnost doživljanja pripadnosti naravi in odgovornega odnosa do nje;
- razvijati kritičen odnos do posegov v naravo ter zavest o posledicah sprememb v naravi in okolju;
- prepoznavati ekološke probleme, ki se pojavljajo;
- doseči razumevanje različnih sprememb v naravi, ki nastajajo zaradi človekovega poseganja v naravo in okolje;
- dosegati razumevanje procesa rasti in razvoja živih bitij;
- dosegati razumevanje pojmov, dejstev in zakonitosti v naravi;
- razvijati sposobnosti za proučevanje življenjskih procesov in pojavov;
- razvijati zavest, da je človek odvisen od narave in je njen sestavni del;
- vzbuditi spoštovanje do vseh oblik življenja;
- vzbuditi razumevanje o medsebojni povezanosti nežive in žive narave;
- prepoznavati povezanost bioloških znanj z drugimi naravoslovnimi in družboslovnimi vedami;
- pridobiti izkušnje pri opazovanju in raziskovanju;
- spodbujati neposredno opazovanje in dokumentiranje.

3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH

3.1. DRUGO TRILETJE

3.1.1. OPERATIVNI CILJI

Pri biologiji učencem najprej predstavimo zoologijo. Otroci odkrivajo, da ima vsaka žival ali živalska vrsta določene sposobnosti zelo razvite in izražene. Človek ima te sposobnosti, ampak ne v takšni obliki.

Razvojnim stopnjam otroka in mladostnika sledi spoznavanje evolucijske poti rastlin od nižje razvitih do višje razvitih rastlin.

Pri otroku moramo vzbujati zanimanje za opazovanje in spoznavanje narave.

Učenca spodbujamo k opazovanju različnih zgradb rastlin in k razumevanju odnosa zgradbe rastline z njenim življenjskim prostorom. Rastlinski svet opazujemo v povezavi z vsem, kar rastlino obdaja.

S praktično učno temo, kot je npr. vrtnarstvo, učencu omogočimo opazovanje rasti rastlin. S spoznavanjem in z izvajanjem praktičnih dejavnosti, učenci pridobivajo spretnosti, krepi se njihova vztrajnost in fizična moč. Tako spoznavanje omogoča mladim, da se z lastnim delom naučijo spoštovati sposobnosti in delo drugih ljudi, ter se hkrati s pridobljenimi spretnostmi in vrtnarskim znanjem tudi v njih prebudi zaupanje v lastne sposobnosti. Pomemben cilj vrtnarstva je pridobivanje praktičnega občutka odgovornosti. Učenci se med drugim seznanijo s saditvijo, z nego rastlin in rastlinskih gred ter z žetvijo in s pobiranjem pridelkov. Učenec z vrtnarjenjem na poseben način doživi harmonijo v povezavi z naravo. Lepota vrta, urejenost ter naravne zakonitosti omogočajo, da posameznik doživlja naravo

skozi letne čase oziroma z njihovo menjavo, kar dolgoročno privede do harmoničnega duševnega občutja.

Harmonijo v naravi je možno doživeti že z bivanjem in z različnimi aktivnostmi (sprehodi, vzpon na goro, smučanje). Ker pa je predvsem pri mladem človeku vse bolj razširjen občutek nemoči ob vseh ekoloških problemih in propadanju narave, ima poseben pomen ravno lastna aktivnost v naravi in doživljanje novega življenja, ki raste vzajemno z občutkom odgovornosti za človekova dejanja in načine ravnanja v naravi. S konkretnimi, skrbnimi in delovnimi zaposlitvami na šolskem vrtu otrok sooblikuje novo življenje oziroma je dejavno soudeležen pri nastajanju, kar deluje proti brezupu, ohromelosti volje in pasivnosti.

V tem starostnem obdobju, ko otroci začnejo sebe razlikovati od okolja, je izjemno pomembno, da se povežava s svetom okrepi in obnovi s pomočjo neposredne izkušnje, ki jo spremlja razumevanje.

3.1.2. VSEBINE

<p>Biološke učne teme: ZOOLOGIJA, BOTANIKA, GOZD, CELINSKE VODE, MORJE, VRT IN VRTNARSTVO, NJIVA IN POLJE, TRAVNIK, PREHRANJEVALNE VERIGE IN PREHRANJEVALNI SPLETI, ŽIVLJENJSKA PESTROST, ŽIVA IN NEŽIVA NARAVA</p>	
<p>UČNA TEMA: ZOOLOGIJA</p>	
VSEBINE	CILJI
<p>Živali.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo zunanjo zgradbo nekaterih živali; - povezujejo zunanji videz živali z njenim načinom življenja npr. plenilci se hitro premikajo, imajo dobro razvita čutila...; - poznajo živali, ki so rastlinojedci, mesojedci, plenilci, zajedalci; - opredelijo pomen posameznih živali in njihovo vlogo v različnih ekosistemih; - ovrednotijo uspešnost premikanja kopenskih živali pri plazenju, plezanju, skakanju; - spoznajo, da se živali gibljejo na različne načine (npr. polž, deževnik, hrošč...); - spoznajo, kakšen je pomen rastlin v prehrani rastlinojedih in mesojedih živali; - spoznajo najpogostejše živali doma in v okolici svoje šole; - spoznajo najpogostejše živali po svetu; - spoznajo najpogostejše ptice, ki se čez zimo zadržujejo ob krmilnicah;
<p>Življenjski prostor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo življenjski prostor nekaterih živali;

	<ul style="list-style-type: none"> - poznajo pomen velikih dreves in grmov za življenje ptic; - spoznajo značilnosti zavetja in bivališča; - spoznajo, kakšne so razlike med zavetjem in bivališčem ter spoznajo lastnosti že znanih živalskih bivališč; - ugotovijo stalnost oblik in načina izdelave bivališč različnih živali (ptičja gnezda, mravljišče, čebelnjak); - spoznajo uporabo preprostih določevalnih ključev za določanje živali.
--	---

Učenci odkrivajo specializiranost posameznih živali glede na življenjske pogoje, v katerih žive.

Učenci spoznajo različne živali (živali s katerimi se srečujejo pogosto, živali, ki živijo v naši neposredni okolici, živali, ki živijo v drugih deželah...).

Učitelj ima pri tem nekaj izbire. Spodaj je navedenih le nekaj primerov.

Praživali - *paramecij*

Nečlenarji - *mehkužci (polž, školjka, glavonožec - sipa, hobotnica)*

Mnogočlenarji - *kolobarniki (deževnik)*

- *členonožci (pajek, rak, žuželke - kačji pastir, kobilica, paličnjak, ščurek, čebela, hrošč, metulj)*

Maločlenarji - *iglokožci (morska zvezda, morska kumara)*

Strunarji - *vretenčarji:*

ribe

dvoživke (žaba)

plazilci (krokodil, kača)

ptiči (pingvin, noj, albatros, štokrlja, raca, ujede - jastreb, planinski orel, sokol, petelin, golob, papiga, kukavica, sinica)

sesalci:

netopir

glodalci – hrček

zveri – lev, medved, tjulenj

kopitarji – kamela, jelen, govedo – krava

kit in delfin

MEDPREDMETNE POVEZAVE:

slovenščina, spoznavanje okolja, likovna vzgoja

Pri obravnavi posamezne živali, se učenec sreča z njeno zgradbo, sorodnostjo z drugimi živalmi, prehranjevanjem, kako žival odrašča, kako prezimi... in tako tudi z njenim naravnim okoljem. Tako učenec spozna vse naravne ekosisteme, kot tudi antropogene ekosisteme ter naravna ravnovesja v njih.

Vse obravnavane teme se med seboj prepletajo. Naravne (gozd, celinske vode, morja) in antropogene ekosisteme (vrt, žive meje, zelenice in parki, rastlinjak, vinograd, njive in polje, sadovnjak, travnik) obravnavamo znotraj zoologije in botanike. Povzamemo jih v celoto in tako spoznamo celostnost narave. Pomembno je spoznavanje življenjske pestrosti izbranih ekosistemov.

Z naravnimi in antropogenimi ekosistemi se učenci seznanjajo skozi celotno šolanje pri različnih predmetih in pri različnih oblikah dela (naravoslovni dnevi, ekskurzije, raziskovanje neposredne okolice šole, vrtnarstvo...).

UČNA TEMA: BOTANIKA	
VSEBINE	CILJI
Pogoji za rast rastlin.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, da so za rast rastlin potrebni določeni pogoji; - spoznajo, da potrebujejo rastline za svojo rast vodo, svetlobo, primerno temperaturo, zrak in mineralne snovi; - spoznajo, zakaj je potrebno rastline zalivati; - opišejo pot vode v kopenski rastlini od črpanja iz zemlje do izhlapevanja; - spoznajo, kakšna je zgradba kopenskih rastlin (korenine, steblo, listi, cvetovi, plodovi); - razločujejo med rastlinami s cvetovi in brez cvetov; - vedo, kakšne so rastline s cvetovi in plodovi ter rastline brez cvetov in s trosi;
Korenine.	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kakšno vlogo imajo korenine ter poznajo njihovo osnovno zgradbo; - spoznajo različne tipe korenin; - poznajo razliko med koreninami enokaličnic in dvokaličnic;
Steblo.	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kakšen je pomen stebela in spoznajo osnovno razliko med olesenelim in zelnatim stebлом;
List.	<ul style="list-style-type: none"> - opišejo list kot rastlinski organ; - spoznajo, kakšna je vloga in zgradba lista; - ugotovijo, kakšna je razlika med listi enokaličnic in dvokaličnic;
Cvet.	<ul style="list-style-type: none"> - se seznanijo s pomenom in procesom fotosinteze pri rastlinah; - spoznajo zgradbo cveta; - razlikujejo med cvetovi enokaličnic in dvokaličnic; - vedo, kaj je oprahšitev;

	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kakšno imajo vlogo žuželke pri opráševanju cvetov; - spoznajo, da nekatere cvetove oprášuje veter; - spoznajo plod kot organ za razširjanje rastlin; - ugotavljajo, da imajo živali pomembno vlogo pri razširjanju rastlin; - spoznajo različne plodove; - razlikujejo med pečkastim, koščičastim in lupinastim sadjem; - se seznanijo z nekaj primeri vegetativnega načina razmnoževanja rastlin;
<p>Kraljestvo cepljivk.</p> <p>Kraljestvo gliv.</p> <p>Lišaji.</p> <p>Kraljestvo rastlin.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo bistvene značilnosti cepljivk; - spoznajo pomen bakterij v vsakdanjem življenju; - spoznajo značilnosti gliv; - spoznajo najpogostejše in najbolj tipične glive v svoji neposredni okolici; - ločijo užitne gobe od strupenih; - spoznajo nekaj užitnih in strupenih gob ter se zavedajo nevarnosti pri uživanju strupenih gob; - se zavedajo nevarnosti uživanja strupenih gob; - na podlagi prisotnosti lišajev znajo oceniti čistost zraka; - spoznajo nekatere alge (sladkovodne in morske); - med seboj ločijo mahove, praproti in lišaje; - prepoznajo najpogostejše rastline v okolici svoje šole; - prepoznajo najpogostejše družine rastlin v svoji okolici in njihove predstavnike; - prepoznajo najpogostejše in najbolj tipične rastline v svoji okolici; - spoznajo nekatera drevesa in grme iz domače okolice; - spoznajo nekatera drevesa in grme iz domače okolice ter jih ločijo po listih, cvetovih in plodovih;

	<ul style="list-style-type: none"> - znajo razlikovati med predstavniki golosemenk in kritosemenk; - razlikujejo med predstavniki enokaličnic in dvokaličnic; - spoznajo, kakšne so razlike med enokaličnicami in dvokaličnicami (po listih, cvetovih in plodovih).
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, kemija, geografija, likovna vzgoja	
UČNA TEMA: GOZD	
VSEBINE	CILJI
Tipi gozdov. Gozdne plasti. Rastline v gozdu. Živali v gozdu. Prehranjevalni spleti.	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo tipe gozdov; - spoznajo značilnosti mešanih, listnatih in iglastih gozdov; - vedo, da razlikujemo v gozdu več plasti; - se seznanijo z značilnostmi posameznih gozdnih plasti; - spoznajo značilne predstavnike živih bitij v gozdnih plasteh; - spoznajo značilne vrste gozdnih listavcev in iglavcev; - spoznajo najpogostejše vrste gozdnih grmov; - spoznajo osnovne plasti gozdnih tal; - spoznajo značilne živalske predstavnike na gozdnih tleh, v gozdni podrasti, v krošnjah dreves in na deblih; - spoznajo, da so drevesne krošnje vir hrane ter varno skrivališče in bivalni prostor za številne ptice in druge živali; - se seznanijo s posledicami krčenja gozdnih površin za človeka, živali in rastline; - znajo povezati živalske in rastlinske predstavnike v prehranjevalne spletke; - se seznanijo z vzroki in posledicami propadanja gozdov.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, likovna vzgoja	

UČNA TEMA: CELINSKE VODE	
VSEBINE	CILJI
Celinske vode.	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo različne tipe celinskih voda; - se seznanijo s posameznimi življenjskimi okolji vodnih ekosistemov; - se seznanijo s pojmom plankton ter spoznajo najrazličnejše planktonske organizme; - spoznajo najpogostejše vodne in obvodne rastline v svoji neposredni okolici; - prepoznajo najpogostejše sladkovodne alge; - seznanijo se z najpogostejšimi živalmi v prosti vodi; - spoznajo živali, ki živijo na blatnem dnu; - spoznajo živali s površja vodne gladine; - spoznajo najpogostejše živali, ki živijo ob vodi; - znajo opisati, kako se živali in rastline povezujejo v prehranjevalne splette; - znajo opisati kroženje snovi v vodi; - spoznajo, kaj lahko naredimo za ohranjanje čistih voda; - spoznajo, kakšne so posledice onesnaževanja voda, in poznajo najpogostejše onesnaževalce voda.
Vodne rastline.	
Vodne živali.	
Prehranjevalni spleti.	
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, likovna vzgoja	
UČNA TEMA: MORJE	
VSEBINE	CILJI
Morje.	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> - se seznanijo s posameznimi življenjskimi predeli v morju; - spoznajo nekatere predstavnike planktona v morju; - spoznajo najpogostejše rastline v morju in ob njem;

<p>Rastline v morju in ob njem. Živali v morju in ob njem. Prehranjevalni spleti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo nekaj najpogostejših morskih alg; - spoznajo živali, ki jih najpogosteje srečamo v obrežnega pasu in pasu bibavice; - spoznajo nekatere živali odprtega morja in globokega morskoga dna; - spoznajo nekatere ptiče, ki živijo ob morju; - znajo povezati živali in rastline, ki živijo v morju, v prehranjevalne verige in spletke; - znajo razložiti, kako lahko poskrbimo za čistejše morje; - vedo, kakšne so posledice onesnaževanja morja ter poznajo osnovne vire onesnaževanja.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, likovna vzgoja</p>	
<p>UČNA TEMA: VRT IN VRTNARSTVO</p>	
<p>VSEBINE</p>	<p>CILJI</p>
<p>Živali na vrtu. Rastline na vrtu. Prst. Kompostiranje.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo najpogostejše rastlinske in živalske vrste na vrtu in v prsti ter spoznajo pomen in vlogo le teh; - spoznavajo najpogostejše vrtnine ter njihovo uporabo; - seznanijo s z nekaterimi začimbnicami; - spoznajo različne vrste prsti, glede na njihove lastnosti (barva, vlažnost in velikost delcev); - vedo, da je rast rastlin odvisna od mnogih dejavnikov, med njimi tudi od lastnosti prsti; - spoznajo , kako lahko pripravimo kompostnik in spoznajo njegov pomen; - spoznajo humus; - spoznajo proces gnitja; - spoznajo osnove biovrtnarjenja;

	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kakšen je pomen gnojenja; - spoznajo nekatere rastlinske in živalske vrste v živih mejah, zelenicah in parkih ter spoznajo njihove življenjske pogoje.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, likovna vzgoja	
UČNA TEMA: NJIVA IN POLJE	
VSEBINE	CILJI
Njiva in polje.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kakšna je razlika med njivo in poljem; - spoznajo različne poljščine; - spoznajo nekatere predstavnike rastlinskih in živalskih vrst na njivi in polju ter njihove življenjske pogoje; - spoznajo, da je polje lahko stalno ali začasno bivališče živali; - se seznanijo s pomenom kolobarjenja.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, likovna vzgoja	
UČNA TEMA: TRAVNIK	
VSEBINE	CILJI
Travnik.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo osnovne značilnosti travnika; - spoznajo najpogostejše rastline in živali na travniku; - spoznajo življenjske pogoje na travniku.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, likovna vzgoja	
UČNA TEMA: PREHRANJEVALNE VERIGE IN PREHRANJEVALNI SPLETI	
VSEBINE	CILJI
Prehranjevalne verige. Prehranjevalni spleti.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se seznanijo, kakšna je medsebojna odvisnost živih bitij; - spoznajo kakšen pomen imajo rastline, živali in razkrojevalci

<p>Kroženje snovi.</p> <p>–</p>	<p>v ekosistemu;</p> <ul style="list-style-type: none"> – spoznajo rastline v prehrani rastlinojedih in mesojedih živali; – spoznajo nekaj rastlinojedcev, mesojedcev, plenilcev in zajedalcev; – sestavijo nekaj prehranjevalnih verig v različnih ekosistemih (npr. v gozdu, v mlaki, na travniku); – ugotovijo, da vrsta, ki se prehranjuje s pestrejšo hrano, lažje preživi; – spoznajo in razumejo, kako se povezujejo rastlinski in živalski predstavniki v prehranjevalne verige in spletke; – spoznajo, kakšen je pomen prehranjevalnega spleta; – razumejo pojem proizvajalcev in potrošnikov v naravi; – razložijo, kako razkrojevalci prispevajo k nastajanju rodovitne plasti; – razumejo kroženje snovi v različnih ekosistemih; – razložijo medsebojno soodvisnost živih bitij v naravi.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija</p>	
<p>UČNA TEMA: ŽIVLJENJSKA PESTROST</p>	
<p>VSEBINE</p>	<p>CILJI</p>
<p>Življenjska pestrost.</p> <p>Zavarovano območje in ogroženost vrst.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – spoznajo, kateri so dejavniki okolja, ki pogojujejo pestrost rastlinskih in živalskih vrst; – spoznajo dejavnike, ki lahko ogrozijo biotsko raznovrstnost v svetu in pri nas; – spoznajo pojem zavarovano območje in nekaj konkretnih primerov; – spoznajo nekaj rastlinskih in živalskih vrst pri nas, ki so najbolj ogrožene;

	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kaj lahko naredimo za ohranjanje ogroženih vrst in zavarovanih območij.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, zgodovina, kemija, likovna vzgoja	
UČNA TEMA: ŽIVA IN NEŽIVA NARAVA	
VSEBINE	CILJI
Živa in neživa narava.	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> - vedo, kakšne so podobnosti in kakšne so razlike med živo in neživo naravo; - poznajo razlike med živo in neživo naravo; - spoznajo, da so za obstoj živih bitij potrebne določene razmere; - spoznajo , da so voda, tla, zrak, toplota in svetloba sestavni deli nežive narave; - pojasnijo pomen vode za življenje; - se seznanijo z vlogo mikroorganizmov v naravi; - spoznajo, da so za življenje vseh živih bitij potrebne določene razmere; - pojasnijo soodvisnost žive in nežive narave.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: slovenščina, spoznavanje okolja, geografija, kemija	

MEDPREDMETNE POVEZAVE:

Geologija, ki je del pouka geografije, daje podlago za spoznavanje vrst prsti, gorskega rastlinstva in živalstva. Izpostavimo lahko povezavo med zgradbo rastline, okoljem in menjavanjem letnih časov.

Geografija daje veliko možnosti za širjenje razumevanja klime, vegetacijskih pasov in ekonomskih vidikov za kultivacijo rastlin.

Pouk vrtnarjenja, ki je sestavni del biologije, naj bi otroku približal svet rastlinstva na neposreden in praktičen način. Pri vrtnarjenju poudarimo skrb za zemljo (prst) ter gojenje in spravljanje rož ter zelenjave. Bistveno je vzdrževanje in razvijanje otrokove povezave z rastlinskim in živalskim svetom.

3.2. TRETJE TRILETJE

3.2.1. OPERATIVNI CILJI

V tretjem triletju je osrednja tema človek.

Pomemben je odnos človeka do narave, njuna medsebojna odvisnost ter povezanost. Najprej se k naravi obrnemo in jo začutimo s svojimi čutili.

Človek iz narave črpa svojo hrano in ta na različne načine deluje na njegovo zdravje. Učenec spozna prehrano in proces prebave v prebavnem traktu, ter si oblikuje pravilen odnos do pomena ogljikovih hidratov, beljakovin in maščob v prehrani. To, kar je pred obrokom nekaj zunanjega, namreč hrana, postane s pomočjo prebavno presnovnih procesov del nas, del našega telesa. Hrana je lahko človeku vsakdanje zdravilo ali pa strup, če je pokvarjena ali vsebuje našemu organizmu nevarne snovi. Naše zdravje je odvisno od zdrave in uravnotežene prehrane. Učencem razložimo pot hrane od vstopa v organizem do vsrkavanja v kri ter končno izločanja odpadnih snovi iz telesa. Spoznajo vlogo jeter, trebušne slinavke in drugih prebavnih žlez.

Otroci so v tem času še relativno manj zaposleni sami s seboj, kot bodo v globinah pubertete in lahko doživijo naravo človekovega bitja.

Učenec nadalje spoznava človeško telo (dihala, izločala,...). Da vse celice v našem organizmu lahko opravijo svojo vlogo, potrebujejo hranljive snovi in kisik. Za to poskrbijo obtočila, ki jih sestavljata krvni in limfni obtok. Ta odvajajo tudi odpadne snovi in ogljikov dioksid, dostavljajo hormone in omogočajo zaščito.

Mladostniki čutijo, da so samostojni in del človeštva kot celote. S spolno zrelostjo postane to še bolj jasno in hrepenijo po povečanju individualne odgovornosti do sveta.

Rudolf Steiner je to opisal takole: »Eden od principov waldorfskih šol je po eni strani vzgoja in izobraževanje mladostnikov, ki na pravi način razvijejo vse človeške potenciale v njih, po drugi strani pa jim moramo omogočiti, da najdejo primerno mesto v svetu.«

Nato obravnavamo sistem mišic in kosti. Gre torej za tisto, s čimer se človek neposredno postavlja v okolje.

Na koncu zaokrožimo vsebine, ki smo jih obravnavali (človek, živali, rastline, ekosistemi,...), v celoto.

3.2.2. VSEBINE

Biološke učne teme: ČLOVEK, BIOLOGIJA KOT VEDA O ŽIVLJENJU, EKOLOGIJA, SISTEMATIKA IN EVOLUCIJA	
UČNA TEMA: ČUTILA	
VSEBINE	CILJI
Vrste, vloge in zgradba čutil.	Učenci:
Koža – tip, mraz, toplota.	<ul style="list-style-type: none"> – spoznajo posamezna čutila; – znajo opisati posamezna čutila, ki sprejemajo različne dražljaje, in zaznavanje teh dražljajev s pomočjo možganov;
Oko – vid.	<ul style="list-style-type: none"> – znajo opisati kožo kot čutilo za tip, mraz, toplota in bolečino; – vedo, da je koža tudi organ za izločanje znoja in loja; – vedo, da koža sodeluje pri termoregulaciji; – spoznajo oko kot čutilo za vid; – spoznajo zgradbo čutila za vid – kot organ, ki sprejema svetlobne dražljaje; – prepoznajo posamezne dele očesa; – spoznajo najpogostejše napake, bolezni in poškodbe oči;
Uho – sluh.	<ul style="list-style-type: none"> – znajo opisati uho (čutilo za sluh in ravnotežje); – znajo pojasniti, da je uho organ za sprejemanje zvočnih signalov; – spoznajo delovanje organa za ravnotežje; – se seznanijo z najpogostejšimi obolenji in poškodbami ušesa, ki lahko nastanejo kot posledica nepremišljenega ravnanja posameznika;
Nos – vonj.	<ul style="list-style-type: none"> – spoznajo nos, kot čutilo za voh;
Jezik – okus.	<ul style="list-style-type: none"> – spoznajo čutilno vlogo jezika; – spoznajo preventivo pred poškodbami čutil;

	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kaj vse lahko storimo, da se obvarujemo bolezni in poškodb čutil.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: spoznavanje okolja, kemija	
UČNA TEMA: PREBAVILA	
VSEBINE	CILJI
Hrana je vir snovi in energije. Prebavna cev.	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> - znajo razvrstiti hrano glede na živalski in rastlinski izvor; - se seznanijo s pomenom posameznih sestavin za rast in razvoj organizma (ogljikovih hidratov, beljakovin, maščob, vitaminov, mineralov, vode); - spoznajo, da je hrana potrebna za izgradnjo telesa – energija in hranilne snovi; - vedo, kako sestavimo jedilnik s pestro hrano za vse dnevne obroke; - spoznajo zakaj je pomembna zdrava prehrana; - razumejo pomen pestre in uravnovešene prehrane za zdravje; - opišejo, kaj se dogaja z vodo v človeškem telesu ter spoznajo, da voda v telo prinaša in iz njega odnaša snovi; - spoznajo, kakšni so znaki zastrupitve z nevarnimi in strupenimi kemikalijami; - spoznajo prebavne organe; - poimenujejo prebavne organe; - opišejo pot hrane v človeškem telesu; - opišejo prebavno cev in pot hrane po njej; - spoznajo prebavne žleze in njihovo vlogo pri prebavi hrane; - pojasnijo zgradbo ustne votline; - spoznajo zgradbo zobovja in vedo, katere vrste zob poznamo;

	<ul style="list-style-type: none"> - pojasnijo, kako skrbimo za zdrave zobe; - pojasnijo, kakšen je pomen zob za normalno delovanje prebavil; - spoznajo, kaj se dogaja s hrano v želodcu; - se seznanijo z razgradnjo hrane in vsrkavanjem snovi v kri iz tankega črevesa; - spoznajo procese, ki potekajo v debelem črevesu; - spoznajo, kakšna je vloga jeter pri prebavi; - utemeljijo izbiro zdrave hrane; - spoznajo najpogostejša obolenja in poškodbe prebavil.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: spoznavanje okolja, kemija, športna vzgoja	
UČNA TEMA: DIHALA	
VSEBINE	CILJI
Zgradba dihal.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo dihalne organe – kateri so; - spoznajo zgradbo, delovanje in pomen dihalnih organov; - spoznajo pomen kisika za dihanje; - opišejo sestavo vdihanega in izdihanega zraka; - se seznanijo z zgradbo in temeljno vlogo glasilk; - se seznanijo z zgradbo in temeljno vlogo pljuč; - spoznajo načine, kako lahko poskrbimo za zdrava dihalna;
Skrb za zdravje dihal.	<ul style="list-style-type: none"> - znajo opisati najpogostejša obolenja in poškodbe dihal; - se seznanijo z najpogostejšimi vzroki zadužitve in prvo pomoč; - spoznajo, kakšen je vpliv škodljivih snovi (alkohola, nikotina, drog...) in stresa na naše zdravje; - spoznajo škodljive posledice kajenja pri kadilcih in drugih.
MEDPREDMETNE POVEZAVE:	

kemija, fizika, športna vzgoja	
UČNA TEMA: KRVNA OBTOČILA	
VSEBINE	CILJI
<p>Obtočila. Krvni obtok.</p> <p>Limfa. Skrb za zdravje krvnih obtočil.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - se seznanijo s temeljno zgradbo krvnih obtočil; - se seznanijo z vlogo obtočil; - spoznajo srce in funkcije njegovih posameznih delov; - spoznajo, kakšna je sestava krvi in vloga njenih posameznih sestavin; - znajo naštetih vrste žil (arterije, vene, kapilare) in njihove naloge; - razumejo, kakšna je vlog žil v človeškem telesu; - spoznajo, kako se meri frekvenca srčnega utripa; - spoznajo, kakšne so spremembe srčnega utripa ob naporih; - seznanijo se z limfnim sistemom; - znajo opisati, kako lahko poskrbimo za zdravje krvnih obtočil; - spoznajo nekaj najpogostejših obolenj krvnih obtočil in možnosti preprečevanja le teh; - znajo opisati, kako so obolenja obtočil povezana s sodobnim načinom življenja.
MEDPREDMETNE POVEZAVE:	
kemija, fizika, športna vzgoja	
UČNA TEMA: IZLOČALA	
VSEBINE	CILJI
Zgradba in delovanje izločal.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo organe za izločanje; - spoznajo zgradbo, delovanje in pomen izločal; - spoznajo pot izločanja snovi iz organizma ter vedo pomen le

	<p>tega;</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo zgradbo in vlogo ledvic; - znajo opisati, kako lahko poskrbimo za zdravje izločal; - spoznajo najpogostejša obolenja in poškodbe izločal.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: kemija, fizika</p>	
<p>UČNA TEMA: HORMONALNE ŽLEZE</p>	
VSEBINE	CILJI
<p>Hormoni. Žleze z notranjim izločanjem.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo hormonalne žleze, njihove lege in osnovne naloge; - se seznanijo s pomenom hormonov; - spoznajo, kakšne so posledice nepravilnega delovanja hormonskih žlez; - spoznajo najpogostejša hormonska obolenja in zdravljenje.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: kemija</p>	
<p>UČNA TEMA: SPOLOVILA IN RAZMNOŽEVANJE</p>	
VSEBINE	CILJI
<p>Ljudje se med seboj razlikujemo.</p> <p>Spolovila in razmnoževanje.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - znajo naštet, katere so skupne značilnosti ljudi ter kateri so znaki, po katerih se razlikujemo med seboj skupine in posamezniki; - ugotavljajo večjo podobnost med sorodniki kot med ljudmi, ki si niso v sorodu; - opišejo podobnosti med starši in potomci; - spoznajo spolno razmnoževanje človeka; - naštejejo telesne razlike med spoloma; - spoznajo primarne in sekundarne spolne znake pri obeh spolih;

Spolna vzgoja.	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo vlogo, zgradbo in delovanje ženskih in moških spolnih organov; - opišejo menstrualni cikel; - opišejo, kakšna je pot semenčic in jajčeca v spolnih organih od spolne združitve do oploditve; - spoznajo razvoj osebka od oploditve do poroda; - spoznajo, kakšne so odgovornosti in možnosti pri načrtovanju družine; - se seznanijo s spolno vzgojo (možnost preprečevanja zanositve, delovanje kontracepcijskih sredstev, spolne bolezni); - spoznajo najpogostejše spolne bolezni, njihove vzroke, simptome in varovanje pred njimi.
UČNA TEMA: GIBALA	
VSEBINE	CILJI
<p>Gibala. Kosti.</p> <p>Mišice.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo pomen okončin pri gibanju; - poznajo bistvene kosti obraznega in lobanjskega dela glave; - poznajo kosti zgornjih in spodnjih okončin; - poznajo kosti trupa; - spoznajo vrste povezav med kostmi (sklep, šiv, hrustančna vez); - znajo opisati bistvene motnje v rasti kosti (rahitis), posledice nepravilnega razvoja kosti (ploske noge) ter poškodbe kosti in sklepov (zlom, zvin, izpah); - spoznajo, da je osnovna lastnost mišic krčljivost; - spoznajo vrste mišičnih vlaken; - znajo opisati, kako skrbimo za zdravje gibal; - poznajo najpogostejša obolenja in poškodbe mišic ter

	preventivo.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: kemija, fizika, športna vzgoja	
UČNA TEMA: CELICE, TKIVA IN ORGANI	
VSEBINE	CILJI
Celice. Tkiva. Organi.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo zgradbo celice ter jo znajo skicirati; - spoznajo razlike med rastlinsko in živalsko celico; - spoznajo, da se enake ali podobne celice združujejo v tkiva; - prepoznajo različne vrste tkiv ter jih opišejo; - spoznajo osnovne organe v organizmu; - pojasnijo povezavo organov v organski sistem; - spoznajo povezavo celic, tkiv, organov in organskih sistemov v zaključeno celoto - organizem; - znajo opisati lastnosti organizma.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: spoznavanje okolja	
UČNA TEMA: ŽIVČNI SISTEM	
VSEBINE	CILJI
Zgradba in delovanje živčevja.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo vlogo in naloge živčevja; - znajo opisati zgradbo živčne celice; - spoznajo, kaj je osrednje in kaj je periferno živčevje; - poznajo vlogo velikih in malih možganov ter podaljšane hrbtenjače; - razumejo, kaj je refleksni gib; - poznajo pomen vegetativnega živčevja; - se seznanijo s tem, da se živčne celice ne obnavljajo; - spoznajo strupe, ki vplivajo na živčne celice (alkohol, tobak,

	<p>mamila, stres);</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo, kaj lahko naredimo za zdravo delovanje živčnega sistema; - spoznajo nekatere poškodbe in obolenja živčevja.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: kemija</p>	
<p>UČNA TEMA: BIOLOGIJA KOT VEDA O ŽIVLJENJU</p>	
VSEBINE	CILJI
<p>Biologija in njen pomen.</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo vlogo in pomen biologije v vsakdanjem življenju; - se seznanijo z biologijo kot vedo o življenju; - se seznanijo z metodami in tehnikami dela v biologiji.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: geografija, zgodovina, kemija</p>	
<p>UČNA TEMA: EKOLOGIJA</p>	
VSEBINE	CILJI
<p>Ekologija.</p> <p>Vrste ekosistemov.</p> <p>Kroženje snovi in pretok energije v ekosistemih.</p> <p>Prehranjevalne verige in</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo pojme kot so organizem, okolje, dejavniki okolja, ekološka niša in populacija; - poznajo značilnosti najrazličnejših naravnih in antropogenih ekosistemov; - poznajo najrazličnejše naravne in antropogene ekosisteme pri nas in v svetu; - znajo opisati življenjske razmere v posameznem ekosistemu; - spoznajo načine vzdrževanja ravnovesja v ekosistemih; - spoznajo nekatere vplive človekovih posegov v ekosisteme; - se seznanijo s procesom fotosinteze in spoznajo njen pomen; - se seznanijo s procesom dihanja pri rastlinah in spoznajo njegov pomen;

spleti.	<ul style="list-style-type: none"> - pojasnijo, kako se živa bitja povezujejo v prehranjevalne verige in splete.
MEDPREDMETNE POVEZAVE: geografija, zgodovina, kemija, spoznavanje okolja	
UČNA TEMA: SISTEMATIKA IN EVOLUCIJA	
VSEBINE	CILJI
Razvrščanje organizmov v sistem.	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznajo temeljne sistematske kategorije živih bitij; - razvrščajo živa bitja v osnovne skupine; - poučijo se o pojavu prvih rastlin na Zemlji; - poučijo se o pojavu prvih živali na Zemlji; - spoznajo, kakšen pomen imajo prve rastline za nadaljnji razvoj življenja; - spoznajo pomen rastlin in živali za življenje živih bitij na Zemlji; - spoznajo pojma fosili in živi fosili; - spoznajo osnovne značilnosti kraljestva rastlin; - povezujejo znanje o rastlinah v pregledno celoto; - se naučijo določati rod in družino rastlin po preprostih slikovnih ključih; - spoznajo posamezne rastlinske skupine ter spoznajo njihove značilnosti; - povezujejo znanje o živalih v pregledno celoto; - spoznajo nekaj predstavnikov večjih taksonomskih enot živali; - na primerih ugotavljajo pripadnost živali večji taksonomski enoti; - spoznajo bistvene značilnosti praživali ter predstavnike; - se poučijo o zgradbi in značilnostih spužev;
Evolucijski pregled razvoja živih bitij.	
Kraljestvo rastlin.	
Kraljestvo živali.	

	<ul style="list-style-type: none"> - spoznajo značilne predstavnike nečlenarskih skupin ter njihove značilnosti in zgradbo; - spoznajo značilne predstavnike mnogočlenarskih skupin ter njihove značilnosti; - prepoznajo značilne predstavnike maločlenarjev ter njihove značilnosti in zgradbo; - vedo, da spadajo vretenčarji med strunarje; - spoznajo bistvene vretenčarske skupine, njihovo zgradbo in predstavnike; - pojasnijo, zakaj uvrščamo človeka med sesalce; - spoznajo teorije evolucijskega razvoja človeka.
<p>MEDPREDMETNE POVEZAVE: geografija, zgodovina</p>	

4. SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učenci naj bi prišli do znanja preko dejavnosti (opazovanje, zapisovanje, zbiranje podatkov, sklepanje, razlaga ...), ki jih izvajajo pri pouku, doma ali pa pri naravoslovnih dnevih. Učenec naj bi imel čim več neposrednega stika z naravo oziroma okoljem, v katerem živi.

Pri pouku težimo od znanega k neznanemu, od bližnjega k daljnemu, od preprostega k bolj zapletenemu, od konkretnega k abstraktnemu, od posebnega k splošnemu.

Prvo je opazovanje. Učenci tako aktivno pridobivajo znanje in vzpostavijo neposreden stik z življenjem in naravo. Naravo spoznavajo z lastnim iskanjem in odkrivanjem. Temu sledita opisovanje in zapisovanje. Z razvrščanjem uvajamo kvalitativne, z urejanjem in štetjem ter merjenjem pa kvantitativne spremenljivke. Z različnimi načini definiranja uvajamo lastnosti in razmerja. Primerjanje pa vodi do povezav med množicami stvari in tako do matematičnih funkcij.

Pri eksperimentiranju povezujemo različne pojave in te pogosto izrazimo s časovnimi spremenljivkami. Različna razmerja med pojavi izražamo v obliki izjav, grafov ali matematičnih zapisov. Pri tem pride v ospredje izkustveno in pa tudi teoretično znanje, ki nam omogoča povezovanje množice pojavov.

Učenci s pridobivanjem informacij iz več virov povezujejo obravnavane vsebine, jih primerjajo ter kritično sprejemajo in presojujejo. Vse to jim omogoča, da se naučijo analizirati, povezovati in posploševati. Tako lažje razumejo povezanost in soodvisnost naravoslovnih in družboslovnih ved.

Učenci naj bi del svojega časa z veseljem preživeli v naravi, ker je prijetna, lepa in zanimiva.

Učenci naj bi bili pripravljene sami in v skupinah storiti marsikaj za ohranjanje narave. Vendar pa se morajo učitelji zavedati, da so oni sami močan vzgled.

4.1. DRUGO TRILETJE

Specialno didaktična priporočila:

Za to stopnjo razvoja je posebno pomembno, da učenci čim več doživijo v naravi. Za razgiban pouk poskrbimo z različnimi učnimi gradivi in pripomočki.

Posebno skrb je treba posvetiti uvajanju posebnih pojmov, ki so v rabi pri naravoslovnih vedah.

Okrog 11. leta se dogajajo v otroku pomembne fizične spremembe, ki jih spremlja rastoče zanimanje za resničen in čuten svet. Do približno 12. leta bo prišel trenutek, ko bodo otroci ne samo vprašali po vzrokih, pač pa jih bodo tudi aktivno iskali in ustvarili, da bi opazovali učinke, ki jih povzročajo. To se v enaki meri dogaja tudi v medsebojnih odnosih.

Na začetku drugega triletja najprej pogledamo človeka. Učenci npr. opazujejo sebe, kako se vidijo in zaznavajo. Sledi obravnava živali in življenjskih pogojev v katerih živijo. Skozi različne primerjave bo pouk zanimiv in učinkovit.

Priporočljivo je, da si vsak otrok izbere svojo žival, nariše plakat, si zapiše dejstva in svoje misli ter referat predstavi pred razredom. Na takšen način učenci spoznajo mnoge živali. Tako jim je ponujena možnost, da se učijo drug od drugega.

Svoje znanje lahko zaokrožimo in nadgradimo z obiskom Prirodoslovnega muzeja ter živalskega vrta.

Rastlinski svet obravnavamo v različnih letnih časih, predvsem jeseni in spomladi. Pri tem opazujemo, kaj se dogaja v naravi. Učenci opazujejo rastline, ugotavljajo kakšne življenjske razmere potrebujejo in kako le – te vplivajo na rast. Učenci opazujejo kalitev, si beležijo in rišejo spremembe...

Pri vrtnarjenju učenci izkusijo sejanje, zalivanje, okopavanje, obiranje... Če je le možno naj vrt obdelujejo čez vse leto. Učenci pri tem negujejo občutek odgovornosti, ki je nujno potreben. Učenci se preko različnih projektov naučijo o pomenu kroženja pridelkov, kompostiranju, uničevanju in nadzorovanju škodljivcev, spravljanju pridelkov ter zimskem shranjevanju le - teh.

Naloge in spretnosti, ki jih obsegata in razvijata teorija in praksa vrtnarstva so: priprava komposta in vzdrževanje kompostnega kupa, mešanje posebnih vrst zemlje, priprava gredic, setev, saditev, presajanje, okopavanje, pletev, pobiranje in spravilo pridelkov.

Vsebine predmeta biologije se na tej stopnji močno prepletajo z vsebinami pri predmetu geografije. Učenec na osnovi tega pridobi možnost pogleda na rastlinski svet tudi iz drugih zornih kotov (vegetacijska področja, vremenske razmere, mineralogija,...).

Učenci zasledujejo življenje v naravnih in antropogenih ekosistemih, spoznavajo, kako je prepleteno, enkratno, skrivnostno,... Učenci v skupinah izberejo določen ekosistem, ki je značilen za naše geografsko območje, iščejo različne informacije, pripravijo povzetke, jih opremijo s slikami, plakati ter jih predstavijo sošolcem v učnih urah.

4.2. TRETJE TRILETJE

Specialno didaktična priporočila:

V tretjem triletju je osrednja tema človek. Učenci spoznavajo zgradbo in delovanje človeškega telesa, povezujejo in sklepajo kako najbolje poskrbimo za svoj organizem.

Predlagane učne vsebine:

- Skrb za čute: praktična znanja o vidu (npr. branje pri zadostni osvetlitvi), sluhu (npr. walkmani, disco), okusu in vohu (npr. dišave), o tipu (npr. naravna in umetna vlakna, alergije). Oblika in funkcija človeškega očesa/ušesa.
- Skrb za pljuča ter osnovna znanja o srcu in krvnem obtoku.
- Skrb za prehrano: osnovno znanje o prebavnem sistemu s poudarkom na dejavnikih, ki pogojujejo in omogočajo zdravje (npr. pomen balastnih snovi za črevesno sluznico, potreba po ritmičnem hranjenju...). Osnovno znanje o beljakovinah, maščobah, ogljikovih hidratih, mineralih, vitaminih, vendar z občutkom, da je telesno zdravje več kot le vsota naštetih sestavin v številčnih razmerjih. Drugi načini prehranjevanja (vegetarijanstvo, veganstvo...).
- Potreba po spanju in uravnovešenih dnevnih aktivnostih.
- Način življenja in z navadami povezane bolezni (npr. pljučni rak, anoreksija, bulimija...).
- Različne vrste odvisnosti (npr. alkohol, nikotin, droge...) ter koraki za prepoznavanje in za odvajanje odvisnosti.
- Osebno zdravje in higieno. (npr. potenje, skrb za zobe,...)
- Oblika in funkcija hrbtenice in povezava z vzravnostjo, oblika noge, peta in njena povezava z vzravnano držo, povezava med kostmi in mišicami v glavnih sklepih.

Učence usmerjamo k samostojnemu delu, ki zahteva več iniciative, lastne ustvarjalnosti, raziskovanja in samostojnosti.

5. KATALOG ZNANJA

MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH

Minimalni in temeljni standardi znanj so navedeni za vsako triletje posebej. Pri tem so minimalni standardi znanj označeni z zvezdico.

5.1. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJ ZA DRUGO TRILETJE

UČNA TEMA: ZOOLOGIJA

Učenci:

- *opišejo zunanjo zgradbo nekaterih živali (npr. kopenskih...);
- znajo povezati zunanji videz živali z njenim načinom življenja;
- razložijo, kakšen pomen imajo okončin pri gibanju;
- *spoznajo, da se živali gibljejo na različne načine (npr, polž, deževnik, hrošč...);
- *razumejo pomen rastlin v prehrani rastlinojedih in mesojedih živali;
- *prepoznajo najpogostejše živali v okolici svoje šole;
- *poznajo najpogostejše živali po svetu;
- *znajo naštet nekaj rastlinojedcev, mesojedcev, plenilcev, zajedalcev;
- *v različnih ekosistemih opredelijo pomen posameznih živali in njihovo vlogo;
- poznajo najpogostejše ptice, ki se čez zimo zadržujejo ob krmilnicah;
- *poznajo življenjski prostor nekaterih živali;
- poznajo pomen velikih dreves in grmov, ki nudijo pticam zavetje, hrano in prostor za gnezdenje;
- *naštejejo značilnosti zavetja in bivališča;
- vedo, kakšna je razlika med zavetjem in bivališčem, ter znajo naštet lastnosti že znanih živalskih bivališč;
- razložijo, kakšen je način izdelave bivališč različnih živali (ptičja gnezda, mravljišče,

čebelnjak);

- razumejo uporabo preprostih dvovejnatih ključev za določanje živali.

UČNA TEMA: BOTANIKA

Učenci:

- *znajo poimenovati pogoje, ki so potrebni za rast rastlin;
- *znajo razložiti, zakaj rastline potrebujejo za rast vodo, svetlobo, primerno temperaturo, zrak in mineralne snovi;
- *razumejo, zakaj je potrebno rastline zalivati;
- opišejo pot vode v kopenski rastlini od črpanja iz zemlje do izhlapevanja;
- *poznajo zgradbo kopenskih rastlin (korenine, steblo, listi, cvetovi, plodovi);
- ločijo med rastlinami s cvetovi in brez cvetov;
- prepoznajo rastline s cvetovi in semeni ter rastline brez cvetov in s trosi;
- *vedo, kakšno vlogo imajo korenine ter poznajo njihovo osnovno zgradbo;
- poznajo različne tipe korenin;
- *poznajo razliko med koreninami enokaličnic in dvokaličnic;
- *vedo, kakšen je pomen stebela, in poznajo osnovno razliko med olesenelim in zelnatim stebлом;
- *poznajo vlogo in zgradbo lista;
- znajo opisati list kot rastlinski organ;
- *vedo, kakšna je razlika med listi enokaličnic in dvokaličnic;
- *pojasnijo pomen in proces fotosinteze pri rastlinah;
- *poznajo zgradbo cveta;
- *razlikujejo med cvetovi enokaličnic in dvokaličnic;
- *vedo, kaj je oprahčitev;
- *vedo, kakšno imajo vlogo žuželke pri oprahčevanju cvetov;
- *vedo, da nekatere cvetove oprahčuje veter;
- *poznajo plod kot organ za razširjanje rastlin;
- vedo, da imajo živali pomembno vlogo pri razširjanju rastlin;

- *prepoznajo različne plodove;
- *razlikujejo med pečkatim, koščičastim in lupinastim sadjem;
- *poznajo nekaj primerov vegetativnega načina razmnoževanja rastlin;
- *prepoznajo najpogostejše rastline v okolici svoje šole;
- *prepoznajo in opišejo najpogostejše in najbolj tipične rastline v svoji okolici;
- *prepoznajo najpogostejše družine rastlin v svoji okolici in njihove predstavnike;
- poznajo značilnosti cepljivk;
- *vedo, kakšen pomen imajo bakterije v vsakdanjem življenju;
- *poznajo značilnosti gliv;
- prepoznajo najpogostejše in najbolj tipične glive v svoji okolici;
- *ločijo užitne gobe od strupenih;
- *zavedajo se nevarnosti uživanja strupenih gob;
- *prepoznajo nekaj užitnih in strupenih gob ter se zavedajo nevarnosti uživanja strupenih gob;
- na podlagi prisotnosti lišajev znajo oceniti čistost zraka;
- *prepoznajo nekatere alge (sladkovodne in morske);
- *med sabo razlikujejo mahove, praproti in lišaje;
- *poimenujejo nekatera drevesa in grme iz domače okolice;
- razlikujejo nekatera drevesa in grme iz domače okolice (po listih, cvetovih in plodovih);
- *ločijo predstavnike golosemenk od kritosemenk;
- *ločijo predstavnike enokaličnic od dvokaličnic;
- *razlikujejo enokaličnice od dvokaličnic (po koreninah, listih, cvetovih, zgradbi semen).

UČNA TEMA: GOZD

Učenci:

- poznajo tipe gozdov;
- *ločijo značilnosti mešanih, listnatih in iglastih gozdov;
- *vedo, da razlikujemo v gozdu več plasti;
- poznajo nekatere značilnosti posamezne gozdne plasti;

- poznajo značilne predstavnike živih bitij v gozdnih plasteh;
- *prepoznajo značilne živalske predstavnike na gozdnih tleh, v gozdni podrasti, v krošnjah dreves in na deblih;
- vedo, da so drevesne krošnje vir hrane ter varno skrivališče in bivalni prostor za številne ptice in druge živali;
- *poznajo značilne vrste gozdnih listavcev, iglavcev in grmov;
- poznajo najpogostejše vrste gozdnih grmov v svoji bližnji okolici;
- prepoznajo osnovne plasti gozdnih tal;
- znajo povezati živalske in rastlinske predstavnike v prehranjevalne verige in prehranjevalni splet;
- *poznajo vzroke in posledice propadanja gozdov;
- vedo, kakšne so posledice krčenja gozdnih površin za človeka, živali in rastline.

UČNA TEMA: CELINSKE VODE

Učenci:

- poznajo različne tipe celinskih voda;
- *poznajo posamezna bivalna območja vodnih ekosistemov;
- *spoznajo pojem plankton ter prepoznajo najznačilnejše planktonske organizme;
- *spoznajo najpogostejše sladkovodne alge;
- *poznajo najpogostejše vodne in obvodne rastline v neposredni okolici;
- *spoznajo živali, ki živijo na blatnem dnu;
- *spoznajo živali s površja vodne gladine;
- *spoznajo najpogostejše živali v prosti vodi;
- *spoznajo najpogostejše živali, ki živijo ob vodi;
- *znajo povezati živalske in rastlinske predstavnike v prehranjevalne splet;
- *znajo opisati kroženje snovi v vodi;
- *vedo, kaj lahko naredimo za ohranjanje čistih voda;
- *vedo, kakšne so posledice onesnaževanja voda in poznajo najpogostejše onesnaževalce voda.

UČNA TEMA: MORJE

Učenci:

- *razlikujejo posamezne življenjske predele v morju;
- prepoznajo nekatere predstavnike planktona v morju;
- poznajo najpogostejše rastline v morju in ob njem;
- *poznajo nekaj najpogostejših morskih alg;
- *poznajo živali, ki jih najpogosteje srečamo v obrežnem pasu in pasu bibavice;
- *spoznajo nekatere živali odprtega morja in globokega morskega dna;
- *spoznajo nekatere ptiče, ki živijo ob morju;
- *znajo povezati živali in rastline, ki živijo v morju, v prehranjevalni splet;
- * znajo razložiti, kako lahko poskrbimo za čistejše morje;
- *vedo, kakšne so posledice onesnaževanja morja ter poznajo osnovne vire onesnaževanja.

UČNA TEMA: VRT IN VRTNARSTVO

Učenci:

- *poznajo najpogostejše rastlinske in živalske vrste na vrtu in v prsti ter spoznajo pomen in vlogo le teh;
- spoznajo najpogostejše vrtnine ter njihovo uporabo;
- seznanijo se z nekaterimi začimbnicami;
- spoznajo različne vrste prsti, glede na njihove lastnosti (barva, vlažnost in velikost delcev);
- vedo, da je rast rastlin odvisna od mnogih dejavnikov, tudi od lastnosti prsti;
- *poznajo osnove biovrtnarjenja;
- spoznajo humus;
- vedo, kako lahko pripravimo kompostnik, in spoznajo njegov pomen;
- seznanijo se s procesom gnitja;
- vedo, kakšen je pomen gnojenja;

- spoznajo nekatere rastlinske in živalske vrste v živih mejah, zelenicah in parkih ter spoznajo njihove življenjske pogoje.

UČNA TEMA: NJIVE IN POLJA

Učenci:

- vedo, kakšna je razlika med njivo in poljem;
- poznajo različne poljščine;
- spoznajo nekatere predstavnike rastlinskih in živalskih vrst na njivi in polju ter njihove življenjske pogoje;
- spoznajo, da je polje lahko stalno in začasno bivališče živali;
- poznajo pomen kolobarjenja.

UČNA TEMA: TRAVNIK

Učenci:

- *poznajo osnovne značilnosti travnika;
- spoznajo najpogostejše rastline in živali na travniku;
- spoznajo življenjske pogoje na travniku.

UČNA TEMA: PREHRANJEVALNE VERIGE IN PREHRANJEVALNI SPLETI

Učenci:

- vedo, kakšna je medsebojna odvisnost živih bitij v naravi;
- vedo, kakšen pomen imajo rastline, živali in razkrojevalci v ekosistemu;
- *razumejo pomen rastlin v prehrani rastlinojedih in mesojedih živali;
- *naštejejo nekaj rastlinojedcev, mesojedcev, plenilcev, zajedalcev;
- *sestavijo nekaj prehranjevalnih verig v različnih ekosistemih (npr. v gozdu, v mlaki, na travniku);
- *razložijo, da vrsta, ki se prehranjuje z raznoliko hrano, lažje preživi;
- *na primerih povezujejo rastlinske in živalske predstavnike v prehranjevalne verige in spletke;

- razumejo, kakšen je pomen prehranjevalnega spleta;
- razložijo pojem proizvajalcev in potrošnikov v naravi;
- razložijo, kako razkrojevalci prispevajo k nastajanju rodovitne prsti;
- *razložijo kroženje snovi v različnih ekosistemih;
- razložijo medsebojno soodvisnost živih bitij v naravi.

UČNA TEMA: ŽIVLJENJSKA PESTROST

Učenci:

- *vedo, kateri so tisti dejavniki okolja, ki pogojujejo veliko število in pestrost rastlinskih in živalskih vrst;
- spoznajo dejavnike, ki lahko ogrozijo biotsko raznovrstnost v svetu in pri nas;
- *poznajo nekaj rastlinskih in živalskih vrst pri nas, ki so najbolj ogrožene;
- vedo, kakšen je pomen zavarovanja bivališč živih bitij;
- *vedo, kaj lahko naredimo za ohranjanje ogroženih vrst in zavarovanih območij.

UČNA TEMA: ŽIVA IN NEŽIVA NARAVA

Učenci:

- *vedo, da so voda, tla, zrak, toplota in svetloba sestavni deli nežive narave;
- *utemeljijo pomen vode za življenje;
- *vedo, da so za obstoj živih bitij potrebne določene razmere;
- *razlikujejo med živo in neživo naravo;
- vedo, kakšne so podobnosti in kakšne so razlike med živo in neživo naravo;
- *opišejo vlogo mikroorganizmov v naravi;
- *vedo, da so za življenje vseh živih bitij potrebne določene razmere;
- *pojasnijo soodvisnost žive in nežive narave.

5.2. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJ ZA TRETJE TRILETJE

UČNA TEMA: ČUTILA

Učenci:

- *znajo naštetih čutila;
- opišejo posamezna čutila, ki sprejemajo različne dražljaje in zaznavanje teh dražljajev s pomočjo možganov;
- *opišejo kožo kot čutilo za tip, mraz, toploto in bolečino;
- *vedo, da je koža tudi organ za izločanje znoja in loja;
- *vedo, da koža sodeluje pri termoregulaciji;
- *opišejo oko kot čutilo za vid;
- vedo, da je oko organ, ki sprejema svetlobne dražljaje;
- *prepoznajo posamezne dele očesa;
- *znajo naštetih napake, poškodbe očesa;
- *opišejo uho kot čutilo za sluh in ravnotežje;
- *opišejo delovanje organa za ravnotežje;
- vedo, da je uho tudi organ za sprejemanje zvočnih signalov;
- *poznajo nekatera obolenja ušesa in morebitne poškodbe, ki lahko nastanejo kot posledica nepremišljenega ravnanja posameznika;
- *opišejo nos kot organ, ki sprejema različne vonjave;
- *poznajo čutilno vlogo jezika;
- *vedo, kaj lahko storimo, da se obvarujemo bolezni in poškodb čutil;
- *poznajo preventivo pred poškodbami čutil.

UČNA TEMA: PREBAVILA

Učenci:

- *znajo razvrstiti hrano glede na živalski in rastlinski izvor
- *vedo, zakaj je pomembna zdrava prehrana;
- poznajo pomen posameznih sestavin za rast in razvoj organizma (ogljikovih hidratov,

beljakovin, maščob, vitaminov, mineralov, vode);

- vedo, kaj se dogaja z vodo v človeškem telesu ter vedo, da voda v telo prinaša in iz njega odnaša snovi;
- *vedo, da so v živih bitjih energija in hranilne snovi;
- *sestavijo jedilnik z raznoliko hrano za vse dnevne obroke;
- vedo, zakaj je pomembna raznolika in uravnovešena prehrana za zdravje in rast;
- *prepoznajo, kakšni so znaki zastrupitve z nevarnimi in strupene kemikalijami;
- *znajo opisati pot hrane v človeškem telesu;
- *opišejo prebavno cev in pot hrane po njej;
- *poznajo prebavne organe;
- opišejo pot hrane v človeškem telesu;
- *poimenujejo prebavne organe;
- *vedo, katere so prebavne žleze;
- *vedo, kakšna je zgradba ustne votline;
- *poznajo zgradbo zobovja in vedo, katere vrste zob poznamo;
- *opišejo, kako skrbimo za zdrave zobe;
- *razložijo, kakšen je pomen zob za normalno delovanje prebavil;
- *vedo, kaj se dogaja s hrano v želodcu;
- opišejo razgradnjo hrane in vsrkavanje snovi v kri;
- vedo, kakšni procesi potekajo v debelem črevesu;
- *opišejo, kakšna je vloga jeter v organizmu;
- *utemeljijo izbiro zdrave hrane;
- *opišejo nekatera najpogostejša obolenja in poškodbe prebavnih organov.

UČNA TEMA: DIHALA

Učenci:

- *razložijo pomen kisika za dihanje;
- vedo, kakšna je razlika med vdihanim in izdihanim zrakom;
- *poznajo dihalne organe;

- *opišejo zgradbo, delovanje in pomen dihalnih organov;
- *opišejo zgradbo in temeljno funkcijo glasilk;
- *opišejo zgradbo in temeljno funkcijo pljuč;
- *naštejejo načine, kako lahko skrbimo za zdrava dihala;
- *opišejo najpogostejša obolenja in poškodbe dihalnih organov;
- *so seznanjeni z nevarnostmi zadušitve in z ukrepi prve pomoči;
- *opišejo, kakšen je vpliv škodljivih snovi (alkohola, nikotina, drog...) in stresa na naše zdravje;
- spoznajo škodljive posledice kajenja pri kadilcih in drugih.

UČNA TEMA: KRVNA OBTOČILA

Učenci:

- *poznajo zgradbo krvnih obtočil;
- *se seznanijo z vlogo obtočil;
- *opišejo srce in funkcije njegovih posameznih delov;
- *opišejo, kakšna je sestava krvi in vlogo posameznih sestavin;
- *znajo naštet vrste žil (arterije, vene, kapilare) in njihove naloge;
- *znajo razložiti vlogo žil v človeškem telesu;
- *vedo, kako se meri frekvenca srčnega utripa;
- *vedo, kakšne so spremembe srčnega utripa ob naporih;
- *vedo, kakšna je vloga limfnega sistema;
- *opišejo, kako lahko poskrbimo za zdravje krvnih obtočil;
- *opišejo najpogostejša obolenja in poškodbe krvnih obtočil ter preventivo;
- vedo, da so lahko obolenja krvnih obtočil povezana s sodobnim načinom življenja.

UČNA TEMA: IZLOČALA

Učenci:

- *znajo naštet organe za izločanje;
- *poznajo zgradbo, delovanje in pomen izločal;

- *opišejo pot izločanja snovi iz organizma ter vedo pomen le tega;
- *opišejo vlogo ledvic;
- *pojasnijo, kako lahko poskrbimo za zdravje izločal;
- *opišejo najpogostejša obolenja in poškodbe izločal ter preventivo.

UČNA TEMA: HORMONALNE ŽLEZE

Učenci:

- *spoznajo hormonalne žleze;
- *pojasnijo pomen hormonov;
- *spoznajo osnovna hormonska obolenja;
- *ugotavljajo, kakšne so lahko posledice nepravilnega delovanja hormonskih žlez.

UČNA TEMA: SPOLOVILA IN RAZMNOŽEVANJE

Učenci:

- *naštejejo skupne značilnosti ljudi in znake, po katerih se razlikujejo skupine in posamezniki;
- ocenijo večjo podobnost med sorodniki kot med ljudmi, ki si niso v sorodu;
- *opišejo, kakšne so podobnosti med starši in potomci;
- *opišejo spolno razmnoževanje človeka;
- *naštejejo telesne razlike med spoloma;
- *znajo naštet primarne in sekundarne spolne znake pri obeh spolih;
- *znajo opisati zgradbo moških in ženskih spolnih organov;
- *opišejo menstrualni cikel;
- *pojasnijo pot semenčic in jajčeca v spolnih organih od spolne združitve do oploditve;
- *poznajo razvoj osebka od oploditve do poroda;
- *poznajo, kakšne so odgovornosti in možnosti pri načrtovanju družine;
- *seznanjeni so s spolno vzgojo (možnosti preprečevanja zanositve, delovanje kontracepcijskih sredstev, spolne bolezni);
- *poznajo najpogostejše spolne bolezni, njihove vzroke, simptome in varovanje pred

njimi.

UČNA TEMA: GIBALA

Učenci:

- *vedo, kakšen pomen imajo okončine pri gibanju;
- *znajo poimenovati bistvene kosti obraznega in lobanjskega dela glave;
- *znajo poimenovati kosti zgornjih in spodnjih okončin;
- *znajo poimenovati kosti trupa;
- *poznajo vrste povezav med kostmi – sklep, šiv, hrustančna vez;
- *poznajo osnovne motnje v rasti kosti (rahitis), posledice nepravilnega razvoja kosti (ploske noge) ter poškodbe kosti in sklepov (zlom, zvin, izpah);
- vedo, da je osnovna lastnost mišice krčljivost;
- *opišejo, katere vrste mišičnih vlaken poznajo;
- *pojasnijo, kako poskrbimo za zdravje gibal;
- *opišejo najpogostejša obolenja in poškodbe mišic ter preventivo.

UČNA TEMA: CELICE, TKIVA IN ORGANI

Učenci:

- *opišejo zgradbo celice ter jo znajo skicirati;
- *pojasnijo razliko med živalsko in rastlinsko celico;
- *vedo, da se enake ali podobne celice povezujejo v tkiva;
- *opišejo, katere vrste tkiv poznajo ter jih opišejo;
- *naštejejo osnovne organe v organizmu;
- pojasnijo povezavo organov v organski sistem;
- razumejo povezavo celic, tkiv, organov in organskih sistemov v zaključeno celoto – organizem;
- *opišejo lastnosti organizma.

UČNA TEMA: ŽIVČEVJE

Učenci:

- *znajo naštetih naloge živčevja;
- opišejo, kako je zgrajena živčna celica;
- *vedo, kaj je osrednje živčevje in kaj periferno;
- *opišejo vlogo velikih in malih možganov ter podaljšane hrbtenjače;
- *pojasnijo, kaj je refleksni gib;
- *opišejo pomen vegetativnega živčevja;
- *vedo, da se živčne celice ne obnavljajo;
- *poznajo strupe, ki vplivajo na živčne celice (alkohol, tobak, mamila, stres);
- vedo, kaj lahko naredimo za zdravo delovanje živčnega sistema;
- opišejo osnovne bolezni in poškodbe živčevja.

UČNA TEMA: BIOLOGIJA KOT VEDA O ŽIVLJENJU

Učenci:

- *pojasnijo vlogo in pomen biologije v vsakdanjem življenju;
- opišejo biologijo kot vedo o življenju;
- *prepoznavajo metode in tehnike dela v biologiji.

UČNA TEMA: EKOLOGIJA

Učenci:

- *pojasnijo pojme iz ekologije (organizem, okolje, dejavniki okolja, ekološka niša in populacija);
- * na primeru opišejo značilnosti najrazličnejših naravnih in antropogenih ekosistemov;
- *naštejejo najrazličnejše naravne in antropogene ekosisteme pri nas in v svetu;
- opišejo življenjske razmere v posameznem ekosistemu;
- poznajo načine vzdrževanja ravnovesja v ekosistemih;
- poznajo nekatere vplive človekovih posegov v ekosisteme;
- *pojasnijo, kako se živa bitja povezujejo v prehranjevalne verige in spletke;

- pojasnijo proces dihanja pri rastlinah in poznajo njegov pomen;
- *pojasnijo pomen in proces fotosinteze pri rastlinah.

UČNA TEMA: SISTEMATIKA IN EVOLUCIJA

Učenci:

- poznajo temeljne sistematske kategorije živih bitij;
- *znajo razvrsti živa bitja v osnovne skupine;
- *znajo določiti rod in družino rastlin po preprostih slikovnih ključih;
- *imajo časovno predstavo o pojavu rastlin na Zemlji;
- razložijo, kakšen pomen imajo prve rastline za nadaljnji razvoj življenja;
- poznajo pojma fosili in živi fosili;
- *pojasnijo osnovne značilnosti kraljestva rastlin;
- znajo povezati znanje o rastlinah v pregledno celoto;
- *prepoznajo posamezne rastlinske skupine ter opišejo značilnosti le teh;
- *so seznanjeni s pojavom prvih živalskih predstavnikov na Zemlji;
- znajo povezati znanje o živalih v pregledno celoto;
- *prepoznajo temeljne živalske skupine praživali;
- *prepoznajo temeljne živalske skupine spužev;
- *prepoznajo temeljne živalske skupine nečlenarskih skupin;
- *prepoznajo temeljne živalske skupine mnogočlenarskih skupin;
- *prepoznajo temeljne živalske skupine maločlenarjev;
- vedo, da spadajo vretenčarji med strunarje;
- *prepoznajo temeljne vretenčarske skupine in njihove značilnosti;
- *poznajo nekaj predstavnikov večjih taksonomskih enot živali;
- *na primerih ugotovijo pripadnost živali večji taksonomski enoti;
- *pojasnijo pomen rastlin in živali za življenje živih bitij na Zemlji;
- *razložijo, zakaj uvrščamo človeka med sesalce;
- *opišejo teorije evolucijskega razvoja človeka.

6. LITERATURA

1. Stockmeyer K. E A, Rudolf Steiner's Curriculum for Waldorf School, Steiner Schools Fellowship Publications, Michael Hall, Forest Row, East Sussex, 1991
2. Mitchell D.S., Resource Guide for Waldorf Teachers
3. Carlgren, F., Vzgoja za svobodo, Epta, Ljubljana, 1993
4. Ferbar J., Vodopivec I., Cvetrežnik D., Glažar S.A., Novak M., Hostnik I., Velikonja A., Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja, Naravoslovje in tehnika, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2001
5. Verčkovnik T., Zupan A., Glažar S.A., Pufič T., Kregar M., Ferbar J., Harej V., Hostnik I., Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja, Naravoslovje 6, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2000
6. Zupan A., Pufič T., Verčkovnik T., Glažar S., Brumen M., Logaj V., Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja, Naravoslovje 7, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2000
7. Verčkovnik T., Zupan A., Novak B., Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja, Biologija, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2000
8. Angerer T., Biologija za šesti razred osnovne šole, DZS, Ljubljana 1986
9. Gumzej B., M. Svečko, Biologija, Priročnik za učitelje, DZS, Ljubljana 1998

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

EVKITMIJA

KAZALO

1. OPIS PREDMETA	94
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	98
3. SPLOŠNI OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE – 1. TRILETJE	101
4. SPLOŠNI OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE – 2. TRILETJE	106
5. SPLOŠNI OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE – 3. TRILETJE	113

1. OPIS PREDMETA

LE EN TEMPELJ PREMORE TA SVET.
ČLOVEŠKO TELO JE TA TEMPELJ.
NIČ NI BOLJ SVETEGA KOT TA POJAV. (Novalis)

Evritmija (EU – dobro, lepo, RITMOS – enakomerno razčlenjeno gibanje) je bila ob ustanovitvi prve waldorfske šole eden od predmetov poučevanja. Kot popolnoma nov predmet, ki se poučuje večinoma le na waldorfskih šolah, ima pomembno pedagoško vlogo v razvoju otrok, in je tako obvezna učna vsebina za učence od prvega do osmega oz. dvanajstega razreda.

Evritmija je duševno–duhovna telovadba, umetnost gibanja, ki ni ples. Duša preko gibanja nagovarja telo in združuje duševne, duhovne in telesne danosti v harmonično celoto. Športna vzgoja s telovadbo vzpodbuja in neguje predvsem fizično telo, evritmija pa nagovarja skozi gibanje otrokov duševno duhovni razvoj. Pri telovadbi gre za odnos človeka s fizičnimi zakoni prostora: s težnostjo in breztežnostjo, pa seveda z ravnotežjem, ki ga človek dosega med njima. Evritmija prav tako raziskuje prostor med težo in lahkostjo, a ne na fizičnem nivoju. Ta odnos poskuša doživeti kot notranjo duševno izkušnjo in jo izraziti skozi poduševljen gib, ki je bližje plesu kot gimnastiki. Učne vsebine zajema iz zakladnice umetniških del in pri izvajanju upošteva in uresničuje umetniški vidik poučevanja.

Dve stvari sta, zaradi katerih lahko trdimo, da je evritmija umetnost: na eni strani dejstvo, da duša sodeluje pri oblikovanju gibalnega izraza, na drugi strani pa dejstvo, da giba temeljijo na objektivnih zakonitostih, ki jih je izkusila duša. Vidik lepote se kaže že v naravi izbranih vsebin s področja glasbe in pesništva, skozi katere se evritmija izrazi, zaživi, zapoje, spregovori. Umetnik izbere različne glasbene, jezikovne, stilistične elemente in razpoloženja, té pa predstavi skozi evritmijski gib. Rečemo lahko, da ob tej interpretaciji igra

pomembno vlogo duša, da se vzpodbuja notranje doživljanje in čutenje in iz tega notranjega gibanja izhaja in nastaja zunanji evritmijski gib. Kot umetnost si evritmija prizadeva biti resnična v odnosu do objektivnih kvalitete, ki so neločljivo povezane z glasbo in govorom, prizadeva si jih izraziti. Evritmija je delujoča umetnost, hkrati pa tudi vzgojna in zdravilna dejavnost. Ob izvajanju in ponavljanju elementov evritmije se kultivira povezanost in skladnost gibalne organiziranosti telesa s čustveno estetskim področjem duše. Evritmija uspešno dopolnjuje vzgojno izobraževalni proces.

Čedalje pogosteje se pojavlja tudi na področju dela z odraslimi. Srečamo jo v delovnih sredinah, kjer andragoški delavci spoznavajo, da je evritmija uspešno dopolnilo in pomoč v procesu razvoja zdravih socialnih odnosov znotraj delovnih skupin, hkrati pa tudi močan impulz za osebno rast posameznikov. Znotraj gibanja za waldorfsko šolo je evritmija ključno področje priprave in uvajanja waldorfskih učiteljev v njihovo delo in od tu dalje vsak dan neizčrpen vir možnosti za nadaljnji osebni razvoj učitelja.

Oblika nastane iz gibanja in gibanje se v obliki zaustavi, umiri. Človekovo telo je nastalo v in skozi gibanje in človeku služi, da skozenj razodeva svoj jaz kot govoreče bitje. Gibalni organizem je med govorjenjem in poslušanjem aktivno nagovorjen. Pri govoru je gibanje osredotočeno na točko, od koder se širijo zvočne energije, ki dobijo slušno pojavnost v zvokih govora. Rečenemu daje vsebino in obliko duša s svojimi mislimi, občutji, nameni. Evritmija notranje gibanje, katerega posledica je govor, pretopi v zunanjo gibalno obliko. Telo postane pripomoček, skozi katerega notranje gibanje postane vidno.

Ko človek sliši izgovorjeno besedo, je nagovorjen njegov gibalni organizem in v njegovi duši pride do gibanja. Ko človek sam govori, postane njegovo notranje bitje gibalno aktivno. Rudolf Steiner je bil sposoben to notranje gibanje, katerega posledica je navzven slišen govor in sposobnost slišanja, zaznati. Na osnovi teh zaznav je oblikoval jezik gibov – kretenj, ki jih človek oblikuje s celim telesom. Poimenoval ga je »vidni govor«.

Ta izvira iz semena znotraj človekovega bitja, oblikuje in vzgaja pa telo kot sredstvo izraza. V zgodnejših obdobjih človekovega razvoja (tudi v vsakem majhnem otroku) so bili in so govor, petje in gibanje ena vse troje obsegajoča celota. Ta je na posamezne dele razpadla tekom razvoja, ko je človek vedno bolj razvijal svoje jaz sile, svojo individualnost. Naloga evritmije je, da govor, petje in gibanje v sebi ponovno poveže v novo, **višjo** celoto.

Evritmija (ki vključuje ostale elemente: npr.:barvo skozi osvetlitev in oblačila) je artikulacija skozi gibe in kretnje rok, ki ji resnica duše v toku gibanja navdihne obliko. Je jezik gibanja, s samosvojo abecedo, ki vključuje praisvorne kretnje. Predstavlja izgovorjene glasove – soglasnike in samoglasnike, tone glasbenih lestvic in intervale. Poseduje lastne zakone, vključujoč celoto kretnj, skozi katero izrazi tudi razpoloženja duše, barve in paleta odtenkov razmišljanja, čutenja in hotenja. Evritmija usklajuje in povezuje elemente koreografije in gibanja v prostoru s posameznimi toni ali glasovi v fraze, stavke ali melodične motive. Elementi evritmije lahko skozi pravo kombinacijo gibanja v prostoru in pravimi kretnjami rok izrazijo jezikovno – pravopisna pravila in kvalitete, npr.: vprašaj, klicaj,...v glasbi pa dur in mol.

Vsaka kretnja samoglasnika izrazi zvok in barvo posebne duševne kvalitete (veselja, žalosti, obupa...). Vsaka kretnja soglasnika pokaže določeno zunanjo silo, ki oblikuje. Ljudje, posebno še otroci, ki so budni za lastne izkušnje, lahko vstopijo v spreminjajoče se gibanje poživljajočih oblikovnih sil evritmije. Skozi zavijanje vetra lahko doživijo glas S, v valovanju vode glas V, v rasti, razcvetu rastlin glas L. Vsak izgovorjeni glas izraža samega sebe skozi posebno gibanje, ki izhaja iz njegove samosvoje praisvorne oblike – navzven se v evritmijski kretnji odzrcali gibanje, ki se odvija znotraj govornih organov pri izgovorjavi določenega glasu.

Ritmično gibanje govora je naslednji element, ki se v gibanju kaže kot dvig in spust, dolgo in kratko. Ritem gibanja govora živi v dinamiki dihanja. Dihanje je krčenje in širjenje, stiskanje in sproščanje, pri evritmiji izraženo skozi telo in skozi gibanje. Tudi zakonitost rime se izrazi skozi določena pravila premikanja v prostoru.

Človekovo telo vgrajuje glasbene zakonitosti in povezave v razmerja znotraj okostja. Steiner je bil sposoben zaznati oblikujočo moč glasbe, zato je poiskal kretnje, s katerimi se lahko izrazi tone in intervale, glasba pa se tako ob pomoči notranjega doživetja duše skozi telo, posebno pa skozi roke, razodene kot »vidno petje«. Kvarto je mogoče navzven prevesti v izraz rok in dlani. To ni le oseben prevod, ampak resnično gib, ki odgovarja fizičnemu organizmu in doživljanju duše. Umetniški sijaj dobi ta element skozi notranjo izkušnjo, ki spremlja proces gibanja glasbe v prostoru in uporabi potrebno kretnjo, ki odgovarja določenemu trenutku in določenemu glasbenemu delu.

Evritmija seveda vsakokrat ne prevaja istočasno prav vseh elementov glasbe ali pesmi v gib, ampak loči tisto, kar hoče z izbrano interpretacijo izraziti, tako kot slikar uporabi s svoje palete le določene barvne tone, ki prikličejo njim lastne kvalitete in razpoloženja, da poudari želeni vidik motiva.

Evritmija zahteva spoštovanje določenih pravil tako pri skupinskem kot tudi pri terapevtskem delu. Zahteva poseben prostor, ki mora biti dovolj velik, saj je gibanje osnovna evritmijska dejavnost. V notranjosti prostora naj vlada intimno vzdušje, oken ne sme biti preveč, pa tudi prevelika ne smejo biti, stene naj bodo nežno obarvane, da pomagajo nagovarjati moči koncentracije in notranjega miru, tla rahlo valovita, lesena. Evritmijske ure pogosto spremlja pianist, v nižjih razredih lahko tudi glasbenik s kakšnim drugim instrumentom. Pri urah evritmije so potrebni lahki copati iz blaga, katerih tanki podplati omogočajo, da se s stopali dobro občutijo tla. Za evritmijske nastope imajo otroci na sebi ohlapne obleke, ki ne utesnjujejo gibanja, včasih tudi tančice, ki objemajo zgornji del telesa. Ker naj bi se gibalo telo kot celota, izraz na obrazu in sama fizična podoba telesa skozi evritmijsko gibanje ne iščeta svojega mesta.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Cilji evritmije znotraj učnega načrta so popolnoma pedagoški. Znanje evritmije ni zahtevano s strani družbe v formalnem smislu, tudi ni to področje vezano na preverjanje z izpiti, kljub temu pa prav cilji evritmije vodijo v srce učnega načrta vsake waldorfske šole. Waldorfska šola brez evritmije ne bi opravičila svojega naziva.

Kot nova oblika poučevanja, je evritmija, ki jo vključuje učni načrt v glavnem le waldorfskih šol, v šolskih skupnostih pogosto premalo razumljena in sprejeta. Pomembna delovna naloga učiteljev evritmije je vodenje seminarjev, na katerih člani učiteljskega zbora lahko preko demonstracij, razlag in skupnega dela poglobijo poznavanje in razumevanje evritmije. Na takšen način raste njena veljava bolj, kot če se dramatično pritiska na razvijajoče se mlade ljudi. Vloga, ki jo ima evritmija v procesu harmoniziranja razvoja, ko skozi svoje delovanje povezuje področja mišljenja, čutenja in volje ter tako dejavno oblikuje – kultivira estetski čut, ne sme biti zapostavljena.

Zaradi pomembnega živega doprinosu evritmije k razvoju otrok je prav, da se z evritmijo ukvarja čim več ljudi. To pospešuje njen nadaljnji razvoj in pripomore h kvalitetnejšemu poučevanju evritmije tudi na šolah. Še vedno pozna evritmijo premalo učiteljev, pogosto le posamezniki, ki jo poučujejo na šolah. Zato zavzema skrb za njen nadaljnji razvoj osrednje mesto znotraj delovanja učiteljskih skupnosti na waldorfskih šolah širom po svetu.

- Cilj evritmije je, da uravnoteži – harmonizira otrokovo duševno duhovno naravo z njegovo telesno organizacijo. Tako telesu pomaga, da postaja bolj prilagodljivo in bolj odgovorno pri posredovanju notranjih vzgibov duše navzven.
- Skozi izvajanje in ponavljanje evritmijskega gibanja postane gibanje otrok milo, ljubko, neprisiljeno in lepše, bolj budno, skladnejše s tistim, kar otrok kot človek notranje je. Evritmija odmika zapore in ovire znotraj gibalnega organizma. Kar otroci razodenejo skozi svoje gibanje, lahko dobro izkušenemu očesu učitelja veliko pove o možnostih in

sposobnostih, ki jih otroci nosijo v sebi. Pomaga mu k uvidu, kaj je potrebno storiti, da jih uresniči.

- Skozi učenje kretenj, ki oblikujejo vidni slovar glasov in tonov v evritmiji, otroci naravno notranje povežejo te kvalitete z elementi jezika in glasbe. Ta proces tako dvostransko podpira celotno človekovo bitje: širi njegovo jezikovno in glasbeno znanje.
- Umetniško delo, ki zaživi skozi koreografije ob poeziji, proznih tekstih, pripovedih in instrumentalni glasbi, izkustveno pogloblja estetska vrednotenja literature in glasbe. Izkustvenemu načinu pedagoškega dela se med ostalimi načini dela odreja posebno – častno mesto.
- Delo z geometrijo in tridimenzionalno doživetje le-te v prostoru pomagajo otroku obogatiti izkušnje in predstave osnovnih geometrijskih oblik in kultivirajo notranji občutek za orientacijo v prostoru.
- Znotraj skupinskega dela se mora otrok osredotočiti na svoje lastno gibanje, hkrati pa razvijati tudi smisel in občutek za delo skupine kot celote. Če mu oboje uspe, uživa svojo soudeležbo v vzajemnem toku gibanja. Da bi bil sposoben gibati se harmonično in v skladu s skupino, ne zadošča le obrobno zaznavanje, ampak mora biti prisotna želja, hotenje – dopustiti ostalim, da imajo svoj lastni prostor. Vzajemno oblikovanje medsebojnih odnosov v skupini je kvaliteta, ki jo evritmija kultivira na različnih ravneh.
- Evritmijske predstave šolanih evritmistov in evritmijskih umetniških skupin delujejo na učence po poti, ki ni intelektualna. Takšen vpliv lahko zagotovi le celostno zastavljena umetnost. Evritmije gledalec ne bere, ampak izkusi na celovit način, razvija svojo celostno odprtost. Ob dobri evritmijski predstavi so otrokom vseh starosti odprta vrata v svet takšnih izkušenj, kjer ne gre le za srečanje z odrom, ampak za naraven odmev med gledalci skozi bogato paleto čutnih doživetij. Vase sprejmejo življenja polne, pisane slike, ki jih duša – kot telo hrano – prebavi. Kot dobra umetnost evritmija poskrbi: zdaj za subtilno, zdaj za moči polno hrano, ki jo za življenje in razvoj potrebuje človeška duša.

Ker so učitelji evritmije opravili štiriletno osnovno šolanje in peto pedagoško pripravljalo leto, ni potrebno do potankosti natančno opisati elementov učnega načrta. Če bi želeli

celostno predstaviti evritmijo nekemu, ki je ne pozna, bi bilo potrebno učnemu načrtu priložiti zajetno knjigo. Navodila dana v učnem načrtu naj bi bila vodila učiteljem, ki evritmijo poznajo in vedo, kaj je npr.: voditi harmonično osmico frontalno. Za običajnega bralca je v vsebini učnega načrta evritmijsko delo le kratko, jedrnato predstavljeno. Učni načrt je predlagana vsota dejavnosti, med katerimi učitelj evritmije lahko izbira. Če se pri evritmiji uporablja pravljíčno sliko, potem le-ta lahko vključuje številne zvočne kretnje in različna razpoloženja. Elementarna bitja (vodne in zračne vile, škrti...) lahko evritmija predstavi skozi pripovedke. Tekst, ki služi evritmijskemu delu, lahko vključuje otroške pesmi. Pentatonična glasba izvajana na liri ali flavti lahko spremlja evritmijske vsebine. Krčenje in širjenje sta osnovni potezi gibanja na krogu in v krogu.

Vaje s palico se uporablja od prvega razreda dalje, da bi otrok utrdil in povečal notranje doživetje svojega telesa, gibanje v prostoru in orientacijo v njem. Te vaje imajo zdravilno moč, saj pomagajo otroku oblikovati zaupanje vase, s tem pa gradijo tudi njegovo notranje ravnotežje. Vaje, ki vključujejo mete, lovljenja in predaje, večajo otrokovo budnost, ki krepi njegov pogum. Delo pri evritmiji je medsebojno srečevanje, ki naravno poskrbi za uresničevanje socializacije znotraj skupine.

3. SPLOŠNI OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE – 1. TRILETJE

Osnovna gibalna oblika za to obdobje je krog – sklenjena povezana celota posameznikov. Prostor doživljajo otroci skozi različne krive in ravne linije v prostoru, a gibanje vedno znova izhaja in se vrača v krog. Otrok se v tem obdobju uči iz »naokroga«. Na krogu vsak otrok vsakogar vidi, na njem ima vsak svoj prostor, kar ustvarja red, otroku daje občutek zaščite in varnosti. Otroci se gibljejo posamič in svobodno, a pod veliko sliko in zakonom skupne forme. V drugem razredu na krogu posameznik dobi par, tako se prepletata in gibljeta izmenično ali skupaj dva kroga, v tretjem razredu otroke gibalne linije prepletajo skozi dva ali celo tri kroge s skupnim središčem. Krog je nevidni vzgojitelj, ki v otroku počasi, a vztrajno prebuja občutenje, zavedanje samega sebe. Iz naokroga se otrok giblje samemu sebi naproti, iz zunanosti samega sebe k svoji notranjosti.

Glasbeni jezik takšno zaokroženo celoto imenuje kvinta – zaobjetje, občutenje samega sebe kot dela višje celote. Razpoloženje le-te vlada pri urah evritmije v prvem in drugem razredu, v tretjem pa otroci pridobijo na močeh čutenja zunanjega, in tako tudi svojega notranjega sveta. Takšen razvoj podpira razpoloženje vesele sijoče durove terce nasproti žalostni, vase zazrti molovi terci. Glasba v tem triletju služi glasovni evritmiji in s svojimi elementi ne stopa v ospredje. Ob glasbi se ponovi gibalne elemente, ki so bili narejeni ob tekstu, doživi preprostejše ritme in spretnostne vaje, pa prehode in preplete v prostoru. Glasbo naj bi otrok v tem obdobju doživel skozi učiteljevo besedo.

Pri oblikovanju gibov in gibanja se izhaja iz vedenja, da je otrok v tem času poln moči posnemanja, da intenzivno živi s svetom okoli sebe, od tam pa zvenijo glasba in glasovi in prav odzvanjajoče slike tega sveta vzame otrok vase skozi posnemanje. Skozi moči posnemanja se lahko popolnoma osredotoči na učitelja. Te sile evritmija uporablja in jih hkrati krepi. Od zunaj prihajajoča, zveneča hrana oblikuje in postavlja človeka. Nastajajo duševno oblikovani gibi, ki tečejo iz nadrejene slike v vsakega posameznega otroka. Tam šele postanejo posamezniku lastne.

Uporaba palic, kroglic in rutic je v prvem razredu vezana na posameznika, v naslednjih dveh letih pa se število teh pripomočkov poveča, da lahko pride do medsebojnih predaj. Otrok doživi dihajočo vpetost v celoto, vadi se sprejemati in dajati.

V prvem razredu se evritmija razodeva otrokom skozi svet pravljic in pravljичnih bitij, drugošolcem skozi basni in poklice, tretješolcem pa skozi legende. Evritmijsko dogajanje v tem triletju sledi velikemu kolesu leta in ljudskemu izročilu skozi najrazličnejše pesmi, primerne tej starosti.

1.RAZRED

»DVE NOGI IMAM, Z NJIMA ZEMLJI REČEM: DOBER DAN«

Sončece prestopi mrak,
zlatega nebesa prag,
sveti tako dolgo mi,
da žarel bom kakor ti.

Osnovni vidik in teme:

Oblike v prostoru, kretnje in evritmijske »slike« narekuje svet domišljije in izkušenj, ki jih otrok ta čas notranje živi. Krog, iz katerega gibanje vsakokrat izhaja in se vanj vedno znova vrača, je otrokom predstavljen kot »sonce«, »grajski vrt«, ravno pot skozi krog pa se lahko imenuje »zlata most« ali »čudežna lestev« ... Vsebine so znotraj ure povezane v naravno zaokroženo celoto, različni elementi tekoče prehajajo drug v drugega. Idealno zastavljene ure evritmijsko dogajanje zaobjamejo v eno samo vse obsegajoče in povezujoče gibanje, ki je izraženo skozi močne celostne slike.

Vsebinski predlogi:

- hoditi ravne in krive poti, spirale, osmice (brez križanja);
- kretnje za samoglasnike in soglasnike so naravno vtkane v evritmijsko gibanje, otroci ga nezavedno posnemajo, kar krepi naravno izraznost gibanja in moč posnemanja;
- kratke pentatonične skladbice in kvintno glasbeno razpoloženje spremljajo in zaokrožajo pravljjično evritmijsko dogajanje;
- raznoliki ritmi vodijo otroke v korak, tek, poskok...;
- gibalne veščine: razliko med levo in desno, med spredaj in zadaj šolajo prvošolci ob različnih spretnostnih vajah.

2. RAZRED

»JAZ IN TI« – NIHČE SAM NE IGRA GLAVNE VLOGE, A VSAK JE NAJPOMEMBNEJŠI

Osnovni vidik in teme:

Tema TI in JAZ je v tem času kot močno prisotna. Posamezniku se za kratek čas da središčno vlogo, a se ga takoj nato zopet poveže s celoto. Ta tema ima svojo širino. Človek kot JAZ med TI angelom in TI živaljo – obe kvaliteti najdemo lahko v sebi, nekaj svetega in nekaj lisičji zvitosti in volkovi pohlepnosti podobnega.

Polnost in zaokroženost, ki jo je do sedaj predstavljal krog, se polarizira – pride do razgovora nasprotij. Evritmija sledi vsebinskim vzorom glavnih ur. Kratke živalske zgodbe – basni – omogočajo uresničevanje polarnosti skozi različne načine hoje in korakanja, ki se jih vadi in poskuša do popolnosti izvajati. Gibalne oblike so lahko zahtevnejše – poti, ki vodijo otroke drug okoli drugega. Kvintno razpoloženje ostaja osnova glasbene evritmije. Otroci notranjih zakonitosti glasbe skozi evritmijo še ne izražajo.

Vsebinski predlogi:

- nadaljevanje dela na vsebinah prvega razreda;
- ravna in kriva pot se v prostoru skozi evritmijo ponovno doživljata, sedaj na dveh krogih. Gibalna oblika začenja in končuje pot na istem mestu;
- vaje v paru, pedagoške vaje (jaz in ti, mi – močno socializira, zdravilno deluje) – otroci obrnjeni drug proti drugemu v parih;
- kratke skladbe, gibanje v dveh krogih, v paru;
- spretnostne vaje;
- krog letnih časov, zajet v vsebine otroških pesmi.

3. RAZRED

ZEMLJA, JAZ TE ČUTIM

Cel svet mi je majka,

Cel svet mi je bajka

In rože so moje sestre! (O. Župančič)

Osnovni vidik in teme:

Evritmijske oblike in kretnje sedaj dobijo takšno obliko, da spremljajo duševni razvoj otroka, ki v devetem letu notranje močno doživi ločenost samega sebe od sveta, ki ga obdaja. Otrok se uči samostojnosti v odnosu do prostora okoli njega. Da bi ga obvarovali pred premočno ločitvijo, so nam v pomoč vaje krčenja in širjenja, ki delujejo v tem primeru kot blazine. Oblike so bolj celostno zastavljene, vključujejo spiralo, trikotniki in štirikotniki se v prostoru premikajo. Ritem je bolj jasen in določen tako v glasbi kot v tekstu. Jasneje se ločijo elementi

jezika od gibanja in vaj. Ob koncu tretjega razreda se otroci spoznajo z malo in veliko terco, ki predstavljata uvod v svet glasbene evritmije. Glasovi govora so sedaj razpoznavni in kot takšni ločeni od vseobsegajočih slik sveta. Začne se spoznavanje sveta samoglasnikov in sveta soglasnikov. To delo dobi osrednje vlogo v četrtem razredu.

Vsebinski predlogi:

Vsebine naj razvijajo spretnost, zvičajnost, naj razvijajo mojstrstvo, naj bodo v povezavi z vsebinami pouka ostalih predmetov:

- ritmično korakajoče gibanje ob glasbi in pesmih;
- doživljanje osnovnih geometrijskih oblik v prostoru: trikotnik, štirikotnik – igrivo;
- raznoliko gibanje ob motivih štirih osnovnih elementov – voda, zemlja, zrak, ogenj;
- spoznavanje gibalne oblike za vprašanje in odgovor skozi tekst in glasbo – spirala;
- prepoznavanje nekaterih kretenj ob govoru;
- vaja samoglasnikov;
- vaje za koncentracijo in spretnostne vaje;
- gib za veliko in malo terco, s katerima se lahko počaka tudi do 4. razreda.

4. SPLOŠNI OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE – 2. TRILETJE

Velika sprememba, ki se v obdobju srednjega otroštva zgodi, je odprtje kroga. Krog je dihajoča vseirska oblika. Ko iz nje izstopiš, svetu pokažeš čelo. Tisto, kar na krogu ni bilo za vse spredaj, zadaj, desno, levo – s tem dogodkom postane za vse enako, skupno, objektivno. Iz tega položaja se vodi gibalna oblika v prostor frontalno, skozi križanje pa v srečanje z drugimi, kar jaz sile še bolj nagovarja. Otrok mora vztrajati na svoji poti v prostor, četudi je sošolčeva pot drugačna. Otrokov duševni odnos do prostora in sveta, ki ga obdaja, se v tem obdobju spremeni. Svet opazuje in se nanj obrača z vprašanji. Hoče biti viden, zapažen. Otrok pridobi na močeh domišljije, predstavljalnosti in moralnosti. Evritmija skozi intenzivnejše izražanje te kvalitete jemlje s seboj v prostor, jih skozi doživetje gibanja podkrepi in jim da življenjsko moč. Iz tega gibanja, ki je osvobojeno kroga, nastajajo leto za letom vedno bolj zahtevne gibalne kombinacije.

Geometrija zaživi skozi otroka v prostoru: štirikotnik, trikotnik, kasneje petkotnik in v 6. r. šestkotnik. Zdaj nastopi čas za obrate teh oblik v prostoru, za preplete in preobrazbe kroga v osmico, spiralo... ob vedno novih tekstih in glasbi. Končni rezultat ni gibanje, ampak gibajoča se geometrija.

V tem triletju notranji razvoj podpira razpoloženje terce, male in velike, saj otrok v tem obdobju močno doživlja svet v sebi in svet zunaj sebe. Skozi terco je takšno občutenje osebno, seksta pa prihaja terci naproti kot zrcalo z objektivnim vseirskim čutenjem. Deluje osvežujoče in poživljajoče. Počasi se v šestošolcu prebujata poslušnost za oktavo. V tem času dur in mol gibi ne barvajo le razpoloženja posameznih ur, ampak postajajo eden od elementov postavitve glasbe v prostor. V tem obdobju se otroci srečajo z vsemi elementi glasbe: ritmom, taktom in melodijo. Srečajo se s toni, najprej C–durove lestvice in kasneje z ostalimi durovimi lestvicami, postopno skozi kretnje v gibanje ponesejo čedalje več tonov.

Otroci so na začetku tega obdobja še polni sil posnemanja, hkrati pa se začenja v njih prebujati tudi samostojnost. V tem času se lahko posebej dobro zavemo pomena trditve, da je evritmija »telovadba duše«.

Celovitost se vedno bolj razodeva skozi posameznosti pri vsebinah pouka maternega jezika in tako vzporedno tudi pri vsebinah pouka evritmije. Slovnica s čedalje več elementi vidno stopa skozi apolinične oblike evritmije pred otroka (samostalniki, besede za dejanja...). Tako postaja tudi last volje in čutenja. Skozi gibanje so čedalje bolj členjeno, jasno in izrazito v prostor izražene barve in ritmi. Poznavanje in oblikovanje evritmijskih kretenj za glasove abecede postaja zavestnejše.

Otroci v sredini tega obdobja dokončno oblikujejo svojo zemeljsko hišo. Stojijo pred nami v vsej lepoti in popolnosti svojega telesa. Globoko v telesnost se da to popolnost prebrati. V tem triletju otrok svoje telo obvlada in se gibanja veseli. Njegovo telo je polno glasbe, hrepeni po izkazovanju spretnosti, zato so spretnostne vaje v povezavi z vajami koncentracije v tem obdobju dobrodošel izziv. Bolj, ko se te vaje pilijo, bolj, ko se vztraja na natančnost, dovršenosti izvajanja in zahtevnosti kombinacij gibov, večje je zadovoljstvo otrok, bolj evritmija podpira otrokov notranji razvoj v tem času.

Palice in kroglice so redni pomočniki pri izvajanju spretnostnih in pedagoških vaj, pri vajah širjenja in krčenja, pri doživljanju in spoznavanju ritmov skozi najrazličnejše umetniške tekste in glasbo.

4. RAZRED

Prostranstvo vseh prostorov
luč je Sonca preplavila.
Raz polja zračnih ptic
se pesem je razlila.

In prepolna je hvaležnosti pred svetom
človeška duša pokleknila.
A v resnici je v visoki svet
sveta duhov vstopila. (Besedilo R. Steiner – prevod Neva Zupan)

Osnovni vidik in teme

Ko otroci prestopijo prag sredine otroštva, jim je potrebno dati možnosti, da razvijajo in utrjujejo duševne sile predstavljalivosti in moralnosti. Z roko v roki evritmija in materni jezik otroku do sedaj enovito celoto vedno bolj predstavljata v posameznih elementih, slovnica se pojavi pred njimi vidno skozi evritmijo. Tako slovničnih znanj ni deležna le glava, ampak postanejo tudi last volje in čutenja. Gibanje kroga s centrom v središču se odpre, pojavi se nov položaj v odnosu do prostora. Otroci se gibljejo sedaj tudi frontalno, kar jim daje možnost, da se zavejo realnih zakonitosti gibanja v prostoru (spredaj, zadaj, levo, desno...). Razvija se samostojnost skozi spretnostne vaje, vaje koncentracije, dur in mol vaje (terce). Evritmija daje prednost akciji. Vsakršno delo na razumevanju aktivnega in pasivnega v slovnici ali dura in mola v glasbi bo postalo del učnih vsebin petega razreda. Sedaj je primeren čas, da otroci skozi glasbeno evritmijo izkusijo, da je človekovo bitje instrument.

Vsebinski predlogi:

- elementi slovnice upodobljeni prostorsko (glagoli – aktivno, pasivno, samostalniki);
- zrcalne oblike v prostoru, vaje, ki urijo spretnost, hitrost in natančnost v gibanju;
- vaje koncentracije;
- aliteracija v pesniških oblikah izražena skozi ritem in gibanje;
- mala in velika terca;
- slišati, prepoznati, gibati se ob ritmu in melodiji;
- vaje poslušanja – intervali;
- prve kretnje za posamezne tone, C– dur lestvica.

Ob koncu leta naj bi otroci imeli za seboj doživetje šestih smeri gibanja v prostoru: desno – levo skozi dur in mol, navzdol in navzgor skozi melodijo, naprej – nazaj skozi ritem.

5. RAZRED

Naše Sonce na zemlji, ti človek,
postavljen med nebo in zemljo.

Vitez svetlobe,

spreminjaj živali,
spreminjaj rastline,
spreminjaj samega sebe. (staroperzijska)

Osnovni vidik in teme

Delo s slovničnimi oblikami se nadaljuje. Poseben poudarek je sedaj na oblikovanju kretenj za glasove in besede. Otroci lahko skozi evritmijske vaje izkusijo ter doživijo lepoto, ritem in obliko jezika. Geometrijo lastnega telesa petošolci zavestno spoznajo in doživijo skozi peterokrako zvezdo tudi v prostoru. V povezavi z učno snovjo zgodovine evritmija uporabi pri svojem delu tekste starih antičnih kultur. Razpoloženje teh kultur je predstavljeno skozi oblike in načine gibanja pa tudi skozi kretnje. Takšne izkušnje dajo otroku popolnejšo sliko o življenju starih, vélikih kultur. Pri evritmiji se lahko uporabi prvič tudi pesem v tujem jeziku. V glasbeni evritmiji se vadi dvoglasje. Vaje koncentracije in spretnosti so poživljajoče in vabljive (hitra orientacija v prostoru skozi dinamično menjavo različnih oblikovnih elementov v prostoru, kretenj, ploskov, poskokov...) .

Vsebinski predlogi:

- celovitejše prostorske oblike, ki povezujejo gibalno obliko osmice in peterokrake zvezde, z dionizičnimi svobode in gibanja polnimi oblikami v prostoru in vključujejo v gibanje : »jaz – ti – on« oblike;
- nadaljnje oblike vezane na slovnico;
- oblike, ki se jih vadi frontalno;
- teksti antičnih kultur, raznolikost značaja posameznih kultur izražena skozi glasbo, geste in načine gibanja;
- tuji jeziki v evritmijski govorici;
- spretnostne vaje in vaje koncentracije;
- različne durove lestvice;
- dvoglasne melodije;
- ritem v koraku – posebno grški ritmi;
- posebne pedagoške vaje: Ples miru, Energijski ples, Ples planetov...

6. RAZRED

»SPOMNI SE, OD KOD PRIHAJAŠ, POVEŽI SE Z ZVENOM OKTAVE«

Osnovni vidik in teme

Pri urah matematike se šestošolci srečajo z geometrijo. Skozi evritmijo geometrijske praoblike v prostoru oživijo. Številne variacije in preobrazbe trikotnika, štirikotnika doživijo otroci skozi lastno telo in v prostoru. Te vaje vzpodbujajo in razvijajo sposobnosti orientacije, sposobnosti abstraktnega razmišljanja. V tem času enovitost gibanja izgubi na ravnotežju. Vaje, ki razvijajo občutek za ritem in simetrijo, pa tudi vaje oblikovanja intervalov, pripomorejo k obnavljanju koordinacije. Vaje z bakrenimi palicami pomagajo otroku oblikovati skladno, povezano notranjo sliko njihovih lastnih prostorskih dimenzij. To ne pripomore le h koordinaciji, ampak deluje povezuječe na njihov fizični organizem v času hitrih fizičnih sprememb in rasti, ko obstaja nevarnost, da izgubijo občutek za meje svojega telesa. V glasovno evritmijo sedaj vstopi element dramatike, ki nudi otroku možnost, da obogati in poglobi življenje svoje duše. Oktava se kot osnovno razpoloženje zrcali v načinu hoje, v poskokih, govornih kretnjah in seveda v izrazu skozi glasbo. Vse vaje morajo nagovarjati koordinacijo, zaporedja gibanja naj bodo jasno določena. Vaje naj razvijajo pozornost, natančnost in naj vodijo v mojstrsko dovršenost izvajanja. Rima kot podoba oblike in zakona predstavlja osrednjo vsebino učnega načrta šestega razreda. Skozi evritmijo se zrcali v močnih poudarkih na vseh slovničnih oblikah.

Od šestega razreda dalje je potrebno socialni vidik evritmije zavestno negovati in razvijati.

Vsebinski predlogi:

- elementi slovničnih oblik, vaje s palicami;
- preobrazbe geometrijskih oblik v prostoru – frontalna postavitvev;
- glasbene lestvice z kretnjami za posamezne tone;
- kretnje za intervale, posebno oktava z odgovarjajočimi oblikami v prostoru, v hoji, poskokih...;
- otroci so nagovorjeni k iskanju lastnih prehodov od ene v drugo kretnjo;
- vaje poslušanja, razločevanje dura od mola, razločevanje intervalov;
- popolne slovnične oblike;
- zahtevnejše vaje koncentracije, ki vključujejo korakanje in ploskanje.

5. SPLOŠNI OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE – 3. TRILETJE

V tem času začenja beseda zveneti iz notranjosti mladostnika. Ob koncu tega obdobja odraščajoči nastavek za gibanje najde v svoji duši. Njegovo telo je sedaj res na zemlji, težko je in gosto. Prikrito, z nekaj sramu, a vztrajno se nežne duševne sile borijo proti močno oblikovanemu težkemu telesu in počasi prodirajo v njegov gibalni izraz. Na kaos, občutek osamljenosti, s katerima se v tem času pogosto srečuje, zdravilno delujejo harmonija, red in gibanje skupine kot celote, kar vse se lahko skozi evritmijo zgodi. V tem triletju začne posameznik doživljati sile svojega notranjega človeka. To doživljanje je povezano z občutkom svobode – pravice in odgovornosti, da mu sledi, da se z njim sooča po poteh svetlobe in teme z vsemi vmesnimi odtenki. Le na poteh doživljanja skrajnosti človek sebe zares sreča in spozna. Če med dušo in zunanjim svetom ne pride do pravega živega dialoga (zunanji svet = telo), če ima telo premalo možnosti, da bi se povežalo z duševno duhovnim, lahko mladostnik zaide na kriva pota (droge...). Duša v tem času doživlja nasprotujoča si razpoloženja, ki jih evritmijsko lahko objektivno notranje doživlja in izrazi. Skozi nasprotni si umetniški zvrsti – balado in humoresko – ta duševna doživetja tudi v službi umetnosti zaživijo. Evritmija oblikujoče deluje v tem obdobju na mladostnika in podpira njegovo notranje zorenje, saj mu preko gibanja daje možnost, da se izrazi navzven, da skozi gibanje zasluti svojo veličino in pestrost notranjih obrazov, ob upoštevanju evritmijskega znanja in zakonitosti pa mu daje možnosti doživljanja povezanosti s skupnostjo. Tako dobiva evritmija pedagoško, terapevtsko umetniško vlogo vzgoje posameznika in skupnosti. Mladostnikova volja, mišljenje in čutenje postajajo skozi posledice delovanja evritmije vedno bolj odločni gospodarji telesa. Nastavek za gibanje postaja tekom tega triletja vedno bolj vezan na mladostnikovo sredino, na čutenje. Gibanje postaja čedalje bolj povezano z njegovim notranjim občutenjem, kar gradi pogoje, da se kasneje – ob koncu pubertete – sreča z doživljanjem prave, notranje svobode.

Oblika krogle in kroga se v tem času ponotranji. Vidni krog mora sedaj zazveneti v notranjosti odraščajočega. Ta zven mora zazveneti skozi vsako gibanje, prebujati mora notranjost, notranjost mora na to zvenenje odgovarjati. Oktava – interval, ki osnovni ton na novo sreča na višji stopnji, je v najčistejši obliki zven človeka, ki dela na samem sebi. Intervalu prihodnosti, ki se ga učimo slišati, moramo v tem obdobju vedno znova prisluškovati in ga poskušati doživeti skozi evritmijsko interpretacijo glasbe in umetniških tekstov. Oblika in gib bitja krogle in kroga se počasi združujeta v celoto in pomagata, da bo v zrelih letih odrasel sebe kot kroglo zagledal na kozmični krožnici. V tem triletju mladostnik prisluškuje samemu sebi in pogosto postavlja vprašanja, ki jih ne razodeva navzven. Zrel je za prisluškovanje tistemu, kar ni slišno – intervalom. Občutenje slišane intervala prevede v občutenje telesa, tega pa vidno v gib telesa. Notranjost mora zveneti v stiku z zunanostjo, saj le tako lahko evritmija kot umetnost gibanja, pomaga človeku, da svoje poslanstvo na zemlji umetniško opravi. V tem času mladostniki skozi telo doživijo še nekatere elemente glasbe: tiho in glasno, pavzo, taktnico, motive, poleg durovih lestvic doživijo skozi gib in gibanje v prostoru tudi molove lestvice. Disonance v gibalnem izrazu – kot prehodi iz dura v mol ali iz mola v dur – prav tako odgovarjajo razpoloženju duše v tem obdobju.

Pedagoške vaje s palico v najrazličnejših medsebojnih prepletih krepijo moči zavedanja geometrije lastnega telesa, vnašajo red, samodisciplino, gradijo fizično, etersko, astralno in jaz telo. Poznavanje prostorske geometrije omogoča najrazličnejše preplete in povezave, bolj zavestno vodene kot v prejšnjem triletju, kar mladostnike dela budne in prisebne. Spirale z zrcaljenjem pa nagovarjajo moči notranje predstavljalnosti in jasnega mišljenja, sile jaz-a in prepletenosti s svetom. S pomočjo poznanih zakonitosti evritmijskega gibanja sodeluje pri nastajanju umetniških evritmijskih postavitev v prostor.

7. RAZRED

Dejal bi »da«, a rečem »ne«,
ker »ne« ni »da« in da ni »ne«.
Če »da« bi »ne« bil, del bi »da«,
a ker »da« ni »ne«, rečem »ne«. (J. Menart)

Osnovni vidik in teme

Tako kot pri maternem jeziku lahko tudi skozi evritmijo sedaj spoznajo bolj subtilne strani jezikovnega izraza in vadijo izražanje razpoloženj duše skozi kretnje telesa (žalost, veselje, resnost, sreča). Bolj zahtevne preobrazbe oblike v prostoru, vezane na geometrijo, dajejo občutek zunanje strukture. Vaje za vzravnano držo postanejo zavestnejše.

Vsebinski predlogi:

- elementi slovničnih oblik, izraženi skozi dramatične kretnje;
- položaji glave in nog (»da« in »ne«, simpatija, antipatija) kot predpriprava za uvajanje razpoloženj duše v osmem razredu;
- zahtevnejši gibalni premiki in kombinacije na linijah pet, šest, sedem in osemkotnika;
- vaje za koncentracijo, vaje s palicami;
- mol in dur lestvice;
- intervali skozi kretnje rok in skozi gibalne oblike v prostoru;
- humoreske;
- motivi v tekstih in glasbi;
- ritem in takt;
- pedagoške vaje: »glej vase, glej okoli sebe«...

8.RAZRED

»HOČEM, NE MOREM, MORAM NAREDITI«

Osnovni vidik in teme

Vsa razpoloženja izraza prostorskih elementov in elementov duše se kombinirajo v daljše dramatične tekste – balade. V tem času se oblikujejo osnovne zakonitosti gibanja do takšne mere, da bodo osnova za nadaljnjo gradnjo evritmijskega znanja v višjih razredih – srednji šoli. Balade in humoreske nagovarjajo notranje različna, nasprotujoča si razpoloženja duše, kar odgovarja razpoloženju notranjega razvoja v tem času. Skozi kretnje za izraz duševnega razpoloženja dobijo vsebine balad karakter. V tem obdobju otroci doživljajo muke pubertete, skozi katere duša na nov način okuša življenje. Od svojih staršev postajajo neodvisni, posedujejo lastno čustvovanje, pogosto so polni kaosa. Kretnje za duševna razpoloženja kažejo realno podobo notranjega gibanja, vezanega na različna razpoloženja duše. Vsi doživljamo razpoloženja veselja, žalosti, obupa, zbranosti... Glasbena evritmija zajame v skupno gibanje čim več otrok, saj to neguje in razvija občutek in budnost za druge, dviguje nivo zavedanja povezanosti z drugimi. Napetost, ki se pojavi na prehodih iz dura v mol, je blizu razvojnim posebnostim otrok v tem obdobju.

Vsebinski predlogi:

- razpoloženja duše skozi kretnje rok;
- balade, humoreske, glasba, skozi katero se izrazi intervale;
- dionizične oblike vezane na mišljenje, čutenje in voljo;
- intenzivno delo na duru in molu;
- geometrijske preobrazbe, vaje s palicami;
- vaje koncentracije v različnih oblikah;
- pedagoške vaje.

9.RAZRED

»POLASTI SE BITJA ČLOVEKA V SEBI SKOZI SAMEGA SEBE«

V zrnu peska videti cel svet
In nebo v roži na poljani.
Večni čas imeti v hip ujet
On neskončnost obdržati v dlani. (W. Blake)

Osnovni vidiki in teme:

- dinamika govora, glasbe, gibanja v prostoru;
- različne pesmi in razni pesniki;
- opažanje, dojetje in zavestna uporaba geometrijskih struktur skozi lastno telo;
- samostojno oblikovanje in izvajanje kretenj;
- nov element: načrtovati, oblikovati harmonično;
- durove in molove disonance;

Vsebinski predlogi:

- srednješolcem se da možnost, da izvajajo lastne evritmijske oblike in da sodelujejo pri postavljanju koreografij;
- poglobljanje poznavanja osnovnih evritmijskih elementov;
- intenzivno delo na tridelnem koraku, da postane tekoč in da nosi;
- različni, prosti ritmi, svetlo – temno, glasno – tiho...
- v tonski evritmiji srednješolci delajo sočasno z različnimi zvoki v glasbi;
- akordi;
- močna gibanja z melodijo;

- takt, ritem;
- jutranji verz skozi evritmijski izraz;
- utrjevanje vseh pedagoških vaj, ki so se delale v razredih osnovne šole, sedaj veliko bolj zavestno.

Za natančnejši, širši vpogled v vsebine in ozadja delovanja evritmije, predlagam naslednjo literaturo:

Rudolf Steiner: »Die Entstehung und Entwicklung der Eurythmie«

Silvia Bardt: »Eurythmie als menschenbildende Kraft«

Nora von Baditz: »Über die pädagogische Eurythmie für Unterrichtende«

Rosemaria Bock: »Die Toneurythmie in der Pädagogik«

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

FIZIKA

KAZALO:

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	121
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	122
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA.....	123
4. OPERATIVNI CILJI, OBVEZNE IN IZBIRNE TEME TER STANDARDI ZNANJA..	124
5. TEMELJNI STANDARDI ZNANJA V DRUGEM IN TRETJEM TRILETJU	138
6. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	142

1. OPREDELITEV PREDMETA

Glavni cilj poučevanja katerekoli znanosti je, da zaobjamemo njeno jedro, kakor tudi da predstavimo znanost na imaginativen način, tako da nagovori človeka v celoti – mišljenje, čutenje in hotenje. S tem vzpodbudimo razvijanje sposobnosti opazovanja resničnih dogajanj v naravi. Pouk znanosti se začne v starosti, ko otrok pridobi sposobnost za reflektiranje vzročnega dožemanja sveta.

Fizika je naravoslovni predmet, pri katerem proučujemo dogajanja v neživi naravi, kjer ostajajo snovi po dogodkih kemično nespremenjene.

Učimo se opazovati, opisovati, meriti, primerjati, izvajati poskuse, natančno zapisovati procese in rezultate, tabelirati, risati grafe odvisnosti, sklepati o zakonitostih ter preveriti postavljene trditve.

Pouk fizike daje učencu uporabna znanja, ki so potrebna za življenje. Vsebine za pouk iščemo v vsakdanjiku. Pomemben vidik je vzpostavljanje zavestnega in pravilnega odnosa do okolja.

Pri pouku fizike se metode neposrednega opazovanja in eksperimentalnega dela nujno prepletajo s teoretičnimi vidiki.

Fiziko osnovnošolcem najbolj približamo tako, da gremo od osebnih doživetij, zaznav proti objektivnim zakonitostim.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

- S poukom fizike želimo:
- razviti sposobnost iskrenega čudenja,
- negovati spoštovanje in ljubezen do pojavnosti,
- vzpodbujati željo po raziskovanju,
- doseči natančnost in nepristranskost pri opazovanju pojavov,
- doseči natančnost, vestnost in poštenost pri izvajanju poskusov in opravljanju meritev,
- razviti vestno in estetsko zapisovanje resničnih dejstev doživetja,
- razviti sposobnost razmišljanja in posploševanja,
- razviti sposobnost za načrtovanje in izvajanje raziskav,
- razviti sposobnost povezovanja fizikalnih izkušenj z vsakodnevnimi izkušnjami,
- razlikovati pozitivni in negativni vpliv doseženega znanja na kvaliteto življenja vseh bitij, ne le človeka,
- razviti sposobnost za pozitivno uporabo pridobljenih znanj z upoštevanjem ekoloških dognanj,
- razviti sposobnost rabe strokovne literature in drugih virov pri spoznavanju zakonitosti dogajanj,
- ceniti in spoštovati vse, ki so pred nami raziskovali in zapisovali svoja spoznanja,
- krepiti željo in trud za ohranjanje lepote in kvalitet narave.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Fiziko praviloma poučujemo v epohah v času glavne ure. Priporočljivo je, da pouk določene teme poteka v treh korakih – v treh dneh, najmanj pa v dveh.

Primer obravnave v treh korakih:

Prvi dan: Obravnavo nove snovi pustimo za zadnji del ure, ko opazujemo poskus ali neko dogajanje v naravi ter opravimo potrebne meritve, kadar to narava pojava ali poskusa omogoča in zahteva. Dogajanja prvi dan ne vrednotimo in ne iščemo nobenih zaključkov. Pridobljene izkušnje prespimo.

Drugi dan: Skozi pogovor obnovimo doživetja prejšnjega dne. Sedaj ima posameznik možnost, da tudi ovrednoti dogajanje. Po pogovoru naredi učenec zapis dogajanja in ilustracijo – nižji razredi na list, ki ga učitelj doma pregleda, višji razredi pa v zvezek. Ta dan učenca vzpodbudimo, da doma ali v knjižnici o pojavu poišče še kaj zanimivega, o čemer bo naslednji dan poročal.

Tretji dan: Obnovimo dogajanje prvega dne in poslušamo zanimivosti, ki so jih učenci o snovi zbrali. Ta dan poiščemo druge primere, v katerih najdemo potrditev naših ugotovitev. Naredimo posplošitev – poiščemo zakonitosti. Te nato skupno oblikujemo in zapišemo. Učenci tedaj tudi prepišejo svoje popravljene in dopolnjene zapise v zvezke.

Pri nadaljnjih urah porabimo prvi del glavne ure za redno ponavljanje vsega že dognanega. Hkrati preverjamo urejenost zvezkov, pravilnost zapisov in rednost opravljanja domačega dela.

Vsak dan se torej v glavni uri dogajajo vse štiri faze – ponavljanje, iskanje zakonitosti, ustno obnavljanje doživljaja ter izvajanje novih opazovanj in poskusov (razen seveda uvodne in zaključne ure epohe).

Ob takem načinu dela se učenci v glavnem vso snov naučijo v razredu. Učitelj ima zelo dober pregled nad doseženim znanjem. Nenehno vzpodbuja sodelovanje prav vsakega učenca.

4. OPERATIVNI CILJI, OBVEZNE IN IZBIRNE TEME TER STANDARDI ZNANJA

Drugo in tretje triletnje

S poukom fizike začnemo v 6. razredu. Na začetku pouka fizike učenca od glasbe pripeljemo do akustike, od barvno slikovitega pri likovni vzgoji k optiki in pojavom barv in svetlobe.

Ob spoznavanju zakonitosti akustike in optike se lotimo še nauka o toploti, magnetizma in elektrike. Navedeni tematski sklopi se pojavljajo v vseh razredih od 6. naprej tako, da vsako leto obravnavamo zahtevnejšo snov, ki jo navežemo na že obravnavano.

V tretjem triletju dosedanjim temam pridružimo še mehaniko, vendar področja hidrostatične, hidrodinamične, aerostatične in aerodinamične prihranimo za konec.

Ob izbranih temah učenci spoznajo tudi zgodovinski pomen posameznih fizikalnih dognanj in uporabo fizikalnih zakonov v vsakdanjem življenju. Prav tako spoznajo tudi biografije ljudi, ki so odkrili pomembne fizikalne zakonitosti. Učitelj fizike si prizadeva pouk povezovati z drugimi predmeti.

SKLOP	VSEBINA	DEJAVNOST UČENCA/ UČENKE	POVEZAVA
O snoveh	Razvrščanje snovi in snovne lastnosti. Specifična gostota snovi.	Snovi razvrsti v trdne, tekoče – kapljevine in plinaste. Našteje lastnosti posamezne skupine snovi in opiše, kaj lahko s posameznimi naredimo. Primerja mase snovi, ki imajo enako velike prostornine ter sklepa na gostoto, kot posebno lastnost snovi.	
	Trdota, plastičnost, prožnost, cepljivost snovi. Presipanje, pretakanje prelivanje, in prepustnost snovi.	Izvaja in opiše poskuse, pri katerih spoznava lastnosti snovi.	
Akustika	Vrste zvokov – ton, zven, šum in pok – predstavniki, ki proizvajajo te zvoke.	Izvaja poskuse, opazuje, posluša in našteje, kaj je videl pri poskusu. Pove, kdaj smo slišali ton, zven, šum ali pok.	glasbena vzgoja
	Odvisnost zvoka od materiala, debeline, dolžine in širine npr. pri metalofonu, ksilofonu, vetrnih zvončkah, kozarcih z vodo.	Opiše naštetih glasbila in pove, kako se njihov zvok razlikuje.	glasbena vzgoja
	Struna – odvisnost zvoka od njene dolžine in napetosti. Barva zvoka pri različnih instrumentih s strunami.	Razloži, kakšen ton dobimo, ko spreminjamo navedeni količini. Opiše občutke ob poslušanju različnih instrumentov s strunami in s svojimi besedami opiše »barvo« zvoka.	glasbena vzgoja

Akustika	Resonanca – npr. poskus s klavirjem in glasom, dvoje glasbenih vilic, kitara in vilice.	Izvaja in opiše pojav resonance npr. zvenenja drugih vilic, odgovor strun pianina na naš glas.	
	Glasbene vilice povzročé vzorce v vodi.	Izvaja in opiše poskuse z obarvano vodo, grafoskopom in glasbenimi vilicami.	
	Klatny plošče	Opiše pojav vzorcev zdroba na ploščah, ki nihajo, ko jih podrgnemo z violinskim lokom.	
	Nihanja dolge strune, hitrost širjenja valovanja	Izvaja poskuse in opiše nihanja dolge strune (npr. jeklene žice, napete čez razred) in učinek pri krajšanju. Razloži pojme hitrost širjenja zvoka, valovna dolžina ter frekvenca zvoka. Zapiše obrazec odvisnosti. Pove, kako hitro se širi zvok v zraku. Razloži, kako struno skrajšamo, da dobimo še druge intervale – terco, kvarto, kvinto in seksto.	glasbena vzgoja
	Zvok se širi od oddajnika do sprejemnika. V različnih snoveh je širjenje zvoka različno hitro. Pojem odmeva	Opiše, kako se širi zvok. Razloži primerjavo z valovanjem na vrvi. Opiše poskus s »telefonom« – vrvica in dve posodici. Opiše odmev v prazni dvorani.	
	Dopplerjev efekt	Posluša in razloži pojav višjega in nižjega zvoka, ko se nam zvočila približujejo ali se od nas oddaljujejo.	

Optika	Odsotnost svetlobe – tema	Izvaja poskus in razloži, kako vidimo barve predmetov, ko je zelo malo svetlobe. Katera barva je vidna najprej, če količino svetlobe zvečamo in katero najkasneje razločimo.	
	Pojav barv pri prehodu svetlobe skozi prosojne plasti	Izvaja in opiše poskus z močnim virom svetlobe, npr. z reflektorjem, ki ga pokrijemo z debelo plastjo papirja in to plast tanjšamo do enega lista.	likovna vzgoja
	Komplementarne barve, barvni krog	Izvaja in opiše poskus opazovanja barvnih lističev na beli podlagi in pojav druge barve, ko listič umaknemo.	likovna vzgoja
	Optična prizma	Opiše opazovanje okolice skozi optično prizmo. Opiše pojav barv ob roboh opazovanih predmetov.	likovna vzgoja
	Ravna in kriva zrcala	Opiše nastalo sliko v ravnem zrcalu ter v konkavnem in konveksnem zrcalu. Opiše pojav odboja svetlobe.	matematika
	Camera obscura	Opiše, kako je naredil svojo kamero obscura in kaj je videl na zaslonu. Razloži pojav obrnjene slike.	matematika

Optika	Prozorne in prosojne snovi.	Opiše, kako se širi svetlobni tok in kako ga posamezne snovi prepuščajo	
	Lom in razklon svetlobnega curka	Opiše, kako se svetloba lomi pri prehodu iz snovi z večjo gostoto v snov z manjšo gostoto in obratno. Razloži, zakaj se svetlobni tok – curek – snop– razkloni pri prehodu skozi optično prizmo. Razloži pojem valovne dolžine svetlobe različnih barv.	matematika
	Senca in polsenca	Na primeru razloži pojav sence in polsence.	
	Vrste leč in učinki	Opiše vrste leč in različne slike, ki jih lahko vidi. Razloži, zakaj je papir zagorel, ko smo nanj usmerili snop svetlobe skozi lečo. Našteje uporabo različnih leč.	
	Geometrijska optika	Izvaja poskuse, opisuje in nariše potek posameznih žarkov pri prehodu skozi leče in slike, ki ob tem nastanejo.	matematika

Nauk o toploti	Zvok mrzle in vroče vode	Opiše razliko zvoka, ki ga je ustvarila voda, mrzla ali vroča, ko je padala po kovinskem pladnju.	
	Toplotna prevodnost predmetov iz različnih snovi	Predmete iz različne snovi potopi v vročo vodo in nato v mrzlo. Opiše svoje zaznavanje, kako se predmeti iz različne snovi različno hitro segrevajo in ohlajajo. Našteje dobre toplotne prevodnike in izolatorje.	
	Širjenje toplote npr. po bakreni palici s frnikulami	Npr. naredi poskus z bakreno palico. Opiše, kako so frnikule pritrjene z voskom na bakreno palico, ki smo jo grela na enem koncu, po vrsti padale na tla. Razloži, zakaj je bila bakrena palica na različnih mestih različno vroča.	
	Raztezanje snovi zaradi segrevanje	Izvaja in opiše poskuse pri raztezanju zraka, vode in kovine, npr. aluminijaste žice.	
	Latentna toplota	Izvaja poskuse. Razloži, zakaj se temperatura vode, dokler je v njej led, kljub gretju ni dvignila nad 0°C. Razloži, zakaj je voda vrela že pred 100 °C in se temperatura kljub dodatnemu gretju ni dvignila nad 100°C. Opiše Papinov lonc in njegovo delovanje.	

Nauk o toploti	Voda kot toplotni izolator	Izvaja poskuse. Opiše poskus, v katerem smo epruveto z vodo zgoraj greli, da je voda zavrela, spodaj pa je bila epruveta in voda v njej še vedno mrzla. Razloži, zakaj voda v papirnatem kozarcu zavre, kozarec pa ne zgori.	
	Spreminjamo notranjo energijo snovi. Svetloba greje.	Izvaja poskuse. Razloži, kako z dovajanjem dela snovem spreminjamo notranjo energijo. Opiše poskus demonstracije sončne peči.	
	Konvekcija in sevanje	V stekleni bučki segreva vodo, pomešano z drobnimi delci npr. čaja. Razloži, da gibanje toplotnega toka povzroči kroženje delcev. Opiše dviganje toplega zraka ob radiatorju. Pove, da toplota seva v okolico – izvede poskus s segretim likalnikom.	
	Parna puška, parni stroj, stroj z notranjim izgorevanjem	Naredi poskuse. Razloži, zakaj odleti zamašek na steklenici, če dovolj segrejemo vodo v njej. Opiše poskus delovanja modela parnega stroja in razloži, kako deluje parni stroj. Opiše delovanje stroja z notranjim izgorevanjem.	zgodovina

Elektrika in magnetizem	Statična elektrika	Izvaja poskuse. Opiše poskuse: npr. poskuse z baloni, plastično žličko in kosmiči, plastično mapo in curkom vode, glavnikom in lasmi, plastično in stekleno palico.... Razloži odklon kazalčka elektroskopa in njegov ponovni padec.	
	Magneti in magnetna polja	Izvaja poskuse. Opiše poskuse z magneti. Ugotovi, da ima magnet dva pola in da se enaka pola odbijata, različna pa privlačita. Opiše poskus s škatlo z opilki in vzorec, ki se je pojavil, ko smo približali podkvast magnet.	zgodovina geografija
	Magnetna igla- kompas	Sodeluje pri poskusu. Pove npr., kako so se postavile tri namagnetene igle, ki smo jih zapičili v stiroporne koščke in jih postavili v kadico z vodo. Obnovi razlago zemeljskega magnetizma.	
	Influenčni stroj Sklenjen in nesklenjen električni krog	Sodeluje pri poskusih. Opiše stroj in poskuse. Opiše, kdaj je npr. pri poskusu v krogu treslo vse šele takrat, ko se je zadnji učenec dotaknil kroglice.	zgodovina
	Galvanski člen	Na jezik si polaga ploščice iz različnih kovin. Opiše poskuse z bakreno in cinkovo ploščico.	zgodovina

Elektrika in magnetizem	Učinki električnega toka – svetlobni – toplotni – magnetni	<p>Sklenjen in nesklenjen krog – stikala.</p> <p>Na baterijo priklopi eno, dve ali tri žarnice in opazuje, kako svetijo. Na dve ali tri baterije priklopi eno, dve ali tri žarnice. Opiše dogajanje.</p> <p>Tanko bakreno žico ovije okoli svojih dlani, nato priklopi zvitek na pola baterije. Opiše, kaj čuti. Opiše toplotni učinek grelnih naprav v stanovanju. Varovalka.</p> <p>Primeri poskusov: bakreno žico ovije okoli žeblja in priklopi na pola baterije. Opiše, kaj se zgodi, če približamo žeblju železne predmete, in kaj, ko odklopimo baterijo.</p> <p>Okoli kadice z vodo, v kateri je magnetna igla na stiroporju, ovije bakreno žico in priklopi na pola baterije.</p> <p>Opiše dogajanje.</p>	zgodovina
	Jakost in napetost električnega toka	<p>Opiše primerjavo vodnega in električnega toka. Izvaja poskuse.</p> <p>Našteje, katere količine pri elektriki merimo in praktično pokaže, kako merimo jakost električnega toka in kako napetost električnega toka</p>	zgodovina

Elektrika in magnetizem	Električni krog Vrste vezav in merjenje količin	Demonstrira primere vzporedne in zaporedne vezave, pokaže postopke merjenja posameznih količin in razloži, kdaj je posamezna vezava smiselna.	
	Upornost Ohmov zakon	Meri upornost posameznih porabnikov. Razloži pojem električne upornosti. Pokaže in zapiše zvezo med količinami. (U,R,I)	zgodovina
	Električno delo in moč električnega toka	Opiše, kaj pomenita pojma delo in moč električnega toka. Zapiše zvezo med navedenimi količinami	zgodovina
	Inducirani tok	Izvede poskus. Opiše pojav induciranelega toka in ga razloži.	zgodovina
	Generator električnega toka. Elektromotor. Transformator	Na modelih izvede poskuse. Opiše delovanje in uporabo generatorja, elektromotorja in transformatorja.	zgodovina

Mehanika	Gugalnica	<p>Npr. zunaj na igrišču izvede poskuse.</p> <p>Pove, da je od položaja, ki ga oseba zasede na gugalnici, in od njegove mase odvisno ravnotežje</p>	športna vzgoja
	Model tehtnice	<p>Npr. na desko s kaveljčki obešajo uteži.</p> <p>Opiše, kako smo obešali uteži na različna mesta na tehtnici, da je bilo ravnovesje.</p> <p>Produkt razdalje in teže je pri ravnovesju na obeh straneh enak.</p>	
	Prosti pad	<p>Npr. spušča s stopnišča vrvice z utežmi, privezanimi v enakih vzdaljah ali v vzdaljah v razmerju 1 : 4 : 9 : 16 : 25.</p> <p>Opiše, kako se je slišal udarec ob tla. Meri čas in rezultate pri spuščanju uteži iz različnih višin, zapisuje v razpredelnico.</p>	zgodovina
	Vzvod	<p>Izvaja poskus.</p> <p>Opiše npr., kako lahko šibak učenec s pomočjo droga in klina dvigne mizo s tremi sošolci.</p> <p>Razloži, kako npr. s tem pripomočkom odstranimo skale s ceste (princip klešč, natikalnega ključa, škarij,...).</p>	zgodovina

Mehanika	Klanec	Npr. izvaja poskuse z avtomobilčkom na nagnjeni deski. Opiše rezultate. Razloži, kako lahko npr. pralni stroj spravimo po stopnicah v hišo.	
	Škripec – enojni, dvojni, škripčevje	Izvaja poskuse. Npr. opiše, kako lahko pomagamo sošolcem na drevo – z vrvjo, s pritrjenim škripcem, z gibljivim škripcem. Opiše poskus s škripčevjem v razredu.	
	Gonila – verižna, jermenska, zobniška. (prenos gibanja)	Npr. na kolesu v razredu pokaže vrste prenosov. Po prikazu opiše, kakšne načine uporabljamo za prenos gibanja. Sam sestavi preproste modele prenosov.	zgodovina
	Sile Tlak	Našteje vrste sil. Prikaže delovanje sil na modelu z vektorji. Opiše, kako se sila teže teles razporedi na razpoložljivo stično ploskev. Prikaže različne možnosti.	geografija
	Tlak v plinih – zračni tlak in njegovo merjenje. Tlak v tekočinah Plavanje in vzgon. Bernoulijev zakon – opis.	Naredi poskuse. Razloži pojem zračni tlak in pove, kdaj je višji, kdaj nižji. Opiše priprave za merjenje tlaka in našteje enote. Opiše poskus primerjanja izteka tekočin iz posod, npr. iz plastenk, in razloži pojave. Npr. naredi poskus, pri katerem	zgodovina

Mehanika		predmeti v vodi plavajo in nato z obteževanjem potonejo. Naredi meritev spreminjanja višine gladine vode. Opiše svoje doživljanje dviganja težkih predmetov v vodi in v zraku.	
	Delo in energije	Izvaja poskuse. Razloži pojem fizikalnega dela in energijske pretvorbe energij.	zgodovina
	Tokovi in energije – energijski tok, snovni tok, toplotni tok, zvočni tok, svetlobni tok, električni tok	Pove, kaj mislimo v fizikalnem pomenu z besedo »teče«. Opiše posamezni tok in njegovo vsakodnevno uporabo.	
	Gibanje – enakomerno, enakomerno pospešeno	Našteje primere enakomernega in enakomerno pospešenega gibanja. Opravi merjenje časa in dolžine poti pri enakomernem in enakomerno pospešenem gibanju. Razloži pojem pospeška. Riše grafe odvisnosti pri enakomernem in pospešenem gibanju. Računa posamezne količine.	

Dodatne ure	Računski zgledi in vaje kot dopolnitev obravnavane snovi	Vaje v računanju specifične gostote snovi, raztezka vzmeti, grafično seštevanje in razstavljanje sil, računanja opravljenega dela, energijski zakon. Računanje jakosti, napetosti in upornosti električnega toka. Računanje električnega dela in moči električnega toka.	matematika
	Računski zgledi in vaje kot dopolnitev obravnavane snovi	Vaje v načrtovanju geometrijske optike. Vaje v računanju pri enakomernem in enakomerno pospešenem gibanju.	matematika

5. TEMELJNI STANDARDI ZNANJA V DRUGEM IN TRETJEM TRILETJU (od 6. razreda dalje)

O snovi

Učenec:

- pozna agregatna stanja snovi,
- pozna pojem specifične gostote snovi,
- pozna pojme: trdota, plastičnost in prožnost,
- pozna pojme: presipanje, pretakanje in prelivanje,
- pozna pojem prepustnost.

Akustika

Učenec:

- pozna povezavo med nihanjem snovi in nastankom tona,
- loči pojme višina tonov, glasnost in barva zvoka,
- poimenuje vrste zvokov: šum, ton, zven, pok,
- opiše odvisnost zvoka od vrste in velikosti materiala zvočila: snovi, dolžine, debeline, širine, napetosti,
- pozna vpliv medija na hitrost zvoka,
- razloži odboj in absorpcijo zvoka,
- pozna princip delovanja nekaterih glasbenih instrumentov,
- pozna pojem resonanca,
- pozna princip Dopplerjevega efekta,
- pozna možnosti vodenja zvoka.

Optika

Učenec:

- na podlagi eksperimenta razloži nasprotje svetloba–tema,
- pozna pojav loma in odboja svetlobe pri prehodu svetlobe skozi vodo in zrak,
- razloži, kako pride do preslikave slike v očesu (eksperiment – camera obscura),
- pozna funkcije in napake človeškega očesa,
- pozna pojem komplementarnosti barv,
- opiše nekaj eksperimentov, kjer je pri prehodu svetlobe prišlo do nastanka barv,
- ve, zakaj nastanejo sence,
- pojasni, kaj se zgodi s svetlobnim žarkom pri odboju na ravnem in krivem zrcalu,
- zna razložiti delovanje camere obscurae,
- pozna različne vrste leč in njihove funkcije,
- zna pojasniti princip delovanja daljnogleda,
- zna pojasniti princip delovanja mikroskopa,
- zna pojasniti princip delovanja fotoaparata.

Nauk o toploti

Učenec:

- ve, da različne snovi različno prevajajo toploto,
- zna naštetih nekaj toplotnih virov,
- našteje nekaj toplotnih prevodnikov in izolatorjev,
- opiše širjenje toplote po prevodnikih,
- opiše raztezanje snovi zaradi gretja,
- opiše postopke merjenja temperature in vrste termometrov in njihovo delovanje,
- ve, da sončna svetloba greje,
- ve, da se toplota prenaša s konvekcijo,
- pojasni pojem sevanje,

- pozna anomalije vode,
- zna naštetiti vsaj dva primera, kjer toplota opravi fizično delo.

Elektrika in magnetizem

Učenec:

- opiše magnet,
- pozna magnetna pola,
- opiše eksperiment z opilki – ponazoritev magnetnih silnic,
- pozna gravitacijsko polje zemlje in pojma severni in južni pol,
- opiše poizkus naelektritve telesa s pomočjo trenja,
- opiše delovanje elektroskopa,
- opiše galvanski člen,
- pozna nekatere vire električne energije,
- pozna pojem napetost toka, jakost toka, električni naboj, upor,
- ve, da imajo različni materiali različno prevodnost, našteje električne izolatorje in prevodnike,
- zna naštetiti nekaj porabnikov električnega toka,
- pozna nevarnosti povezane z električnim tokom,
- zna naštetiti učinke električnega toka,
- pozna Ohmov zakon,
- pozna tuljavo in ve, da je v njej in okoli nje magnetno polje, kadar teče po tuljavi el. tok,
- opiše pojav električne indukcije,
- zna razložiti princip delovanja elektromotorja,
- pozna pojme »električno delo«, »električna moč« in ustrezne merske enote,
- razloži funkcijo transformatorja,
- loči vzporedno in zaporedno vezavo elementov v električnem krogu,
- zna pojasniti karakteristike zaporedne vezave elementov v električnem krogu,
- zna pojasniti karakteristike vzporedne vezave elementov v električnem krogu.

Mehanika

Učenec:

- opiše princip delovanja tehtnice,
- ugotovi, da z uporabo orodja ne zmanjšamo, ampak samo spreminjamo razmerje med silo in potjo,
- pozna enostavna orodja: vzvod, klanec, škripec,
- zna opisati, kako gonila pomagajo pri prenosu gibanja,
- našteje nekaj sil, ki delujejo ob dotiku in na daljavo,
- pozna pogoj za ravnovesje sil,
- ve, da lahko delovanje več vzporednih sil nadomesti ena sila,
- pove, da lahko delovanje nevzporednih sil nadomesti z eno samo silo,
- pozna silo trenja in upor,
- opiše odvisnost raztezka vzmeti od sile teže,
- pozna energijski zakon,
- zna naštetih vrste energij in jih opisati,
- zna pojasniti, kdaj se telesu spremeni kinetična energija,
- ve, kdaj se telesu spremeni potencialna energija,
- ve, kdaj se telesu spremeni notranja energija,
- opiše pojem prožnostne energije,
- opiše primere pretvorbe energij,
- izračuna kinetično in potencialno energijo,
- učenec pozna pojem vodni tlak,
- pozna pojem zračni tlak,
- pozna Arhimedov zakon,
- opiše, od česa je odvisna stabilnost predmetov v vodi,
- razlikuje med različnimi vrstami gibanja,
- pozna osnovne značilnosti enakomernega gibanja in enakomerno pospešenega gibanja,
- zna naštetih nekaj sil, ki spremenijo obliko, in nekaj sil, ki povzročijo spremembo gibanja.

6. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

O snovi

Učenec:

- pozna agregatna stanja snovi,
- pozna pojme trdota, plastičnost in prožnost.

Akustika

Učenec:

- loči pojme: višina tonov, glasnost in barva zvoka, zvočilo, sprejemniki zvoka,
- razloži, od česa je odvisna višina zvoka pri struni (npr. dolžina, napetost),
- pozna in opiše princip delovanja nekaterih glasbenih instrumentov.

Optika

Učenec:

- na podlagi eksperimenta razloži nasprotje svetloba–tema,
- učenec pozna pojav loma in odboja svetlobe pri prehodu svetlobe skozi vodo in zrak,
- ve, zakaj nastanejo sence,
- pozna različne vrste leč in njihove funkcije,
- pozna lastnosti odboja svetlobe pri ravnem zrcalu.

Nauk o toploti

Učenec:

- zna naštetih nekaj toplotnih virov,

- ve, da se toplota prenaša s konvekcijo,
- ve, da je Sonce vir toplote,
- učenec ve, da različne snovi različno prevajajo toploto,
- pozna delovanje termometra.

Elektrika in magnetizem

Učenec:

- opiše magnet,
- pozna pojem magnetna pola,
- opiše izgled magnetnega polja Zemlje,
- opiše poizkus naelektritve telesa s pomočjo trenja,
- pozna nekatere vire električne energije,
- zna naštetih nekaj porabnikov električnega toka,
- pozna nevarnosti povezane z električnim tokom,
- zna naštetih učinke električnega toka,
- pozna pojme električna napetost, jakost električnega toka, električna upornost,
- pove, kaj je kratek stik,
- pozna funkcijo varovalke,
- pozna Ohmov zakon,
- ve, da imajo različni materiali različno prevodnost,
- loči vzporedno in zaporedno vezavo elementov v električnem krogu.

Mehanika

Učenec:

- pozna enostavna orodja: vzvod, škripec in klanec,
- ugotovi, da z uporabo orodja ne zmanjšamo, ampak samo spreminjamo razmerje med silo in potjo.

- zna naštetiti nekaj sil, ki spremenijo telesu obliko, in nekaj sil, ki povzročajo spremembo gibanja,
- našteje nekaj sil, ki delujejo ob dotiku in na daljavo,
- ve, da lahko delovanje več vzporednih sil nadomesti ena sila,
- zna naštetiti in opisati pojme: notranja energija, kinetična energija, potencialna energija, prožnostna energija,
- pozna pojem tlaka v tekočinah,
- opiše odnos med tlakom, silo in ploskvijo,
- ve, za kaj uporabljamo barometer,
- ve, zakaj nekatere snovi na vodi plavajo,
- razlikuje med različnimi vrstami gibanja,
- pozna osnovne značilnosti enakomernega gibanja,
- pozna osnovne značilnosti enakomerno pospešenega gibanja.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

GEOGRAFIJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	148
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	149
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE.....	150
4. OPERATIVNI CILJI PREDMETA GEOGRAFIJA	154
4.1. DRUGO TRILETJE.....	154
4.2. TRETJE TRILETJE.....	163
5. TEMELJNI IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA.....	175
5.1. DRUGO TRILETJE.....	175
5.2. TRETJE TRILETJE.....	179

1. OPREDELITEV PREDMETA

Odraščajoči otroci kažejo motivacijo za preseganje okolja, v katerem živijo, da bi oblikovali enkratno podobo sveta. To prizadevanje je del doseganja celostne identitete. Je del človekovega hrepenenja in sposobnosti individualizacije.

Vsak otrok mora združiti podobo sveta s svojo telesno prisotnostjo, da ve, kje je in kdo je. Glede na svoje potrebe mora izkusiti splošen pomen bistva narave in sveta. Vsak mora najti smisel bivanja na Zemlji. Ko ga najde v sebi, se lahko poveže s svetom. Lahko razvije svojo ljubezen do sveta.

Geografija je kompleksen predmet, ki omogoča povezovanje znanja o dogajanju v naravi in družbi. Vsebuje ključ, ki geografijo povezuje s celotnim programom waldorfske osnovne šole. Mladim omogoča, da povezujejo znanja z različnih področij in se učijo celostno, kompleksno razmišljati.

Če hočemo otrokom pomagati, da se, ko odrastejo, vključijo v partnerstvo z naravo, jim moramo omogočiti, da presežejo zgolj intelektualno vedenje o svetu in o odnosih v njem. Omogočiti jim moramo, da prodrejo v resnično občutenje narave. Prebujeni občutek medsebojne povezanosti na vseh področjih življenja jih bo vedno vodil k aktivnosti in odgovornemu odnosu do narave.

Geografija naj ohrani odprtost do vsega sveta. Obstajajo samo primerljive geografske situacije, nikoli pa ne iste. Zato lahko razvijamo ljubezen do svoje domovine in do vseh dežel, ljudstev in kultur. Vse je neponovljivo, enkratno in omogoča medsebojno sprejemanje, razumevanje in spoštovanje. Geografsko znanje je sestavni del temeljne izobrazbe človeka. Potrebno je na vseh področjih dela in za nadaljnje izobraževanje na vseh stopnjah.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Naloga pouka pri predmetu geografija je:

- spremljanje in podpiranje otrok v njihovem fizičnem, duševnem in duhovnem razvoju;
- v učencih vzbuditi zanimanje za svet in pogum za življenje v njem;
- da učenci dobijo osnovno znanje o fenomenu Zemlje, njeni površini, notranjosti in atmosferi;
- omogočiti proučevanje odnosa med posebnim značajem geografske regije in socialnim in kulturnim razvojem ljudi, ki tam živijo;
- omogočiti učencem, da se naučijo resnično gledati v prostor in oblikovati prostorske predstave;
- omogočiti razvoj zavedanja o medsebojnih odnosih med deli znotraj celote in tudi celote kot razvijajočega se bitja, ki temelji na konceptu Zemlje kot morfološki in fizični celoti, Zemlji kot organizmu;
- postaviti temelje za rast odgovornosti in ekološke zavesti;
- omogočiti učencem razvijanje mišljenja ob učenju natančnega opazovanja, zaznavanja, opisovanja, primerjanja, sklepanja in oblikovanja predstav ter zaključkov;
- da učenci razvijajo sposobnost orientacije v naravi in zmožnost branja zemljevidov;
- da s problemsko zastavljenim poukom odpre učencem pot za osvajanje znanja in rabo geografskih pojmov;
- da učenci spoznavajo enkratnost in vrednote domovine Slovenije ter drugih regij sveta in tako razvijajo sprejemanje, razumevanje in spoštovanje med narodi in kulturami na Zemlji, ne glede na raso, jezik, navade in vero;
- da učenci na interdisciplinarnih ekskurzijah obišejo različne pokrajine Slovenije in doživijo realnost v naravi in družbi, ob tem pa razvijajo svojo ljubezen do domovine in sveta;
- da se učenci vadijo v nastopanju in krepijo govorne sposobnosti;
- da se učenci naučijo iskati informacije, jih izbrati, obdelati in predstaviti ugotovitve.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE

V četrtem razredu se spoznavanje neposredne okolice, ki je v prvih treh razredih zajeto v predmetu Spoznavanje okolja, prostorsko (geografija, osnove astronomije in geologije, spoznavanje človeka, živali in rastlin) in časovno (zgodovina) razširi. Od četrtega razreda naprej se diferenciacija predmetov nadaljuje in ustrezno poimenuje, ostaja pa večinoma vključena v splošno izkušnjo o svetu okrog nas.

Zato začenjamo z bolj načrtovanim opazovanjem že znanega sveta in nadaljujemo z neznanim, preden se povrnemo k znanemu. To je "**potovanje odkritij**" ali, **povedano drugače, od znanega k neznanemu.**

Bistvo metode poučevanja geografije je v tem, da **izhajamo iz celote in prehajamo k delom.**

Pokrajini ne obravnavamo zgolj kot del zemeljske površine, ampak tudi zaradi njihovega posebnega značaja, ki je proizvod njihovih fenomenov. S pomočjo obravnavanja gospodarskih odnosov v neki pokrajini bodo učenci spoznavali dežele v njej, hkrati pa tudi način življenja posameznih narodov in kulturne, socialne in gospodarske odnose med njimi.

Temeljni vidik poučevanja geografije je, da so opisi narave in življenja ljudi lahko ostro omejeni in znanstveno natančni, ne da bi pri tem izgubili živi dih imaginacije. Še več; kot je poudaril Alexander von Humbolt, mora geografija vsebovati nekaj estetskega, ki izhaja iz slutnje o medsebojni povezanosti čutnega in intelektualnega. To sproža uporabo **primerjalne metode.**

Pri pouku geografije se neizogibno srečamo z množico pojmov, imen in podatkov. Niso cilj pouka, pač pa sredstvo za doseganje navedenih ciljev. Najboljša pot za osvajanje in rabo pojmov je **pouk, zastavljen problemsko.** Lahko celostno raziskujemo določeno regijo in jo primerjamo z drugo ali pa primerjamo med seboj dva geografska fenomena z različnih delov sveta (študij primerov). Obe metodi sta enakovredni in pomemben sestavni del poučevanja geografije na waldorfski šoli.

Ne smemo zanemariti vrednosti **frontalnega pouka, diskusij in razprav** na določeno temo in **projektnega dela** učencev. V svojih opisih **označujejo, karakterizirajo, odkrivajo polarnosti in stopnjevanja** zemljepisnih fenomenov ter **primerjajo** vsebine med seboj in jih **vrednotijo v toku dogajanja**. Tako zaživijo žive slike o življenju v svetu, ki lahko rastejo in se spreminjajo, kot se nenehno spreminja tudi Zemlja.

Pri učenju uporabljajo literaturo, ki je na voljo v šoli in v knjižnicah. Učitelj učencem predstavi literaturo, iz katere črpa znanje, in druge knjige, ki bi bile zanje primerne. Obravnavano učno snov zapisujejo v nižjih razredih skupaj, kasneje pa vedno bolj samostojno.

V vseh razredih učenci s pomočjo učitelja izberejo vsebine, ki jih postopoma že samostojno raziščejo, uredijo ter svoje projektno delo ustno in pisno predstavijo učitelju in sošolcem. Tako omogočamo, da se učenci naučijo poiskati pomoč, ko jo potrebujejo, pa tudi sodelovati s sošolci in učitelji.

Pri pouku geografije učenci v vseh razredih, ustrezno njihovi razvojni stopnji, **upodabljajo zemeljsko površje**. Risanje zemljevidov pomeni umetniško v službi akademskega, kar omogoča **abstrahiranje izkušenj in razvoj nove zavesti**. Pri pouku uporabljajo ročne zemljevide in atlase.

Pouk poteka v epohah. Med epoho učenci v nižjih razredih skupaj in s pomočjo učitelja, kasneje pa vedno bolj samostojno zapisujejo obravnavano učno snov v zvezke. Ob zapisih so pomembne tudi skice, risbe in slike, ki ilustrirajo snov. Po končani epohi učitelj pregleda zvezke, projektno nalogo in opisno oceni pisno in ustno delo učencev ter pisni preizkus znanja. Glede na naravo obravnavane snovi in dogovore med učitelji in učenci so oblike preverjanja znanja lahko različne. Učitelj oceni tudi sodelovanje pri pouku, vloženi trud in napredek ter vzpodbuja razvoj interesov in sposobnosti.

Učni načrt vsebuje **spreminjanje poudarkov tako, kot to ustreza razvoju otrok**.

V četrtem razredu otroci dosežejo stopnjo, ko zmorejo ločiti zaznavanje od razumevanja in delovanja. Zaznave lahko sprejmejo, jih razčlenijo, razumejo in dojamajo ter jih začenjajo presoјati, zato uvajamo bolj načrtno opazovanje že znanega sveta. V kasnejših razredih spoznavamo vedno bolj oddaljene dežele in se ob koncu vrnemo domov ter poglobimo poznavanje naše domovine Slovenije. V petem in šestem razredu opazujemo krajevne načine kmetovanja in industrije, v katerih so človeška bitja v partnerskem odnosu z naravo. To je čas raziskovanja Zemlje in sveta, ko najdejo svoj dom na Zemlji, v fizičnem svetu. V naslednjih dveh razredih učenci spoznavajo značaj in kulturo narodov na drugih delih zemeljske oble. Kulturo afriških ljudstev odkrivamo z zavestjo, da afriška ljudstva zaradi kolonializma in trgovine s sužnji niso imela časa in možnosti za lastni razvoj. Ko nastopi pri otrocih zemeljska zrelost, jim učenje o kulturni različnosti ljudstev sveta pomaga, da najdejo trdno oporo pri iskanju svojega lastnega notranjega življenja. To je čas za uresničevanje medigre »jaz in svet«, čas za lastno opredeljevanje.

Učenje o svetu okrog nas omogoča **povezavo z drugimi predmeti**. V vseh razredih je povezan s poukom **slikanja** (npr. risanje in slikanje zemljevidov, značilnosti rastlinskega in živalskega sveta v določeni regiji, slikanje pokrajine, slikanje in tudi drugačno upodabljanje naravnih in kulturnih znamenitosti dežel...). K ustvarjanju celostne podobe neke pokrajine prispeva **glasba**, značilna za določeno pokrajino, pomemben delež. Zato se lahko učimo ritmov in besedil v jeziku ljudstva, ki živi v obravnavanih pokrajinah. Nekatero značilnosti dežel, kjer govorijo nemški in angleški jezik, lahko predstavimo tudi pri pouku **tujih jezikov**. Pri predmetu **ročna dela in oblikovanje lesa** lahko izdelujemo predmete, ki jih uporabljajo ljudstva po svetu. Literarno zapuščino in ustvarjanje ljudstev različnih delov sveta lahko spoznavamo pri pouku **slovenskega jezika**. Še posebej živo in naravno pa se pouk geografije dopolnjuje s poukom **zgodovine**. V četrtem razredu opisu naravnih in družbenih značilnosti domačega kraja dodamo zgodovinski pregled razvoja. Pri epohi zgodovine v petem razredu rišemo zemljevide pokrajin starih rečnih kultur in časovni dimenziji dodajamo še prostorsko. Ob spoznavanju življenja v Stari Grčiji in Rimskega imperija naslednje leto učenci razvijajo poleg časovne tudi prostorsko predstavo o Evropi in Sredozemlju. V sedmem in osmem

razredu odkrivanje novega sveta in spoznavanje biografij velikih raziskovalcev omogoča oblikovanje celostne podobe sveta. Zgodovina slovenskega naroda in velika vloga literature ter jezika v naši zgodovini skupaj s poglobljenim spoznavanjem Slovenije omogoča razvoj občutka pripadnosti domovini in vključenosti v Evropo in svet.

Res dobro povezovanje in dopolnjevanje znanja omogočajo **interdisciplinarne ekskurzije**. Osnovno načelo večine večdnevniških ekskurzij je omogočanje **doživljajskega pouka**. Pouk o svetu v sredini otroštva pomeni otrokom omogočiti obilico doživetij. Šolarji naj bi spoznali delček sveta tako, da so spoznanja povezana z občutki. Geografske vsebine se navezujejo na vsebine **športne vzgoje**.

4. OPERATIVNI CILJI PREDMETA GEOGRAFIJA

4.1. DRUGO TRILETJE

Učenci v drugem triletju:

- spoznavajo neposredno okolico šole in pokrajino, v kateri stoji šola v zemljepisnem – prostorskem razvoju vse do sedanjega stanja;
- obvladajo orientiranje v naravi po soncu;
- spoznavajo značilnosti domovine Slovenije v povezavi s sosednjimi pokrajinami in deželami;
- spoznavajo geografske značilnosti matične celine Evrope;
- s spoznavanjem okolja, v katerem živijo, preoblikujejo splošen odnos do sveta v občutek prostorskega in socialnega pripadanja pokrajini, deželi in celini v povezavi z ostalim svetom;
- spoznavajo Zemljo kot celoto, njeno površje, kontinente in morja, njihovo obliko, razporeditev in razmerje med njimi;
- odkrivajo osnovne zakonitosti položaja in gibanja Zemlje v vesolju – osnove astronomije;
- odkrivajo, kako zgradba kamnin vpliva na oblikovanost Zemljinega površja – osnove geologije;
- vadijo upodabljanje zemeljskega površja;
- vadijo branje različnih vrst zemljevidov;
- na interdisciplinarnih ekskurzijah obiščejo nekaj naravnogeografskih enot Slovenije.

DOMAČI KRAJ Z OKOLICO

Predlagane vsebine:

Orientiranje v naravi, doma in v šoli.

Risanje doma in šole ter okolice v zmanjšanem merilu.

Opazovanje okolice doma in šole.

Opazovanje domače pokrajine z visoke razgledne točke. Obzorje. Delo na terenu.

Naravne in družbene značilnosti domače pokrajine in odnosi med njimi.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
Učenci:	
opazujejo dnevno gibanje sonca in ob tem spoznajo štiri strani neba	
znajo se orientirati s pomočjo sonca	
povzpnejo se na višje ležečo razgledno točko in doživijo, zaznajo in opišejo, kako se večja (pri dvigovanju) in manjša (pri spuščanju) polje videnega – obzorje	ŠV
ogledajo si okolico šole in jo opišejo – delo na terenu	
opišejo okolico doma in pot od doma do šole	
Izdelaajo model hiše po načrtih, ki jih naredijo skupaj z učiteljem	LV
v peskovniku ali v glini prikažejo domači kraj (reliefno oblikovanost površja, vodovje, prometno povezavo, gozdove in travnike, šolo in domove vseh otrok)	LV
narišejo učilnico in šolo z dvoriščem, pot od doma do šole, okolico šole in domači kraj s ptičje perspektive in ob tem spoznajo pojem zmanjšano merilo	LV
poslušajo in berejo opise, ki ilustrirajo razvoj kraja	SL ZG

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
Učenci:	
opisujejo, kako ljudje živijo, kakšno je njihovo delo, tudi delo staršev, opisujejo način obdelave tal, industrijo in prometno povezavo kraja z okolico	
obiščejo kraje ali pokrajino, ki so pomembni za oblikovanje prostorske in časovne predstave o domačem kraju	
sodelujejo na ekskurziji po pokrajinah Slovenije, kjer doživijo in bolje spoznajo naravne in kulturne značilnosti Slovenije	ŠV

SLOVENIJA, NAŠA DOMOVINA

Predlagane vsebine:

Naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti Slovenije.

Naravnogeografske enote Slovenije.

Življenje ljudi v odvisnosti od okolja.

Geografska lega Slovenije.

Prehodnost in povezanost ozemlja Slovenije s sosednjimi pokrajinami.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
Učenci:	
odkrivajo, opisujejo in upodabljajo naravne značilnosti slovenskih pokrajin: alpske, predalpske, panonske in primorske pokrajine; najprej domačo;	LV
spoznavajo vodovje, reliefne značilnosti, podnebje, rastje in živalski svet v posameznih pokrajinah Slovenije	LV
raziskujejo načine življenja ljudi glede na naravne danosti posamezne pokrajine in spoznavajo, kako so se ljudje prilagodili naravnim pogojem	
opišejo primere sožitja z naravo in tudi primere grobih posegov človeka v okolje ter posledice teh posegov	
spoznajo nastanek in razvoj industrije in drugih gospodarskih panog, ki so pomembne za življenje ljudi v posamezni pokrajini	SL, ZG
primerjajo pokrajine med seboj in opisujejo razlike v načinu življenja ljudi in tudi gostoti poselitve	SL
spoznavajo geografsko lego, velikost in obliko Slovenije, sosednje pokrajine in naravne možnosti povezave z njimi ter državne simbole Slovenije	SL LV
spoznavajo naravno in kulturno dediščino Slovenije in prizadevanja za njihovo ohranjanje	SL GV

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
Učenci:	
upodobijo površje Slovenije v povezavi s sosednjimi pokrajinami	LV
sodelujejo na ekskurziji po pokrajinah Slovenije, kjer doživijo in bolje spoznavajo naravne in kulturne značilnosti Slovenije	ŠV
izdelajo projektno nalogo	

**EVROPA, MATIČNA CELINA
ZEMLJA KOT CELOTA
OSNOVE ASTRONOMIJE
OSNOVE GEOLOGIJE**

Predlagane vsebine:

Naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti evropskih pokrajin in njihova medsebojna odvisnost – Južna in Jugovzhodna Evropa, Srednja Evropa, Zahodna Evropa, Severna Evropa in Vzhodna Evropa.

Geografska lega, oblika, velikost Evrope.

Povezanost z drugimi celinami.

Oblika in velikost Zemlje.

Razporeditev, oblika in velikost kopnih in vodnih površin.

Upodabljanje Zemljinega površja.

Položaj in gibanje Zemlje v vesolju.

Toplotni in rastlinski pasovi. Podnebne razmere. Živalstvo.

Oblikovanost zemeljskega površja.

Pogoji za življenje ljudi glede na reliefne in podnebne značilnosti.

Notranjost Zemlje. Zgradba kamnin.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
EVROPA	
Učenci:	
se iz domače dežele odpravijo raziskovat naravno podobo posameznih geografskih enot Evrope in spoznavajo relief, vodovje, značilno rastje, svet živali in podnebje evropskih pokrajin	
upodobijo površje in ga znajo opisati	LV

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
poimenujejo pokrajine, gorovja, nižine, reke, morja, otoke in polotoke, mesta in države	SL
ob delu pridobivajo in osvajajo splošne geografske pojme in imena ter se jih učijo uporabljati pri pisnem in ustnem delu	
raziskujejo značilnosti poselitve, narodnostno in versko sestavo prebivalstva in prometno povezavo z ostalim svetom in znajo osnovne značilnosti tudi opisati in prikazati s pomočjo zemljevida	
ob izbranih primerih spoznavajo značilnosti Sredozemskega morja, pogoje za razvoj turizma v Južni Evropi ter posledice razvoja turizma za naravo in življenje ljudi tega dela naše celine; osnovne značilnosti znajo opisati in prikazati s pomočjo zemljevida	
opisujejo delovanje vulkanov in potresov ter posledice za okolje in ljudi v preteklosti in sedanjosti	
spoznavajo vzroke za nastanek vulkanov in potresov	
s pomočjo primerjave z južnimi predeli Evrope odkrivajo drugačne naravne danosti Srednje Evrope (površje, podnebje rastlinstvo) in zato druge možnosti za poselitev, razvoj kmetijstva, rudarstva, industrije in prometa ter jih znajo opisati	
ob obravnavi srednjeevropskih pokrajin opišejo spremembe v naravi zaradi industrializacije in gostega prometa	
opišejo primere ohranjanja in zdravljenja okolja	
s pomočjo primerjave z že nekoliko bolj znanimi pokrajinami Evrope odkrivajo naravne značilnosti Panonske nižine (stepa, počasi tekoče reke, ki rade poplavlajo) in življenje ljudi (poselitev, kmetijstvo, življenje ob rekah) in jih opisujejo na različne načine	ZG
opišejo naravne značilnosti alpskih pokrajin (tudi na osnovi lastnih doživetij)	SL, LV
odkrivajo, kako so ledeniki v geološki preteklosti preoblikovali površje, opišejo značilnosti rastja v gorskem svetu – višinski rastlinski pasovi in	SL

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
gozdna meja	
iz opisov naravnih danosti sklepajo, kakšen je način življenja ljudi v alpskih deželah in opisujejo zimski turizem	
odkrivajo in opisujejo naravne značilnosti pokrajin Zahodne Evrope in primerjajo obali Atlantskega (razčlenjenost, klifi, polderji, atlantski tok, plimovanje) in Sredozemskega morja med seboj	LV
iz opisov naravnih danosti sklepajo, kako tam ljudje živijo - vplivi odprtega morja, zgozstitev prebivalstva	
odkrivajo in opisujejo naravne značilnosti severnoevropskih pokrajin in razlike v poteku letnih časov in v dolžini dneva in noči v primerjavi s Slovenijo	LV
odkrivajo in opisujejo način življenja ljudi v Severni Evropi glede na naravne danosti in podnebje	
opišejo geografsko lego, obliko in velikost Evrope in različne možnosti povezovanja s svetom	
sodelujejo na ekskurziji po Sloveniji, kjer doživijo in spoznavajo naravne in kulturne značilnosti Slovenije	ŠV
izdelajo projektno nalogo	
OSNOVE ASTRONOMIJE	
Učenci:	
opišejo in prikažejo vrtenje Zemlje okoli svoje osi in opišejo, kako ga zaznavamo ter kako so astronomi v preteklosti prišli od razlag na podlagi zaznavanja do razlage na podlagi sklepanja	ZG
opišejo in prikažejo gibanje Zemlje okrog Sonca in nagnjenost zemeljske osi in tudi tu odkrivajo obrat od Ptolomejevega do Kopernikovega pogleda na svet	ZG
opišejo nastanek letnih časov, razložijo koledar in nastanek toplotnih pasov na Zemlji ter opišejo pogoje za življenje v posameznih toplotnih pasovih	

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
opišejo nebesna telesa v našem osončju in njihovo gibanje	LV
na podlagi opazovanja nočnega neba v zimski šoli v naravi znajo poiskati in poimenovati najpomembnejša ozvezdja na severnem nebu in se orientirati	LV
ZEMLJA KOT CELOTA	
Učenci:	
spoznavajo lego, obliko, velikost in razporeditev kontinentov in oceanov, jih znajo poimenovati in pokazati na zemljevidu	LV
opišejo morske tokove in njihov vpliv na življenje ljudi	LV
opišejo plimovanje	
opišejo značilno rastlinstvo, živalstvo in način življenja ljudi v posameznih toplotnih pasovih	LV
so seznanjeni z različnimi vrstami zemljevidov, ki prikazujejo zemeljsko površje	
učijo se brati zemljevide, uporabljati legendo in pojme, npr. polobla, ekvator, začetni poldnevnik, severni in južni povratnik in tečajnik ...	
OSNOVE GEOLOGIJE	
Učenci:	
spoznavajo osnovne značilnosti geološke zgradbe Zemlje, opišejo nastanek in vrste kamnin	LV
na primerih iz Slovenije (tudi na osnovi opazovanj in doživetij na ekskurzijah) opišejo, kako različne kamnine, voda, zrak, svetloba in toplota, vplivajo na oblikovanost površja	LV
spoznajo nekatere kristale kot najlepše oblike mineralov	LV

4.2. TRETJE TRILETJE

Učenci v tretjem triletju:

- spoznavajo naravnogeografske značilnosti Afrike, Azije, Amerike, Avstralije in Oceanije ter polarnih predelov;
- spoznavajo družbenogeografske značilnosti teh območij in načine življenja ljudi glede na naravne danosti,
- spoznavajo značaj, kulturo in vrednote narodov, ki živijo na teh območjih in vpliv kolonizacije;
- spoznavajo Zemljo kot živ organizem, ki se nenehno spreminja in omogoča ljudem življenje na njej;
- spoznavajo poskuse spreminjanja pogledov in ravnanja v smeri odgovornega življenja na Zemlji, sožitja z naravo;
- spoznavajo aktualne probleme sodobnega sveta in prizadevanja za njihovo reševanje;
- spoznavajo potrebo po medsebojnem spoštovanju in sodelovanju;
- poglobijo poznavanje naše dežele, domovine Slovenije;
- naravo in življenje ljudi v Sloveniji, kar že dobro poznajo, primerjajo z bližnjimi deželami;
- razvijajo občutek pripadnosti in vključenosti v širši prostor kot pomemben pogoj za odgovorno razmišljanje in ravnanje v ožji in širši skupnosti;
- povežejo znanja različnih področij človekovega delovanja za odgovorno ravnanje v prihodnosti.

GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI AFRIKE IN AZIJE

Predlagane vsebine

Naravnogeografske značilnosti Afrike in Azije.

Družbenogeografske značilnosti Afrike in Azije v odvisnosti od naravnih danosti.

Družbene razmere in posledice kolonizacije.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
AFRIKA	
Učenci:	
opišejo in prikažejo lego, obliko in velikost Afrike, njen relief, vodovje, količino in razporeditev padavin ter toplotne in rastlinske pasove Afrike	LV
primerjajo in ugotavljajo možnosti in omejitve za življenje ljudi v posameznih podnebnih pasovih Afrike	
opišejo razloge in posledice različne gostote poselitve	
raziskujejo zgodovino ljudstev Afrike in opišejo razlike in značilnosti življenja ljudstev Severne Afrike v primerjavi z življenjem ljudstev tropskega deževnega gozda in ljudstev Vzhodne ter Južne Afrike	ZG
odkrivajo velika naravna bogastva Afrike in opišejo, kako je odkritje le-teh vplivalo na nastanek evropskih kolonij	ZG
naslikajo politično podobo današnje Afrike	
narišejo reliefni zemljevid današnje Afrike	LV
raziskujejo in opišejo, kako je prišlo do naselitve Burov v Južno Afriko in do pojava rasnega razlikovanja ter prizadevanja za razreševanje političnih in ekonomskih nasprotij med večinskim, črnskim prebivalstvom in belimi priseljenci	ZG

raziskujejo pot osamosvajanja afriških ljudstev in opišejo današnjo politično podobo Afrike ter spoznajo posamezne primere preseganja posledic kolonializma, vojn, lakote in ekonomske odvisnosti od razvitega severa sveta	ZG, etika
na primeru vzhodnoafriškega tektonskega jarka opišejo tektonski jarek	
na primeru letnega poplavljanja reke Nil opišejo princip umetnega namakanja, ki je od nastanka v osnovi ostal nespremenjen, čeprav je danes moderniziran	ZG
ob obravnavanju puščave odkrivajo in opišejo problem ustvarjanja puščavskih tal	
raziščejo in orišejo potek gradnje Sueškega prekopa in njegovo vlogo v pomorskem prometu	ZG
raziskujejo potek izsekavanja tropskega pragozda in ga opišejo z ekološkega in predvsem etičnega vidika jemanja nečesa, kar je last ljudi, ki tam živijo	etika
primerjajo naravno, družbeno in gospodarsko podobo Afrike in Evrope	
izdelajo projektno nalogo	
AZIJA	
Učenci:	
na poti iz Evrope proti vzhodu odkrivajo in poimenujejo glavna geografska področja Azije: Bližnji in Srednji vzhod, Hindukuš, Himalajo, indijsko podcelino, jugovzhodno Azijo, Tibetansko–Mongolsko planoto, Severno in Južno Kitajsko, Sibirijo, Japonsko in Korejski polotok, Indonezijsko in Filipinsko otočje	LV
opisujejo geografsko lego in velikost ter naravne značilnosti geografskih regij in jih primerjajo med seboj	
odkrivajo, opisujejo in prikazujejo družbenogeografske značilnosti posameznih regij v odvisnosti od naravnih pogojev	

prikažejo značilnosti poselitve tudi glede na vero in etično pripadnost, v zadnjem času tudi glede na gospodarski razvoj, predvsem Kitajske in dežel pacifiškega roba, v odnosu do globalne ekonomije	ZG, etika
raziskujejo in opišejo naravno in družbeno podobo polarnih dežel, pogoje za razvoj rudarstva, kmetijstva in predelovalne industrije, gospodarski pomen večjih rek in transibirske železnice ter narodnostno sestavo tega območja	
odkrivajo potresna območja in reke, ki poplavlajo, opišejo vzroke in posledice naravnih nesreč	
opišejo monsunsko podnebje in Himalajo kot naravno pregrado	
na poti po Bližnjem in Srednjem vzhodu ovrednotijo pomen nafte za življenje ljudi in opišejo politična trenja na Bližnjem vzhodu	
opišejo značilnost udorne doline na primeru Rdečega morja in Jordanske doline	
opisujejo posledice izkoriščanja deževnega gozda	etika
izdelajo naravno, družbeno in gospodarsko primerjavo med Azijo in Evropo	
naredijo projektno nalogo	
naslikajo politično podobo današnje Azije	
narišejo reliefni zemljevid Azije	LV
sodelujejo na ekskurziji po slovenskih pokrajinah, kjer doživijo in bolje spoznajo naravno in kulturno dediščino Slovenije	ŠV

GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI AMERIKE, AVSTRALIJE, OCEANIJE IN POLARNIH OBMOČIJ

Predlagane vsebine

Geografska lega in povezave s svetom.

Naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti.

Angloamerika, Srednja Amerika in Latinska Amerika.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
AMERIKA	
Učenci:	
opišejo in prikažejo odkrivanje novega sveta	ZG
raziskujejo, orišejo in prikažejo naravno podobo pokrajin Severne, Srednje in Južne Amerike, njihovo geografsko lego in velikost	LV
opišejo podnebje, rastlinske pasove, živalski svet in pogoje za poselitev	LV
odkrivajo in raziskujejo ter opišejo naravna bogastva in razvoj kmetijstva in industrije	
raziskujejo posledice intenzivnega kmetijstva in sodobne industrije za okolje	
spremljajo angleško–francosko in špansko–portugalsko zasedbo in posledice: opišejo, kako se je skozi zgodovino oblikovala različna miselnost špansko govorečih Američanov in Angloameričanov	ZG
raziskujejo in prikažejo strukturo prebivalstva, prihod črnkega prebivalstva in njihov boj za enakopravnost, položaj domorodnih ljudstev	ZG
odkrivajo posebnosti življenja v večnacionalni skupnosti, sodobna demografska vprašanja v Ameriki in politično sliko današnje Amerike	SL
opišejo Panamski prekop in njegov pomen v svetovnem pomorskem prometu ter pomen reke Sv. Lovrenca za Kanado	ZG
opisujejo vlogo ZDA v političnem in gospodarskem življenju sodobnega sveta	SL

opišejo posledice nepremišljenega izsekavanja tropskega gozda v Amazonskem nižavju	
izdelajo projektno nalogo	
narišejo ali naslikajo reliefni zemljevid Severne, Srednje in Južne Amerike	LV
AVSTRALIJA IN OCEANIJA	
Učenci:	
odkrivajo in prikažejo geografsko lego, obliko in velikost Avstralije in Oceanije	LV
raziskujejo naravne značilnosti, jih opišejo in spoznajo koralne otoke, atole in lagune, gibanje voda v Tihem oceanu in odkrivajo dogajanja na dnu oceana	LV
opišejo značilno površinsko podobo Avstralije in njej prilagojen razvoj prometa ter vpliv velikega razvodnega gorovja na podnebje, vodovje in preskrbo z vodo	LV
opišejo podnebne in rastlinske pasove Avstralije in zanjo značilen rastlinski in živalski svet	LV
opišejo potek naseljevanja celine z belo raso, položaj domorodnega prebivalstva, značilnosti današnje poselitve Avstralije in Oceanije ter politično sliko tega dela sveta	ZG
raziskujejo in prikažejo gospodarstvo, prometno povezavo s svetom in opišejo, kako velike razdalje vplivajo na življenje ljudi	
naslikajo reliefni zemljevid	LV
POLARNA OBMOČJA	
Učenci:	
odkrivajo lego, obliko in velikost, podnebje, rastlinstvo in živalstvo najhladnejših predelov zemeljske oble	LV
spoznajo biografije raziskovalcev polarnih predelov in zgodovino odkrivanj	SL

iz naravnih danosti sklepajo, kakšni so bili pogoji za življenje, odkrivajo značilnosti poselitve in način življenja ljudstev (Eskimi, Laponci, ljudstva Sibirije)	LV
odkrivajo in prikažejo gospodarski pomen severnih pomorskih poti	
prikažejo politično sliko Arktike in Antarktike	LV
naslikajo reliefno podobo obeh območij	LV
opišejo primere prizadevanj mednarodne skupnosti za ohranitev narave in skupno odgovornost za Antarktiko in Arktiko	

ZEMLJA KOT CELOTA

Predlog vsebin:

Naravnogeografska in družbenogeografska podoba sveta.

Sodobni problemi sveta. Zemlja v veselju.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
ZEMLJA KOT CELOTA	
Učenci:	
opazujejo in opišejo razporeditev kopnih in vodnih površin	LV
primerjajo celine po velikosti, obliki in geografski legi ter značilnih reliefnih oblikah	LV
raziskujejo, poglobijo in prikažejo vrtenje Zemlje okrog svoje osi in kroženje okoli Sonca ter nagnjenost zemeljske osi	MA
opišejo merjenje časa na Zemlji	ZG
ponazorijo nastanek toplotnih in rastlinskih pasov in letnih časov ter jih opišejo	LV

opišejo značilno rastlinstvo in živalstvo v posameznih pasovih ter pogoje za življenje ljudi	LV
opišejo osnovne značilnosti gibanja zračnih in vodnih mas, podnebje	LV
ob opazovanju, primerjanju, razlagah in razpravah, risanju in drugih načinih grafičnega prikazovanja dogajanja na Zemlji se naučijo preprosto prikazati, razumeti in brati opise dogajanja na Zemlji	
utrdijo rabo geografskih pojmov	
raziskujejo in prikazujejo glavne prometne poti v vodi, na kopnem in v zraku	
raziskujejo in prikazujejo smernice v razvoju industrije in drugih gospodarskih panog	
raziskujejo in prikazujejo versko, jezikovno, politično in gospodarsko podobo sveta	
spoznavajo prizadevanja za ohranitev in rast vrednot, kot so: medsebojno sprejemanje in spoštovanje pripadnikov različnih veroizpovedi, ras, narodov in kultur; mir v svetu, pestrost v naravi in družbi	etika
spoznavajo območja, kjer zaradi velikih nasprotij omenjena prizadevanja še ne prinašajo pravih rešitev, opišejo nasprotja in prizadevanja za preseganje teh nasprotij	etika
izdelajo projektno nalogo	

SLOVENIJA, NAŠA DOMOVINA, DEL EVROPE IN SVETA

Predlog vsebin:

Naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti Slovenije kot celote.

Možnosti povezav s sosednjimi deželami, Evropo in svetom.

Pet naravnogeografskih enot Slovenije: lega, relief, vodovje, rastje, podnebje, poselitev, gospodarstvo, aktualne težave in načini reševanja le-teh, odprta vprašanja in naloge v prihodnosti.

Aktualne težave in prizadevanja za preseganje le-teh.

Vzgojnoizobraževalni cilji in dejavnosti	Povezave
Geografska lega Slovenije v Evropi	
Učenci:	
poznajo državne simbole Slovenije	SL, LV
opišejo in prikažejo lego, obliko in velikost slovenskega državnega ozemlja v primerjavi s sosednjimi državami	
opišejo in prikažejo naravnogeografsko podobo Slovenije	
opišejo različno prehodnost in povezanost našega ozemlja s sosednjimi pokrajinami	
opišejo in prikažejo relief Slovenije in začenjajo odkrivati notranje in zunanje dejavnike, ki so ga oblikovali	LV
imenujejo in prikažejo naravne enote Slovenije in primerjajo med seboj značilnosti reliefa, vodovja, podnebja, rastlinstva in živalstva	LV
raziskujejo, razpravljajo in prikažejo, kako naravne danosti v neki pokrajini pogojujejo način življenja ljudi, kako se ljudje prilagodijo naravi in jo tudi preoblikujejo	
na osnovi študije primerov spoznavajo pomen odgovornega sobivanja z naravo	

opišejo in prikažejo družbenogeografske značilnosti Slovenije, tudi etnično ozemlje Slovencev,	SL
odkrivajo in opišejo družbene posebnosti slovenskega prostora in možnosti za povezovanje s sosedomi	
opišejo primere in prizadevanja za ohranitev naravne in kulturne dediščine	
raziskujejo in prikažejo pojav priseljevanja in odseljevanja, izseljence, zdomce in manjšine ter vzroke za selitve prebivalstva pri nas, v Evropi in svetu	LV, SL
odkrivajo in opisujejo naravne in družbene pogoje za razvoj gospodarstva: kmetijstva, gozdarstva, pridobivanja energije, rudarstva, prometa, trgovine, turizma in nekaterih vej industrije	
raziskujejo, prikazujejo in opisujejo značilnosti in možnosti razvoja kmetijstva in gozdarstva v posameznih področjih Slovenije: kmetijske panoge, ekološka vprašanja, možnosti za sonaravno in biodinamično kmetovanje, gozdne površine, pomen dobrega gospodarjenja z gozdovi	
spoznajo razvoj nekaterih gospodarskih panog in industrije, opišejo posledice neodgovornega poseganja v naravo in primere ukrepov za varovanje okolja	ZG
spoznajo vire in načine pridobivanja energije v Sloveniji ter ekološka vprašanja, povezana s pridobivanjem energije	
opišejo vlogo in pomen trgovine ter aktualna vprašanja v zvezi s smernicami razvoja v tej panogi	
raziščejo razloge za gradnjo cestnega križa, cestno in železniško omrežje v Sloveniji, zračni in pomorski promet ter vpliv prometa na okolje in življenje ljudi	
analizirajo razvoj turizma kot vse pomembnejše gospodarske panoge	
Naravnogeografske enote Slovenije	
Učenci:	
opisujejo, spoznavaajo in upodabljaajo pet pokrajin Slovenije: alpsko, predalpsko, panonsko, dinarsko in primorsko pokrajino	LV

opišejo, prikažejo in upodabljajo naravno podobo pokrajinskih enot znotraj posameznih pokrajin: relief, vodovje, podnebje rastlinstvo in živalstvo	LV
iz značilnosti pokrajinskih enot sklepajo, kakšni so na pogoji za življenje, odkrivajo območja z gostitve in redke poseljenosti ter vzroke zanje, naselja, gospodarske panoge, ki so se tam razvile, in prometno povezavo s sosednjimi pokrajinami	
spoznavajo naravno in kulturno dediščino teh krajev in prizadevanja za njihovo ohranjanje	SL
poznajo pokrajinske enote alpskih pokrajin : Julijske Alpe, Kamniško–Savinjske Alpe, Karavanke in Gorenjsko, in opišejo relief, vodovje, rastlinstvo in svet živali ter podnebje	
Sklepajo, kakšni so pogoji za življenje ljudi, in opišejo gospodarske panoge, ki so jih tam razvili (planinsko pašništvo, redko naseljeni predeli, turizem, hidroelektrarne, sonaravno gospodarjenje z gozdovi)	SL
spoznavajo in opišejo naravne in kulturne lepote slovenskega gorskega sveta in prizadevanja za njihovo ohranitev (Triglavski narodni park)	LV
poznajo lego pokrajinskih enot predalpske pokrajine , ker se v eni od njih nahaja naša šola: Ljubljansko kotlino, Posavsko hribovje, Polhograjsko, Škofjeloško in Predalpsko hribovje, Gorenjsko, Štajersko, Koroško, Pohorje in Kozjak in tudi s pomočjo terenskega dela opišejo naravne značilnosti Ljubljanske kotline	
sklepajo, kakšni so pogoji za življenje, odkrijejo in prikažejo območja z gostitve in redke poseljenosti, naselja, gospodarske panoge, ki so jih razvili prebivalci, in prometno povezavo	
na primerih opišejo prizadevanja za ohranjanje naravne in kulturne dediščine v pokrajinah slovenskega predalpskega sveta	LV
na primerih opišejo prizadevanja za sonaravno in biodinamično kmetovanje in gospodarjenje z gozdovi	
odkrivajo in prikažejo lego dinarskih pokrajin Slovenije v dinarskem svetu Balkanskega polotoka	

spoznajo značilnosti Krasa: kraške jame (Postojnska jama in jame, ki smo jih obiskali na ekskurzijah), polja (Cerkniško polje–jezero, Planinsko, Ribniško in Kočevsko polje), vrtače, suhe doline, reke ponikalnice (Ljubljana), planote (Snežnik, Nanos, Trnovski gozd, Gorjanci); Bela Krajina, Dolenjska in Notranjska	
na primerih spoznajo prizadevanja za ohranjanje naravne in kulturne dediščine slovenskega Krasa, za sonaravno kmetovanje in ekološko ravnovesje v dinarskih pokrajinah Slovenije	LV
odkrivajo in prikažejo lego primorskih pokrajin ob Jadranskem morju: Koprsko primorje, Vipavska dolina, Goriška Brda, dolina notranjske Reke, Brkini	LV
spoznajo značilnosti pokrajine ob morju in vpliv Jadranskega morja na podnebje, rastlinstvo, promet, ribolov in kmetijstvo ter turizem	SL
na primerih spoznavajo ekološke probleme v slovenskih primorskih pokrajinah	
spoznavajo in prikažejo lego panonske pokrajine v Panonski nižini in na njenem obrobju: Goričko, Ravensko, Dolinsko, Mursko, Dravsko in Ptujsko polje, Slovenske gorice, Haloze, Celjska in Krška kotlina	LV
spoznajo prehodnost teh pokrajin in odprtost proti vzhodu	
na primerih spoznajo posledice intenzivnega kmetovanja, onesnaževanja, zniževanje podtalnice in prizadevanja za sonaravno in biodinamično kmetovanje	
spoznajo način življenja ljudi na narodnostno mešanem območju	SL
izdelajo in ustno ter pisno predstavijo projektno nalogo s področja geografskih značilnosti Slovenije	SL
sodelujejo na ekskurziji po pokrajinah Slovenije in podrobneje spoznavajo naravne in družbene značilnosti naravnogeografskih enot Slovenije	ŠV

5. TEMELJNI IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

5.1. DRUGO TRILETJE

Domači kraj

Učenec:

- poimenuje štiri strani neba,
- orientira se s pomočjo sonca,
- opazuje in opiše dom, učilnico in šolo,
- opazuje okolico šole in jo opiše,
- opazuje svojo pot v šolo in domov ter jo opiše,
- nariše prve zemljevide: učilnico, šolo z dvoriščem, okolico šole, pot od doma do šole in panoramsko skico domačega kraja,
- izdelava maketo domače hiše,
- sodeluje v skupinski reliefni upodobitvi domače pokrajine in domačega kraja,
- opiše delo svojih staršev, znancev in ljudi v soseščini, ki jih pozna,
- opiše način obdelave tal in prometno povezavo kraja z okolico,
- našteje nekaj pomembnih ustanov, podjetij, zavodov in industrijskih objektov v domačem kraju.

Slovenija

Učenec:

- pozna državne simbole Slovenije,
- na zemljevidu pokaže državno mejo Slovenije in sosednje pokrajine in države,
- poimenuje in pokaže pomembne mejne prehode,
- imenuje naravnogeografske enote Slovenije in jih pokaže na zemljevidu,
- s pomočjo zemljevida opiše naravne značilnosti posameznih enot:
- relief: imenuje doline, gričevja, gorovja, najvišje vrhove,

- vodovje: imenuje reke, pove, kam tečejo in kam se izlivajo,
- podnebje: našteje osnovne temperaturne in padavinske značilnosti pokrajin,
- rastlinstvo in živalstvo: opiše rastlinski in živalski svet slovenskih pokrajin,
- nariše reliefni zemljevid Slovenije.

Evropa

Učenec:

- poimenuje in prikaže na zemljevidu geografske enote Evrope, najprej bližnje, potem bolj oddaljene,
- določi geografsko lego posameznih enot in razloži prehodnost med njimi, ki jo omogočajo značilnosti reliefa,
- imenuje in prikaže na zemljevidu značilnosti reliefa (nižine, gorovja, polotoki in otoki) in vodovja (reke, jezera, morja),
- opiše podnebne razmere (toplotni pas, temperature, padavine), rastje (značilne rastline) in živali, ki tod živijo,
- prikaže osnovne značilnosti poselitve v posameznih geografskih enotah (gosto in redko naseljena območja – vzroki in posledice), narodnostno in versko sestavo prebivalstva,
- opiše osnovne značilnosti življenja ljudi glede na naravne danosti v posamezni enoti (možnosti za razvoj kmetijstva, industrije in drugih gospodarskih panog),
- imenuje in pokaže na zemljevidu države, njihovo lego, velikost, število prebivalstva, glavna in pomembnejša mesta,
- ob izbranih primerih opiše lastnosti Sredozemskega morja, pogoje za razvoj turizma in posledice le-tega ter imenuje največje turistične centre v tem delu Evrope,
- opiše delovanje vulkanov in posledice vulkanskih izbruhov za okolje in ljudi,
- opiše pestro narodnostno in versko sestavo prebivalstva v tej enoti,
- na zemljevidu pokaže Alpe, najvišje vrhove, pomembne prelaze in predore,
- imenuje in pokaže na zemljevidu največje ledenike v Alpah,
- imenuje in opiše višinske rastlinske pasove v Alpah,

- ob izbranih primerih primerja podnebne razmere v različnih toplotnih pasovih,
- navede velike plovne reke in opiše, kako živijo ljudje ob velikih rekah,
- ob izbranih primerih primerja naravne danosti posameznih pokrajin Evrope, ki vplivajo na način življenja ljudi,
- opiše primere sprememb v naravi zaradi razvoja industrije in intenzivnega kmetijstva ter drugih človekovih posegov vanjo,
- opiše primere ohranjanja in zdravljenja okolja,
- opiše geografsko lego, obliko(meje) in velikost Evrope,
- nariše zemljevid Evrope,
- sodeluje na ekskurzijah po Sloveniji,
- izdelava in ustno ter pisno predstavi projektno nalogo

Osnove astronomije

Učenec:

- opiše obliko in velikost Zemlje,
- opiše posledice vrtenja Zemlje okoli svoje osi,
- opiše posledice kroženja Zemlje okrog Sonca,
- imenuje toplotne pasove in opiše značilno rastlinstvo v posameznih toplotnih pasovih,
- imenuje planete v našem osončju in druga nebesna telesa,
- imenuje nekatera ozvezdja na severnem nebu.

Zemlja kot celota

Učenec:

- spozna, kaj je predmet poučevanja geografije,
- imenuje kontinente in oceane, jih pokaže na karti sveta in opiše in primerja njihovo lego, velikost, obliko in razporeditev,
- ob izbranih primerih opiše pogoje za življenje v posameznih toplotnih pasovih,
- ob izbranih primerih opiše življenje ljudi glede na naravne danosti na posameznih

- kontinentih (relief, reke, morja, jezera, podnebje),
- ob izbranih primerih opiše pojav plimovanja,
 - pokaže na zemljevidu oba tečaja in ekvator,
 - pozna osnovne dogovorjene kartografske znake na zemljevidu,
 - giblje se v naravi s pomočjo orientacije po soncu,
 - osvoji in uporablja osnovne geografske pojme in imena.

Osnove geologije

Učenec:

- opiše osnovne značilnosti geološke zgradbe notranjosti in površja Zemlje,
- poimenuje osnovne vrste kamnin,
- ob izbranih primerih opiše nastanek in lastnosti nekaterih kamnin,
- pozna nekatere najlepše kristale.

5.2. TRETJE TRILETJE

Afrika

Učenec:

- opiše geografsko lego, obliko(meje) in velikost Afrike in jo primerja z Evropo in Azijo,
- nariše reliefni zemljevid Afrike,
- imenuje in prikaže na zemljevidu značilnosti reliefa (nižine, gorovja, polotoki in otoki), vodovja (reke, jezera, morja),
- ob primeru vzhodnoafriškega tektonskega jarka opiše tektonski jarek,
- opiše podnebne razmere (količina in razporeditev padavin po posameznih toplotnih pasovih), rastje (značilne rastline) in živali, ki tod živijo,
- ob izbranih primerih primerja podnebne razmere v različnih toplotnih pasovih,
- poimenuje in prikaže na zemljevidu geografske enote Afrike,
- določi geografsko lego posameznih enot in razloži prehodnost med njimi, ki jo omogočajo značilnosti reliefa,
- opiše osnovne značilnosti življenja ljudi glede na naravne danosti v posamezni enoti,
- prikaže osnovne značilnosti poselitve v posameznih geografskih enotah in razlike v rasni, narodnostni in verski sestavi prebivalstva med Severno, »belo« Afriko in »črno« Afriko,
- poimenuje nekatera ljudstva Afrike in opiše značilnosti njihovega življenja,
- imenuje in pokaže na zemljevidu države, njihovo lego, velikost, število prebivalstva, glavna in pomembnejša mesta,
- razloži letno poplavljanje reke Nil in princip namakanja,
- pojasni pomen Sueškega prekopa v pomorskem prometu,
- našteje in opiše bogate naravne vire,
- našteje naravna bogastva Južne Afrike,
- opiše primere ohranjanja in zdravljenja okolja,
- izdela ter ustno in pisno predstavi projektno nalogo.

Azija

Učenec:

- opiše geografsko lego, obliko(meje) in velikost Azije in jo primerja z Evropo in Afriko,
- nariše reliefni zemljevid Azije,
- imenuje in pokaže na zemljevidu glavna geografska področja Azije,
- imenuje in prikaže na zemljevidu značilnosti reliefa (nižine, gorovja, polotoki in otoki), vodovja (reke, jezera, morja),
- opiše podnebne razmere (količina in razporeditev padavin po posameznih toplotnih pasovih), rastje (značilne rastline) in živali, ki tod živijo,
- določi geografsko lego posameznih enot in razloži prehodnost med njimi, ki jo omogočajo značilnosti reliefa, ter prometni pomen,
- opiše osnovne značilnosti življenja ljudi glede na naravne danosti v posamezni enoti,
- prikaže osnovne značilnosti poselitve v posameznih geografskih enotah (območja goste in redke naseljenosti) ter razlike v narodnostni in verski sestavi prebivalstva,
- imenuje in pokaže na zemljevidu države, njihovo lego, velikost, število prebivalstva, glavna in pomembnejša mesta,
- opiše monsunsko podnebje in kako so se ljudje prilagodili nanj,
- našteje in pokaže nekaj potresnih območij in opiše posledice potresov,
- ob primeru opiše črpanje, transport nafte in zemeljskega plina ter pomen teh surovin za ljudi v jugozahodni Aziji,
- opiše osnovne značilnosti političnih in verskih nasprotij na Bližnjem vzhodu in prizadevanja za mirno rešitev spora,
- izdela in ustno ter pisno predstavi projektno nalogo.

Amerika

Učenec:

- opiše odkrivanje Amerike,
- prikaže lego, obliko in velikost Severne, Srednje in Južne Amerike,
- poimenuje in prikaže na zemljevidu geografske enote Severne, Srednje in Južne

- (Latinske) Amerike,
- določi geografsko lego posameznih enot in razloži prehodnost med njimi, ki jo omogočajo značilnosti reliefa,
 - imenuje, prikaže na zemljevidu in primerja značilnosti reliefa naravnih enot (nižine, gorovja, polotoki in otoki) in vodovja (reke, jezera, morja),
 - opiše podnebne razmere (toplotni pas, temperature, padavine), rastje (značilne rastline) in živali, ki tod živijo,
 - prikaže osnovne značilnosti poselitve v posameznih geografskih enotah (gosto in redko naseljena območja) in posebnosti življenja v večnacionalni skupnosti,
 - opiše osnovne značilnosti življenja ljudi glede na naravne danosti v posamezni enoti (možnosti za razvoj kmetijstva, industrije in drugih gospodarskih panog),
 - imenuje in pokaže na zemljevidu države, njihovo lego, velikost, število prebivalstva, glavna in pomembnejša mesta,
 - na gospodarski karti razbere in opiše naravna bogastva posameznih enot in opiše razvoj industrije in kmetijstva,
 - opiše nepremišljeno sekanje gozdov v Amazonskem nižavju in ugotavlja vzroke in posledice.

Avstralija in Oceanija ter polarna območja

Učenec:

- na zemljevidu pokaže in opiše lego, velikost in obliko Avstralije in Oceanije,
- opiše značilnosti reliefa in vodnih razmer;
- opiše in primerja podnebne in rastlinske pasove Avstralije in zanjo značilen rastlinski in živalski svet,
- opiše potek naseljevanja celine in značilnosti današnje poselitve,
- prikaže in opiše geografsko lego, obliko in velikost Arktike in Antarktike,
- opiše podnebne razmere in prilagoditev nekaterih ljudstev na posebne pogoje življenja,
- izdela in ustno ter pisno predstavi projektno nalogo (Amerika ali Avstralija, Oceanija

- oz. polarna območja),
- sodeluje na ekskurziji po Sloveniji.

Zemlja kot celota

Učenec:

- primerja lego, velikost, obliko in razporeditev kontinentov in oceanov,
- primerja pogoje za življenje v posameznih toplotnih pasovih,
- primerja možnosti za življenje ljudi glede na naravne danosti na posameznih kontinentih (relief, reke, morja, jezera, podnebje),
- pozna najpomembnejše morske tokove in vetrove,
- opiše glavne prometne poti na kopnem, v vodi in v zraku,
- na konkretnih primerih opiše prizadevanja za ohranitev in rast vrednot, kot so medsebojno sprejemanje in spoštovanje pripadnikov različnih veroizpovedi, ras, narodov in kultur, mir v svetu in pestrost v naravi in družbi,
- na konkretnih primerih opiše območja, kjer zaradi različnih nasprotij omenjena prizadevanja še ne prinašajo pravih rešitev,
- s pomočjo osnovnih dogovorjenih kartografskih znakov bere zemljevide in druge karte,
- giblje se v naravi s pomočjo orientacije po soncu, kompasa in karte,
- uporablja osnovne geografske pojme in imena,
- opiše obliko in velikost Zemlje,
- analizira, opiše in prikaže posledice vrtenja Zemlje okoli svoje osi,
- analizira, opiše in prikaže posledice kroženja Zemlje okrog Sonca,
- primerja pogoje za življenje v različnih toplotnih pasovih in opiše zanje značilen rastlinski in živalski svet,
- orientira se na severnem nebu.

Slovenija, naša domovina, del Evrope in sveta

Učenec:

- pozna državne simbole Slovenije,
- opiše lego, obliko in velikost Slovenije,
- prikaže in primerja med seboj naravne enote Slovenije glede na geografsko lego, reliefne in podnebne značilnosti, vodne razmere in rastje,
- opiše geografske značilnosti posameznih naravnih enot Slovenije,
- imenuje in pokaže na zemljevidu pokrajine v posameznih naravnih enotah Slovenije,
- razloži, kako naravne danosti (relief, vodovje, rastlinstvo in podnebje) vplivajo na življenje ljudi, gostoto poselitve, razvoj kmetijstva, gozdarstva, industrije in drugih panog gospodarstva v posameznih naravnih enotah Slovenije,
- prikaže gorski svet Slovenije kot del večjih evropskih gorskih sistemov (Alpe, Dinarsko gorstvo),
- prikaže panonske pokrajine Slovenije kot del Panonske nižine,
- opiše značilnosti Krasa,
- opiše vpliv Jadranskega morja na življenje v primorskih pokrajinah,
- na primerih opiše prizadevanja za ohranjanje naravne in kulturne dediščine,
- utemelji različno prehodnost slovenskih pokrajin in povezanost ozemlja Slovenije s sosednjimi pokrajinami,
- pozna etnično ozemlje Slovenije,
- na primerih opiše prizadevanja za odgovorno sobivanje z naravo,
- pozna in uporablja geografske pojme in imena, ki so razvidna iz prej naštetih ciljev pouka,
- sodeluje na ekskurziji po Sloveniji,
- izdela ter ustno in pisno predstavi projektno nalogo s področja geografije Slovenije.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

GLASBENA VZGOJA

KAZALO:

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	186
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	187
3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA	188
3.1 PRVO TRILETJE.....	188
PRVI RAZRED	190
DRUGI RAZRED	192
TRETJI RAZRED	194
3.2 DRUGO TRILETJE	196
ČETRTI RAZRED	199
PETI RAZRED	201
ŠESTI RAZRED.....	202
3.3 TRETJE TRILETJE.....	203
SEDMI RAZRED	205
OSMI RAZRED	206
DEVETI RAZRED.....	207
4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA.....	208

1. OPREDELITEV PREDMETA

Glasba nagovarja ljudi, ki njen jezik doživijo v svojem kulturno-duševnem življenju. Kot v govoru, obstaja tudi v glasbi spoznavno področje, ki je pojmovano kot glasbena teorija in glasbeni stavek, področje občutenja, v katerem je vse v zvezi s harmonijo, dur in mol razpoloženjem, napetostjo in sprostitvijo in neposredno gibalno področje, ki ga srečamo pri ritmiki. Vsa ta področja odsevajo duševno življenje človeka.

Glasba živi v trenutku, nastajanju. Sestavljena je iz prehodov, vmesnega prostora, urejenega toka časa. Na njej lasten način se poraja in izginja, kar pusti za seboj, so notranji vtisi; pričakovanja, izpolnitev in spomin so nje osnovne sile ...

S tega vidika je učni načrt za glasbo še poseben izziv. Če je osnovni pristop k waldorfski vzgoji pedagoški, torej usmerjen k razvoju otroka skozi glasbo, skušamo naravo glasbe uskladiti z naravo otroka. Metoda in vsebina se neločljivo prepletata.

Tako otrokova narava kot čut za glasbo sta izhodišči vsakega učnega načrta za omenjeni predmet. Aktivno prežetje z glasbeno stvarino, izkušnja z izvajanjem, postopno zbujanje glasbenih načel in pristopanje k osnovam znanja, ki temelji na neposredni izkušnji, so glavni temelji pri poučevanju glasbe na waldorfski šoli.

Glasba ne sme biti samo predmet na urniku, temveč mora biti stanje »duha«. To učitelj ustvarja vsako učno uro in pomeni empirično holistično potapljanje v glasbene vsebine. Učenje glasbe je proces, ki vključuje prežetje z glasbo, izkušnjo muzikalnih prvin, odgovornost za glasbeni razvoj in umetnost vzgajanja, saj lahko učni načrt nastane le tako. Naslednji pregled dela je kratek oris, ne več kot sosledje opomnikov, tako da je učitelj glasbe izzvan k čim bolj kreativnemu delu. Podroben načrt bi lahko učitelja peljal k monotonem ponavljanju in nekrektivnem izvajanju pouka glasbe, kar glasba sploh ni.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Ker hočemo resnično približati glasbo otrokom ter jim tako dati osnovne izkušnje, zdrave temelje, na katerih se bodo nekateri morda kasneje odločili za glasbeni študij oziroma poklic, se glasbeni pouk dopolnjuje z raznovrstnimi glasbeno-kulturnimi prireditvami in aktivnostmi, kot so npr. pevski zbor, manjše in večje glasbene zasedbe, igranje flavte.

Splošni cilji glasbene vzgoje so:

- približati otrokom svet glasbe na kar najbolj navdušujoč način;
- peti in igrati v skupini in posamezno;
- negovati pozitiven odnos do domače in svetovne glasbene kulture;
- razvijati kritičen odnos do izvajanja in poslušanja glasbe;
- prepoznavati značilnosti posameznih instrumentov, glasbenih zvrsti in programov;
- razvijati glasbene sposobnosti, izvajalske spretnosti (petje in igranje glasbil) in sposobnost izražanja glasbenih doživetij;
- spoznavati glasbeno literaturo, njene ustvarjalce in poustvarjalce;
- razumeti temeljne pojme, dejstva in zakonitosti s področja glasbene umetnosti;
- poznati temeljne značilnosti glasbenih zapisov;
- vzpostaviti odnos do zgodovinskega razvoja glasbe v odnosu do razvoja družbe in tehnologije gradnje glasbenih instrumentov;
- poznati aktualno dogajanje na področju glasbene umetnosti v Sloveniji;
- poznati možnosti šolanja na področju glasbe in nekatere glasbene poklice.

3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA

3.1 PRVO TRILETJE

Pripovedke služijo kot ozadje pri poslušanju in občutenju glasbe in so posebno primerne pri vadbi melodije ter tudi pri učenju pesmi in njihovem utrjevanju. Pri prepevanju se učenci gibljejo ob in po glasbi. Glasba ima harmoničen učinek skozi stalno menjavo lastne aktivnosti in poslušanja.

Otroci se izobražujejo v poslušanju in občutenju v okviru pentatonike ter spoznavajo občutek za višino tonov in tonsko kvaliteto. Proti koncu tega triletja se pentatonski prostor razširi v diatoničnega. Začetek spoznavanja notnega črtovja preko barv – otroci “prevedejo” oz. zapišejo poznane pesmi, ki so jih prej igrali na piščal, v notni zapis.

PREDLAGANE VSEBINE:

- seznanjanje z enostavnimi ritmi;
- razširitev obsega pesmi, tudi takšne z osnovnim tonom (e, g);
- na vzdušje vezan prost tonski pogovor;
- petje ljudskih in umetnih pesmi;
- vpeljava notnega zapisa.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- proste melodije v pentatonično odprtem prostoru note A, ki se jih naučijo s posnemanjem;
- učenje igranja na flavto ali otroško harfo;
- vaja gibljivosti prstov na instrumentu;
- instrumentalno delo po skupinah;
- začetno doživetje svetlo–temnih tonov in prehod na prostorsko doživetje visoko – nizko;

- ritem in melodija postajata vedno bolj zavestna;
- enoglasno petje z elementi večglasnosti;
- instrumentalni skupinski pouk, začetek delnega posamičnega pouka;
- spoznavanje različnih vzdušij skozi improvizacijske elemente;
- prepevane pesmi zaigrajo na flavto.

PRVI RAZRED

Posnemanje je pomemben dejavnik pri učenju glasbe, demonstracija pa je najučinkovitejša metoda učenja. V ospredju sta dve metodi: prepevanje in posnemanje. Pri tem učitelj empatično popravlja napake.

Aktivno poslušanje je kultivirano skozi petje in gibanje, s trenutki »čistega« poslušanja. Skupinsko delo je pomembno za kultiviranje socialnosti, solo petje ali igranje pa imata prebujajoč učinek.

PREDLAGANE VSEBINE:

- svobodne, gibljive melodije v pentatoničnem stilu (d, e, g, a, h);
- pridobivanje sposobnosti prstov z uporabo inštrumentov in s prstnimi igrami;
- otroško harfo lahko npr. uporabimo za izkušnjo različnih razpoloženj z improviziranjem.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- učenci se učijo s posnemanjem;
- intonacija je lahko nakazana s fonomimiko;
- poleg petja se vsak otrok po posluhu nauči igrati otroško harfo, liro ali diskantno flavto. Otroci se učijo enostavnih melodij, ki so jih najprej peli;
- uporabijo se lahko naslednji instrumenti: tamburin, gong, okarina, kravji zvonec itn.;
- učenci razvijejo posluš ob poslušanju glasbe, ki jo igra učitelj ali skupina v razredu;
- preprosti ritmi še niso vezani na udarec, ne izvajamo jih ločeno od petja – ploskanje po ritmu, korakanje, hoja ali skakanje, možno je plesanje v krogu;
- priprave so v glavnem namenjene, da bi otrokom kasneje (od tretjega razreda dalje) vzbudili zanimanje za individualne ure iz določenega inštrumenta.

TEMELJNI STANDARDI ZNANJA:

- učenci razvijajo melodični in ritmični posluš;
- prepoznavajo zvočne barve glasbil, pevskih glasov;
- pravilno držijo glasbila in sproščeno igrajo nanje;
- vadijo pevsko dihanje;
- poimenujejo glasbila;
- obvladajo osnovni glasbeni besednjak (koncert itn.).

DRUGI RAZRED

Nadaljuje in stopnjuje se delo iz prvega razreda. Več pozornosti se posveča ritmičnemu elementu. Ritem še vedno ni vezan na udarec ter je sestavni del melodije.

PREDLAGANE VSEBINE:

- predstavimo nove pesmi, tudi takšne, ki se nanašajo na različen čas v dnevu, nekatere imajo latenten element note e in g. Pojemo melodije v območju ene oktave. Repertoar: petje nekaterih tradicionalnih, narodnih pesmi, ki niso nujno omejene na pentatonično lestvico;
- prednostno izkušnjo not, ki jih zaznavamo kot svetle ali temne, nadgradimo tako, da začnemo zaznavati visoke in nizke tone.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- za razvoj posluha se pesmi pejejo ali igrajo na flavto oz. drug inštrument (izmenično aktivno izvajanje glasbe in poslušanje);
- možno postane delo z instrumentalnimi skupinami;
- pogovori o tem, kako se v glasbi kažejo različna razpoloženja;
- s posnemanjem postopoma postaneta ritem in melodija bolj zavestna (npr. otroci naj miže z roko pokažejo višino note itn.);
- ritmične vaje.

TEMELJNI STANDARDI ZNANJA:

- stopnjujejo ritmični in melodični posluh;
- poglobljajo zaznavo zvočnih barv;

- oblikujejo pevski glas;
- stopnjujejo spretnost igranja na instrument;
- širijo glasbeni besednjak;
- poznajo imena instrumentov.

TRETJI RAZRED

Razvitost otrok nam sedaj omogoča, da jim lahko predstavimo notni zapis. Osnovni glas postane bolj očit en v pesmih. Učenec si individualni instrument izbere praviloma v tretjem razredu. Glavni instrumenti so: violina, čelo, klavir, lira in sopran flavta. Predstavimo notni zapis: notno črtovje, violinski ključ. Imaginacijo uporabimo za predstavitev višine notacije: prostor srednjega c. Notacija se na začetku največ uporablja za igranje flavte.

PREDLAGANE VSEBINE:

- enoglasno petje;
- petje dur lestvice;
- poudarek na pesmih s sakralnimi elementi;
- predstavi se diatonična flavta in učenci se naučijo c–dur lestvice. Narodni motivi so dobra podlaga za glasbeni pouk;
- predstavi se violina.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- pentatonična vsebina privede do srednjeveškega razpoloženja in diatonične lestvice;
- delo z instrumentalnimi skupinami se nadaljuje in otroci, ki igrajo individualni inštrument, se vanje vključijo;
- razred posluša nekatere otroke pri igranju skladb, ki so se jih naučili v privatnih lekcijah;
- uporabijo se lahko tolkala npr. zvončki, triangel, zvonovi ipd.;
- melodija tonov je lahko zapisana z metodo slikovnega zapisa.

TEMELJNI STANDARDI ZNANJA:

- poglobljanje zvočne intonacije;
- poglobljajo ritmične in govorne sposobnosti;
- razvijanje glasbenega mišljenja;
- izboljševanje tehnike petja;
- učenci razumejo in uporabljajo več glasbenih pojmov (glas, zvok, ton, tišina).

3.2 DRUGO TRILETJE

V središču je melodično–ritmični zapis. Diatonika daje otroku skozi osnovni ton večjo stabilnost v fizičnem svetu. Če je poslušano 2– ali 3–glasje res dobro naučeno, se lahko priče z učenjem večharmonskih stavkov. Nova zahteva po harmoniji in zanimanje omogočajo, da se veliko in zavestno prepeva, to je neprecenljiva podlaga za kasnejše glasbeno ravnanje. Otrok se mora z vajo naučiti, kako se navaditi na zahteve glasbe. Dragocene glasbene malenkosti se s poslušanjem učijo naprej. Učitelj vse bolj navaja učence na doživetje velike in male terce.

TEMELJNI STANDARDI ZA DRUGO TRILETJE:

- učenci obvladajo repertoar slovenskih ter tujih ljudskih in umetnih pesmi;
- pesmi izvajajo v skupini ali posamezno, eno– ali večglasno;
- igrajo spremljave in skladbe za Orffov inštrumentarij;
- razlikujejo vokalno, instrumentano in vokalno–instrumentalno glasbo;
- prepoznavajo pevske glasove in njihove družine;
- vedo, da je glasba urejena v oblikovnih delih;
- poznajo okvirno orientacijo v notnem zapisu;
- razumejo pomen lestvic ter razlikujejo dur in mol;
- razlikujejo posamezne glasbene zvrsti in žanre;
- pojejo v zboru;
- igrajo v orkestru;
- poglobljajo ritmični in melodični posluš;
- poglobljajo glasbeni spomin;
- izvajajo fonomimiko.

Minimalni standardi se v skladu z razvojem glasbenih sposobnosti pri izvajanju, ustvarjalnosti ter analitični zaznavi preverjajo s petjem ali z igro na Orfovih instrumentih. V ospredju je doživljajsko poslušanje in sprejemanje glasbene literature.

PREDLAGANE VSEBINE:

- narodne pesmi, popotniške, pesmi rokodelcev;
- pesmi, odgovarjajoče letnim časom;
- evropske pesmi;
- večglasni stavki;
- intenzivno zborovsko delo;
- pripovedi iz življenja znanih glasbenikov;
- začetni nauk o intervalih;
- utrjevanje notnih vrednosti;
- enostavni taktovski načini;
- enostavne tonske zvrsti in njihova podobnost, improvizacija enostavnih modulacij;
- durova tonska lestvica;
- kanoni;
- paralelne tonske zvrsti;
- transpozicija melodij;
- zapis improviziranih glasbenih vsebin;
- branje not;
- note v violinskem in basovskem ključu;
- enostavni melodični in ritmični narek.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- osnovno taktiranje;
- flavte in godala spremljajo petje, kar je pomembno za nego skupinskega igranja;
- petje enostavnih pesmi po notnem zapisu;
- večglasno petje;
- spremljava petja z instrumenti;
- prvi triglasni zbori;
- izgradnja instrumentalnega razrednega ali medrazrednega orkestra;
- povezava glasbe z gibanjem v pevski igri, pri ljudskih plesih in evritmiji;
- razredni oz. medrazredni instrumentalni orkester.

ČETRTI RAZRED

V povezavi z učenjem ulomkov pri matematiki je poudarek na dolžini not. Učenci napišejo tisto, kar so slišali, potem to zapojejo, spoznajo pa tudi intervale. Učenčev občutek za glasbo ima sedaj osnovo v diatoničnem načinu igranja, petja. Ob koncu četrtega razreda so učenke in učenci sposobni brati in pisati preproste melodije.

PREDLAGANE VSEBINE:

- izvajanje narodnih in pesmi drugih dežel, popotniške, trgovske in pesmi, ki se povezujejo z različnim časom dneva in letnimi časi – branje not teh pesmi. Poudarek je na močnih ritmično–modalnih pesmih. Repertoar vključuje umetniško komponirano glasbo, primerno za učenčeva leta (npr. Papageno's bird – catching song iz Mozartove Čarobne piščali, John he was a piper's son is Beggar's Opera, Schubertov Das Wandern is Die Schone Mullerin);
- zgodbe (kratke epizode) iz življenja skladateljev;
- prvi študij intervalov;
- tonska trajanja;
- enostavni modeli ritma in osnove dirigiranja.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- *petje po notah. Veliko vaje je treba, da dosežemo zahtevani nivo;*
- *začetek petja v kanonu, deskantu in učenje venčkov pesmi;*
- učence, ki igrajo razne inštrumente, učitelj integrira v redno orkestrsko delo. Flavte in godala se pridružijo petju in so zelo pomembni za nego ustvarjanja glasbe v skupini. Melodično in ritmično poznavanje not. Branje notacije s table prehaja na branje z

- lista. Dvo- in troglasno igranje na flavto (brez petja). Spoznavanje godal in načina prstnega igranja pri violini;
- dirigiranje: učenci naj imajo priložnost voditi – dirigirati razred pri skladbah, ki imajo enostaven ritem. Na tej ravni je poudarek na ohranjanju ritma, in sicer brez not, omeji pa se na skladbe, ki jih že poznajo.

PETI RAZRED

Po vadbi dvo in troglasnega petja se lahko poskusi tudi z več kot tremi glasovi. Učencem se prebudi potreba po harmoniji in to nam omogoča lepo prepevanje z njimi, kar vzpostavi neprecenljiv temelj za vsako kasnejšo glasbeno aktivnost. Nadaljujemo z učenjem glasbe s poslušanjem. Repertoarju dodamo nove pesmi.

PREDLAGANE VSEBINE:

- prepoznavanje zapisa osnovne melodije, ključev, višajev, nižajev;
- zapisi glasbenih ključev;
- improviziranje;
- vaje za spoznavanje različnih tonskih načinov;
- spoznavanje tonike, subdominante in dominante;
- pridobivanje znanja o glasbeni terminologiji.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- predstavitev enostavnih oblik pesmi;
- učitelj uporabi narodne balade za vadbo pesmi s harmonično spremljavo v izmeničnem poslušanju in petju;
- dvo- in troglasno petje brez spremljave;
- vadba vključuje poimenovanje različnih intervalov, petje nižjih intervalov vse do čiste kvinte, preučujemo in vadimo diatonične lestvice;
- prvi poskusi troglasnega petja;
- sestava razrednega orkestra (če je možno, se sestavi orkester od 3. do 6. razreda);
- godala: predstavitev viole in čela tistim, za katere se odloči učitelj s predčasnim posvetovanjem s starši.

ŠESTI RAZRED

Ure naraščajoče vodijo do estetske precenitve, presoje glasbe. V šestem razredu učitelj prvič predstavi opero. Učenci pojejo v šolskem zboru. Fizikalni aspekt glasbe spoznavajo pri pouku fizike (vibracija različnih materialov).

PREDLAGANE VSEBINE:

- ljudski plesi;
- z glasbo preidemo do gibanja skozi narodne plese;
- narodne pesmi in balade v večglasnem petju;
- predstavitev pihalnih instrumentov;
- nadaljevanje študija glasbene teorije, intervalov, oktave, durove in molove lestvice, zmanjšani durovi in molovi akordi, modalne lestvice, velika septima;
- razširjanje znanja o inštrumentih (tolkala, pihala, orkestralna);
- delo z vzporednimi ključi in branje notnih ključev;
- transpozicija melodij.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- intenzivno zborovsko delo;
- nekateri učenci začnejo v šolskem orkestru igrati trobila in lesena pihala;
- instrumentalne skupine ali razredni orkester, po možnosti orkester od 3. do 6. razreda;
- ustvariti melodije skozi improvizacijo in zapis le-teh.

3.3 TRETJE TRILETJE

Naš cilj je, da učenke in učenci ob glasbi doživljajo veselje. Glasba je sama sebi namen in takšno jo doživljajo tudi otroci. Glasbeno misel vpeljemo v enostavnih oblikah. Veliko vlogo imata karakter glasbenega dela (npr. Beethoven ali Haydn) in ritem, ki je vezan na takt. Nadaljevanje in nadgradnja zmožnosti dajati glasbene sodbe. Obravnavane so lahko tudi karakteristike in vprašanja v zvezi z glasbenim stilom. S pomočjo solo petja pesmi in romantičnih balad lahko razvijamo občutek za resničnost, samoto in individualnost. Na poseben način je kot iskanje lastnega duhovnega izraza in najdba sredine (problem tritonusa) poudarjeno doživetje oktave. Pozornost posvetimo mutirajočim glasovom.

PREDLAGANE VSEBINE:

- balade;
- pesmi iz tujih dežel;
- dvo- do štiriglasno petje, spremljano tudi z instrumenti;
- monodramatske balade;
- kontrast dur – mol;
- petje pesmi v tujih jezikih;
- razredni oz. medrazredni instrumentalni orkester;
- priprava in obdelava glasbenih del za nastope;
- doživljanje intervalov v kromatskem območju;
- ritmične improvizacije;
- biografije pomembnih skladateljev;
- nauk o melodijah;
- ritmični in melodični glasbeni nareki;
- karakterizacija, primerjava in razvrstitev glasbenih del;
- iskanje povezav med zgodovino in umetnostjo;

- fenomeni moderne glasbe;
- spoznavanje glasbenih oblik.

TEMELJNI STANDARDI ZNANJA:

- učenci obvladajo repertoar pesmi iz slovenske in tuje ljudske ter umetne glasbene zakladnice;
- obvladajo repertoar spremljav in skladb za Orffov instrumentarij;
- poznajo skladbe različnih oblik in vsebin za vokalne instrumentalne in vokalno-instrumentalne zasedbe;
- poznajo temeljne značilnosti glasbenega razvoja ter glasbeno sedanost v svetovnem in slovenskem prostoru, poimenujemo stilna obdobja;
- poznajo nekaj del domačih in tujih ustvarjalcev določenih obdobj ter sodobne poustvarjalce;
- poznajo različne glasbene zvrsti in žanre (ljudsko, umetno, glasbeno gledališko, filmsko, plesno, jazz, popularno glasbo);
- poznajo imena glasbenih oblik;
- razlikujejo absolutno in programsko glasbo,

MINIMALNI STANDARDI znanja poudarjajo glasbeno recepcijo in prepoznavanje glasbene literature v povezavi z nakazanimi glasbenimi pojmi.

SEDMI RAZRED

Učenci naj uživajo ob glasbi. Pomagamo jim, da do nje vzpostavijo kritičen pristop. Začenjajo se učiti, kako naj razlikujejo stile, posebnosti in značilnosti različnih skladateljev kot npr. od Haydna do Beethovna. Učencem nudimo na izbiro širok spekter glasbe, spodbujamo jih tudi, da obišejo razne koncerte. Ritem postane vse bolj povezan z udarci. Nega glasu je v tej dobi zelo pomembna, zlasti pri fantih.

PREDLAGANE VSEBINE:

- balade v stilu retoričnega vprašanja in odgovora (npr. Carl Loewe, Robert Schumann);
- glasbi z različnih delov sveta se približamo skozi pesmi raznih kultur, ki so v povezavi s predmetom geografije;
- literatura je še vedno predvsem baročna (Purcell, Telemann, pred klasično – Bach and sons in klasika – Mozart, Haydn);
- spoznavanje intervalov v kromatični lestvici;
- spoznavanje življenja pomembnih skladateljev.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- dueti, klavirska spremljava;
- enostavne arije, vključno s skladbo iz opere npr. Čarobna piščal;
- instrumentalne skupine, razredni ali tudi šolski orkester;
- spoznavanje, učenje kitare;
- ritmična improvizacija.

OSMI RAZRED

Učitelj pri učencih še naprej goji navdušenje nad glasbo in presojo. Z učenci se pogovarja o vprašanih glasbenega stila in značaja. Pomembna skrb je namenjena fantovskim glasovom, ki še vedno niso izoblikovani.

PREDLAGANE VSEBINE:

- dvoglasja do štiriglasja, a capella in s spremljavo. Med drugim: stare polifone ljudske pesmi, pesmi o smrti, sodobne družbeno angažirane ter pesmi z močnimi ritmi. Prav tako so za to starost primerne pesmi humornega značaja, črnske duhovne pesmi, balade, samospevi s klavirsko spremljavo (Mendelssohn in Brahms);
- teorija melodije (pristine in neizvirne melodije): improvizacije.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- ustvarjanje glasbe npr. za gledališko igro v razredu.

DEVETI RAZRED

Občutja iskanja resnice, osamljenosti in rastočega samozavedanja lahko zadosti s samospevi in baladami iz romantičnega obdobja. Poudarjena je izkušnja oktave kot iskanje lastnih duhovnih vprašanj in odkritja svojega središča (problem tritonusa).

PREDLAGANE VSEBINE:

- melodramatične balade (Schubert: Zimsko popotovanje);
- kontrastiranje dura in mola;
- ritmični in melodični narek, ritmična ter improvizacija kadenc;
- nadaljevanje poučevanja biografij.

GLASBENE DEJAVNOSTI:

- igranje katere od priredb romantičnih orkestralnih del (Schubertove uverture, Čajkovski: Labodje jezero ali pa skladbe iz njegove zbirke Skladbe za mladino);
- ustvarjanje glasbe npr. za gledališko igro, za kulturne prireditve ipd.

4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Od 1. do približno 9. leta gradijo duševne moči otroka – mišljenje, čutenje in volja – celoto in se še ne pojavljajo ločeno. Eno učinkuje v drugem. V glasbenem izražanju t. i. občutenja kvinte najdemo enakosti z duševnim položajem otroka. Znotraj tega občutenja (nanaša se na kvaliteto intervala kvinte) so melodija, harmonija in ritem medsebojno prepleteni. Harmonskih akordov še ni, prav tako malo je osnovnega tona in ritma, ki je vezan na takt. Melodija se giblje prosto okoli središčnega tona. Zlasti pri pentatoniki melodija nima vodilnega tona in ni vezana na osnovni ton, zato naj bi se prosto nihajoči ritem orientiral na kvalitete vdiha in izdiha. Tu kaže opozoriti na to, kar je zapisano v učnem načrtu 1. do 3. razreda o povezanosti glasbe in slikanja; pri slikanju gre na tej stopnji za barvne zvoke, pri glasbi za zvočne barve t. i. kvintnega občutenja.

To, zaradi česar danes brez besed obstanemo pred pojavi današnje aktualne glasbe, je povezano z našimi navadami poslušanja le-te. Zelo dolgo smo bili namreč navajeni na klasično, pozneje pa na romantično osnovno harmonsko razumevanje glasbe. Moderna tonalna glasbena govorica nam ostane tako dolgo tuja, dokler posegamo po stvarnih (predmetnih) glasbenih izjavah.

Kot je opazovalec neke abstraktne umetnine nagovorjen, da je pri opazovanju sam ustvarjalen in pri nastajanju slike zmožen sooblikovati, tako mora biti tudi poslušalec moderne glasbene kompozicije zrel. Sodoben poslušalec je izzvan, da zraven muzicira, postati mora glasbenik. Če naj torej pouk umetnosti vodi k razumevanju sodobnega umetnostnega ustvarjanja, mora nastajajočega umetnika seznaniti z elementarnimi, v tem primeru glasbenimi pojavi, saj samo tako lahko danes razumemo umetnost.

Če je torej izhodiščna točka v občutenju kvinte, potem se organi lahko gradijo, razvijajo, kar je pozneje nujno potrebno pri dojetanju sodobnega, modernega. Po 9. letu se pri otroku zgodi prelom. Ni več harmonije in začenja se obrat k zemlji, materialnemu. Da se lahko tu

orientiramo, je treba seči v preteklost, saj lahko le tako do neke mere razumemo sedanost. Išče se tradicionalno, naslanjajoče se na terco. K vodilnemu (osnovnemu) tonu in k ritmično urejenemu, na takt vezanemu muziciranju, dodamo še didaktični pomen. Če je prej učitelj glasbe delal tako, da je izhajal iz otroka, sedaj otroka vodi k nastali glasbi; za učitelja pomeni pripraviti prehod od "poje v meni" k "jaz pojem" in to gojiti pri uri glasbe. Pri igranju z instrumenti je glasbo treba razumeti kot nekaj objektivnega.

Ker se glasba odslikava v človekovi duši, je zato tudi dobro terapevtsko sredstvo za izravnavanje enostranskosti duševne konfiguracije, kot je na primer temperament. To je mogoče doseči preko izbire inštrumenta: tolkala pomagajo (ustvarjajo „ritmični red“) urejati ritem, godala vzgajajo sigurnost v oblikovanju in ustvarjanju (enega tona), prav tako delujejo regulirajoče na dihanje. Pri pihalih je potrebno zavestno, ciljno in natančno delovanje. Pomembno je, da glasba ni iztrgana iz življenja, ampak jo je treba razumeti kot nekaj elementarno človeškega. Da je sposobnost povezana z vajo, spozna otrok pri igri z instrumenti: plačilo za vajo vsekakor ni spričevalo oz. pohvala, ampak lepota sama. Pri ustvarjanju lepega se naj mlad človek notranje občuti in preizkuša. Pri glasbi je drugače kot pri plastičnem oblikovanju, saj gre za aktivno, prebujeno, sočasno nastajanje in popravljanje tega. Tako nudi pouk glasbe osnovno izkušnjo, kako vzbuditi interes.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

KEMIJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	212
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA:	213
3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN VSEBINE	214
3.1. TRETJE TRILETJE	214
4. SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	228
5. MEDPREDMETNE POVEZAVE:.....	229
6..KATALOG ZNANJA.....	231
6.1. TEMELJNI STANDARDI ZNANJA.....	231
6.2. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA.....	235
7. LITERATURA	238

1. OPREDELITEV PREDMETA

Kemija je naravoslovni predmet, ki za razliko od fizike proučuje tiste spremembe, pri katerih se snov bistveno in trajno spremeni. Pri pouku kemije ne začnemo z abstraktnimi formulami in teorijo, ampak se usmerimo na eksperimentiranje. V ospredje je najprej postavljeno raziskovanje z uporabnimi naravnimi materiali in s snovmi iz vsakdanjega življenja. Te primere postopno nadgrajujemo z zahtevnejšimi, manj znanimi primeri. Na ta način povezujemo kemijo z vsakdanjim življenjem in jo približamo tudi tistim učencem, ki niso izrazito naravoslovno usmerjeni.

Pri eksperimentiranju se razvija natančno opazovanje in opisovanje opravljenih eksperimentov, pogovor o zaznavah in občutkih učenk in učencev ter nenazadnje skupno ustvarjalno iskanje zakonitosti.

Pri izvedbi eksperimentov se med drugim učimo sistematičnosti, natančnosti, upoštevanja pravil varnega dela in dela v skupini.

Učenci se skozi spoznavanje biografij pomembnih kemikov seznanijo z zgodovino kemije in s tem, kako so različna odkritja na področju kemije spremenila način dela in kvaliteto vsakdanjega življenja. Učence spodbujamo h kritičnemu razmisleku, koliko dobrega in koliko slabega je določeno odkritje ali izum s področja kemije potegnil za sabo. Kot vsi predmeti naj tudi kemija prispeva k temu, da bodo otroci odraščali v kritične in odgovorne odrasle.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA:

- spoznavanje kemijskih procesov in postopkov skozi različne aktivnosti, ki vključujejo praktično delo, pogovor, raziskovalni pristop,...
- razvijanje sposobnosti opazovanja in opisovanja kemijskih sprememb z besednimi opisi, z iskanji zakonitosti in povezovanje novih spoznanj z že pridobljenimi znanji,
- razvijanje sposobnosti za varno delo v šolskem laboratoriju in s snovmi v vsakdanji rabi,
- razvijanje eksperimentalnega pristopa (načrtovanje eksperimentov, razlaga eksperimentalnih opažanj, analiza podatkov, postavljanje zakonitosti,...),
- razvijanje sposobnosti uporabe kemijskih podatkov in informacij s postopnim uvajanjem kemijskega izrazoslovja in simbolov,
- spoznavanje vpliva kemije na razvoj materialov, s katerimi se srečujemo vsak dan in na kakovost njihovega življenja,
- doseči, da z lastnim iskanjem in preučevanjem učenci pridejo do določenih spoznanj in si oblikujejo pozitiven odnos do narave,
- spodbujati razumevanje nekaterih življenjskih procesov v naravi z življenjskimi procesi v človeškem organizmu,
- vzbuditi razumevanje o medsebojni povezanosti nežive in žive narave,
- vzbuditi razumevanje različnih sprememb v naravi, ki nastajajo zaradi človekovega posega v naravno okolje,
- razvijati kritični odnos učencev do svojega obnašanja v naravi, do smotrne uporabe energije in do pravilnega odlaganja in recikliranja odpadnih snovi,
- prepoznavati povezanost znanj iz kemije z drugimi naravoslovnimi, tehnološkimi in družboslovnimi vedami.

3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN VSEBINE

3.1. TRETJE TRILETJE

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<p>UČENCI</p> <ul style="list-style-type: none">- se učijo razlikovati med naravnimi in pridobljenimi snovmi,- se učijo razlikovati med živo in neživo naravo,- se učijo razlikovati med fizikalnimi in kemijskimi spremembami,	<p>LASTNOSTI SNOVI IN NJIHOVE SPREMEMBE</p> <p>Sežiganje različnih vrst posušениh naravnih materialov (slama, listje, vejice, cvetovi, lubje, mah,...), gorenje nekaterih umetnih materialov, petroleja ter opazovanje in primerjava različnih plamenov pri gorenju teh snovi.</p> <p>Ogenj v zgodovinski in kulturni povezavi (običaji, rituali,...).</p> <p>Razdelitev snovi na naravne in pridobljene. Razlikovanje med fizikalnimi in kemijskimi spremembami.</p>
<ul style="list-style-type: none">- spoznavajo zgodovinski razvoj kemije,	<p>ZGODOVINSKI RAZVOJ KEMIJE</p> <p>Prvi začetki kemije–alkimija.</p> <p>Obravnava biografij pomembnih alkimistov, npr. Zosim, Geber, Albert Veliki, Paracelsus,</p> <p>VARNO EKSPERIMENTALNO DELO</p> <p>Uvajanje v eksperimentalno delo: osnovni kemijski pribor, oznake za nevarne snovi.</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo oznake za označevanje nevarnih snovi, - spoznavajo osnovna pravila za varno eksperimentiranje, - z besedami opisujejo eksperimentalna opažanja, - spoznavajo kriterije za razlikovanje zmesi in čisti snovi, - učijo se uporabiti enostavne metode za ločevanje izbrane zmesi, - učijo se razlikovati med elementi in spojinami, - spoznavajo osnove za imenovanje elementov, - definirajo zrak kot zmes plinov in surovino za kisik, dušik in žlahtne pline, - spoznavajo pogoje in produkte popolnega in nepopolnega gorenja, - spoznavajo reakcijo gorenja in jo povežejo z dihanjem, 	<p>Napotki za varno delo.</p> <p>ZMESI IN ČISTE SNOVI: kriteriji za razlikovanje čistih snovi od zmesi;</p> <p>enostavne metode ločevanje zmesi;</p> <p>elementi in spojine; imena osnovnih elementov in njihovih spojin.</p> <p>ZRAK: zrak kot zmes plinov; onesnaženost zraka.</p> <p>KISIK: njegova vloga pri gorenju in dihanju; pridobivanje kisika (segrevanje različnih soli, npr. KMnO_4, soliter, KClO_4,...);</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - definirajo glavne onesnaževalce zraka, - spoznavajo osnovne reakcije pridobivanja kisika, - spoznavajo osnove oksidacije in redukcije ter pojave teh reakcij v naravi in neposredni okolici, - se učijo razlikovati med kislina in bazami ter jih poiskati v naravnem okolju, naštejejo tudi umetno pridobljene, - spoznavajo pomen, uporabo in nevarnost soli, kislina in baz v vsakdanjem življenju ter njihov vpliv na okolje, - spoznavajo reakcijo nevtralizacije, - uporabljajo pH-lestvico kot merilo za oceno kislosti kislina in baz v vodnih raztopinah, - spoznavajo pojme topilo, topljenec in raztopina, - računajo masni delež topljenca v raztopini, - spoznavajo osnovne indikatorje za določevanje kislina in baz, 	<p>oksidacija, redukcija (spoznavanje teh pojavov v naravi in v neposredni okolici, npr. dihanje, gorenje, rjavenje, gnitje, trohnjenje, fotosinteza,...).</p> <p>KISLINE, BAZE IN SOLI, 1. del: najbolj pomembne kisline in baze; razlikovanje kislina in baz z indikatorji (rdeče zelje, lakmus papir,...); pH lestvica kot merilo za kislost in bazičnost.</p> <p>REAKCIJE MED KISLINAMI IN BAZAMI: nevtralizacija (nastanek in poimenovanje soli), topnost soli v vodi, nastanek nasičene raztopine; topilo, topljenec in raztopina; masni delež topljenca v raztopini.</p> <p>KISLINE V ORGANIZMIH IN OKOLJU: kislost in bazičnost v našem neposrednem okolju (rastline, živali, človek); nastanek in vpliv kislina padavin na okolje; ukrepi v primeru nesreč s kislina in</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - se učijo opredeliti vodo kot spojino, - se učijo razlikovati med mehko in trdo vodo, - spoznavajo kriterije za pitno vodo, - spoznavajo povezavo ogljika z gorenjem, - spoznavajo glavne lastnosti ogljika in nekaterih njegovih spojin (ogljikov dioksid, ogljikov monoksid, karbonati), - spoznavajo uporabo apnenca v gradbeništvu, 	<p>bazami ; reakcija med raztopino HCl in NaOH za prikazovanje moči kisló-bazično pri tvorbi soli.</p> <p>VODA: povezava z ognjem (npr. nastanek sloja vode na notranji strani poveznjenega kozarca, pod katerim je gorela sveča); mehka in trda voda; pitna voda; onesnaženost voda.</p> <p>OGLJIK: povezava z gorenjem (npr. s segrevanjem organskih snovi brez zraka se razvijajo razni plini, ostane pa skoraj čisti ogljik); grafit; diamant.</p> <p>OGLJIKOV MONOKSID IN DIOKSID: nastanek in lastnosti.</p> <p>KARBONATI: apnenec (krogotok apnenca : apnenec– živo apno – gašeno apno, cement, malta); soda.</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo osnovne skupine v človeški prehrani, - spoznavajo osnovne lastnosti in dokazovanje ogljikovih hidratov, beljakovin in maščob ter njihov pomen v človeški prehrani, - spoznavajo osnove zdrave prehrane, - spoznavajo osnovne lastnosti škroba, glikogena, celuloze, - se učijo razlikovati med monosaharidi, disaharidi in polisaharidi, - se učijo s pomočjo eksperimentov ugotavljati lastnosti beljakovin, - se učijo opredeliti beljakovine kot sestavine živih bitij, - spoznavajo občutljivost beljakovin na onesnaženje in temperaturo ter s tem vpliv okolja na zdravje, - spoznavajo encime kot biokatalizatorje, 	<p>POMEMBNE SKUPINE V ČLOVEŠKI PREHRANI</p> <p>OGLJIKOVI HIDRATI: sladkor (lastnosti, različne vrste sladkorja, transformacija sladkorja do glukoze, dokazovanje,...); škrob (lastnosti, pridobivanje, lastnosti joda, priprava jodovice in dokazovanje škroba); glikogen; celuloza (preprosta izdelava papirja); pomen ogljikovih hidratov v prehrani; razlikovanje med monosaharidi, disaharidi, polisaharidi.</p> <p>BELJAKOVINE: nahajališče; zgradba in delitev; lastnosti; razširjenost v naravi in njihov pomen za življenje; dokazovanje; encimi.</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo lastnosti, sestavo in uporabo maščob, - spoznavajo postopek dokazovanja maščob, - spoznavajo nastanek emulzije in postopek izdelave mila, - spoznavajo atom in molekulo kot delec elementa oz spojine, - se učijo opredeliti velikost atomov in molekul, - spoznavajo simbole oz formule kot zapis za atom elementa oz molekule spojine, - spoznavajo, da kemijske reakcije predstavimo s kemijskimi enačbami in spoznajo pravila za urejanje kemijskih enačb, - izvedejo enostavne kemijske reakcije 	<p>MAŠČOBE: lastnosti, sestava, uporaba; dokazovanje maščob s propanolom in vodo; nastanek emulzije; bazična hidroliza maščob (mila – izdelava mila, vrste mil).</p> <p>ZGRADBA SNOVI</p> <p>DELCI SNOVI: atomi – delci elementov; molekule – delci spojin in elementov; opredelitev velikosti atomov in molekul.</p> <p>ZAPISI ELEMENTOV IN SPOJIN: poimenovanje ; simbol elementa kot zapis atoma elementa; poimenovanje spojin; formula spojin kot zapis molekule spojin.</p> <p>KEMIJSKE REAKCIJE</p> <p>ZAPISI KEMIJSKIH REAKCIJ NA OSNOVI SNOVNIH SPREMEMB: opredeljevanje reaktantov, produktov in smeri kemijske reakcije na osnovi imen snovi in njihovih simbolov ter formul;</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - ter opredelijo reaktante in produkte kemijske reakcije, - spoznavajo zapis kemijskih reakcij z imeni reaktantov in produktov, - spoznavajo, da se pri kemijskih reakcijah energija sprošča in porablja, - spoznavajo zgradbo atoma (jedro in elektronska ovojnica), - spoznavajo pojem izotopa, - spoznavajo soodvisnost med zgradbo atoma in sodobnim periodnim sistemom elementov, - povezujejo znanje o zgradbi atoma z razvojem človeške družbe, 	<p>zapisi kemijskih reakcij z imeni reaktantov in produktov; kemijske enačbe in pravila za urejanje preprostih kemijskih enačb.</p> <p>ENERGIJSKE SPREMEMBE PRI KEMIJSKIH REAKCIJAH: eksotermne in endotermne reakcije;</p> <p>energijske spremembe: toplota, svetloba in elektrika; koristnost in škodljivost sproščene energije.</p> <p>ATOM IN PERIODNI SISTEM</p> <p>DELCI V ATOMU: atomsko jedro: proton in nevtron; vrstno in masno število; izotopi.</p> <p>ELEKTRONSKA OVOJNICA: razporeditev elektronov po lupinah (energijskih nivojih); zunanji ali valenčni elektroni.</p> <p>PERIODNI SISTEM: razvrščanje elementov na osnovi zgradbe njihovih atomov (vrstno število, skupina, perioda).</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo bistvene vire elementov in spojin v naravi (zrak, voda, zemeljska skorja), - na osnovi eksperimentov spoznavajo značilne lastnosti skupin elementov, - spoznavajo, da iz periodnega sistema lahko razberemo nekatere lastnosti elementov, - prepoznavajo elemente s kovinskimi in nekovinskimi lastnostmi v periodnem sistemu, - seznanijo se z značilnimi lastnostmi in z uporabo alkalijskih - in zemljoalkalijskih kovin, prehodnih elementov, halogenov, 	<p>ELEMENTI V PERIODNEM SISTEMU</p> <p>VIRI ELEMENTOV IN SPOJIN V NARAVI: zrak, voda, zemeljska skorja.</p> <p>RAZDELITEV ELEMENTOV PERIODNEGA SISTEMA V SKUPINE S SORODNIMI LASTNOSTMI: elementi s kovinskimi in nekovinskimi lastnostmi...; glavne lastnosti in razlike med kovinami in nekovinami;</p> <p>KOVINE alkalijske kovine (nahajanje, fizikalne lastnosti, kemijske lastnosti, plamenske reakcije); zemljoalkalijske kovine; prehodni elementi (uporabne kovine): fizikalne lastnosti, kemijske lastnosti; nekateri predstavniki: železo, baker, srebro, magnezij,..(nahajališča, lastnosti,...).</p> <p>NEKOVINE: lastnosti; nekateri predstavniki: dušik, žveplo in njegove spojine (nahajališča, lasnosti,...).</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo nastanek ionov iz atomov in razlikujejo med anioni in kationi, - spoznavajo nastanek kovalentne vezi in se učijo razložiti zgradbo preprostih molekul, - spoznavajo enojno, dvojno in trojno vez, - spoznavajo nastanek ionske vezi in ionskega kristala, - se seznanijo s tem, da se pri nastanku kemijske vezi energija sprošča, pri prekinitvi vezi pa porablja, - se učijo iz lastnosti snovi (topnost, prevodnost, taljenje...) sklepati na možno zgradbo snovi in obratno, - se učijo zapisati formule enostavnih spojin z ionsko in kovalentno vezjo, - spoznavajo svet mineralov in lepote mineralnega sveta ter njihovo uporabno vrednost, 	<p>POVEZOVANJE DELCEV</p> <p>IONSKA VEZ: razlaga ionske vezi na primeru natrijevega klorida; ionski kristali.</p> <p>PREKINITEV IN NASTANEK KEMIJSKE VEZI IN ENERGIJSKE SPREMEMBE</p> <p>KOVALENTNA VEZ: kovalentne vezi v molekulah vodika, vode, metana, etana, etena in etina (enojna, dvojna in trojna vez); kovalentna polarna in nepolarna vez (razlaga polarnosti molekule vode in nepolarnosti molekule metana).</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - na osnovi eksperimentov spoznavajo, da sta ogljik in vodik ključna elementa v organskih spojinah, - na osnovi eksperimentov spoznavajo reakcijo gorenja ogljikovodikov, produkte gorenja in njihov vpliv na okolje - se učijo zapisovati preproste ogljikovodike z molekulskimi, racionalnimi in strukturnimi formulami ter ob tem spoznavajo osnove kemijskega imenoslovja ogljikovodikov, - se učijo na osnovi eksperimentov razlikovati med nasičenimi in nenasičenimi ogljikovodiki - razlikujejo med reakcijo substitucije in adicije, - spoznavajo, da sta nafta in zemeljski plin ključna vira energije in organskih spojin, zlasti ogljikovodikov, - spoznavajo osnovne lastnosti ogljikovodikov, - spoznavajo vplive halogeniranih 	<p>DRUŽINA OGLJIKOVODIKOV</p> <p>DELITEV IN ZGRADBA OGLJIKOVODIKOV: ogljik in vodik – ključna elementa organskih spojin; povezovanje ogljikovih atomov (verizna in položajna izomerija ter osnove poimenovanja); delitev ogljikovodikov na nasičene (alkani) in nenasičene (alkeni in alkini) ter ciklične in aciklične.</p> <p>REAKTIVNOST OGLJIKOVODIKOV: gorenje ogljikovodikov ter njihov vpliv na okolje;</p> <p>primerjava reaktivnosti vezi C – C, C – H, C = C, substitucije in adicije.</p> <p>NAFTA–vir ogljikovodikov: pridobivanje; lastnosti; predelava in uporaba naftnih derivatov.</p> <p>vpliv uporabe naftnih derivatov na okolje (topla greda, tanjšanje ozonske plasti)</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<p>ogljikovodikov na tanjšanje ozonske plasti v stratosferi,</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo osnovne vplive uporabe ogljikovodikov na okolje in akcije za zmanjšanje škodljivih učinkov, - se učijo opredeliti razliko v lastnostih kovinskih in nekovinskih oksidov pri reakciji z vodo, - se učijo opredeliti kisline in baze glede na oddajanje in sprejemanje protonov, - se učijo napisati formule nekaterih kislin, baz in soli, - spoznavajo, da pri reakcijah med kislinami in bazami nastanejo soli in voda, - se učijo napisati enostavne primere reakcij med kislinami in bazami, - se učijo poimenovati osnovne soli, - na osnovi eksperimentov spoznavajo lastnosti alkoholov, karboksilnih kislin in estrov, - prepoznavajo hidroksilno, etrsko, 	<p>KISLINE, BAZE IN SOLI, 2. del</p> <p>KOVINSKI IN NEKOVINSKI OKSIDI: priprava oksidov; ugotavljanje topnosti oksidov v vodi in določanje kislosti / bazičnosti oksidov.</p> <p>ZAPISOVANJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - oz. opredelitev kislin in baz glede na oddajanje in sprejemanje protonov, enostavnih kislin, baz in soli, enačb reakcij med kislinami in bazami ter reakcij med oksidi in vodo. <p>KISIKOVA DRUŽINA ORGANSKIH SPOJIN</p> <p>ALKOHOLI, KARBOKSILNE KISLINE IN ESTRI (etri, aldehidi in ketoni le informativno): opredelitev funkcionalnih skupin in glavnih predstavnikov te skupine</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<p>karbonilno, karboksilno in estrsko funkcionalno skupino v zapisu spojin,</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učijo poimenovati alkohole, karboksilne kisline, s katerimi se srečajo v vsakdanjem življenju, - spoznavajo vplive delovanja alkoholov na organizem, spoznavajo znake - zastrupitve z metanolom in etanolom ter se naučijo nuditi prvo pomoč, - se učijo zapisati strukturne ali racionalne formule preprostih znanih primerov kisikovih organskih spojin, zlasti alkoholov in karboksilnih kislin, - spoznavajo uporabo kisikovih organskih spojin v vsakdanjem življenju in industriji (topila, dodatki hrani, razkužila), - spoznajo ključne fizikalne lastnosti maščob (agregatno stanje, topnost, gostota), - se učijo opredeliti maščobe kot estre maščobnih kislin in glicerola, - spoznavajo soli maščobnih soli kot mila in njihovo pridobivanje iz 	<p>spojin;</p> <p>vpliv funkcionalne skupine na topnost, vrelišče, kislost / bazičnost v primerjavi z vodo in ogljikovodiki;</p> <p>vpliv funkcionalne skupine na reaktivnost (reakcija alkohola z natrijem, eliminacija vode iz alkoholov, oksidacija, estrenje, hidroliza estrov);</p> <p>razširjenost v naravi in uporaba; lastnosti alkohola, alkoholizem,...</p> <p>MAŠČOBE</p> <p>kot estri maščobnih kislin in glicerola.</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<p>maščob,</p> <ul style="list-style-type: none"> - se učijo v strukturi monosaharidov prepoznati kisikove funkcionalne skupine (hidroksilna, karbonilna) in jih povezati z lastnostmi, - spoznavajo dušik kot ključni element v organskih spojinah, - na osnovi eksperimentalnih opažanj spoznavajo amino skupino kot bazično funkcionalno skupino, - spoznavajo aminokislino kot osnovne gradnike beljakovin, - se učijo opredeliti aminske in karboksilne skupine v molekuli aminokislino, - spoznavajo peptidno vez kot način medsebojne vezave aminokislino, 	<p>OGLJIKOVI HIDRATI prepoznavanje kisikove funkcionalne skupine (hidroksidna, karbonilna) v strukturi monosaharidov; razlikovanje med monosaharidi, disaharidi in polisaharidi ter prepoznavanje monosaharidnih enot v disaharidih in polisaharidih.</p> <p>DUŠIKOVA DRUŽINA ORGANSKIH SPOJIN DOKAZOVANJE DUŠIKA: dokazovanje dušika. AMINOKISLINE: zgradba; povezovanje aminokislino – peptidna veriga. BELJAKOVINE: zgradba.</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<ul style="list-style-type: none"> - pridobivajo predstavo o masi atomov, - spoznavajo pojem relativne atomske mase elementov in znajo izračunati relativno molekulsko maso spojin, - spoznavajo pojem množine snovi z enoto mol, - povezujejo relativno atomsko maso elementov in relativno molekulsko maso z množino snovi, - spoznavajo osnove kvantitativnih odnosov pri kemijskih reakcijah, - spoznavajo uporabo kemijskih enačb za določitev množinskih razmerij, - iz množine snovi računajo maso snovi, - spoznavajo zakon o ohranitvi mase, - računajo masni delež elementov v spojinah, - spoznavajo naravne in sintezne polimere, - na osnovi eksperimentov spoznavajo pomembne lastnosti polimerov (vpliv temperature na trdnost, odpornost na organska topila, kisline in baze), - spoznavajo glavne predstavnike 	<p>KOLIČINSKI ODNOSI RELATIVNA ATOMSKA MASA IN MOLEKULSKA MASA: predstavitev reda velikosti mase atomov in vzrokov za uporabo relativnih atomskih mas; računanje relativne molekulske mase spojin iz kemijske formule.</p> <p>MNOŽINA SPOJIN: odnosi med maso snovi, množino snovi in molsko maso snovi; kvalitativne (katere snovi reagirajo in katere nastanejo) in kvantitativne spremembe (množine reaktantov in produktov) pri kemijskih reakcijah.</p> <p>POLIMERI NARAVNI POLIMERI: kavčuk, škrob, celuloza, beljakovine.</p> <p>SINTEZNI POLIMERI:</p>

OPERATIVNI CILJI	PREDLAGANE VSEBINE
<p>sinteznih polimerov in razumejo podobnost v strukturi med naravnimi in sintezniimi polimeri,</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo pomen polimerov za razvijanje novih materialov v vsakdanjem življenju, - spoznavajo vplive uporabe polimerov na okolje, spoznajo potrebo po recikliranju polimerov in ustrezne možnosti. 	<p>lastnosti;</p> <p>strukturna primerjava naravnih in sinteznih polimerov;</p> <p>uporaba polimerov in okoljski problemi.</p>

4. SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Pouk kemije poteka praviloma v več tedenskih epohah (po več tednov skupaj se poučuje kemijo vsak dan). V 9. razredu sledi še tedensko ponavljanje skozi vse leto.

V prvih urah kemije se obravnava nekatere biografije znanih alkimistov in kasneje drugih kemikov, ki so v povezavi s posameznimi temami in elementi, ki se obravnavajo. Ti življenjepisi kažejo na to, kako je znanost postavljena v zgodovinski kontekst in kako so odločni in ustvarjalni posamezniki sledili svojemu očaranju nad pojavi.

Snov se skozi celotno epoho povezuje. V prvi epohi je rdeča nit gorenje (poudarek je na opazovanju kemijskih pojavov v naravi oz. v vsakdanjem življenju), druga epoha se začne s svetlobo oz. s pojavom fotosinteze in z nastankom škroba, sledi obravnava različnih skupin

človeške prehrane z vidika kemije,...V zadnji epohi pa je večji poudarek na splošni kemiji (zgradba snovi, povezovanje delcev, zahtevnejše kemijsko računanje, nomenklatura,...).

Pri izvajanju eksperimentov potekajo posebni principi.Prvi dan se eksperiment izvede, učenci pa napišejo uporabljene kemikalije in narišejo aparaturo. Učenci napišejo opis poskusa doma. Naslednji dan sledijo ramišljanja o poskusu in skupno iskanje zakonitosti. Z uporabo dveh dni damo učencem več časa in s tem možnosti, da lažje in bolj poglobljeno razmišljajo o izvedenem poskusu.

Tako kot pri ostalih predmetih je pomembno, da je učna snov prilagojena starostni stopnji učenca. Učitelj mora, kjerkoli je to mogoče, svoj predmet povezati z drugimi predmeti, s tem postane predmet sestavni del obširne in harmonične slike sveta. Pomembna je povezava z življenjskimi procesi v naravi in v človeškem organizmu ter kasneje postopno nadgrajevanje z manj znanimi in zahtevnejšimi primeri..

Učenci imajo možnost, da se s pisanjem seminarskih nalog – v skladu s svojimi interesi in nagnjenji – s posamezno snovjo bolj poglobljeno povežejo.

5. MEDPREDMETNE POVEZAVE:

sklop	medpredmetna povezava
lastnosti snovi in njihove spremembe	ročna dela
zgodovinski razvoj kemije	zgodovina
zrak, kisik	geografija, biologija
kislina, baze in soli	biologija, matematika
voda	geografija, biologija
ogljik	geografija
ogljikovi hidrati, beljakovine, maščobe	biologija
zgradba snovi	fizika, biologija, matematika
kemijske reakcije	fizika

atom in periodni sistem	fizika, zgodovina
elementi v periodnem sistemu	geografija
povezovanje delcev	fizika, biologija
družina ogljikovodikov	geografija
kisikova družina organskih spojin	biologija
dušikova skupina organskih spojin	biologija
količinski odnosi	matematika, fizika
polimeri	biologija

6. KATALOG ZNANJA

6.1. Temeljni standardi znanja

Učenec

- zna razlikovati med naravnimi in pridobljenimi snovmi,
- zna razlikovati med živo in neživo naravo,
- zna razlikovati med fizikalnimi in kemijskimi spremembami,
- pozna osnove zgodovinskega razvoja kemije,
- pozna oznake za označevanje nevarnih snovi,
- pozna osnovna pravila za varno eksperimentiranje in načela varnega dela s snovmi doma in v šoli,
- zna z besedami opisati eksperimentalna opažanja ali podatke iz literature in jih predstaviti v naprej pripravljene tabeli,
- zna dokaj samostojno izvajati eksperimente po navodilih,
- zna dokaj samostojno beležiti rezultate in jih predstaviti v primerni obliki,
- pozna kriterije za razlikovanje zmesi in čistih snovi,
- zna uporabiti enostavne metode za ločevanje izbrane zmesi,
- zna razlikovati med elementi in spojinami,
- pozna simbole elementov, ki so vključeni v glavne vsebine,
- zna definirati zrak kot zmes plinov in surovino za kisik, dušik in žlahtne pline,
- pozna pogoje in produkte popolnega in nepopolnega gorenja,
- pozna reakcijo gorenja in jo poveže z dihanjem,
- zna definirati glavne onesnaževalce zraka,
- pozna osnovne reakcije pridobivanja kisika,
- pozna osnove oksidacije in redukcije,
- zna razlikovati med kisljinami in bazami in jih poiskati v naravnem okolju ter naštetih tudi umetno pridobljene,

- pozna pomen, uporabo in nevarnost soli, kislin in baz v vsakdanjem življenju ter njihov vpliv na okolje,
- pozna reakcijo nevtralizacije,
- zna uporabiti pH-lestvico kot merilo za oceno kislosti kislin in baz v vodnih raztopinah,
- pozna pojme: topilo, topljenec , raztopina, nasičena raztopina,
- zna izračunati masni delež topljenca v raztopini,
- pozna osnovne indikatorje za določevanje kislin in baz,
- zna opredeliti vodo kot spojino,
- zna razlikovati med mehko in trdo vodo in pozna osnovne kriterije za pitno vodo,
- pozna povezavo ogljika z gorenjem,
- pozna glavne lastnosti ogljika in nekaterih njegovih spojin (ogljikov dioksid, ogljikov monoksid, karbonati),
- pozna krogotok apnenca in njegovo uporabo v gradbeništvu,
- zna naštetih osnovne skupine v človeški prehrani,
- pozna osnovne lastnosti in dokazovanje ogljikovih hidratov, beljakovin in maščob ter njihov pomen v človeški prehrani,
- pozna osnove zdrave prehrane,
- pozna občutljivost beljakovin na onesnaženje in temperaturo ter s tem vpliv okolja na zdravje,
- pozna osnovne lastnosti encimov,
- pozna osnove atomov in molekul ter zgradbo atoma (jedro in elektronska ovojnica),
- pozna soodvisnost med zgradbo atoma in sodobnim periodnim sistemom elementov,
- zna povezati znanje o zgradbi atoma z razvojem človeške družbe,
- pozna pojem izotopa,
- pozna simbole oz. formule kot zapis za atom elementa oz molekule spojine,
- zna zapisovati formule spojin, ki so vključene v glavnih vsebinah,
- zna urejevati kemijske enačbe, zlasti preproste pa tudi že malce zahtevnejše reakcije,
- pozna bistvene vire elementov in spojin v naravi (zrak, voda, zemeljska skorja),

- zna razbrati določene lastnosti elementov iz periodnega sistema ter poiskati elemente s kovinskimi in nekovinskimi lastnostmi,
- pozna značilne lastnosti in uporabo alkalijskih in zemljoalkalijskih kovin, prehodnih elementov, halogenov,
- zna razložiti nastanek ionov oz atomov in razlikovati med anioni in kationi,
- pozna nastanek kovalentne vezi in zna razložiti zgradbo preprostih molekul,
- pozna enojno, dvojno in trojno vez,
- zna razložiti nastanek ionske vezi in ionskega kristala,
- ve, da se pri nastanku kemijske vezi energija sprošča, pri prekinitvi vezi pa porablja,
- zna opisati kemijsko spremembo z besedami in preprostejše tudi z uporabo kemijskih simbolov, formul in preprostih reakcijskih shem,
- zna iz lastnosti snovi (topnost, prevodnost, taljenje...) sklepati na možno zgradbo snovi in obratno,
- zna zapisati formule enostavnih spojin z ionsko in kovalentno vezjo,
- pozna svet mineralov in lepote mineralnega sveta ter njihovo uporabno vrednost,
- pozna reakcijo gorenja ogljikovodikov, produkte gorenja in njihov vpliv na okolje,
- zna zapisovati preproste ogljikovodike z molekulskimi, racionalnimi in strukturnimi formulami ,
- zna razlikovati med nasičenimi in nenasičenimi ogljikovodiki in med reakcijo substitucije in adicije,
- pozna osnovne lastnosti nafte in zemeljskega plina,
- pozna osnovne lastnosti ogljikovodikov,
- spoznajo vplive halogeniranih ogljikovodikov na tanjšanje ozonske plasti v stratosferi,
- pozna osnovne vplive uporabe ogljikovodikov na okolje in zna sklepati o možnih vplivih tudi drugih snovi na okolje,
- zna opredeliti razliko v lastnostih kovinskih in nekovinskih oksidov pri reakciji z vodo,
- zna opredeliti kisline in baze glede na oddajanje in sprejemanje protonov,

- zna napisati formule nekaterih kislin, baz in soli,
- zna napisati enostavne primere reakcij med kislinami in bazami,
- zna poimenovati osnovne soli,
- pozna osnovne lastnosti alkoholov, karboksilnih kislin in estrov,
- zna prepoznati hidroksilno, etrsko, karbonilno, karboksilno in estrsko funkcionalno skupino v zapisu spojin,
- zna poimenovati alkohole, karboksilne kisline, s katerimi se srečuje v vsakdanjem življenju,
- zna zapisati strukturne ali racionalne formule preprostih znanih primerov kisikovih organskih spojin, zlasti alkoholov in karboksilnih kislin,
- pozna uporabo kisikovih organskih spojin v vsakdanjem življenju in industriji (topila, dodatki hrani, razkužila),
- pozna ključne fizikalne lastnosti maščob (agregatno stanje, topnost, gostota),
- zna opredeliti maščobe kot estre maščobnih kislin in glicerola,
- pozna soli maščobnih soli kot mila in njihovo pridobivanje iz maščob,
- zna v strukturi monosaharidov prepoznati kisikove funkcionalne skupine (hidroksilna, karbonilna) in jih povezati z lastnostmi,
- zna razlikovati med monosaharidi, disaharidi in polisaharidi ter prepoznati monosaharidne enote v disaharidih in polisaharidih,
- pozna osnovne lastnosti dušika,
- pozna aminokisline kot osnovne gradnike beljakovin,
- zna opredeliti aminske in karboksilne skupine v molekuli aminokisline,
- zna izračunati relativno molekulsko maso spojin,
- pozna pojem množine snovi z enoto mol,
- povežejo relativno atomsko maso elementov in relativno molekulsko maso z množino snovi,
- zna uporabiti kemijske enačbe za določitev množinskih razmerij,
- zna iz množine snovi izračunati maso snovi,
- pozna zakon o ohranitvi mase,

- pozna osnovne lastnosti polimerov in njihovo delitev na naravne in sintezne ter naštetih nekaj predstavnikov,
- pozna pomen polimerov za razvijanje novih materialov v vsakdanjem življenju, potrebo po recikliranju in vpliv uporabe polimerov na okolje,
- ima pozitiven odnos do šolskega dela, učitelja in sošolcev.

6.2. Minimalni standardi znanja

Učenec

- zna razlikovati med naravnimi in pridobljenimi snovmi,
- zna razlikovati med živo in neživo naravo,
- zna razlikovati med fizikalnimi in kemijskimi spremembami,
- pozna oznake za označevanje nevarnih snovi in osnovna pravila za varno eksperimentiranje,
- zna z besedami opisati eksperimentalna opažanja ali podatke iz literature in jih predstaviti v naprej pripravljene tabeli,
- eksperimente lahko izvaja z manjšo pomočjo učitelja oz sodeluje pri izvajanju eksperimentov v skupini z boljšimi učenci,
- pozna pojme: zmes, čista snov, element, spojina,
- pozna enostavne metode za ločevanje izbrane zmesi,
- pozna simbole za glavne elemente,
- pozna osnovne lastnosti zraka, kisika, dušika,
- pozna pogoje in produkte popolnega in nepopolnega gorenja,
- pozna reakcijo gorenja in jo povezati z dihanjem,
- zna definirati glavne onesnaževalce zraka,
- pozna osnove oksidacije in redukcije,
- zna razlikovati med kisljinami in bazami in jih poiskati v naravnem okolju,
- ter naštetih tudi umetno pridobljene,

- pozna reakcijo nevtralizacije,
- zna uporabiti pH-lestvico kot merilo za oceno kislosti kislin in baz v vodnih raztopinah,
- pozna pojme: topilo, topljenec , raztopina, nasičena raztopina,
- zna izračunati masni delež topljenca v raztopini,
- pozna osnovne indikatorje za določevanje kislin in baz
- zna opredeliti vodo kot spojino,
- pozna glavne lastnosti ogljika in nekaterih njegovih spojin (ogljikov dioksid, ogljikov monoksid, karbonati),
- pozna krogotok apnenca in njegovo uporabo v gradbeništvu,
- pozna osnovne lastnosti in dokazovanje ogljikovih hidratov, beljakovin in maščob ter njihov pomen v človeški prehrani,
- pozna osnove zdrave prehrane,
- pozna osnovne lastnosti encimov,
- pozna osnove atomov in molekul ter zgradbo atoma (jedro in elektronska ovojnica),
- pozna soodvisnost med zgradbo atoma in sodobnim periodnim sistemom elementov,
- pozna pojem izotopa,
- pozna pomen formul spojin, ki so vključene v glavnih vsebinah in zna zapisati najpomembnejše,
- zna urejevati preproste kemijske enačbe,
- pozna bistvene vire elementov in spojin v naravi (zrak, voda, zemeljska skorja),
- zna razbrati določene lastnosti elementov iz periodnega sistema ter poiskati elemente s kovinskimi in nekovinskimi lastnostmi,
- zna razložiti nastanek ionov oz atomov in razlikovati med anioni in kationi,
- zna razložiti nastanek ionske in kovalentne vezi,
- pozna enojno, dvojno in trojno vez,
- ve, da se pri nastanku kemijske vezi energija sprošča, pri prekinitvi vezi pa porablja,
- zna z besedami opisati kemijske spremembe snovi kot spremembe snovi in energije za tiste spremembe, ki so vključene v glavne vsebine,

- zna razlikovati med nasičenimi in nenasičenimi ogljikovodiki in med reakcijo substitucije in adicije,
- pozna osnovne lastnosti nafte in zemeljskega plina,
- pozna osnovne lastnosti ogljikovodikov,
- pozna vplive obravnavanih snovi na okolje,
- zna opredeliti kisline in baze glede na oddajanje in sprejemanje protonov,
- zna napisati formule nekaterih kislin, baz in soli,
- pozna osnovne lastnosti alkoholov, karboksilnih kislin in estrov ter jih zna tudi poimenovati,
- zna opredeliti maščobe kot estre maščobnih kislin in glicerola,
- pozna soli maščobnih soli kot mila in njihovo pridobivanje iz maščob,
- zna razlikovati med monosaharidi, disaharidi in polisaharidi,
- pozna osnovne lastnosti dušika,
- pozna aminokisline kot osnovne gradnike beljakovin,
- zna opredeliti aminske in karboksilne skupine v molekuli aminokisline,
- zna izračunati relativno molekularno maso spojin,
- pozna pojem množine snovi z enoto mol in jo zna izračunati,
- pozna zakon o ohranitvi mase,
- pozna osnovne lastnosti polimerov in njihovo delitev na naravne in sintezne ter naštetih nekaj predstavnikov,
- ima pozitiven odnos do šolskega dela, učitelja in sošolcev.

7. LITERATURA

- obvezna in priporočena literatura iz Kataloga učbenikov za devetletno OŠ
- A PATH OF DISCOVERY, Eric K. Fairman
- CHEMISTRY, Graham Kennish
- CHEMIE, Walter Dietz
- ELEMENTARY CHEMISTRY, Eugen Kolisko
- PREPROSI KEMIJSKI POSKUSI ZA ŠOLO IN PROSTI ČAS, P.Kral,W.Rentzsch,H.Weissel
- DOTIK, BARVA, VONJ, SVETLOBA, Vesna Falatov

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

LESORESTVO

KAZALO

1. OPIS PREDMETA IN SPLOŠNI CILJI	241
2. OPERATIVNI UČNI CILJI IN VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH	242
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE	245
4. STANDARDI ZNANJA OB ZAKLJUČKU DEVETLETKE	246
5. LITERATURA	246
	240

1. OPIS PREDMETA IN SPLOŠNI CILJI

Učenci in učenke že od prvega razreda naprej v okviru različnih predmetov, predvsem pri ročnih delih, z neko smiselno dejavnostjo razvijajo spretnosti svojih prstov. Razvijanje ročnih spretnosti nima za svoj cilj le usvojiti določenih veščin, kot so npr. pletenje, vezenje ali kasneje rezbarjenje, ampak so vse te raznovrstne zunanje aktivnosti sčasoma preobražene v notranje veščine pravilnega sklepanja, zaključevanja in oblikovanja pojmov.

Lesorestvo kot samostojen predmet nastopi v drugem triletju, v petem razredu, ko je bil že opravljen prehod od igre k delu. Vsi otroci, fantje in dekleta, se s pomočjo različnih orodij in tehnik spoprimejo z lesom, ki je lahko izredno trd ali pa vzamejo nekaj mehkega, kot je macesnovo lubje. Za mnoge učitelje je med orodji rezbarski nožiček prvi in šele nato žaga, pila, sveder, sekira, brusni papir ipd.

Karkoli že otroci delajo, pomembno je, da svoj izdelek dokončajo, da je tak, kot mora biti. Izdelki vseh vrst imajo lahko predvsem umetniško ali predvsem uporabno vrednost, najpogosteje gre za neko sredino med umetniškim in uporabnim.

Učenci in učenke se tako na ravni svoje volje in občutij srečujejo s svetom, se vraščajo vanj, saj se morajo njihove lastne zamisli trdno spoprijeti z dejanskimi lastnostmi obdelovanega lesa.

Delo pri lesorestvu je iz leta v leto zahtevnejše in gre od zarezovanja vzorcev v palico, kar ne potrebuje nobenega načrta, do preprostih uporabnih izdelkov, kot je pručka, kjer se je potrebno do milimetra natančno držati mer, vedno pomembnejše je načrtovanje, natančnost in vztrajnost.

2. OPERATIVNI UČNI CILJI IN VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH

Drugo triletje

Praviloma začnejo waldorfske šole z lesorestvom v 5. razredu. Pri tem sledijo načelom lepote in uporabnosti, od preprostega k bolj zapletenemu, od domišljjskega rezljanja gremo k natančno načrtovanim izdelkom. Ljubezen do narave in do lepih izdelkov je dobra osnova za visoko ekološko osveščenost kasneje.

UČNI CILJI:

- spoznavanje različnih vrst dreves in lesa;
- spremljati življenje drevesa skozi letne čase;
- spoznati, kje in kako smo ljudje povezani z drevjem in lesom;
- doumeti, da ljudje potrebujemo drevesa, a jim tudi lahko veliko damo;
- razlikovati posušen les in les, ki vsebuje sokove;
- spoznati različne oblike v katerih najdemo les npr. veje, korenine, deske, oblanci, žaganje;
- naučiti se varno uporabljati različna preprosta orodja npr. nož, sekiro in žago;
- razlikovati med rezanjem, sekanjem, žaganjem, lupljenjem, brušenjem in cepljenjem lesa;
- znati pravilno shranjevati orodje, da se ne poškoduje;
- izdelati preprost izdelek iz palice ali obdelanega kosa lesa, npr. nož za odpiranje pisem, podstavek za sliko, svečnik, žival iz lesa (riba, delfin), gobica za šivanje, figure, jedilni pribor;
- se naučiti vztrajati pri delu do lepega končnega izdelka;
- razlikovati med »domačim« in obrtniškim izdelkom, ki je površinsko zelo natančno obdelan.

VSEBINE:

- orodja in pripomočki v mizarski delavnici,
- delo z lesom nekoč in danes, na kmetijah in v obrtnih delavnicah,
- drevje v okolici šole, domačega kraja, v domovini,
- naša skrb za drevesa (pogozdovanje, odstranjevanje bolnih dreves),
- različne vrste lesa: od domačih do eksotičnih,
- ornamenti v lesu,
- izdelki iz lesa v uporabni in estetski vrednosti.

Tretje trileetje

V zadnjem triletju vedno več načrtujemo, izdelki so vedno bolj kompleksni, kar je otrokom izziv. Več znanja imajo otroci, večje zahteve jim postavljamo, tem bolj je vzpodbujena ustvarjalnost. Ko se pri fiziki učijo o mehaniki, je naravna potreba otrok, da to znanje uporabijo. Ena izmed priložnosti se ponuja prav pri tehničnem pouku, kjer lahko izdelajo mehansko igračo, ki ima gibljive dele, npr. vrtiljak, žerjav.

Nazadnje se naučijo delati še kot uglašena ekipa, vsak član ekipe ima svojo nalogo, svoj kos, ki bo kasneje del skupnega izdelka.

UČNI CILJI:

- iz lesa znajo izdelati uporaben predmet z večjo vdolbino, npr. zajemalka, skleda;
- učiti se delati tako, da je obdelovanec vpet, delo pa poteka s pomočjo dleta in lesenega kladiva, s katerim se udarja po dletu;
- spoznati različne vrste spajanja lesa in drugih snovi, npr. z lepljenjem, z žebli, z vijaki, z neti;
- izdelati preprosto mehansko igračo, npr. tehtnica, račka, žerjav, vrtiljak;
- v skupini izdelati preprost kos pohištva, npr. leseno pručko, škatle za shranjevanje

- orodja, ptičjo hišico, zahtevnejši okvir za sliko (od načrta do izdelka);
- spoznati osnovne stroje v mizarški delavnici;
 - naučiti se varno, varčno in kvalitetno delati z osnovnimi stroji, npr. z vrtnim strojem, z žago;
 - znati določiti stroške konkretnega izdelka in mu oceniti vrednost;
 - vedeti, kateri elementi določajo ceno izdelka na trgu;
 - razvijanje socialnosti: otroci delajo za nekoga, npr. igrače za vrtec, ročaje za vrtno orodje, ki ga rabijo v 3. razredu.

VSEBINE:

- skiciranje in načrtovanje izdelkov,
- delitev dela, dogovarjanje, prevzemanje dela odgovornosti,
- spoznavanje različnih materialov in orodij,
- spoznavanje različnih pristopov k delu, npr. brez načrta ali z natančnim načrtom, samostojno ali v skupini, takojšnja izdelava končnega izdelka ali najprej izdelava makete,
- kritično oceniti kvaliteto izdelka in njegovo vrednost.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE

Učitelj sam je tisti, ki s svojim zgledom ljubezni do dela, odnosom do orodij, s svojo previdnostjo in vztrajnostjo uspe v veliki meri ustvariti primerno klimo, ki bo omogočila celovit učni proces in tudi kvalitetne končne izdelke. Pomembno je, da se vzame prava mera časa za samo pripravo dela. Kot pravi pregovor, je dobro pripravljeno delo že na pol narejeno. Prav tako je pomembno, da se ob koncu ure ustavimo vsaj toliko, da vidimo, kaj smo danes dosegli ter da zadosti časa namenimo tudi pospravljanju orodja, izdelkov in čiščenju. Šolska ura je za opisano delo kratka, a vseeno je prav, da diha, da se izmenja skupno opazovanje na začetku, morda opis, kaj ima kdo za postoriti, in nato individualno opravljanje posameznih nalog.

Predmet sam je povezan s fiziko, ko delamo npr. igračo z upoštevanjem preprostih zakonov mehanike, skledo ali zajemalko lahko namenimo poglavju o prehrani pri biologiji, izdelamo ročaje za vrtno orodje pri vrtnarjenju, pribor za klinopis pri likovnem pouku ipd. Prav je, da si učitelji med sabo pomagamo in s tem najbolj pristno prenašamo čut za socialno na otroke.

4. STANDARDI ZNANJA OB ZAKLJUČKU DEVETLETKE

Pri tem predmetu je zelo pomemben proces sam. To, da je izdelek uspešno dokončan, je pomembnejše kot veliko izdelkov, površno narejenih. Učitelj sprti prilagaja standarde, ki jih posamezni otroci morajo doseči. To dela s tem, da svetuje izbiro bolj ali manj zahtevnega izdelka, les oz. material, ki ga je lažje ali težje obdelovati ipd.

MINIMALNI STANDARDI ZNANJ

Praviloma vsi učenci **izdelajo vsaj po en izdelek iz določene skupine**, npr. vrezovanje vzorca v palico, izdelava predmeta z večjo vdolbino, kot je skleda, izdelava preprostega mizarskega izdelka. Prepoznavajo različne domače vrste dreves, lesa in drugih materialov ter poznajo osnovna orodja in tehnike dela. Znajo delati varno.

TEMELJNI STANDARDI ZNANJ

Temeljni standardi znanj so doseženi, ko je zelo samostojno usvojenih večina zadanih nalog (glej učne cilje), ko so učenci sposobni izdelati več izdelkov iz določene skupine, ko znajo prilagajati delovne pripomočke in tako na izviren, inovativen način dosežati želene rezultate oz. končne izdelke.

5. LITERATURA

»THE EDUCATIONAL TASKS AND CONTENT OF THE STEINER WALDORF CURRICULUM« Edited by Martyn Rawson and Tobias Richter

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

LIKOVNA VZGOJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	249
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA	251
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	252
4. VSEBINE PREDMETA	254
4.1. PRVO VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	254
4.1.1. RISANJE.....	254
4.1.2. SLIKANJE	256
4.1.3. KIPARSTVO.....	258
4.1.4. PROSTORSKO OBLIKOVANJE.....	259
4.2. DRUGO VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	261
4.2.1. RISANJE	261
4.2.2. SLIKANJE	263
4.2.3. KIPARSTVO.....	264
4.2.4. PROSTORSKO OBLIKOVANJE.....	266
4.3. TRETJE VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	268
4.3.1. RISANJE.....	268
4.3.2. SLIKANJE	270
4.3.3. KIPARSTVO.....	273
4.3.4. PROSTORSKO OBLIKOVANJE.....	274
4.3.5. GRAFIČNO OBLIKOVANJE	275

1. OPREDELITEV PREDMETA

Likovna vzgoja skozi vse svoje segmente razvija prostorske predstave, hkrati pa pri učencih oblikuje občutek za lepo ter jih ob njihovi lastni aktivnosti vodi k soustvarjanju lepega. Tako učenci skozi celotno osnovnošolsko obdobje razvijajo lastno ustvarjalnost, odkrivajo posebnosti likovnega izražanja na različnih likovnih področjih in poglobljajo posluš za likovna dela umetnikov. Učenci skozi lastno dejavnost pri predmetu likovna vzgoja razvijajo občutljivost zaznavanja in likovno ustvarjalno mišljenje. Pomembno je, da se učenci pripravijo tudi za sodelovanje v kulturnem življenju ožjega in širšega okolja.

Likovna vzgoja ima med predmeti osrednje mesto, saj se njene vsebine povezujejo z vsebinami drugih predmetov. Likovne vsebine tako po eni strani predstavljajo podporo, po drugi pa protiutež kognitivnim vsebinam (učenci si ob določenih vsebinah »ustvarijo sliko«).

Predmet zajema likovna področja: risanje, slikanje, kiparstvo ter prostorsko in grafično oblikovanje ter je na splošno koristen in uporaben, saj nobeno poklicno področje ne more brez razvitih prostorskih predstav in vizualizacije. Pri likovnem izražanju učenci zunanje vtise povezujejo z notranjimi doživetji; vse, kar sprejmejo od zunaj, v svoji notranjosti predelajo in ustvarijo lastne zamisli. Z likovnim izražanjem učenci preverjajo in razvijajo razumevanje prostora, izražajo občutja, stališča in vrednote. Likovno izražanje v njih krepi voljo in zbranost ter vzbuja njihovo zanimanje za to, kar jim ponuja zunanji svet, hkrati pa jih tudi vzpodbuja, da bi se s tem ukvarjali in poskušali iz tega kaj napraviti. Vsebine so zasnovane na temeljnih likovnih pojmih, ki jih učenci usvajajo in nadgrajujejo glede na razvojno stopnjo in svojo likovno zmožnost. Likovna dejavnost je v učnem procesu usmerjena v razvijanje učenčeve ustvarjalnosti, v odkrivanje kvalitet materialov, s katerimi učenci delajo, ter v proces nastajanja nekega izdelka. Učenci ob tem osmišljajo praktično delo in si privzgamajo odgovornost za reševanje problemov s človeškega stališča. Tako se vedno bolj zanimajo za svet okoli sebe.

Ob komunikaciji in interakciji med seboj in z učiteljem učenci razvijajo občutljivost zaznavanja, likovno ustvarjalno mišljenje, čustva in motorične spretnosti, vizualni spomin in domišljijo. Likovna dejavnost vpliva na harmoničen razvoj učenca.

PODZAVESTNI IDEAL MAJHNEGA OTROKA JE, DA JE SVET ZGRAJEN NA DOBROTI.

PODZAVESTNI IDEAL V OSNOVNOŠOLSKIH LETIH JE, DA JE SVET ZGRAJEN NA LEPOTI.

PODZAVESTNI IDEAL MLADOSTNIKA JE, DA JE SVET ZGRAJEN NA RESNICI.

RISANJE JE OSVOBOJEN RAZUM – VODI NAS K RESNICI.

SLIKANJE JE IZRAŽENO ČUSTVO – VODI NAS K LEPOTI.

KIPARSKO OBLIKOVANJE JE OBVLADANA MOČ – VODI NAS K DOBROTI.

Rudolf Steiner

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Likovno izražanje pri učencih:

- harmonično oblikuje in razvija osebnost,
- povezuje duševno in telesno delo,
- zaposluje čustva, domišljijo in razum,
- bogati emocionalne, socialne in estetske osebnostne kvalitete,
- krepi voljo, zbranost pri delu, vztrajnost, opazovanje in predstavljalnost,
- bogati in ohranja zmožnost za likovno izražanje,
- razvija zanimanje za različne vrste likovne dejavnosti,
- omogoča spoznavanje osnovnih likovnih izrazil in oblikovalnih načel,
- omogoča spoznavanje različnih likovnih materialov in orodij,
- ob rokovanju z različnimi materiali omogoča spoznavanje njihove bistvene značilnosti,
- ob rokovanju z različnimi materiali in orodji omogoča razvijanje motorične spretnosti in občutljivosti,
- razvija čut za lepo (estetsko),
- razvija zmožnost doživljanja lepote v naravi in umetninah,
- omogoča spoznavanje vloge in pomena likovno-vizualnih komunikacij v ožjem in širšem okolju,
- razvija odnos za likovne stvaritve, nacionalne in splošne človeške likovne kulturne dediščine,
- razvija zmožnost oblikovanja meril za vrednotenje lastnih del, del vrstnikov in stvaritev umetnikov.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Pri risarskem izražanju učitelj razvija sposobnost učencev za spoznavanje oblik in njihovo izražanje. Poudarja se proces in ne rezultat risanja. Tako je elementarno risanje učencev usmerjeno v občutenje gibanja, kar pozneje prerase v prostoročno geometrijsko risanje, imenujemo ga »risanje oblik«. Učenci pri tem doživljajo oblike, njihovo velikost, barvo, površino ... S spoznavanjem posebnosti naravnih oblik in oblik, ki jih je ustvaril človek v okolju in naravi, učenci dojemajo gibljivost oblik in človeške gibe. Pri samostojnem risanju oblik se pri učencih prebudi čut za obliko, hkrati pa je to priprava na učenje pisanja in branja pri slovenskem jeziku.

Ko spoznajo pojma oblika in doživetje prostora, učenci lažje razumejo tudi pojme kot so: simetrija, gibanje, nasprotno gibanje, ponavljanje in stopnjevanje. Lažje se orientirajo v prostoru, lažje opredelijo sami sebe v prostoru (socialna okolica) ter se znajo pravilno orientirati in gibati po prostoru. Risanje oblik ima tudi terapevtski pomen: učitelj uporabi svoje znanje o tem, katere oblike delujejo na voljo, katere na občutke in katere predvsem na predstavno sposobnost učenca.

Geometrijsko risanje pri likovni vzgoji se tesno povezuje z geometrijskim risanjem pri matematiki. Za razširitev poznavanja posebnosti geometrijskega risanja se učitelj poslužuje primernih trdih risarskih materialov tako, da preko izbranih risarskih materialov učenci dojemajo tudi pojem slika ter v povezavi s tem pojma svetla in temna ploskev. Pri starejših učencih je to izhodišče za spoznavanje pojmov projekcija in senca.

Na področju slikanja se pri mlajših učencih poudarja čutno dožemanje svetlo ali temno pobarvane ploskve. Za to dožemanje učitelj izhaja predvsem iz akvarelne slikarske tehnike in izbranih tehnik s trdimi materiali. Za elementarno dožemanje pojma barvna ploskev so vsebine iz področja slikanja močno povezane z vsebinami pri drugih predmetnih področjih. Te vsebine se nadgrajujejo v spoznavanje barv, njihovih posebnosti, kvalitete, sozvočja, nasprotja. Spoznanja posebnosti barvnih ploskev učenci nato nadgrajujejo z upodabljanjem motivov iz vsakdanjega življenja.

Pri kiparskem oblikovanju učitelj organizira dejavnost tako, da učenci ob kiparskih materialih razvijajo ročne spretnosti. Učitelj se pri tem poslužuje mehkih kiparskih materialov zato, da že najmlajši učenci doživljajo oblikovanje kiparskih oblik kot proces preobrazbe – neka oblika nastane iz celote, ne pa iz sestavljanja posameznih delov.

Pri nekoliko starejših učencih učitelj kiparsko oblikovanje povezuje z vsebino s področja risanja, in sicer z risanjem oblik. Poslužuje se tudi igre »srečevanje rok«, ki temelji na gradnji notranjega prostora z dlanmi, kar ustvarjalno poveže s pojmi oblika in spreminjanje oblik iz določene količine materiala (roka čuti in postane organ zaznavanja in oblikovanja kiparske mase).

Vsa spoznanja, ki jih učenci pridobijo pri kiparskem oblikovanju, učitelj povezuje s spoznavanjem vsebin drugih predmetnih področij in obratno.

Zaznavanje in oblikovanje večjih prostorskih razsežnosti učenci spoznavajo skozi prostorsko oblikovanje, ki je v prvih letih šolanja omejeno predvsem na doživljanje prostora. Veliko pozornosti se posveča pomembnosti urejenega bivalnega prostora (npr. urejenosti učilnice). Ta spoznanja in doživljanje prijetnega počutja v urejenem prostoru učitelj pri starejših učencih nadgrajuje z razčlenjevanjem in definicijo arhitekturnega prostora.

Z grafičnim oblikovanjem se učenci srečujejo v tretjem vzgojno–izobraževalnem obdobju, ko spoznajo vse posebnosti risanja in slikanja, torej unikatnega načina izražanja. Dojemanje pojma reproduciranje likovnega izdelka vodi v spoznavanje posebnosti grafičnega oblikovanja, grafičnih tehnik in odtisa – grafičnega lista.

4. VSEBINE PREDMETA

4.1. PRVO VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

4.1.1. RISANJE

V prvem vzgojno–izobraževalnem obdobju je na področju risanja dejavnost učencev usmerjena v spoznavanje črte kot izraznega sredstva, ki nastane kot sled gibanja. To omogoča, da učenci intuitivno razumejo razliko med ravno in krivo črto. Posebnosti obeh učenci spoznajo s pomočjo samostojnih aktivnosti – z opazovanjem in zapažanjem oblik, pri čemer si ustvarijo predstavo nastanka oblike, od nepopolne do popolne.

Risanje črt pri urah likovne vzgoje učitelj poveže s pisanjem pri predmetu slovenskega jezika, to pa je izhodišče za dojetanje pisave. Zaznavanje izmenjevanja ravnih in krivih črt v različnih velikostih namreč v učencih polagoma prebuja smisel za osnovne oblike, ki so pomembne za pisanje.

Proti koncu tega obdobja učitelj pri risanju razvija predvsem občutek za osebni način risanja. Učence usmerja v samostojno odkrivanje ekvivalentnih oblik. S tem se učencem razvijajo predstave o prostoru, kar vodi v upodabljanje geometrijskih oblik.

Učenci tako z izkušnjo ozaveščajo oblike, smeri, ritem in prostor. Oblike, ki nastanejo na papirju, predstavljajo dinamiko gibanja in ga delajo vidnega. Učenci tako čutijo ravnotežje, simetrijo, gibanje in značaj oblike.

Učne ure učitelj organizira tako, da risanje črt temelji na doživljanju gibanja lastnega telesa. Vsa risarska dejavnost je usmerjena predvsem v proces risanja, ne pa v rezultat –(risbo).

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- spoznajo različne risarske materiale in pripomočke,
- poimenujejo risarske materiale in pripomočke,
- spoznajo pojme: risalo – tanko, debelo, svetlo, temno; sled risala,
- razlikujejo piko in črto,
- poimenujejo različne vrste črt: ravna, kriva, tanka, debela, kratka, dolga, vodoravna, navpična, poševna, prekinjena, neprekinjena,
- oblikujejo različne črte z lastnimi telesi in z gibanjem v prostoru,
- se izrazijo s prostoročno črto,
- spoznajo različne oblike in velikosti formatov,
- se orientirajo na risalni ploskvi: levo, desno, spodaj, zgoraj, sredi, zadaj, spredaj, ob robu,
- opredelijo pojme: risanje, risba, razstava, razstavni prostor, galerija,
- razlikujejo pojem sklenjena in nesklenjena črta, okrogla in oglata oblika,
- narišejo oblike s pomočjo zrcaljenja (odsev),
- poznajo pojem risalna ploskev – velikost, oblika, barva, kvaliteta,
- poznajo pojem ilustracija, ilustrator,
- narišejo risbe z nizanjem črt v različni gostoti – ponavljajo in stopnjujejo,
- preoblikujejo oblike iz ravnih črt v oblike s krivimi črtami in obratno,
- spreminjajo okroglo obliko v oglato in obratno,
- spoznajo posebnosti križanja ravnih in krivih črt,
- pri risanju oblik podob pojasnijo odgovarjajočo notranjo obliko in obratno,
- narišejo risbe z različnimi črtami,
- narišejo podobe z zrcaljenjem (dveh pravokotnih osi),
- narišejo risbe z različnimi risarskimi materiali brez predhodno narisane risbe,
- razvijajo zmožnost različnega razporejanja črt,
- razvijajo si občutek za risarske vrednote,

- privzgajajo si samostojnost in vztrajnost,
- navajajo se na sproščeno črtno izražanje,
- razvijajo likovno domišljijo,
- privzgajajo si zmožnost poistovetenja narisane črte s primeri v naravi in okolju,
- navajajo se na opazovanje različnih črt na izdelkih vrstnikov in umetniških delih,
- krepijo pozitivna razpoloženja ob opisovanju lastnih risb,
- privzgajajo si pravilen odnos do umetniških stvaritev.

4.1.2. .SLIKANJE

Na začetku prvega vzgojno–izobraževalnega obdobja je slikarska dejavnost učencev usmerjena predvsem v doživljanje barv, pri tem pa je pomemben proces nastajanja izdelka – slike, zato je slikanje močno povezano s komunikacijo. Poudarja se predvsem dojetje barvne ploskve – odnos med kvaliteto in kvantiteto barv; v okviru tega učenci spoznajo čistost barv, nasprotnost barv, mešanje in kombiniranje barv. Šele proti koncu prvega vzgojno–izobraževalnega obdobja učenci z doživljanjem barv in barvnih ploskev preidejo na upodabljanje podob, ki so prepoznavne. Kasneje sledi postopen prehod k slikanju različnih motivov iz človeškega, živalskega in rastlinskega sveta. Tako narisane podobe nastajajo iz barvne ploskve, brez predhodno narisane risbe.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- pojasnijo občutke ob opazovanju barv (čista modra in rumena, čista zelena in rumena ...),
- ločijo barve in različice barv,
- poimenujejo barve,
- ločijo pojma »živa« in »umirjena« barva in ju opišejo ob primerih v okolju in naravi,

- poimenujejo barve,
- spoznajo posebnosti slikanja slike z barvno ploskvijo,
- poimenujejo različice barv,
- pojasnijo razlike med nemešanimi in mešanimi barvami,
- razložijo različnost barv v okolju in naravi,
- naštejejo svetle in temne barve,
- prepoznajo svetle in temne barve na predmetih v okolju, naravi in umetniških delih,
- spoznajo nastajanje svetlejše in temnejše barve,
- spoznajo pojme: slikar, umetnik, slika, slikarski material, slikarski pripomočki, paleta, umetniško delo, galerija,
- spoznajo slikarske materiale in pripomočke,
- opišejo posebnosti sledi slikarskih materialov in pripomočkov,
- spoznajo različne slikovne podlage in njihove posebnosti,
- spontano mešajo barve,
- slikajo slike s poslikavo celega formata,
- slikajo slike v živih in umirjenih barvnih tonih,
- razvijajo občutljivost za osnovne barvne kvalitete,
- razvijajo občutek za mešanje barv,
- razvijajo likovni spomin in domišljijo,
- pridobivajo spretnost za pravilno uporabo barvnih materialov in pripomočkov,
- razvijajo skrb za čistost delovne površine in smiselno uporabo materialov,
- navajajo se na spontano izražanje (individualen način izražanja).

4.1.3. KIPARSTVO

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je kiparsko oblikovanje usmerjeno predvsem k pridobivanu elementarne izkušnje za trodimenzionalnost oblik. Učenci spoznavajo posebnosti izboklin in vboklin. Razlikujejo različne trde in mehke kiparske materiale ter spoznavajo pripomočke za njihovo obdelavo. Za oblikovanje podobe se učenci seznanijo z oblikovanjem iz enotne gmote mehkega materiala (brez dodajanja in odvzemanja materiala). Oblikovanje kiparskih oblik učitelj povezuje z igrano dejavnostjo: učenci ob pripovedovanju pravljic, zgodbic, basni ... podoživljajo glavne junake in jih upodobijo, nastale izdelke pa uporabijo za nadaljnjo igro in tako podoživljajo predstavljene pravljice ...

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- spoznajo elementarne kiparske materiale in orodja,
- spoznajo pojme: kip, kipar,
- opredelijo kiparske pojme: trd, mehak, gladek, hrapav, topel, hladen material; stiskanje, gnetenje, valjanje, modeliranje,
- ločijo izbočene in vbočene oblike,
- ločijo pomen dodajanja in odvzemanja materiala,
- spoznajo pomen trdnosti kipa (poln, votel kip),
- spoznajo posebnosti oblikovanja razgibanega in nerazgibanega kipa,
- razumejo pojme: velik, majhen, visok, nizek, različen, enak,
- izoblikujejo polne in votle oblike z odvzemanjem in dodajanjem materiala,
- zmodelirajo preproste trodimenzionalne oblike z vboklinami in izboklinami,
- zmodelirajo preproste živalske ali človeške podobe,
- razvijajo samostojnost pri oblikovanju trodimenzionalnih podob,
- se navajajo na izvirno upodabljanje podob (izražanje lastnih idej),

- razvijajo domiselnost,
- privzgapajajo si samostojnost in vztrajnost,
- pridobivajo občutljivost za rokovanje z mehкими, upogibnimi, trdimi, toplimi in hladnimi materiali,
- razvijajo ročne spretnosti,
- razvijajo občutek za tretjo dimenzijo,
- navajajo se na odgovorno upoštevanje navodil za pravilno oblikovanje kiparskega materiala.

4.1.4. PROSTORSKO OBLIKOVANJE

V prvem vzgojno–izobraževalnem obdobju je prostorsko oblikovanje močno povezano z vsebinami predmeta spoznavanje okolja. Ob povezovanju teh vsebin učenci spoznavajo različne gradbene materiale, vrste zgradb, tako sodobne kot tudi zgodovinske. Ob tem spoznajo tudi naravne in umetne materiale, pa tudi oblikovalca zgradb – arhitekta in gradbene poklice.

Spoznajo tudi bivalni prostor, njegove sestavine, dele in oblike ter se seznanijo z namembnostjo predmetov v prostoru.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- opišejo bivalne prostore,
- razlikujejo pojme: zunanji in notranji prostor, velik, majhen, oglat in okrogel prostor,
- znajo se gibati v prostoru: naprej, nazaj, levo, desno, ravno, poševno,
- ločijo pojme: zunaj – znotraj, ven – noter, blizu – daleč,
- ločijo sestavne dele prostora: tla, stene, strop,
- spoznajo različne materiale za gradnjo sodobnih zgradb in se seznanijo z materiali v preteklosti,

- opredelijo ustrezne materiale za notranjo opremo,
- spoznajo delo arhitekta,
- spoznajo pojma stabilnost in trdnost zgradbe,
- spoznajo različne zidarske pripomočke in rokovanje z njimi,
- spoznajo pomen urejenega zunanjega in notranjega prostora,
- na prostem zgradijo prostorsko tvorbo,
- učijo se ceniti naravne gradbene materiale,
- navajajo se na aktivno sodelovanje v skupini.

Vrednotenje izdelkov

Po končani likovni nalogi se vsi izdelki razstavijo. Učitelj ob razstavljenih izdelkih skupaj z učenci prepozna dosežene cilje. Učence usmeri v samostojno razlago lastnega izdelka ali izdelka, ki ga je učenec sam izbral, ker je nanj napravil največji vtis. Učitelj zapiše napredek učenca.

Temeljni in minimalni standardi znanj

Likovne pojme učenci usvojijo predvsem ob neposrednem likovnem izražanju. Ti pojmi predstavljajo minimalne in hkrati tudi temeljne standarde znanja. Pri usvajanju likovnih pojmov je poudarek na poglobljanju njihove vsebine.

4.2. DRUGO VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

4.2.1. RISANJE

Na začetku drugega vzgojno–izobraževalnega obdobja je risarska dejavnost učencev usmerjena v ozaveščanje prostorskih odnosov, ob čemer učenci razvijajo prostorske predstave. Učitelj to dosega z vajami križanja in prepletanja; vaje zahtevajo večjo koncentracijo učencev.

Učenci usvojijo pojme: redčenje, zgoščevanje, lahko, težko ter jih povezujejo z različnimi črtami in njihovim nizanjem oziroma nastalimi črtnimi oblikami. Starejši učenci spoznavajo tudi posebnosti sence predmetov, ki jo povezujejo s pojmom delovanje in osvetljeni deli telesa.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- ločijo pojme: črta (linija), prostoročna črta, črta, narisana s pomočjo pripomočka, debela črta, dolžina črte, smer črte, oblika črte; pojma zgoraj in spodaj,
- narišejo kompozicijo s trdimi risarskimi materiali,
- narišejo kompozicijo s svetlimi in temnimi črtnimi ploskvami,
- narišejo kompozicijo z uravnoteženim razporejanjem podob po risarski podlogi,
- narišejo kompozicijo ploskev ter s piko in črto predstavijo različne površine,
- narišejo kompozicijo podob z opaženo svetlobo in senco,
- ob uporabi risarskih materialov in orodij utrjujejo poznavanje črt in usvajajo posebnosti novih,
- spoznajo tekoče in trde risarske materiale,
- povežejo risarski material z velikostjo, obliko in kvaliteto podlage,

- na delih vrstnikov opišejo posebnosti nizanja, križanja in prepletanja črt po obliki, smeri, debelini in velikosti,
- usvojijo pojme ritem, enakomerno ponavljanje in neenakomerno ponavljanje,
- spoznajo različnost pisav in zasnove oblikovanja črk,
- razlikujejo med osebno in tiskarsko pisavo,
- spoznajo osnove povezovanja besedila in risbe v enotno sporočilo,
- spoznajo pojma kaligrafija in inicialka,
- spoznajo posebnosti nizanja črt in nastajanja svetle in temne površine,
- usvojijo pojem ravnotežje ob primerih iz vsakdanjega življenja,
- spoznajo posebnosti razporejanja podob po formatu risarske podlage,
- spoznajo pojma porušeno ravnotežje, ravnotežje v risbi,
- spoznajo pojme: struktura, tekstura, faktura in patina,
- navajajo se na sproščeno in neposredno risanje,
- bogatijo svoje opazovalne sposobnosti,
- spoznajo posebnosti razporejanja svetlih in temnih ploskev na telesih,
- navajajo se na doslednost pri izpolnjevanju površin,
- privzgajajo si čut za uravnoteženo razporejanje svetlih in temnih površin po risarskem formatu,
- razvijajo smisel za kombiniranje različnih črt, za nasprotje med ravno in krivo črto,
- razvijajo zmožnost samostojnega risanja risbe,
- razvijajo občutek za rokovanje z različnimi risarskimi materiali in orodji,
- razvijajo samozavest ob rokovanju z različnimi materiali in orodji,
- razvijajo občutek za likovno oblikovano sporočilo,
- krepijo občutek za razporejanje svetlih in temnih črtnih ploskev,
- razvijajo smisel za načrtno razporejanje narisanih elementov,
- krepijo občutek za ravnotežje in enakomerno razporejanje.

4.2.2.SLIKANJE

V drugem vzgojno–izobraževalnem obdobju na področju slikanja učitelj učence usmerja predvsem v doživljanje barve. Doživljanje barve učenci vnašajo v likovno izražanje tako, da iščejo oblike za določeno barvo in barvo za določen motiv. Likovne naloge se močno povezujejo z vsebinami naravoslovnih predmetov. Primerne so tiste vsebine, pri katerih lahko učenci odkrivajo posebnosti barv, izražanje posebnosti podob z barvo, saj to učencu omogoča, da odkrije in doživi sile, ki medsebojno delujejo na podobo, oz. sile, ki iz podobe delujejo nanj (sila Sonca in Zemlje, svetlobe in teme, stalni procesi menjavanja in spreminjanja barv v naravi).

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- razlikujejo pojem risba in slika,
- prepoznajo in poimenujejo čiste in mešane barve,
- utrdijo postopke mešanja barv,
- spoznajo posebnosti mešanja dveh barv,
- spoznajo pojem sorodnost barv,
- utrdijo pojem svetla in temna barva,
- določijo najsvetlejšo in najtemnejšo barvo,
- poiščejo primere svetlih in temnih barv v naravi in okolju,
- spoznajo pojme žive barve – barve 1. stopnje (rdeča, modra, rumena) in mešane barve – barve 2. stopnje (oranžna, zelena, vijoličasta),
- spoznajo pomen svetlobe za nastanek barve,
- spoznajo pojem barvni prehodi – mavrica,
- spoznajo barvni krog,
- na primerih iz narave in okolja opredelijo tople in hladne barve,
- naštejejo primere toplih in hladnih barv in pojasnijo občutke hladnosti in toplote,

- spoznajo pojme: nasprotje (kontrast), toplo – hladni in svetlo – temni kontrast,
- spoznajo pojme: lastnost barve, barvna čistost, barvna svetlost, svetlostni odtenek, barvni odtenek, tonska lestvica,
- določijo svetlostne in barvne odtenke na svojih likovnih izdelkih in umetniških delih, v okolju in naravi,
- spoznajo različne slikovne podlage, pomen velikosti in kvalitete glede na izbiro slikarskega materiala in orodja,
- spoznajo različne slikarske tehnike (predvsem akvarel),
- na izdelkih vrstnikov analizirajo pomembnost kvalitete slikovne podlage,
- s čistimi in mešanimi barvami naslikajo slike z motivom,
- naslikajo motiv v sorodnih barvah,
- naslikajo motive s smiselno razporeditvijo svetlih in temnih barv,
- naslikajo motiv z mešanimi barvami,
- naslikajo motiv s hladnimi in toplimi barvami,
- naslikajo slike z barvnimi in svetlostnimi odtenki,
- razvijajo spretnost za postopno mešanje barv na sliki,
- razvijajo občutljivost za določanje sorodnih barvnih odtenkov,
- razvijajo občutljivost za določanje svetlosti posamezne barve,
- navajajo se na uravnoteženo razporejanje svetlih in temnih barv po formatu,
- navajajo se na izvirno uporabo barv,
- navajajo se na sproščeno barvno izražanje,
- razvijajo smisel za komponiranje toplih in hladnih barv,
- krepijo občutek za različnost barv v naravi in okolju,
- razvijajo občutek za različnost ene barve,
- razvijajo občutek za stopnjevanje barve po svetlostni stopnji,
- razvijajo občutek za postopno spreminjanje barve z barvo,
- privzgajajo občutek za komponiranje svetlostnih in barvnih odtenkov,
- razvijajo samostojnost pri prekrivanju barvnih ploskev z različnimi materiali.

4.2.3. KIPARSTVO

Pri kiparstvu učenci nadgrajujejo usvojene pojme o trodimenzionalnosti oblik in pri tem razvijajo občutek za tretjo dimenzijo. Spoznavajo tudi bolj zahtevne kiparske materiale in pripomočke za njihovo obdelavo. Kiparske naloge so usmerjene predvsem v oblikovanje kipa iz enovitega kosa mehkega materiala z gnetenjem in odvzemanjem materiala. Kiparsko oblikovanje je močno povezano z vsebinami geografije in rokodelstva.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- razumejo pojme: kip, kipar, kiparski material, naravni in umetni material,
- zaznavajo aktivnosti oblike – notranje gibanje v glini: razširjanje, krčenje, smer, ravnotežje, stabilnost, občutek gravitacije in lahkotnosti,
- spoznajo pojma odvzemanje in dodajanje materiala,
- spoznajo pojma relief in obhodni kip,
- spoznajo pojme nizek, visok in ugreznjen relief, dodajanje in odvzemanje materiala,
- spoznajo pojem površina kipa,
- razložijo pojme: poln – votel, razgiban – nerazgiban, geometrijska – negeometrijska oblika kipa,
- spoznajo zahtevnejše kiparske materiale (različne vrste lesa) in orodja za njihovo oblikovanje,
- spoznajo pojme rezljanje, klesanje, dleto, primež,
- spoznajo razliko med obdelovanjem lesa in modeliranjem z glino,
- oblikujejo preprosta telesa iz mehkih materialov z gnetenjem,
- preoblikujejo že narejeno obliko,
- oblikujejo živalsko figuro iz enovitega kosa materiala,
- oblikujejo enostavne kiparske oblike iz naravnih materialov,
- oblikujejo različne vrste reliefov,
- oblikujejo obhodni kip – preprosto sedečo in stoječo figuro,

- razvijajo zmožnost oblikovanja celega kipa iz enovitega kosa materiala,
- razvijajo občutek za ravnotežje,
- krepijo občutljivost za rokovanje z mehкими materiali,
- razvijajo občutek za trodimenzionalni kiparski prostor,
- razvijajo občutek za različnost globine reliefnih površin,
- privzgapajajo smisel za poenostavljanje oblik in njenih detajlov,
- z oblikovanjem različnih materialov si razvijajo ročno spretnost,
- učijo se ceniti kipe kot umetnine na javnih površinah, v galerijah in stanovanjih.

4.2.4. PROSTORSKO OBLIKOVANJE

Tudi v tem vzgojno–izobraževalnem obdobju je oblikovanje prostora močno povezano z vsebinami predmeta spoznavanje okolja, pri katerem učenci s pomočjo opazovanja zgradb v domačem in drugem okolju (tudi tujem) spoznavajo prostorske pojme, pri oblikovanju prostorskih tvorb pa ta spoznanja vgrajujejo v lastno dejavnost. S posebnostmi scenskega prostora se učenci seznanijo ob igranju gledališke igrice.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- poznajo pojme: zunanji in notranji prostor, zaprt in polzaprt prostor, scenski prostor, arhitekt, arhitekturni načrt, stavbarstvo (arhitektura),
- usvojijo pojme: gledališče, gledališka igra, igralci, gledališki oder, scena, režiser, scenograf,
- opredelijo posebnosti ureditve šolskega prostora in okolja,
- po lastni zamisli predlagajo možnosti preureditve razreda,
- spoznajo vrste, oblike, velikosti, namembnosti in uporabnosti zgradb,
- oblikujejo sceno za gledališko predstavo,

- pridobivajo zmožnost za poenostavljanje realnih oblik predmetov,
- privzgapajajo si smisel za likovno urejeno sceno,
- krepijo občutek za drugačen prostor,
- razvijajo domišljijo pri konstruiranju opreme,
- razvijajo kritičen odnos do urejenosti okolja,
- razvijajo pravilen odnos do kulturnih spomenikov v kraju.

Vrednotenje izdelkov

Po končani likovni nalogi se vsi izdelki razstavijo. Učitelj ob razstavljenih izdelkih skupaj z učenci prepozna dosežene cilje. Učence usmeri v samostojno razlago lastnega izdelka ali izdelka, ki ga je učenec sam izbral, ker je nanj napravil največji vtis. Učitelj zapiše napredek učenca.

Temeljni in minimalni standardi znanj

Likovne pojme usvojijo učenci predvsem ob neposrednem likovnem izražanju tako, da jih opišejo. Ti pojmi predstavljajo minimalne in hkrati tudi temeljne standarde znanja. Pri usvajanju likovnih pojmov je poudarek na poglobljanju njihove vsebine.

4.3. TRETJE VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

Likovne vsebine so v tem obdobju zasnovane tako, da je upoštevana razvojna potreba učencev na tej starostni stopnji, kajti učenci že iščejo sebe in svojo identiteto. Ker pri večini učencev zanimanje za likovno dejavnost upada, učitelj posebno pozornost posveča zburanju večjega interesa. Zato izbira raznolike likovne tehnike in pri tem poudarja njihovo medsebojno povezanost in pogojenost. Ravno tako učencem ponuja raznolike sodobne motive. Tako imajo učenci priložnost, da se preizkusijo v izražanju lastnih idej (nujnost, opozicija in svoboda).

V tem obdobju se učenci torej bolj zavestno likovno izražajo. Spoznajo se s konstrukcijskim risanjem, kompozicijo risbe in perspektivnim načinom upodabljanja predmetov in prostora. Prepoznavajo občutenja in razpoloženja ob uporabi različnih likovnih materialov in pripomočkov ter različnih motivov na vseh likovnih področjih. Vsak učenec barve in oblike doživlja po svoje, oblikuje lastne zamisli in samosvoje uporablja barvo in obliko. Vsebine iz področij slikanja, risanja in kiparstva so močno povezane z vsebinami drugih predmetnih področij. Posebej so izpostavljene vsebine zgodovine in zemljepisa – umetnostna obdobja in razvoj arhitekture.

4.3.1. RISANJE

Na začetku tretjega vzgojno–izobraževalnega obdobja so učenci v razvojnem obdobju, ko težijo k iskanju lastnega in nezamenljivega mnenja in želijo pojave opazovati iz različnih zornih kotov. Poudarek je zato na perspektivnem risanju in njegovih posebnostih (iskanje skupne točke, očišča, na katero se usmerjajo in kjer se sekajo vse smeri in vsa gibanja).

V tem obdobju je torej presoja učencev izrazito subjektivna, tudi glede mode in dominantnih navad, ki so posledica vpliva družbe. Učencem risarsko izražanje pomaga pri oblikovanju lastnega stališča, zato učitelj pri učencih razvija zmožnost presojanja

pravilnosti in resničnosti, zakonitosti risanja in opazovanja teh zakonitosti na delih velikih mojstrov (Rembrandt, Dürer).

Učitelj učence spodbuja k samostojnosti pri procesu risarskega oblikovanja; učenci se naučijo samostojno narisati skico in nato risbo.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- usvojijo pojme: kompozicija: simetrična in asimetrična kompozicija, razgibana, dinamična in nerazgibana, statična kompozicija,
- spoznajo različne vrste kompozicij,
- razložijo odnos delov do celote,
- na primerih umetniških del prepoznajo različne oblike kompozicij,
- usvojijo pojem vidni prostor na ploskvi – likovni prostor,
- spoznajo načine upodobitve predmetov in prostora na ploskvi v preteklosti,
- spoznajo pojme: pomenska, barvna, geometrijska, linearna perspektiva,
- spoznajo pojme: razmerje – proporc, sorazmerje, nesorazmerje, vizirka, viziranje, konstrukcijsko risanje,
- spoznajo postopke konstrukcijskega risanja predmeta s pomočjo viziranja (določanje višine, dolžine, širine predmeta),
- spoznajo posebnosti risanja razmerij med več predmeti,
- usvojijo pojme: optična prevara, navidezna skrajšava, stojišče, očišče, obzornica – horizont, zorni kot,
- spoznajo pojme: centralna perspektiva (perspektiva z enim očiščem), dvobežiščna perspektiva (perspektiva z dvema očiščima) ter žabja in ptičja perspektiva (perspektiva s tremi očišči),
- seznanijo se z načini odmerjanja velikosti delov človeškega telesa v preteklosti in danes,
- spoznajo pojem splošno merilo ali kanon,
- spoznajo zlati rez kot skrivnost kompozicije,

- opazujejo različno delovanje svetlobe v vzdušju pokrajine,
- narišejo motiv in upoštevajo načela kompozicije,
- narišejo risbe po opazovanju ali spominu ter upoštevajo različne upodobitve prostora na ploskvi,
- narišejo predmete z upoštevanjem linearne perspektive ter narisane predmete dopolnijo s pravilnim senčenjem (svetloba in senca),
- narišejo predmete s pomočjo viziranja po pravilih konstrukcijskega risanja,
- narišejo sedečo figuro z upoštevanjem proporcev,
- bogatijo opazovalne zmožnosti ,
- ostrijo čut za ravnovesje,
- razvijajo likovno domišljijo,
- se navajajo na poglobljeno opazovanje predmetov in pojavov v okolju,
- pridobivajo zmožnost opazovanja predmetov v prostoru in risarskega izražanja s pravili,
- razvijajo občutek za razmerja pri predmetu in med več predmeti v prostoru,
- razvijajo občutek za določanje razmerij na človeškem telesu,
- razvijajo zmožnosti za razumevanje pravil prikazovanja navideznega prostora.

4.3.2. SLIKANJE

V tretjem vzgojno–izobraževalnem obdobju se učenec osamosvaja. Želi biti osebno svoboden in samostojno odkrivati svet, zato učitelj ure slikanja temu prilagaja in učencem ponudi raznolike slikarske tehnike in motive. Predstavljeni postopki izvajanja slikarskih tehnik ne dopuščajo takojšnjega občutja barv kot v prejšnjih letih. Zato je potrebno razviti posebne spretnosti za raziskovanje lastnih rešitev pri slikanju motivov. Učitelj učence usmerja predvsem v opazovanje barv v naravi in opazne pojave (zračna, barvna perspektiva). Pri tem učenci razvijajo samodisciplino in dobro koncentracijo.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- prepoznajo pojme: čiste barve, barve 1. stopnje, barve 2. stopnje, barve 3. stopnje,
- pojasnijo posebnosti bele in črne barve,
- mešajo barve in jih različno redčijo,
- razlikujejo med svetlostnim in barvnim odtenkom,
- razumejo pojme pestra, nepestra in manj pestra barva,
- naštejejo primere pestrih in nepestrih barv v okolju in naravi,
- spoznajo pojme: barvna kompozicija, ubranost, harmonija in neskladje, disharmonija,
- pojasnijo pojem kontrast,
- prepoznajo značilnosti toplo–hladnega kontrasta,
- pojasnijo učinke svetlo–temne kombinacije barv,
- spoznajo komplementarni kontrast,
- med komplementarnimi dvojicami določijo količinsko razmerje svetle in temne barve za uravnoteženost barvne kompozicije,
- spoznajo količinsko nasprotje,
- spoznajo pojem nasičenosti, kakovosti barve,
- spoznajo kakovostno nasprotje,
- na lastnih in umetniških delih prepoznavajo barvne kontraste,
- spoznajo način prikazovanja prostora na ploskvi s spreminjanjem moči barve – zračna perspektiva,
- spoznajo pojem barvne perspektive,
- spoznavajo posebnosti tonskega slikanja,
- na reprodukcijah umetniških del prepoznajo zračno in barvno perspektivo,
- naslikajo sliko z mešanjem črne, bele in sive barve,
- svetlijo in temnijo izbrano barvo in naslikajo sliko z motivom,
- naslikajo sliko z barvnimi in svetlostnimi odtenki,
- naslikajo sliko v kombinaciji pestrih in nepestrih barv,

- naslikajo kompozicijo s harmoničnimi barvami,
- naslikajo slike z uporabo enega ali več barvnih nasprotij,
- naslikajo sliko z odvzemanjem moči barve,
- naslikajo sliko po načelih barvne perspektive,
- s tonskim slikanjem prikažejo plastičnost predmetov in globino prostora,
- naslikajo sliko z načinom kolorističnega slikanja,
- črno–belo kompozicijo poskušajo spremeniti v barvno in obratno,
- pri postopnem nanašanju barv na slikarsko podlago si privzgajajo vztrajnost,
- razvijajo občutek za postopno spreminjanje barve z barvo,
- ostrijo čut za določanje svetlosti barve,
- razvijajo občutljivost za barvno moč,
- navajajo se na samostojnost pri kombiniranju barv,
- z mešanjem barv razvijajo občutljivost za skladnost barvnih tonov,
- razvijajo smisel za barvne kombinacije,
- razvijajo senzibilnost za barvne kvalitete,
- privzgajajo doslednost pri izvajanju slikarske tehnike,
- navajajo se na samostojno izvedbo likovne naloge,
- bogatijo svoje opazovalne zmožnosti,
- razvijajo občutljivost za barvne kvalitete,
- ostrijo občutek za postopno spreminjanje moči posameznih barv,
- krepijo občutljivost za barvne odnose,
- razvijajo zmožnost za razumevanje različnih načinov prikazovanja prostora z barvo na ploskvi,
- ostrijo zmožnost doslednega opazovanja predmetov in pojavov v naravi in okolju,
- razvijajo samozaupanje pri samostojnem oblikovanju kompozicije,
- spoznajo delo slikarja in njegovo notranjo pripravo na slikanje,
- spoznavajo dela slovenskih in tujih umetnikov, prepoznavajo načine slikanja v določenem obdobju.

4.3.3. KIPARSTVO

Učenci pri kiparskem oblikovanju utrjujejo že usvojene kiparske pojme in jih nadgrajujejo z zahtevnejšimi. Tudi v okviru zahtevnejših kiparskih tehnik učenci še poglobljajo občutek za trodimenzionalnost oblik in pri risanju različnih motivov iščejo svoj osebni izraz (stil). Vsebine iz kiparskega oblikovanja se močno povezujejo z vsebinami rokodelstva, kjer učenci krepijo razumevanje konveksnih in konkavnih površin ter oblikujejo uporabne predmete.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- razlikujejo med obhodnim kipom in reliefom,
- prepoznajo značilnosti reliefov: nizek, visok, ugrenjen,
- pojasnijo pojem negativ in pozitiv (odlitek) reliefa,
- spoznajo pojme: portret, doprsni kip, celi kip,
- spoznajo različne postopke za izvedbo kiparskih tehnik iz mehkih materialov,
- usvojijo pojme: samostojni in arhitekturni kip, portalni kip, mali in veliki (monumentalni) kip, figuralni in nefiguralni kip,
- razlikujejo pojma votla in polna plastika,
- spoznajo keramiko kot votlo plastiko,
- spoznajo ljudsko keramiko – lončarstvo kot umetno obrt,
- spoznajo pojme uporabna umetnost, umetna obrt in industrijsko oblikovanje,
- prepoznajo estetsko vrednost uporabnih izdelkov (kič),
- izdelajo reliefe – maske iz različnih materialov,
- izoblikujejo figuro z različnimi oblikami, površinami, proporci, gestami in gibanjem,
- izoblikujejo skupinsko figuralno kompozicijo,
- izoblikujejo votlo plastiko,
- razvijajo samostojnost v izražanju lastnih idej,
- krepijo čut za likovno (estetsko) obliko,

- spoznavajo slovensko kulturno dediščino,
- spoznavajo dela slovenskih in tujih umetnikov – kiparjev.

4.3.4. PROSTORSKO OBLIKOVANJE

V zadnjem vzgojno–izobraževalnem obdobju učenci likovne probleme rešujejo bolj zavestno in namerno. Prostorske pojme zunanji prostor, notranji prostor, zaprti, polodprti in polzaprti prostor lažje utrdijo. V tem času učenci uprizorijo vsaj eno gledališko igro. Pri tem se seznanijo z vsemi segmenti gledališča, od igranja, režiranja, kostumografije in scenografije. Učenci pri tem nadgradijo pojem scenski prostor in spoznajo delo scenografa. Prostorsko oblikovanje je tako tesno povezano z drugimi predmetnimi področji (slovenski jezik, zgodovina, geografija, rokodelstvo ...).

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- spoznajo namen notranjega prostora,
- se seznanijo s sestavnimi deli prostora in oblikami zaprtega prostora,
- spoznajo polzaprti in polodprti prostor,
- pojasnijo značilnosti tipov naselij,
- ugotavljajo namembnost zgradb v šolskem okolju in analizirajo ureditev okolja, funkcionalnost in estetskost,
- oblikujejo sceno za gledališko igro,
- spoznajo poklice, povezane z oblikovanjem prostora,
- razvijajo pravilen odnos do zaščite slovenske kulturne dediščine.

4.3.5. GRAFIČNO OBLIKOVANJE

Ob pripravi gledališke igre se učenci pri likovni vzgoji spoznajo tudi s posebnostmi grafičnega oblikovanja. Tako učenci samostojno, po lastni zamisli, oblikujejo celotno podobo sporočil za javnost. Izdelajo plakat in vabila za gledališko igro z odtiskovanjem. Ob tem spoznajo proces grafičnega oblikovanja in posebnosti grafičnega lista. Učitelj lahko izbere tudi kakšno drugačno pot za spoznavanje teh vsebin.

OPERATIVNI CILJI

Učenci:

- spoznajo pojme: tiskanje (ročni in strojni tisk), tiskarski pripomočki, grafični material in orodje, osnutek, matrica, grafični list, naklada, označitev grafičnega lista,
- spoznajo pojme: originalna grafika, unikat, industrijska in umetniška grafika, grafične tehnike (linorez, lesorez, suha igla, monotipija),
- spoznajo pojme: grafična dejavnost, umetniški grafik in grafični oblikovalec, vrste tiskov (enobarvni in barvni), mala grafika, ex libris,
- spoznajo pojem vizualne komunikacije,
- spoznajo namen plakata,
- naštejejo osnovne zakonitosti oblikovanja plakata,
- spoznajo pomen pisnega in likovnega dela sporočila,
- ločijo vrste plakatov glede na vsebino,
- samostojno izdelajo plakat,
- samostojno oblikujejo vabila.

Vrednotenje izdelkov

Po vsaki končani likovni nalogi se vsi izdelki razstavijo. Učenci ob ogledu likovnih izdelkov razložijo svoje delo v okviru rešitve likovne naloge ali analizirajo izbrano likovno delo vrstnika, ki jih je pritegnilo. Pri podajanju mnenj utrjujejo spoznane likovne pojme. Učitelj vodi vrednotenje in usmerja učence v kritično podajanje lastnih mnenj ter poudari napredek učenca.

Temeljni in minimalni standardi znanj

Likovne pojme učenci usvojijo predvsem ob neposrednem likovnem izražanju tako, da jih opišejo. Ti pojmi predstavljajo minimalne in hkrati tudi temeljne standarde znanja. Pri usvajanju likovnih pojmov je poudarek na poglobljanju njihove vsebine.

Medpredmetne povezave

Vsebine predmeta likovna vzgoja so tesno povezane z vsebinami ostalih predmetnih področij, saj se s tem ustvarja ravnovesje med čustvenim in razumskim svetom. Likovna naloga je zastavljena tako, da prevladuje doživljajski vidik ob rokovanju z različnimi materiali in orodji in usvajanju likovnih pojmov.

Možne povezave: zgodovina, geografija, slovenščina, matematika, biologija, fizika, kemija, glasbena vzgoja, športna vzgoja, lesorestvo in ročna dela.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

MATEMATIKA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	279
2. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH	283
2.1. PRVO TRILETJE.....	283
2.2. DRUGO TRILETJE.....	295
2.3. TRETJE TRILETJE	309
3. TEMELJNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH	320
3.1. PRVO TRILETJE.....	320
3.2. DRUGO TRILETJE.....	323
3.3. TRETJE TRILETJE	327
4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH	333
4.1. PRVO TRILETJE	333
4.2. DRUGO TRILETJE	334
4.3. TRETJE TRILETJE.....	335
5. LITERATURA, KI JO PRIPOROČAMO UČITELJEM:	337
	278

1. OPREDELITEV PREDMETA

Prvi učitelj matematike na waldorfski šoli v Stuttgartu H. von Baravalle je v svoji knjigi *Mathematic Teaching and the Waldorf School Plan* zapisal: *»Matematika je na waldorfski šoli razdeljena v tri obdobja. Prvo obdobje, ki zajema prvi dve triletji, razvija matematiko kot dejavnost, ki je tesno povezana z življenjskim procesom otroka in ga vodi iz notranjega proti zunanjemu. V drugem obdobju, ki zajema tretje triletje, je glavni poudarek na praktičnem delu. Od desetega razreda dalje pa jo označuje prehod k racionalnemu vidiku«.*

Prvo obdobje

Odgovoriti moramo na dve vprašanji:

1. Kako se lotiti prvih matematičnih konceptov?
2. Katere so psihološke podlage, na katerih naj gradimo?

O prvem vprašanju lahko rečemo naslednje: pazljiv pregled nam pokaže, da je poučevanje aritmetičnih in geometrijskih konceptov povezano s stanjem zavesti in delovanjem otrokovega gibalnega organizma. Štetje je notranje gibanje, s katerim lahko opazujemo zunanje gibanje. Ernst Schubert imenuje to čutna vsebina matematičnega poučevanja. Rezultati Piagetovih raziskav o razvoju otrokove inteligence tudi opozarjajo na to: pri t. i. konkretnih obdobjih operacij (pri 12 ali 13 let starih otrocih) se to še vedno izraža z gibi, ko hočejo otroci povezati eno stvar z drugo. Ti gibi so povezani s fizičnimi predmeti, od katerih se otroci osvobajajo šele v tem obdobju.

To vodi k drugemu vprašanju: Če se matematični koncepti razvijejo v statični, konkretni fazi, naš namen ne sme biti posploševanje in abstrahiranje, temveč ustvarjanje konkretnih razmer in to, da smo pozorni na posameznosti. To določa način poučevanja, pri katerem, če je le

mogoče, otroka ne soočamo z abstraktno–logičnimi strukturami, temveč vse njegove zmogljivosti raje prestavimo v matematične izkušnje. Zdaj se lahko osredotočimo na risanje form, kjer se zavest, ki je potrebna za rabo matematike, razvije in vadi. Ta fizična izkušnja je osnova in predpostavka za zdravo potopitev v »formalno obdobje operacij« (Piaget). Pravilo »iz roke skozi srce v glavo« – gre za omenjeno t. i. celostno sposobnost za izkušnjo – omogoča otrokom, da prenesejo svoje sposobnosti v igro. »Očitno je, da najboljša vprašanja o konceptih in razlagah postavljajo otroci, ki pri tem ne uporabljajo t. i. hitre intelektualnosti, ampak sposobnost za vključevanje čustev, kar omogoča jasnost, ki vodi v razmišljanje,« je dejal Ulin B.

K temu konkretnemu pristopu v matematiki na osnovnošolski ravni moramo dodati še nekaj, kar ni odvisno od elementa gibanja. To je kvaliteta, ki bi jo lahko poimenovali istovetenje s posameznim številom.

Ker je pri tem poudarjen kvantitativnem pristop do števila, ki je rezultat kratkega premora v gibanju ali pa je celo zasnovano na gibanju samem, moramo naš uvod zasnovati poleg kvantitativnih še na kvalitativnih konceptih. Te kvalitete je možno vključiti, ko proučujemo primere, pri katerih je dano število možno opaziti v svetu, kot na primer število pet pri listih vrtnice. Pri tem uporabimo otrokovo željo po spraševanju, kaj je za svetom in človekovimi stvaritvami, kaj je v ozadju fenomenov. Nuklearni znanstvenik W. Heitler je govoril o tem na predavanju: *»Pozornost nekoga usmerjamo k kvalitativnim fenomenom, k značilnostim, ki so povezane s celovitostjo opazovanih predmetov.«* Steiner je priporočal, da to vzamemo za začetno točko v uvodu pri konceptu števil: *»Postopoma smo prišli v toku civilizacije do točke, kjer lahko s števili ravnamo na sintetičen način. Imamo eno, drugo, tretjo enoto in se borimo, medtem ko štejemo na način seštevanja z dodajanjem enega števila k drugemu, tako da pri seštevanju eno število stoji ob drugem. Lahko smo prepričani, da otroci ne prinašajo notranjega razumevanja o tem. Preprosta človeška bitja niso razvila tovrstnega štetja, temveč se je le-to začelo z enoto. Dve ni bila zunaj, kot ponovitev enote, ampak je bila v tej enoti. Iz ena je nastala dve, ki je vsebovana v ena. Ko so slednjo delili, je nastala tri*

in ta je vsebovana v ena. Če napišemo številko ena in jo prevedemo v moderni jezik, se ne moremo ločiti od nje, če hočemo do dve. Iz notranje organske slike se je dve pojavila iz enote in ta številka je bila vsebovana v ena, tako kot tri itn. Enota je obsegala vse in števila so bila organski deli celote.»

Ta »realni« način obravnavanja števil je podlaga za pisanje števil, za simbole. Pri tem ne gre za neko sliko, kot naj bi jo uporabljali pri uvajanju črk, temveč so to slike o kvalitetah števil. Slika pripada bitju števila, ne pa zunanji simbolični formi. Gre za nadaljevanje t.i. kvalitativno usmerjenega poučevanja. Zlasti danes, ko se soočamo z rezultati kvantitativnega pogleda na svet, ki se kaže v ekoloških katastrofah in uničenju, je vedno bolj pomembno, da začnemo tako poučevati matematiko.

Ko učitelj poučuje o konkretnih kvalitetah števil in obravnava lastnosti gibanja pri štetju in računanju, učenci razvijejo vrsto inteligence, ki išče in najde pot v realnost.

To vodi v **drugo obdobje** poučevanja matematike, k praktični uporabi računanja.

Če so se učenci z računanjem v prvem obdobju dovolj natančno seznanili, potem tudi uporabno računanje dobi kakovostno barvitost. Sile inteligence, ki se uporabljajo pri poslovnih matematiki, odstotki in obresti niso »vrednostno svobodni«, temveč lahko vsebujejo uravnoteženo testiranje in presojanje. Pomen tega, kar je premišljeno, je treba razložiti na jasn način. Poudariti moramo Steinerjevo misel, da se morajo pri urah matematike upoštevati tudi elementi računovodstva. Da bi spoznali splošno idejo, ki je v ozadju, se moramo vprašati, katere sposobnosti bi se lahko pri računovodstvu razvile. S temi sredstvi se lahko npr. poudari moralno ravnanje pri trgovanju.

Omenjene teme nas lahko privedejo k drugim vzgojnim ciljem: notranja mobilnost npr. vodi k sposobnosti imaginacije pri reševanju matematičnih problemov.

Skozi izkušnjo kvalitete števil otroci doživijo zaupanje in varnost: število, svet in človeško bitje pripadajo drug drugemu.

Učenci lahko izkusijo varnost, ko pravilno rešijo problem, in tako postanejo bolj samostojni. *»Zato je matematika dejavnost, ki omogoči otrokom, da se osvobodijo avtoritete, čeprav so sprva odvisni od učiteljeve pomoči,«* je dejal Ulin B.

Pri učenju matematike ne gre podcenjevati temeljnega znanja – računanja, ki se ga učenci le stežka dobro naučijo brez redne vadbe. Slednja je tudi odlično sredstvo za utrjevanje volje otrok.

Tretje obdobje zajema poučevanje od 10. do 13. razreda, torej v srednji šoli.

Geometrijsko risanje z geometrijskim orodjem začne učitelj poučevati v 5. in 6. razredu, in sicer ločeno v glavnih urah. Eden temeljnih namenov pri poučevanju geometrije je, da učenci razvijajo sposobnost vizualizacije prostora.

Ker učenci rišejo forme že od prvega razreda, jim nadzorovana varnost vodenega gibanja in vrednotenje razmerja ter povezav, kar vadijo pri prostoročni geometriji, običajno ne povzroča težav. Poučevanje otrok poteka glede na starost in v povezavi z drugimi predmeti, kar ustvarja sposobnosti znanja raznih tehnik ter veščin, in sicer:

- učenec se mora postopoma naučiti, da odkrije, mentalno usvoji in aplicira geometrijske lastnosti in praktične rešitve pri risanju;
- risanje z geometrijskim orodjem bi moralo voditi k jasnim in natančnim konstrukcijam;
- z veseljem do risanja, ki je samostojno in kreativno delo, naj bi učenci razvili potrpežljivost, skrb in natančnost.

2. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH

2.1. PRVO TRILETJE

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
1.razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Oblikovanje številskih predstav in pojmov	Štetje	Rajalne igre v krogu, pri katerih štejemo. Izštevanke: En kovač konja kuje,... Ritmično štetje naprej in nazaj s korakanjem, ploskanjem, počepanjem... do sto. Ploskanje ali drugo dogovorjeno znamenje, ki nadomešča vse večkratnike izbranega števila...	Slovenščina, glasbena vzgoja, spoznavanje okolja.
	Preštevanje Pojmi: več, manj, enako.	Igre, v katerih preštevamo kamenčke in drug konkreten material. Ugotavljanje, v katerem kupčku je manj, več ali je enako. Pesmice. Deljenje vseh kamenčkov iz škatle v skupine po 2, 3, 4, ...	Slovenščina, glasbena vzgoja, spoznavanje okolja.
Računske operacije	Računanje s konkretnim materialom.	Npr.: šest kamenčkov prikaže v dveh skupinah v vseh možnostih. Stanje opiše: šest je ena plus pet, je dva plus štiri, šest je tudi osem minus dva, šest je tudi dva krat tri, šest je dvanajst deljeno z dva,...	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
1.razred			
Računske operacije	Kvaliteta števil.	Ena je enost, je največje število. Je kakor velika palica. Kaj vse je eno? Eno je naše sonce, je mama, sem jaz. Iz ene palice lahko dobimo dve ali tri.... Kaj vse je v dvoje, troje,...?	
	Rimske številke.	Rimske številke kot prvi zapis števil. Vsaka številka dobi risbico, ki pojasnjuje njeno kvaliteto (pet: dlan s prsti, cvetni listi narcise).	Likovna vzgoja, spoznavanje okolja.
	Zapis računov z rimskimi številkami.	Račune lahko povezujemo z zgodbo, ki je narisana ob računu.	Likovna vzgoja.
	Ustno računanje vseh štirih računskih operacij v obsegu do dvajset.	Ustno računanje spremlja zgodba o konkretnih materialih.	Spoznavanje okolja, slovenščina.
	Arabske številke. Zapisovanje števil do sto.	Prepoznavanje številke v sliki, ki številko prikazuje. (dva v labodu,..). Zapisovanje števil do sto. Zapisovanje računov z arabskimi številkami, ki jih otrok zna rešiti na	Likovna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
1.razred			
		pamet. Vaja računanja vseh štirih računskih operacij z in. .brez zapisa v obsegu do 20, nekateri do 100.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Prostorčno risanje	Risanje črt.	Prostorčno risanje krivih in ravnih črt, sklenjenih in nesklenjenih črt.	Likovna vzgoja.
Geometrijske oblike	Oblike: trikotna, kvadratna, petkotna, šestkotna, osemkotna, okrogla. Pojmi: večji ,manjši, enak.	Sestavljanje enako dolgih palic, polaganje vrvice. Poimenovanje nastale oblike: to je trikotnik, krog,... Primerjanje velikost posameznih nastalih oblik. Prostorčno risanje imenovanih oblik.	Likovna vzgoja, evritmija.
	Simetrija	Risanje preprostih simetričnih slik (s pomočjo posnemanja), ki nastanejo pri prerisovanju nesklenjene ali sklenjene črte poljubne oblike preko navpične osi.	Likovna vzgoja, evritmija.
Merjenje	Merjenje	Merjenje dolžin in širin predmetov v okolici s pomočjo delov telesa.	Spoznavanje okolja, ročna dela, športna vzgoja.

Specialno didaktična priporočila in dejavnosti:

Povsod na svetu najdemo geometrijske like: šesterokotnik v satovju, mnogokotnik v kristalih, spiralo v polžji hišici, zlati rez v razmerjih človekove postave,... Odkrivanje geometrijskih zakonitosti v vesolju in umetnosti lahko pomeni največje doživetje sreče.

Rudolf Steiner priporoča, naj bi otroke z geometrijo zaposlili veliko prej, preden znajo uporabljati ravnilo in šestilo. Svetuje celo, naj bi prvo šolsko uro začeli z ravno in krivo črto. Učitelj pripoveduje otrokom o njihovih rokah in kako zna človek delati z njimi. Potem pokliče drugega za drugim k tabli, vsak nariše s kredo najprej ravno črto, nato pa še krivo črto. Vendar ni treba, da geometrija ostane samo v rokah. Prodre lahko do nog, otroci gredo na dvorišče in tekajo v krogih, spiralah, potem pa se vrnejo v razred in to narišejo v svoje zvezke.

Otrok je pri starosti 6–7 let imaginativen in aktiven. Njegovo razumevanje moramo doseči z domišljijo, slikovitim poukom z ene strani in z aktivnostjo, ki mu je najbolj všeč, z ritmično aktivnostjo z druge strani. Imaginacija prebudi njegove procese mišljenja, ritmična aktivnost pa krepi njegov spomin.

Glavna ura naj nagovarja troje: **imaginacijo, razumevanje in voljo**. Vrstni red dogodkov se lahko začne z ritmičnim delom in konča z vizualnim. Vmes je drama, kjer otroci popolnoma občutijo vsebino zaigranega. Tako kot se oblikuje glavna ura v povezavi z bitjem otroka, se tudi učni načrt prvih treh razredov razvija skladno z otrokom. V prvih treh letih učitelj vedno bolj poudarja mentalno delo, skladno z znaki, da je otrok sposoben doživeti aktivne elemente v številih. Seveda aktivno in ritmično delo ni pozabljeno.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
2. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Naravna števila	Ponovitev snovi 1. razreda	Reševanje nalog z vsemi štirimi računskimi operacijami: na pamet in z zapisovanjem, z rimskimi in arabskimi številkami, v obsegu do 20 in nato do 100.	Slovenščina.
Računske operacije	Poštevanke števila 2, 3, 5 in 10, nato še števil 4, 6, 7, 8, kasneje števil 7, 9, 11, 12	Ritmično, s pomočjo gibanja vsega telesa, učenje poštevance števil 2, 3, 5, 10, nato 4, 6, 8, nato 7, 9, 11 in 12, naprej in nazaj. Učenje poštevance na pamet v obe smeri: $12 = 3 \times 4$, $12 = 2 \times 6$, $12 = 1 \times 12$ ter $3 \times 4 = 12$, $2 \times 6 = 12$, $1 \times 12 = 12$. Risanje poštevance kot pravih večkotnikov v krogu, tudi na okroglem kosu lesa s pomočjo žebličkov in vrvic.	Športna vzgoja, likovna vzgoja, slovenščina.
	Zaporedja: predhodnik, naslednik	Poljubna zaporedja števil in iskanje zakonitosti, po kateri se števila vrstijo. Npr. 2, 5, 8, 11, 14...- prištej tri.	Spoznavanje okolja.
	Soda in liha števila	Razlikovanje sodih in lihih števil.	Igre.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
2. razred			
	Desetiške enote: enice desetice stotice	Štetje števila do 100: ne vsa po vrsti, ampak npr. od 65 do 71. Zapisovanje števil do 100. Zapisovanje števil kot enice, desetice, stotice.	
	Seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje v množici naravnih števil do 100	Računanje do 100 z vsemi štirimi računskimi operacijami (prehod preko desetice): s pomočjo konkretnega materiala in na pamet, s pomočjo besedilnih nalog.	
	Lastnosti operacij	Na konkretnem nivoju uporaba zakonov o zamenjavi in združevanju.	
Racionalna števila	Deli celot	Računanje polovice, četrtnine od ...	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Orientacija	Orientacija v prostoru	Spoznavanje strani neba in kako se v naravi orientiramo. Risanje vetrovnice in zapis smeri neba.	Likovna vzgoja, spoznavanje okolja, evritmija, športna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
2. razred			
Transformacije	Simetrija	Risanje zrcalne slike preko navpične osi. Risanje zrcalne slike preko vodoravne osi.	Likovna vzgoja, evritmija.
Geometrijske oblike	Geometrijske oblike: liki	Prostorčno risanje simetričnih večkotnikov: petkotnik, šestkotnik, petkraka zvezda, elipsa ...	Likovna vzgoja, evritmija.
Merjenje	Merjenje z nestandardno enoto	Merjenje dolžin in širin predmetov v okolici s pomočjo delov telesa.	Ročna dela, spoznavanje okolja, športna vzgoja.

Specialno didaktična priporočila in dejavnosti:

Pri matematiki v nižjih razredih praviloma izhajamo iz nekega doživljanja, iz praktične dejavnosti, ki nagovarja naše čutenje.

"V vsaki novi situaciji je na levi moj cilj, pred menoj je situacija, na desni pa je tisto, kar moram narediti. Vsaka situacija v življenju je taka. Kjerkoli se nahajam, moram sprejeti stanje, nato uvidim, kaj je potrebno spremembe." (Jarman, Ljubljana, 1995).

To lahko primerjamo z dejavnostjo **čutenja**, nato pride **mišljenje**, **volja** pa pomaga pri izvedbi. To so tri dejavnosti duše, prisotne pri računanju.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
3. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Naravna števila	Ponovitev snovi	Štetje do sto, desetiške enote, ustno računanje do sto. Reševanje besedilnih nalog.	Slovenščina.
	Naravna števila do 1000.	Štetje, zapisovanje in branje števil do 1000 (večino na konkretnem nivoju). Desetiško zapisovanje števila. Urejanje števil po velikosti.	Likovna vzgoja.
Računske operacije	Pisno seštevanje in odštevanje	Seštevanje dvomestnih števil brez in s prehodom s pomočjo hišice desetiških enot. Pisno odštevanje brez prehoda. Menjava, kot pri denarju, ki je potrebna, da lahko odštejejo večje enice od manjših. Postopek nadaljujemo še s trimestnimi števili. Hkrati redno ponavljanje hitrega ustnega računanje.	Likovna vzgoja.
	Lastnosti operacij	Uporaba računskih zakonov pri seštevanju in množenju (komutativnost in asociativnost).	
	Množenje in deljenje	Utrjevanje poštevanka in količnikov. Spoznavanje vloge 0 in 1 pri množenju in deljenju.	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
3. razred			
Številski izrazi	Vrstni red računskih operacij	Računanje številskih izrazov brez oklepajev: $5 + 3 \times 4$, z upoštevanjem vrstnega reda računskih operacij.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Merjenje	Prastare merske enote Desetiški merski sistem Merjenje dolžin: m, dm, cm, mm, km	<p>Spoznavanje starinskih merskih enot: čevelj, palec, komolec, seženj. Reševanje problemov, ki so nastajali: enotni merski sistem, meter. (Kaj je prameter?)</p> <p>Približek pokažejo z razprtimi rokami .</p> <p>Samostojna izdelava merilne aalipalice, ki je dolga 1 m, umerjanje.</p> <p>Merjenje v razredu in zunaj razreda. Spoznavanje desetiških merskih enot: deseti del metra (desetina) je decimeter, desetina dm je centimeter, desetina cm je milimeter. Približek: višina dlani, višina prsta, debelina nohta. Kilometer. Merjenje km v naravi z 10 m dolgimi trakovi. Krajši zapisi imen.</p> <p>Stopničasti prikaz, prikaz v razpredelnici, kot v hišici desetiških</p>	<p>Spoznavanje okolja, športna vzgoja, likovna vzgoja.</p>

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
3. razred			
		enot. Zapisovanje meritev. Računanje z merskimi enotami, reševanje besedilnih nalog.	
	Merjenje prostornin	Merjenja količine tekočine v posodah. Osnovna enota: l, dl, cl, ml, večji hl. Spoznavanje pretvornikov. Prikazovanje s stopničastim prikazom, prikazom s hišico. Računanje z merskimi enotami, reševanje preprostih besedilnih nalog.	Likovna vzgoja.
	Merjenje mase	Tehtanje in spoznavanje uteži. Spoznavanje mer za maso: kg, dag, g, t. Spoznavanje pretvornikov, prikaz v hišici enot in stopničasti prikaz. Računanje z merskimi enotami, reševanje praktičnih nalog: cena in masa.	Likovna vzgoja.
	Merjenje časa	Spoznavanje merskih enot: ura, minuta, sekunda, dan, teden, mesec, leto, desetletje, stoletje, tisočletje. Spoznavanje pretvornikov med	Spoznavanje okolja, športna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
3. razred			
		posameznimi enotami.	
	Računanje z denarjem	Igranje trgovine: nakup in prodaja. Prepoznavanje denarnih vrednosti. Menjava denarja v manjše vrednosti. Menjava denarja v večje vrednosti. Plačilo s točno vrednostjo, vračilo ostanka. Računanje z denarjem.	
Transformacije	Simetrija	Prostoročno risanje zrcalnih slik čez navpično in vodoravno os hkrati. Zrcaljenje na točki.	Evritmija, likovna vzgoja.
	Geometrijske oblike: liki (večkotniki)	Prostoročno risanje osno in središčno somernih likov, ki jih ne poimenujejo: trapez, deltoid, romb. Risanje izbočenih in vbočenih likov. Risanje zvezd.	Evritmija, likovna vzgoja.

Specialno didaktična priporočila in dejavnosti:

Deveto leto je leto, ko začne rasti otrokovo zanimanje za zunanji svet. V tem obdobju učimo otroke merjenja. Pri merah gre za to, da jih izpeljemo iz človeka (predvsem dolžinske mere). Otroci morajo doživeti tudi to, da imajo različne palce, dlani, čevlje, korake,...

Stare mere (ki so bile v uporabi v starih časih) so veliko bolj zanimive kot abstraktni decimalni sistem. Nekatere je še vedno pametno uporabiti, vendar je koristno poznati tudi tiste, ki so zatonile.

Bil je čas, ko so se skušali znebiti števil sedem in dvanajst in uvesti decimalni sistem za merjenje časa (v Napoleonovem času), vendar Francozi niso hoteli delati 9 dni in imeti le en dan počitka.

Učitelj naj govori o času: danes, včeraj, jutri, tega jutra, lansko leto, naslednje leto, letni čas, starost, rojstni dan, ura, minuta, sekunda, odčitavanje ure.

Primer: otroci naj štejejo do 60, da dobijo občutek, koliko časa traja minuta. Nato naj mirno sedijo in ko mislijo, da je pretekla minuta, naj vzdignejo roko. Z drugimi besedami, otroci naj izkusijo čas.

Govorimo tudi o imenih dnevov in mesecev, v splošnem povemo, da so časovne enote povezane z gibanjem Zemlje in Sonca, toda natančna znanstvena razlaga sledi kasneje.

Primer: v povezavi z dolžino izmerijo otroci npr. dolžino razreda s koraki, okna in vrata pa z dlanmi in ravnilom.

Ko dvigamo in prenašamo predmete, govorimo o masi.

Za mere prostornine lahko uporabimo npr. nekaj steklenic in različne kozarce. Prav tako poudarimo tankerje in cisterne, ki prevažajo tekočino.

Otroci že poznajo denarni sistem, toda denar predstavimo kot menjalno sredstvo, podamo tudi nekaj zgodovine denarja: včasih so dolgove vrezovali v kratke lesene palice. Po nakupu so palice razdelili na dva dela, kupec je dobil en del, prodajalec pa drugega.

2.2. DRUGO TRILETJE

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Naravna števila in računске operacije	Ponovitev	Ponovitev pisnega seštevanja in odštevanja števil do 1000. Ponovitev ustnega računanja vseh štirih računskih operacij v obsegu do 1000. Ponovitev poštevanka.	
	Velika števila: do milijon	Tako lahko npr. s pomočjo hišice desetiških enot spoznajo števila, večja od tisoč. Primerjajo velikosti: kako dolga bi bila polica z 10.000 knjigami, kako dolga bi bila vrsta milijon mravelj, kako daleč bi se vlekla vrsta 100.000 ljudi, ki bi jih postavili tesno skupaj? Štetje nekaterih odsekov števil. Zapisovanje števil s številkami in branje le-teh. Zapisovanje števil z besedami in nato s številko in obratno.	Spoznavanje okolja.
Računske operacije	Pisno množenje in	Pisno množenje dvomestnih števil z enomestnimi. Pisno deljenje dvomestnih števil z	Slovenščina.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
	deljenje	<p>enomestnim.</p> <p>Preverjanje pravilnosti izračuna z nasprotno računsko operacijo.</p> <p>Računanje s trimestnimi in štirimestnimi števili.</p> <p>Reševanje besedilnih nalog.</p>	
	<p>Praštevilna in sestavljena števila.</p> <p>Produkt prafaktorjev.</p>	<p>Števila, ki so deljiva le z ena in sama s seboj, imenujemo praštevilna. Ostala števila so sestavljena števila. Število ena ni ne sestavljeno in ne praštevilo.</p> <p>Iskanje vseh praštevil v obsegu do 100 s pomočjo Eratostenovega rešeta.</p> <p>Vsako sestavljeno število se da zapisati kot produkt samih praštevil. Tedaj rečemo tem faktorjem prafaktorji.</p> <p>Npr. $24 = 2 \times 2 \times 2 \times 3$; $15 = 3 \times 5$; $16 = 2 \times 2 \times 2 \times 2$</p>	
	<p>Večkratniki in delitelji danega števila.</p> <p>Najmanjši skupni</p>	<p>Iskanje najmanjših skupnih večkratnikov in največjih skupnih deliteljev: vsakemu številu lahko sestavimo poštevanko. Rečemo, da zapišemo večkratnike danega števila. Dve števili imata nek</p>	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
	večkratnik, največji skupni delitelj števil.	najmanjši skupni večkratnik, kjer se obe poštevanki prvič srečata. Vsako sestavljeno število je deljivo še s kakšnim številom. Če zapišemo vsa ta števila, dobimo množico deliteljev danega števila. Dve števili imata največji skupni delitelj, ki deli obe.	
	Bogata, revna, popolna števila	Če seštejemo vsa števila iz množice deliteljev nekega števila, razen število samo, dobimo rezultat, ki je večji, manjši ali enak kot število samo. Po tem imenujemo števila bogata, revna in popolna . Npr. število 360 ima vsoto deliteljev 810, je torej zelo bogato, (kar so vedeli že stari Egipčani in so dali letu 360 delovnih dni in pet ali šest dni praznikov), število 28 ima vsoto deliteljev 28, je torej popolno število, število 15 ima vsoto deliteljev 9, torej je revno.	Likovna vzgoja.
	Lastnosti operacij	Na konkretnih primerih uporaba komutativnosti in asociativnosti seštevanja in množenja. Razumevanje vloge števil 0 in 1 pri	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
		računskih operacijah.	
Racionalna števila	Ulomki Računanje z ulomki	<p>Celoto delimo na dele.</p> <p>Učenci režejo torto, palačinke, papirnate kroge, trakove.</p> <p>Poimenujejo dele:</p> <p>uporabijo imena števec, imenovalec, ulomkova črta.</p> <p>Povedo, kdaj sta dva ulomka enaka.</p> <p>Razširjajo in krajšajo ulomek.</p> <p>Presojajo o odnosu večji, manjši.</p> <p>Na konkretnih primerih (celih številih) iščejo polovico, četrtno, dve tretjini od... Nato iščejo polovico od polovice, četrtno od polovice, dve tretjini od polovice...</p> <p>Množijo ulomek s celoto.</p> <p>Delijo celoto z ulomkom, s krogi, kaj pomeni $5 : 1/2$.</p> <p>Nato delijo polovico s polovico, polovico s četrtno...</p> <p>Naredijo sklep o pravilu za množenje in deljenje ulomkov.</p> <p>Seštevajo ulomke z enakimi imenovalci, ulomke s celotami, ulomke z različnimi imenovalci.</p> <p>Odštevajo ulomke z enakimi</p>	Likovna vzgoja, evritmija.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
		<p>imenovalci. Ko odštevajo ulomek od celote, morajo celoto menjati. Odštevajo ulomke z različnimi imenovalci.</p> <p>Rešujejo preproste besedilne naloge.</p>	
	Decimalni ulomki	<p>Pozornost posvetijo ulomkom, ki imajo v imenovalcu desetiške enote. Z razmislekom poiščejo, kateri ulomki se dajo razširiti na imenovalec, ki je desetiška enota. Računajo z desetiškimi ulomki.</p>	
	Decimalne številke kot posebna oblika zapisa decimalnih ulomkov.	<p>Uvedejo drugo obliko zapisa desetiških ulomkov: decimalna številka.</p> <p>Naredijo hišico desetiških enot in pokažejo mesto decimalne vejice. Uporaba obeh zapisov in vaja prehajanja iz enega zapisa v drugega.</p> <p>Na pamet se naučijo določene prehode: $1/2=0,5$; $3/4 =0,75$; $3/5 = 0,6$.</p> <p>Računske operacije z decimalnimi številkami.</p> <p>Pri množenju in deljenju je množitelj</p>	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
		in delitelj naravno število. Besedilne naloge.	
	Decimalna števila in merski sistem	Ponovijo enote za merjenje dolžine. Problem: koliki del enega metra je en decimeter? Zapišejo z desetiškim ulomkom in nato z decimalno številko. Ponovijo še enote za merjenje prostornine in mase ter pri obeh uporabljajo decimalni zapis pri pretvarjanju iz nižjih enot v višje. Pomagajo si s hišico desetiških enot.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Prostorčno risanje	Prostorčno risanje kroga in delov kroga	Vaja v prostorčnem risanju najpopolnejšega kroga. Delitev kroga na 5, 12, 16, 20 delov: s poskušanjem, po občutku in presoji o enakih velikostih delov. S pomočjo delitve risanje pravilnih večkotnikov ali zvezde.	Likovna vzgoja, evritmija.
Transformacija	Simetrični in asimetrični liki: geometrijsko in umetniško preoblikovanje	Za osnovo poljuben simetričen lik, nato risanje več risb z isto osnovo, ki ji najprej spremenijo po eno lastnost, nato po dve... Opazovanje nastale risbe in	Likovna vzgoja, evritmija.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
4. razred			
		pogovor o rezultatih.	
Merjenje	Pretvarjanje mnogoimenske količine v enoimenske in obratno.	Pretvarjanje mer, primerjanje količin in računanje s količinami.	

Specialno didaktična priporočila in dejavnosti

V tej starosti se celostnost sveta v otrokovem doživljanju začne podirati na posamezne dele. Matematika v tem obdobju obsega ulomke. Razložiti moramo terminologijo. ULOMEK pomeni LOMITI, in vse, kar je polomljeno, je v delih. Če se ukvarjamo z ulomki, imamo opravka z deli celote.

Jasno je, da je postopek razlaganja podoben kot postopek vpeljave števil, ki izhajajo iz celote. Še vedno smo v polju realnih predmetov. Če npr. prerežemo jabolko, imamo dve polovici. Če vsako polovico prerežemo na pol, dobimo polovico polovice oziroma četrtno celote. Ampak jabolko lahko prerežemo tudi na tri dele, ki jih nato razpolovimo na šestine in dvanajstine. Šele nato lahko vidimo, kaj so ulomki in kaj $3/4$ ali $5/12$. Pogled na števila kot na celote upoštevamo tudi pri poučevanju ulomkov.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
-------	---------	-----------	-----------------------

5. razred

ARITMETIKA IN ALGEBRA

Naravna n racionalna števila	Naravna in racionalna števila.	Naravna števila, racionalna števila. Naslednik in predhodnik števila. Odnos je večje, enako, manjše. Ponovimo lastnosti ulomkov in računskih operacijah: množenje in deljenje ulomkov, obratni ulomek. Ponovimo decimalnih ulomkih in decimalnih številkah ter postopkih računanja z njimi.	
	Računske operacije.	Mešane računske naloge. Vrstni red računskih operacij. Naloge z oklepaji.	
	Številski izrazi	Besedilne naloge. Razčlenjevanje naravnih števil na večkratnike potenc števila 10 (desetiški sestav).	Spoznavanje okolja.
	Množenje in deljenje	Množenje naravnih števil z dvomestnim množiteljem in deljenje z dvomestnim deliteljem. Množenje decimalnih števil z večmestnim množiteljem in deljenje decimalnih števil z večmestnim deliteljem. Pozornost pri ničlah pri množenju in deljenju. Ocenitev rezultata pred računanjem, zaokrožitev dobljenega rezultata na enice natančno, na stotice natančno,	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
5. razred			
		na desetine natančno, na stotine natančno.	
	Trikotna in kvadratna števila	Danemu številu poiščemo njegovo trikotno ali kvadratno število.	Likovna vzgoja, zgodovina.
LOGIKA IN JEZIK			
	Številске množice. Predstavitev množic in operacij.	Uporaba pojmov in oznak osnovna množica, podmnožica, je element, ni element, presek, unija. Prikaz z Venovim diagramom, Carrollovim diagramom, pušičnim diagramom, drevesnim diagramom.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Geometrijske oblike	Točka, premica in ravnina	Označevanje točk, premic, poltrakov, daljic, ravnin. Odnosi: leži na, pripada, ne leži na, ne pripada. Uporaba znakov. Risanje modelov premic, poltrakov in daljic z ravnilom. Merjenje dolžine daljic z ravnilom.	
Krog	Krog in kotne stopinje.	Uporaba šestila za risanje krogov. Polmer in premer kroga. Odnos med premico in krožnico: sekanta, tetiva, tangenta, mimobežnica.	Likovna vzgoja, evritmija.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
5. razred			
		<p>Mreža sedmih krogov. Razdelitev kroga na 360°. Pojem kota. Ostri, pravi, topi, iztegnjeni in polni kot. Risanje krakov kota z ravnilom. Uporaba kotomera pri merjenju velikosti kota. Uporaba šestila za risanje skladnih kotov. Merjenje kotov v poljubnih likih.</p>	
Liki	Geometrijski liki	<p>Načrtovanje kroga in v njem enakostraničnega trikotnika, kvadrata, šestkotnika. Prikaz razmerja velikosti ploskev in obsega lika. Konstruiranje enostavnih črtnih ovojníc.</p>	
	Pitagorov izrek	Dokaz enakosti z natančnim risanjem in izrezovanjem raznih oblik, brez vsakih teorij.	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
-------	---------	-----------	-----------------------

6. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Naravna in racionalna števila	Ponavljjanje	Ponovijo računanje z ulomki in decimalnimi števkami preko milijona.	
Racionalna števila	Računanje s procenti.	Kaj je procent ali odstotek. Spreminjanje decimalnih ulomkov v procente, decimalnih števk v procente in obratno. Računanje $p/100$ ali $p\%$ od... Povečanje ali zmanjšanje za $p\%$. Trikotno pravilo. Sklepni račun. Besedilne naloge, ocena rezultata.	
	Operacije z denarjem.	Dobiček, izguba. Nakup, izposoja, darilo. Besedilne naloge.	
Številski izrazi	Številski izrazi z decimalnimi številkami	Računanje številskega izraza, v katerem nastopajo decimalne številke.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Geometrijske oblike	Krog	Ponovijo vse o krogu. Načrtujejo in merijo kote.	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
6. razred			
Merjenje kotov	Računanje s kotnimi stopinjami. Sovršni in sokot.	Primerjanje kotov po velikosti. Seštevanje in odštevanje kotnih stopinj, minut in sekund. Množenje in deljenje kotnih stopinj s poljubnim številom. Danemu kotu narišejo sokot in sovršni kot.	Evritmija.
Geometrijske oblike in merjenje	Obseg in ploščina kvadrata in pravokotnika.	Brez zapisanih obrazcev, z merjenjem, risanjem in sklepanjem računajo obsege in ploščine kvadrata in pravokotnika.	
	Izrazi s spremenljivkami	Potreba po obrazcih: izpeljava obrazcev za računanje obsegov in ploščin kvadrata in pravokotnika. Spremenljivke. Vstavljanje vrednosti spremenljivk. Poljubni izrazi s spremenljivkami in računanje vrednosti izrazov. Obrestni račun. Ilustracija vseh štirih računskih operacij po algebrsko: $a + b = c$	
	Geometrijske konstrukcije	Vzporednica dani premici skozi dano točko, pravokotnica na dano premico skozi dano točko. Zrcaljenje čez premico in točko. Simetrala daljice, simetrala kota.	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
6. razred			
		Načrtovanje kotov s šestilom in ravnilom. Načrtovanje trikotnikov: sss, sks, ksk, ssk. Značilne točke in črte v trikotniku. Očrtan in včrtan krog trikotniku. Črtne in krožne ovojnice.	

Specialno didaktična priporočila in dejavnosti

Doslej je imelo usvajanje pojmov s slikovno metodo korenine v načinu pristopa do otrokove duše. Po dvanajstem letu zmorejo otroci postopoma ustvariti nek red o tem, kar so dosegli z močjo svoje sposobnosti, da bi izkusili neko notranjo logiko. Ta korak se poenostavi pri algebri: vodi od računanja k opazovanju procesov in od tam k odkritju splošnih povezav.

Smisel formul pri algebri (t.i. računanja s črkami abecede) je, da se izrazijo formalni, razumljivi procesi. Nadaljnji osnovni korak pri razvoju otroka je storjen, ko se poenostavi prehod od imaginativnega razmišljanja h konceptualnemu. Proces je naslednji: zastavitev konkretnega problema, njegova rešitev, odčitavanje vrednosti, metode reševanja in uporabnost odkritega pravila. Vse to bodo otroci preizkusili v mnogih situacijah.

Razredi z različnimi sposobnostmi učencev postavljajo posebne zahteve do učitelja v zvezi z metodo ali morda zahtevajo celo individualne pristope. V obdobju razrednega učitelja morajo učenci delovati različno, čeprav se morajo vsi spopadati z osnovnimi matematičnimi vprašanji. Reševanje praktičnih problemov nudi učencem bogate možnosti za aktivnosti in se lahko celo oblikuje v življenjsko spretnost, ki lahko odpira različne poti v realnem svetu dela. Z reševanjem matematičnih primerov se razvija bolj gibljivo razmišljanje, kar

vzpodbuja aktivno povezanost z življenjskimi situacijami. Praktične aktivnosti vodijo učence v življenje in realnost, pa tudi k opisovanju osnovnih povezav.

Pri računanju se krepi volja na področju razmišljanja in zato učitelji pri glavni uri od šestega razreda dalje učence spodbujajo tudi pri reševanju praktičnih vaj. Natančnost in lepota geometrijskih likov jih vodijo v poglobljeno zavedanje. Kar so učenci na podlagi čudenja izkusili pri geometriji v 5. razredu, bi morali utrditi z razmišljanjem v 6., 7., 8. in 9. razredu. Iščemo in formiramo geometrijske zakone. Učenci morajo na izkustveni ravni spoznati ustrezne geometrijske dokaze. Za njih je pomembno, da ob tem, ko razvijajo svoje individualne načine govora in izražanja, lahko tudi izkusijo nekaj, kar ni tako čustveno pogojeno in zadeva le-to, kar je očitno samo po sebi. V osmem razredu učitelji predstavijo učencem nov geometrijski pojem, izsek, da bi se približali problemu neskončnosti, kot se mu pred tem približajo z vzporednicami. Neskončnost pa še vedno ni posebej definirana.

2.3. TRETJE TRILETJE

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
7. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Racionalna števila	Ponovitev	Ponovitev računanja z ulomki in decimalnimi številkami. Prikaz ulomka na številskem poltraku.	
Računske operacije in racionalna števila	Cela števila. Negativna števila. Računanje z racionalnimi števili.	Zrcaljenje številske osi preko 0: razširitev poltraka na premico. Nasprotna vrednost danemu številu. Absolutna vrednost. Urejanje po velikosti. Prikaz množice Q in njenih podmnožic z uporabo simbolov. Računanje z množico racionalnih števil.	
	Periodične decimalke, zapis v ulomku.	Rezultat deljenja, ki se periodično ponavlja. Kako označimo periodo. Ulomki kot periodične decimalne številke.	
Enačbe in neenačbe	Oblikovanje enačbe ob besedilni nalogi in reševanje.	Prikazovanje s tehtnico. Iskanje rešitve z ugibanjem, s tabeliranjem, z diagramom. Reševanje enačb in neenačb po postopku tipa	Likovna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
7. razred			
		$a + x = b$; $a - x = b$; $x + a = b$; $x - a = b$; $a + x > b$; $ax = b$; $ax < b$; $ax + bx = c$; $ax + b = c$. Reševanje besedilnih nalog.	
Potence	Potence z naravnim eksponentom. Kvadrati in koreni. Kvadratni koren racionalnega števila. Računske operacije s potencami. Realna števila.	Zapis množenja enakih faktorjev v obliki potence. Poimenovanje: potenca, osnova, eksponent. Množenje in deljenje potenc z enakimi osnovami. Potenciranje potenc. Zapis pravil na algebrski način. Kvadrati števil. Iskanje rezultatov v tablicah. Uporaba kalkulatorja. Koreni števil. Delno korenjenje. Razširitev množice racionalnih števil z iracionalnimi števili. Realna števila. Zapis podmnožic realnih števil. Odnos večji, manjši. Vrednost računskih izrazov v obsegu realnih števil.	
	Razmerja in sorazmerja	Športni rezultati: razmerje dveh števil. Razmerje na zemljevidih. Mešanje v danem razmerju.	Geografija, športna vzgoja, kemija.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
7. razred			
		Sorazmerje. Računanje neznanega člena sorazmerja.	
	Premo in obratno sorazmerje	Premo sorazmerje v vsakdanjem življenju. Poskus z merjenjem vode, ki v določenem času priteče v posodo. Zapis rezultatov s tabelo. Grafični prikaz rezultatov meritev. Graf premega sorazmerja. Tabeliranje. Zapis v algebrski obliki- $y = k \cdot x$. (spremenljivki: odvisna, neodvisna, smerni koeficient, konstantna ali začetna vrednost). Računanje posamezne neznanne količine: obrnljivost enačbe. Besedilne naloge. Obratno sorazmerje: primeri iz življenja. Zapis: $k = y \cdot x$. Tabeliranje, graf. Obe veji hiperbole.	Fizika.
	Statistika. Merila za sredino in razpršenost	Zbiranje podatkov in prikazovanje podatkov. Kritično presojanje načina zbiranja in prikazovanja podatkov. Aritmetična sredina, modus,	Socialne tematike, likovna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
7. razred			
		mediana za dane podatke. Diagrami: tortni prikaz, točkovni diagram, graf.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Geometrijski liki	Štirikotniki, večkotniki	Vrste in lastnosti štirikotnikov. Osna in središčna somernost. Višina štirikotnika. Konstrukcijsko načrtovanje. Računanje obsegov lika. Preoblikovanje lika v pravokotnik in sestava obrazcev za računanje ploščine: trikotnikov in štirikotnikov. Opis lastnosti pravih večkotnikov. Oglišča, stranice, notranji in zunanji koti ter diagonale večkotnika. Konstruiranje večkotnikov: dan je polmer očrtanega kroga, dana je dolžina stranice. Konstrukcijsko načrtovanje pravih petkotnika, šestkotnika, devetkotnika. Računanje števila diagonal, računanje vsote notranjih kotov večkotnika.	Likovna vzgoja. evritmija
	Pitagorov izrek.	Ponovijo pravokotni trikotnik in poimenovanje njegovih stranic. Enakokrak pravokotni trikotnik.	Likovna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
7. razred			
		<p>Odnos med stranicami. Primer: slika kmetije in pridelka na poljih: vsota ploščin dveh manjših polj je enaka ploščini večjega polja (=preoblikovanje ploščin kvadratov nad katetama različnih pravokotnih trikotnikov v kvadrat nad hipotenuzo). Zapis pravila algebrsko. Računanje manjkajoče količine po pravilu v pravokotnih trikotnikih, ki so v drugih likih. Besedilne naloge.</p>	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
8. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Realna števila	Ponovitev	Ponovijo računske operacije v obsegu realnih števil, posebno kvadriranje in korenjenje, delno korenjenje.	
	Številski izrazi: izrazi s spremenljivkami in operacije med njimi	Enočlenik, dvočlenik, tročlenik, veččlenik. Seštevanje in odštevanje enočlenikov. Množenje enočlenikov. Računanje vrednosti izrazov, če je dana vrednost spremenljivk. Besedilne naloge.	
	Linearne enačbe in neenačbe. Problemi, besedilne naloge, ki jih rešujemo s pomočjo enačb.	Pojem ekvivalence. Linearne enačbe in neenačbe z realnimi koeficienti in preizkusi. Oklepaji. Besedilne naloge.	
Funkcije	Koordinatni sistem v ravnini.	Koordinata točke na premici. Razdelitev ravnine na dve polravnini, na štiri kvadrante.	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
8. razred			
		Koordinata točke v ravnini. Pravokotni Kartezijev koordinatni sistem. Risanje točk z danimi koordinatami. Branje koordinat točk, narisanih v ravnini. Točka na premici. Iskanje manjkajoče koordinate točke. Točka kot oglišče večkotnika. Uporaba Pitagorovega izreka.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
Geometrijske oblike	Krog, krožnica, Pitagorov izrek	Ponovitev opisa kroga. Ponovitev odnosa značilnih premic do kroga. Središčni kot, obodni kot. Krožni lok, krožni izsek, krožni odsek. Uporaba Pitagorovega izreka v krogu. Vloga števila π . Računanje obsega in ploščine kroga (direktne in indirektne naloge, uporaba obrazcev). Dolžina krožnega loka in ploščina krožnega izseka. Besedilne naloge.	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
8. razred			
	Geometrijska telesa	Prizme in valji. Vrste prizem. Oglišče, osnovni rob, osnovna ploskev, stranska ploskev, telesna višina. Mreže prizem in valja. Plašč teles. Računanje površine in prostornine.	Likovna vzgoja.

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
9. razred			
ARITMETIKA IN ALGEBRA			
Enačbe in neenačbe	Reševanje in uporaba linearnih enačb.	Rešujejo enačbe. Ponovijo računanje z veččleniki. Obravnava linearne enačbe. Zapis koeficientov. Funkcijsko obravnavanje rešitve enačbe. Reševanje zahtevnejših enačb: z znanjem računanja z veččleniki. Besedilne naloge	
	Identična in ekvivalentna enačba.	Uporaba identitete v matematičnih bližnjicah. Komutativni, asociativni in distributivni zakoni v algebri.	
Številski izrazi	Izrazi s spremenljivkam i. Kvadrat dvočlenika. Razlika kvadratov. Razstavljanje.	Izpostavljanje skupnega faktorja, produkt enočlenika z dvočlenikom, tročlenikom, kvadrat dvočlenika, produkt vsote in razlike, razlika kvadratov.	
Premo in obratno sorazmerje.	Razmerje in sorazmerje daljic. Podobnost v	Lega točke na premici. Razmerje odsekov. Npr. $AT : TB = 2 : 3$, $AB : AT = 5 : 2$,	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
9. razred			
	ravnini.	$AT = 2 / 3 AB.$ Četrta geometrijska sorazmernica. Podobnost in skladnost likov. Pravila za podobnost in skladnost. Risanje podobnih likov- povečevanje in pomanjševanje v danem razmerju, npr: $ABC : A_1B_1C_1 = 2 : 3$	
	Funkcije	Ponovijo premo in obratno sorazmerje. Uporaba funkcijskega zapisa $f(x) = y$, tabele in grafa. Opredelitev linearne funkcije $y = kx + n$. Pomen koeficienta k in stalnega člena n . Različni zapisi linearne enačbe. Risanje grafa. Lega točke glede na premico. Presečišče premice z osema koordinatnega sistema. Presečišče dveh premic. Enačba premice.	
GEOMETRIJA IN MERJENJE			
	Podobnost v ravnini	Odnosi med premico in ravnino.	
	Geometrijska	Platonska telesa: tetraeder,	

Sklop	Vsebina	Dejavnost	Medpredmetna povezava
9. razred			
	telesa.	<p>heksaeder, oktoeder, dodekaedek ter ikozaeder. Mreže in modeli platonskih teles. Opis lastnosti. Prikaz »vesoljskih razmerij«</p> <p>Osni presek prizme in valja. Piramida in stožec: osnovna ploskev, stranska ploskev, plašč. Računanje površin in prostornin. Uporaba Pitagorovega izreka. Osni presek stožca. Krogla. Računanje površine in prostornine. Vrtenine: valj in stožec, reševanje nalog.</p>	

3. TEMELJNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH

3.1. PRVO TRILETJE

- ✓ Zna se igrati igrice, pri katerih štejemo.
- ✓ Zna šteti naprej in nazaj do sto.
- ✓ Zna ploskati ob številih, za katera se dogovorimo, da jih ne bomo izrekli.
- ✓ Zna samostojno prešteti konkretni material.
- ✓ Zna manjše število predmetov na hitro razbrati, ne da jih šteje.
- ✓ Zna oceniti velikost kupčkov, število predmetov.
- ✓ Zna razdeliti material v skupine po ... in zna prešteti skupine.
- ✓ Zna s konkretnim materialom prikazati število kot vsoto, razliko, produkt ali količnik dveh števil.
- ✓ Zna opisati kvaliteto števila in najti primerjavo v svetu okoli sebe.
- ✓ Zna po nareku zapisovati rimske številke do 20.
- ✓ Zna prebrati rimske številke.
- ✓ Zna prikazati vrednost številke s konkretnim materialom
- ✓ Zna zapisati račun seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja z rimskimi številkami.
- ✓ Zna na pamet izračunati vse štiri računske operacije.
- ✓ Zna pravilno zapisovati števila z arabskimi številkami do 100.
- ✓ Zna prebrati številko in jo prikazati s konkretnim materialom.
- ✓ Zna zapisovati in brati račune, zapisane z arabskimi številkami.
- ✓ Zna seštevati, odštevati, množiti in deliti v obsegu do 20, nekateri do 100.
- ✓ Zna prostoročno risati krive in ravne, sklenjene in nesklenjene črte.
- ✓ Zna narisati obravnavane oblike in jih poimenovati.
- ✓ Zna oceniti, kateri trikotniki so večji, manjši oziroma enaki.
- ✓ Zna s table prerisati navpično os in levo polovico slike.

- ✓ Samostojno nariše zrcalno podobo na desno stran (ali obratno).
- ✓ Zna z dlanmi izmeriti širino in dolžino šolske klopi.
- ✓ Zna s koraki izmeriti dolžino in širino šolskega igrišča.
- ✓ Zna računati vse štiri računske operacije v obsegu števil do 100.
- ✓ Zna zapisovati števila z rimskimi in arabskimi števili.
- ✓ Zna prikazati poštevanko števil do 12 z gibanjem, v skupini s sošolci in tudi sam.
- ✓ Zna poštevanko števil do 12 na pamet, naprej in nazaj.
- ✓ Zna poštevanko povedati mešano.
- ✓ Zna pisno rešiti naloge iz poštevanke.
- ✓ Zna zapisati vsoto enakih seštevancev v obliki produkta.
- ✓ Zna oblikovati in nadaljevati preprosto zaporedje števil.
- ✓ Razlikuje soda in liha števila.
- ✓ Zna šteti, zapisati in brati števila z desetiškimi enotami. (<, >, =)
- ✓ Zna uporabljati različne računske operacije v obsegu do 100.
- ✓ Zna uporabljati računske operacije pri reševanju problemov.
- ✓ Razume vlogo števila 0 in 1 pri seštevanju in odštevanju.
- ✓ Razume, da je število 0 razlika dveh enakih števil.
- ✓ Zna izračunati polovico od parnih števil in četrtno od večkratnikov števila štiri.
- ✓ Pozna strani neba.
- ✓ Zna narisati vetrovnico.
- ✓ Zna povedati, kateri naravni dogodki nam pomagajo določiti smeri neba v bližnji okolici.
- ✓ Zna narisati poljubno zrcalno sliko preko navpične ali vodoravne osi.
- ✓ Zna prostoročno narisati simetrične večkotnike.
- ✓ Zna šteti do sto, ustno računati do sto, naštetni in obrazložiti desetiške enote, zapisati število kot vsoto desetiških enot.
- ✓ Zna ustno računati s preprostimi števili do 100.
- ✓ V hišici desetiških enot zna sešteti dve dvomestni števili in odšteti dve dvomestni števili: najprej brez prehoda, nato s prehodom.

- ✓ Pri odštevanju zna pravilno menjati desetice, da lahko odšteje večje število enic od manjšega.
- ✓ Zna seštevati in odštevati tudi s trimestnimi števili.
- ✓ Uporablja računske zakone pri seštevanju in množenju.
- ✓ Zna ustno množiti in deliti v obsegu do 100.
- ✓ Zna izračunati vrednost številskega izraza z upoštevanjem vrstnega reda računskih operacij.
- ✓ Zna naštetih merske enote.
- ✓ Zna na centimeter natančno izmeriti dolžino šolske klopi, zna na mm natančno izmeriti širino svojega zvezka.
- ✓ Zna iz danega besedila poiskati pot do rešitve in povedati odgovor.
- ✓ Zna naštetih enote za merjenje prostornin.
- ✓ Zna povedati, koliko l ima hl, koliko cl ima l...
- ✓ Zna iz danega besedila poiskati pot do rešitve in povedati odgovor.
- ✓ Zna naštetih enote za merjenje mase.
- ✓ Zna povedati, katera je večja in kolikokrat.
- ✓ Zna spreminjati enote iz enih v druge.
- ✓ Zna povedati, katere uteži potrebuje, če želi stehtati npr. 80 dag riža.
- ✓ Zna spreminjati ure v minute in sekunde in obratno.
- ✓ Pozna in uporablja odnose med ostalimi enotami za merjenje časa.
- ✓ Pozna domač denar.
- ✓ Zna ga menjati v manjše in večje vrednosti.
- ✓ Zna naštetih točno vrednost.
- ✓ Zna seštevati in odštevati zneske.
- ✓ Zna množiti in deliti zneske z enomestnim številom.
- ✓ Zna narisati zrcalno sliko zahtevnejših krivih in ravnih črt preko obeh osi na eni risbi.
- ✓ Zna narisati sliko, ki se pojavi, če je zrcalo le ena pika.
- ✓ Ve, da se odnos zgoraj in spodaj, levo in desno zamenja.

- ✓ Zna narisati like, ki jih dobi z zrcalnimi slikami. Ve, kateri izmed njih so vbočeni in kateri izbočeni.

3.2. DRUGO TRILETJE

- ✓ Zna pisno seštevati dve in več dvomestnih in trimestnih števil.
- ✓ Zna pisno odštevati dve dvomestni ali trimestni števili.
- ✓ Zna ustno seštevati, odštevati, množiti in deliti v obsegu do 100.
- ✓ Zna poštevanko števil do 12.
- ✓ Zna šteti naprej in nazaj od izbrane velike številke, npr. 215647.
- ✓ Zna prebrati in zapisati velika števila s številkami in besedami.
- ✓ Zna pisno množiti dvo- in večmestna števila z enomestnim množiteljem.
- ✓ Zna deliti večmestna števila z enomestnim deliteljem.
- ✓ Zna preveriti pravilnost rezultata z nasprotno računsko operacijo.
- ✓ Zna opisati razliko med praštevilom in sestavljenim številom.
- ✓ Zna sestavljeno število zapisati kot produkt samih praštevil.
- ✓ Danemu številu zapiše nekaj zaporednih večkratnikov.
- ✓ Zna s pomočjo razcepa na prafaktorje ali s stolpičnim razcepom sestaviti množico deliteljev danega števila.
- ✓ Dvema številoma zna poiskati najmanjši skupni večkratnik in največji skupni delitelj.
- ✓ Zna povedati, katera števila imenujemo bogata, katera popolna in katera revna.
- ✓ Zna poiskati taka števila.
- ✓ Pri zapisanem ulomku zna povedati, kje je števec in kaj nam pove in kje je imenovalec in kaj nam pove.
- ✓ Zna razširjati in krajšati ulomke.
- ✓ Zna računati z ulomki vse štiri računske operacije.
- ✓ Besedilne naloge zna razložiti s svojimi besedami, sestaviti račun, ga izračunati in povedati odgovor.

- ✓ Ve, da lahko na decimalni ulomek razširimo le tiste ulomke, ki imajo v imenovalcu 2 ali večkratnike števila 2, 5 ali večkratnike števila 5 ter njune medsebojne kombinacije.
- ✓ Zna računati z desetiškimi ulomki.
- ✓ Zna poimenovati decimalna mesta v decimalni številki in povedati njihov pomen.
- ✓ Zna decimalni ulomek zapisati v obliki decimalne številke in obratno.
- ✓ Zna seštevati in odštevati z decimalnimi številkami.
- ✓ Zna decimalno številko množiti z enomestnim množiteljem.
- ✓ Zna decimalno številko deliti z enomestnim deliteljem.
- ✓ Zna razložiti besedilno nalogo, sestaviti račun, ga izračunati in zapisati odgovor.
- ✓ Zna pri zapisu merskih enot za dolžino, maso in prostornino uporabljati decimalni zapis.
- ✓ Zna razložiti pomen zapisa v obliki decimalne številke.
- ✓ Zna sam spreminjati merske enote iz manjših v večje in uporabljati decimalni zapis.
- ✓ Učenec z veliko vaje krepi svojo voljo in vsakokrat oceni svoj rezultat – narisani krog. Ve, da je za boljše rezultate potrebnih več poskusov. Krog nato deli na enako velike dele.
- ✓ Enakost ugotavlja po lastni presoji.
- ✓ S pomočjo delov nato nariše pravilne večkotnike ali zvezde in jih pobarva.
- ✓ Opazuje in razmišlja o možnostih.
- ✓ Rezultate opiše s svojimi besedami.
- ✓ Pokaže, katere računske operacije zna rešiti z ulomki.
- ✓ Zna ulomek zapisati z decimalno številko in obratno.
- ✓ Zna pravilno prebrati decimalno številko.
- ✓ Pokaže, katere računske operacije zna rešiti z ulomki.
- ✓ Zna ulomek zapisati z decimalno številko in obratno.
- ✓ Zna pravilno prebrati decimalno številko.
- ✓ Upošteva vrstni red računskih operacij.
- ✓ Ve, da oklepaji zahtevajo spremembo vrstnega reda.
- ✓ Pri besedilnih nalogah zna zapisati račun, nalogo izračunati in zapisati odgovor.

- ✓ Prikaže naravna in racionalna števila na številski osi.
- ✓ Po legi števila opiše odnos večji/manjši.
- ✓ Zna pravilno uporabljati simbole za unijo, presek, podmnožico, je element, ni element.
- ✓ Zna z diagramom prikazati odnose med množicami.
- ✓ Zna množiti in deliti naravna števila.
- ✓ Zna množiti in deliti z 10, 100, 1000, 10000.
- ✓ Opiše postopek pri deljenju decimalne številke z decimalno številko.
- ✓ Uspešno oceni pričakovani rezultat pred računanjem.
- ✓ Zaokroži dobljen rezultat na zahtevano stopnjo natančnosti.
- ✓ Zna poiskati številu njegovo trikotno ali kvadratno število.
- ✓ Opiše razliko med premico, poltrakom in daljico glede označevanja.
- ✓ Zna uporabljati ravnilo – ravno ploskev.
- ✓ Zna uporabljati tudi merilo. Daljice izmeri na milimeter natančno.
- ✓ Zna z znakom zapisati : »Točka leži na premici.«
- ✓ Riše kroge s šestilom.
- ✓ Usvoji pojem premer kroga.
- ✓ Zna opisati odnose med krožnico in premico.
- ✓ Zna narisati, izmeriti in opisati kote različnih velikosti.
- ✓ Zna narisati skladni kot danemu kotu.
- ✓ Pravilno namesti kotomer na oglišče lika in izmeri kot.
- ✓ Primerja pravilne like v krogu.
- ✓ Naredi sklep: več stranic ima lik, bolj se njegova velikost ploskve približuje krogu.
- ✓ Konstruira preproste črtne ovojnice.
- ✓ Pravokotnemu trikotniku zna narisati nad stranicami kvadrate.
- ✓ S poljubnim rezanjem dokaže, da je velikost ploskve manjših dveh kvadratov enaka največjemu kvadratu.
- ✓ Zna računati z ulomki in decimalnimi številkami.
- ✓ Ve, da je procent druga oblika zapisa ulomka z imenovalcem 100.

- ✓ Zna prikazati procente s krožnim diagramom.
- ✓ Zna uporabljati trikotno pravilo.
- ✓ Zna računati s pomočjo sklepnega računa.
- ✓ Potek besedilne naloge zna zapisati z računom, ga rešiti in zapisati rezultat.
- ✓ Zna razložiti pojme v trgovanju.
- ✓ Zna s pomočjo procentov računati z denarjem.
- ✓ Zna učinkovito in zanesljivo izračunati vrednost številskega izraza, v katerem nastopajo decimalne številke.
- ✓ Riše in opisuje kroge in pravilne večkotnike.
- ✓ Zna narisati in izmeriti kot.
- ✓ Zna računati s kotnimi merami.
- ✓ Zna kotu narisati sokot in sovršni kot.
- ✓ Zna izmeriti potrebne količine in izračunati obseg in ploščino kvadrata in pravokotnika.
- ✓ Pozna obrazce za računanje ploščine in obsega pravokotnika in kvadrata.
- ✓ Pozna uporabo različnih črk (velikih tiskanih, malih tiskanih) v matematiki.
- ✓ Ve, da s črko zapišemo vrednost, ki se lahko poljubno spremeni.
- ✓ Zna vstaviti vrednost spremenljivke in izračunati vrednost izraza.
- ✓ Zna povezati pojma razdalja med točkama in dolžina daljice.
- ✓ Zna risati vzporednice in pravokotnice dani premici.
- ✓ Zna z orodjem narisati zrcalno sliko danega lika čez zrcalno premico ali točko.
- ✓ Usvoji pojem kota (vrh, krak, meja, notranjost, zunanost kota,...), velikosti kota.
- ✓ Zna primerjati kote po velikosti (večji, manjši, enaki) na oko, s prozornim papirjem, s šestilom.
- ✓ Razlikuje vrste kotov: vdrti/izbočeni, polni, kot nič, iztegnjeni, ostrí, topi kot.
- ✓ Zna narisati simetralo daljice in kota.
- ✓ Zna načrtovati trikotnike.
- ✓ Zna razložiti pojme višina trikotnika, težiščnica, težišče.
- ✓ Trikotniku zna očrtati in včrtati krog.

- ✓ Nariše različne ovojnice.

3.3. TRETJE TRILETJE

- ✓ Zna računati s štirimi osnovnimi operacijami z ulomki in decimalnimi števkami.
- ✓ Zna na številski osi narisati lego točke, ki prikazuje vrednost posameznega števila.
- ✓ Rešuje besedilne naloge.
- ✓ Na številski premici pokaže lego posameznih racionalnih števil in njihovih nasprotnih vrednosti.
- ✓ Računa z absolutnimi vrednostmi števil.
- ✓ Računa z množico vseh racionalnih števil, tudi z oklepaji.
- ✓ Presodi, v katero podmnožico spada posamezno število, npr. $-2,5 \in \mathbb{Q}^-$, $-2,5 \in \mathbb{Q}$.
- ✓ Zapiše $\mathbb{N} \subset \mathbb{Z}^+$
- ✓ Zna zapisati rezultat deljenja, kjer se številke ponavljajo, v obliki ulomka in periodične oblike decimalk.
- ✓ Zna najti rešitev enačbe in neenačbe s tabelo in z ugibanjem.
- ✓ Zna rešiti enačbo in neenačbo z nasprotno računsko operacijo.
- ✓ Pazljivo prebere preprosto besedilno nalogo, zapiše ustrezno enačbo, jo reši in odgovori po zahtevah besedila.
- ✓ Zna zapisati produkt enakih faktorjev kot potenco in obratno.
- ✓ Kvadrira in potencira dana števila: naravna, cela, ulomke, decimalne številke in kvadratne korene.
- ✓ Na pamet zna kvadrate števil (od 12 do 20).
- ✓ Zna v tabelah poiskati kvadrat danega števila.
- ✓ Zna s kalkulatorjem izračunati kvadrat danega števila.
- ✓ Množi in deli potence z enakimi osnovami.
- ✓ Razloži, kaj pomeni število koreniti.
- ✓ V tabelah poišče koren danega števila (naravnega, racionalnega).

- ✓ Zna oceniti korene nepopolnih kvadratov.
- ✓ Zna določiti kvadratni koren popolnih kvadratov manjših števil.
- ✓ S kalkulatorjem poišče koren danega števila.
- ✓ Pozna približke za korene števila 2 in 3.
- ✓ Delno koreni.
- ✓ Računa s koreni.
- ✓ Računa vrednosti izrazov, v katerih nastopajo realna števila.
- ✓ Zna zapisati razmerje števil. Zna razložiti razmerje, zapisano na zemljevidih.
- ✓ Zna poenostaviti, okrajšati dano razmerje.
- ✓ Zna zapisati sorazmerje in izračunati neznano vrednost.
- ✓ Prepozna in opredeli premo in obratno sorazmerje.
- ✓ Zna zapisati enačbo premege sorazmerja, sestaviti tabelo in narisati graf, premico.
- ✓ Zna izračunati manjkajočo količino v sorazmerju.
- ✓ Besedilni nalogi razloži pomen, določi neznano količino, zapiše enačbo, izračuna vrednost neznanke ter zapiše odgovor po besedilu.
- ✓ Zna tabelirati obratno sorazmerje in narisati obe veji hiperbole.
- ✓ Zna izračunati posamezno neznano količino v obratnem sorazmerju.
- ✓ Zna poiskati aritmetično sredino, modus in mediano pri danih podatkih.
- ✓ Zna prikazati podatke in njihove odnose z raznimi diagrami.
- ✓ Zna opisati in poimenovati štirikotnike.
- ✓ Zna naštetih lastnosti posameznega štirikotnika.
- ✓ Načrtuje štirikotnik s podatki.
- ✓ Zna računati obseg in ploščino štirikotnika.
- ✓ Prepozna pravilni večkotnik ter poljubnemu večkotniku označi oglišča, stranice, notranje kote in diagonale.
- ✓ Zna narisati (z orodjem): petkotnik, šestkotnik, devetkotnik po konstrukcijskih postopkih.
- ✓ Zna ob danih podatkih izračunati notranji kot pravilnega večkotnika in število diagonal večkotnika

- ✓ Zna računati vrednost številskih izrazov z oklepaji v obsegu realnih števil.
- ✓ Zna potencirati, zna kvadrirati in koreniti.
- ✓ Opiše enočlenik: koeficient in spremenljivka sta faktorja. Če je spremenljivka sama, je koeficient 1.
- ✓ Zna seštevati in odštevati enočlenike z eno spremenljivko z enakimi spremenljivkami.
- ✓ Zna množiti enočlenike z enočleniki.
- ✓ Zna zapisati rezultate s potencami.
- ✓ Zna računati vrednost izrazov, če ima dano vrednost spremenljivk.
- ✓ Iz besedilnih nalog zna sestaviti izraz
- ✓ Zna dano enačbo spreminjati v preprostejšo ekvivalentno enačbo.
- ✓ Zapiše rezultat kot množico rešitev dane enačbe. Naredi preizkus.
- ✓ Upošteva vrstni red reševanja, ki ga narekujejo oklepaji.
- ✓ Po besedilu sestavi enačbo, jo reši, naredi preizkus ter pove in zapiše rezultat, ki ga zahteva besedilo.
- ✓ Zna zapisati koordinato narisane točke na premici in narisati nanjo točko z dano koordinato.
- ✓ Zna upodobiti točko z dano koordinato na realni osi in z danima koordinatama v ravnini in zapisati koordinate, ju zapisati kot urejen par števil.
- ✓ Zna povedati, kaj so krog, krožnica, polmer, premer, mimobežnica, tangenta, sekanta, tetiva, krožni lok, središčni kot, obodni kot.
- ✓ Zna opisati odnos med velikostjo polmera, dolžino tetive in velikostjo središčnega kota.
- ✓ Poišče odnos med središčnim in obodnim kotom.
- ✓ Zna razložiti odnos med središčnim in obodnim kotom v polkrogu.
- ✓ Zna računati obseg in ploščino kroga, dolžino krožnega loka ter ploščino krožnega izseka.
- ✓ Zna obrniti enačbe in izračunati manjkajočo količino.
- ✓ Zna uporabiti Pitagorov izrek v krogu.
- ✓ Zna opisati skupne lastnosti prizem in valjev.

- ✓ Zna naštetih vrste prizem in jih opisati.
- ✓ Zna opisati posebnosti: kvader in kocko.
- ✓ Zna pokazati osnovno ploskev, osnovni rob, stransko ploskev, stranski rob, diagonale ploskev, diagonale teles, plašč telesa, telesno višino in pozna te pojme.
- ✓ Zna izračunati ploščino plašča, osnovnih ploskev in površino (direktne in indirektne naloge).
- ✓ Zna izračunati prostornino prizem in valjev.
- ✓ Zna računati površine in ploščine sestavljenih teles.
- ✓ Zna poiskati rešitev enačbe in pravilnost preveriti s preizkusom.
- ✓ Zna seštevati in odšteti enočlenike, dvočlenike, veččlenike.
- ✓ Zna množiti enočlenike.
- ✓ Zna razložiti in uporabljati navedene matematične zakonitosti.
- ✓ Zna izračunati produkt vsote in razlike dveh danih členov ter kvadrat dvočlenika.
- ✓ Zna izračunati kvadrat dvočlenika ter razliko kvadratov.
- ✓ Zna poenostaviti izraz s spremenljivkami in izračunati njegovo vrednost za izbrano vrednost spremenljivke.
- ✓ Zna razstaviti izraz na faktorje.
- ✓ Z načrtovanjem zna razložiti postopke računanja z veččleniki.
- ✓ Zna zapisati algebrsko vsako izmed navedenih operacij.
- ✓ Zna računati z veččleniki.
- ✓ Zna narisati točko na premico, če sta dana odseka v danem razmerju.
- ✓ Zna narisati in izračunati četrto geometrijsko sorazmernico.
- ✓ Zna razložiti, kdaj sta dva trikotnika podobna, kdaj sta skladna.
- ✓ Zna načrtovati podobne trikotnike in štirikotnike.
- ✓ Zna računati manjkajoče podatke medsebojno podobnih likov, če je dano razmerje dveh istoležnih stranic.
- ✓ Zna računati ploščine in obsege medsebojno podobnih likov
- ✓ Zna povečati ali pomanjšati dani lik v danem razmerju.
- ✓ Zna upodobiti množico točk na realni osi in v koordinatnem sistemu.

- ✓ Zna označevati koordinatni sistem.
- ✓ Zapis premega in obratnega sorazmerja zna opisati kot predpis, ki neodvisni spremenljivki določi natančno vrednost odvisne spremenljivke.
- ✓ Razloži pojme: preslikava, zaloga vrednosti, definicijsko območje.
- ✓ Zna opisati linearno funkcijo in razložiti pomen zapisa.
- ✓ Zna narisati prostoročno skico grafa linearne funkcije, če upošteva pomen k in n .
- ✓ Zna sestaviti tabelo in narisati graf.
- ✓ Zna računsko in grafično dokazati, ali dana točka leži na dani premici.
- ✓ Zna poiskati na koordinatnem sistemu, grafično in računsko, odseka m in n , presečišče premice z x -osjo in y -osjo.
- ✓ Zna zapisati koordinati presečišča dveh točk in ju grafično določiti.
- ✓ Zna izračunati ničlo funkcije in jo določiti na grafu linearne funkcije.
- ✓ Zna iz danih dveh točk (ena koordinata od štirih je 0) zapisati enačbo premice.
- ✓ Zna obrniti enačbo in poiskani manjkajočo količino.
- ✓ Zna obravnavati enačbo.
- ✓ Zna poiskati rešitev enačbe in narediti preizkus.
- ✓ Zna vsako stran enačbe posebej zapisati kot funkcijo in narisati kot graf linearne funkcije ter si rešitev ogledati kot presek dveh funkcij.
- ✓ Zna skicirati in razložiti pojme: premica leži v ravnini, premica je mimobežnica ravnine, pravokotnica na ravnino, vzporednica k ravnini, navpičnica, vodoravnica, premica prebada ravnino pod določenim kotom.
- ✓ Zna opisati vseh pet platonskih teles in povedati, zakaj tvorijo posebno skupino med telesi. Zna narisati mrežo in izdelati modele platonskih teles.
- ✓ Zna opisati model vesolja, ki temelji na platonskih telesih.
- ✓ Zna izračunati osni presek prizem in valja.
- ✓ Zna razložiti razliko med prizmami in valji ter piramidami in stožci.
- ✓ Zna računati plašč piramide in stožca.
- ✓ Zna računati površino in prostornino.
- ✓ Uporablja Pitagorov izrek.

- ✓ Zna razložiti nastanek vrtenin.
- ✓ Računa površino in prostornino krogle.
- ✓ Rešuje naloge, v katerih se določeni geometrijski elementi premikajo in ustvarjajo vrtenine.

4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH

4.1. PRVO TRILETJE

- zna na pamet izračunati vse štiri računske operacije (ustno in pisno) in zna uporabljati simbole zanje
- zna opisati kvaliteto števila in najti primerjavo v svetu okoli sebe
- pozna rimske številke do 10 in arabske številke do 100
- zna šteti do 100
- pozna vezi med števili do 10
- razume razliko med sodimi in lihimi števili
- ima uporabno znanje poštevanke od 1 do 12
- prepozna števila in šteje do 1000
- uporablja poštevanke za deljenje (primer 24 je produkt med 4 in 6)
- pozna vzorec – končnice v poštevanki števil 10, 9, 5, 4, 11
- uporablja oznake za desetiške enote – E, D, S, T
- sposoben je recitirati poštevanke od 1 do 12 v zboru in samostojno
- nariše ravno črto, krivo črto, linearne oblike, simetrično obliko preko navpične os
- prostoročno nariše preprosto geometrijsko obliko
- zrcali prek vodoravne in diagonalne osi
- uporablja denar pri preprostih plačilnih listkih in menja denar,
- zna povedati, koliko je ura, uporablja pojme pol in četrta ure
- zna računati preproste praktične primere (npr. koliko plastenk mleka je v škatli s šestimi luknjami vodoravno in šestimi navpično, opeke v zidu, deščic parketa na tleh, ...)
- zna računati preproste vsote pri dolžinskih merah, prostorninskih merah in masi

4.2. DRUGO TRILETJE

- obvlada vse štiri računske operacije
- bere in razume do šestmestna števila
- zna poštevanke števil do 12, in sicer mešano
- zna pisno množiti s števili do 12 kot množitelji
- poišče večkratnike danega števila
- prepozna praštevila, manjša od 100
- odgovarja na zapletenejša miselna aritmetična vprašanja, ki vsebujejo mešane računske operacije (primer: vlak, ki odide ob 12.38 v Litijo, potrebuje 18 minut, vendar je odpeljal s 14 minutno zamudo. Kdaj prispe? ali: Podvojim število in dodam osem ter dobim 32. Katero število je to?)
- rešuje naloge pisnega deljenja
- poišče največji skupni delitelj in najmanjši skupni večkratnik
- uporablja vse štiri računske operacije z ulomki, tudi z ulomki s celotami ali brez
- razume, kako uporabljati decimalni zapis, desetiške ulomke in medsebojno pretvarjanje
- zna vse štiri računske operacije z decimalnimi števili
- uporablja pisno množenje in deljenje z decimalno vejico
- uporablja pravilo trojnosti (če, potem, zato – sklepni račun) za praktične probleme
- zapiše informacije, kot so višina, teža, prostornina in drugo
- uporablja merske enote in zna oceniti velikost
- računa povprečno hitrost
- prostoročno riše značilne geometrijske like različnih vrst trikotnikov, pravokotnikov, kvadrate, večkotnike, kroge
- zna razdeliti krog na 17, 16 ali 20 delov
- zapiše procente kot ulomek in obratno
- oceni rezultate in zaokrožanje na število pred tem po natančnem premisleku

- pri poslovni matematiki: spozna obračunski list, dobiček in izgubo, popust, komisijsko prodajo, DDV in knjigovodstvo ter obračun v banki
- računa povprečja in hitrosti
- bere koordinate (npr. branje zemljevidov, potapljanje ladjic)
- uporablja črke v obrazcih
- natančno uporablja šestila, ravnila, geometrijsko orodje za risanje konstrukcij večjih geometrijskih likov
- uporablja prostoročne perspektive

4.3. TRETJE TRILETJE

NA PODROČJU ŠTEVIL:

- zna potencirati števila
- uporablja razmerja in merila (npr. 1: 200)
- uporablja algebrski zapis kot splošno rešitev določenih problemov
- uporablja negativna in pozitivna cela števila
- se nauči, kako računati s kvadratnim korenom
- računa sestavljene obresti, kreditne obroke ter davek na dohodek
- računa čas in hitrost
- računa mehanične prednosti preprostih naprav (npr. škripec, tehtnica)

NA PODROČJU PODATKOV:

- predstavlja informacije s piktogramom: tortni prikaz, stolpični prikaz, črtni prikaz (npr. tečaj tuje valute);
- uporablja grafične prikaze

NA PODROČJU GEOMETRIJE:

- uporablja kotomer

- riše premike, zrcaljenje, rotacije
- uporablja Pitagorov izrek in njegove aplikacije
- uporablja instrumente za risanje linearne projekcije
- pozna lastnosti trikotnikov, vzporednih črt in sečnic
- pozna in uporablja obrazce za ploščino pravih geometrijskih likov, vključno s trikotnikom, krogom, paralelogramom; izpeljava in njena uporaba
- računa ploščino nepravilnih likov

5.LITERATURA, KI JO PRIPOROČAMO UČITELJEM:

- ★ Rawson, M. The Educational Tasks and Content of the Steiner Waldorf Curriculum. 1. natis. Forrest Row:
- ★ Jarman, R. Teaching Mathematics in Rudolf Steiner Schools for Classes I – VIII. 1. natis. Glouchestershire: Hawthorn Press, 1998.
- ★ Andersen, H. Active Arithmetic! 2. natis. Fair Oaks: AWSNA, 1995.
- ★ von Baravalle, H. Rechnenunterricht und der Waldorfschul-Plan. 3. natis. Stuttgart: Mellinger Verlag, 1995.
- ★ Schuberth, E. Der Geometrieunterricht an Waldorfschulen: Das Formenzeichen als taetige Geometrie in den Klassen 1 bis 4. 1. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 1999.
- ★ Schuberth, E. Der Geometrieunterricht an Waldorfschulen: Vergleichende Geometrie und geometrische Grundkonstruktionen in den Klassen 4 und 5, 1. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 1998.
- ★ Schuberth, E. Der Geometrieunterricht an Waldorfschulen: Erste Schritte in die beweisende Geometrie fuer die 6. Klasse, 1. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 2001.
- ★ Schuberth, E. Der Anfangsunterricht in der Mathematik an Waldorfschulen. 1. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 1993.
- ★ Schuberth, E. Der Mathematikunterricht in der sechsten Klasse an Waldorfschulen: Die Einfuehrung der Algebra aus der Wirtschaftskunde. 1. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 1995.
- ★ Harrer, D. Math Lessons for Elementary Grades. 1. natis. Spring Valley: AWSNA, 1985.
- ★ Pappas, T. The Joy of Mathematics. 15. natis. San Carlos: Wide World Publishing, 1996.
- ★ Ulin, B. Der Loesung auf der Spur: Ziehe und Methoden des Mathematikunterrichts. 1. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 1987.
- ★ Flansburg, S. In Hay, V. Math Magic. 2. izdaja. New York: HarperCollins, 1993.

- ★ Bindel, E. Die Geistigen Grundlagen der Zahlen. 4. natis. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben, 1980.
- ★ Lazar, N. Matematika v waldorfski šoli. Ljubljana: diplomsko delo, 1997.

6. PRIROČNIK

6.1. PRVO TRILETJE

Vsak predmet, pri katerem je jasno mišljenje, razumevanje in predstavljanje še posebno potrebno, je na urniku praviloma v prvih dveh jutranjih urah, praviloma vsak dan, nekaj tednov zapored, kot večja učna enota. To imenujemo **epoha**. V prvem razredu so obdobja dolga in se med seboj nekoliko razlikujejo. Njihova vsebina je prilagojena sprejemljivosti učencev: risanje form, pripovedovanje o naravi in letnih časih, o okolju in domovini, branje in pisanje, računanje.

Kasneje trajajo obdobja glavnega pouka tri do štiri tedne in postajajo bolj izrazita in zaokrožena, da imajo otroci občutek, da so nekaj dosegli.

Ker so obdobja istega predmeta v časih tudi samo dvakrat letno, otroci lahko vsebino vmes pozabijo. Presledek je isto kot noč med dvema dnevoma. Rudolf Steiner je vedno znova poudarjal, da mora biti učitelj pozoren na pozabljanje, če hoče imeti zdrav pouk na eni strani in obdelano snov na drugi strani.

Pri nas pravimo, da moramo odločitev prespati, Španci pa pravijo še lepše: "Posvetovati se moram z blazino". Beseda *pozabiti* spominja na *prebaviti*, na predelavo hrane v moč in sposobnost. Za spomin in znanje je pomembno oboje: da znam stvari pozabiti in da jih znam ponovno priklicati v spomin. Tudi odrasel človek si lahko predstavlja uspehe takšnega dela, če se je sam nekaj časa osredotočal na eno temo, dosegel svoj cilj, potem pa prešel na naslednjo.

V civilizaciji, v kateri je vedno težje misliti in delati strnjeno, takšen pouk otroke vzgaja k redu in disciplini.

Živa beseda je tako pomembna, da v nižjih razredih waldorfskih šol učbenikov sploh ne uporabljajo. **Torej učbenikov sploh ni?** So, vendar jih otroci napišejo sami. V zvezke za učna obdobja si zapišejo osnovne podatke o predelani snovi. V osnovni šoli besedilo narekuje učitelj, ga sestavijo skupaj ali sami. Ilustracije si izmislijo otroci sami, učitelj na tabli le nakaže skico ali motiv. Učenci si s prvimi lastnimi prispevki nabirajo izkušnje za beleženje snovi in obširna lastna besedila, ki jih bodo pisali v višjih razredih.

Prav gotovo se vsi spominjamo, kako smo kot otroci narisali svojega prvega konja. Narisali smo ostro črto, ki naj bi ponazorila glavo, prednje noge, telo, zadnje noge, rep, a na koncu vse skupaj ni bilo prav nič podobno konju. Z radirko smo popravljali in po vsakem prejšnjem radiranju so ostale sledi prejšnjih obrisov. Ko je bilo treba risbo pobarvati, je ostalo prav malo ustvarjalnega veselja. Obris, jedki lik je nekaj ubil, ne samo na risbi, tudi v tistem, ki jo je risal.

Na ta način se lahko naučimo risanja, počasi. Toda če na cesti od strani opazujemo ljudi, ne bomo videli na njih debelega črnega traku, ki teče od tilnika čez obraz, obkroži roke, telo in noge in se pri tilniku spet konča. Videli bomo barvne ploskve, ki se prelivajo druga v drugo. Likovne govorice se bomo naučili, če bomo opazovali meje, ki nastanejo med barvami.

Povsod na svetu najdemo geometrijske like: šesterokotnik v satovju, mnogokotnik v kristalih, spiralo v polžji hišici, zlati rez v razmerjih človeške postave,... Odkrivanje geometrijskih zakonitosti v vesolju in umetnosti lahko pomeni največje doživetje sreče.

Rudolf Steiner priporoča, naj bi otroke z geometrijo zaposlili veliko prej, preden znajo uporabljati ravnilo in šestilo. Svetuje celo, naj bi prvo šolsko uro začeli z ravno in krivo črto. Učitelj pripoveduje otrokom o njihovih rokah in kako zna človek delati z njimi. Potem pokliče drugega za drugim k tabli, vsak nariše s kredo najprej ravno črto, nato pa še krivo črto. Vendar ni treba, da geometrija ostane samo v rokah. Prodre lahko do nog, otroci gredo na

dvorišče in tekajo v krogih, spiralah, potem pa se vrnejo v razred in to narišejo v svoje zvezke.

Pri risanju likov črta ni obris, pač pa je izraz za notranjo igro sil. Ne ubija, pač pa obuja k življenju. Če učitelj nariše na tablo le polovico lika, otrok pa mora v svoj zvezek narisati popoln simetrični lik, se pogosto pokaže, da otroku manjka takšna ali drugačna sposobnost, morda pa tudi, kako mu učitelj lahko pomaga.

Otrok je pri starosti 6–7 let imaginativen in aktiven. Njegovo razumevanje moramo doseči z domišljijo, s slikovitim poukom in z aktivnostjo, ki mu je najbolj všeč, z ritmično aktivnostjo. Imaginacija prebudi njegove procese mišljenja, ritmična aktivnost pa krepi njegov spomin.

Glavna ura naj nagovarja troje: **imaginacijo, razumevanje in voljo**. Vrstni red dogodkov se lahko začne z ritmičnim delom in konča z vizualnim. Vmes je drama, kjer se otroci popolnoma vpojijo v čutenje vsebine zaigranega. Tako kot se oblikuje glavna ura v povezavi z bitjem otroka, se tudi učni načrt prvih treh razredov razvija skladno z otrokom. V prvih treh letih učitelj vedno bolj poudarja mentalno delo, skladno z otrokovimi znaki, da je sposoben uživati aktivne elemente v številih. Seveda aktivno in ritmično delo ni pozabljeno.

POGLED NA ŠTEVILA KOT CELOTE

Celota je vsota posameznih delov. Svet je celota, ki se deli na mnogo delov, človeštvo je eno samo, ampak ima mnogo ljudi. Številne veje znanosti niso nič drugega kot del celostnega znanja.

Enost obstaja ne glede na človeško mišljenje. Vendar hoče človekov um, da bi pridobil znanje, analizirati, razdrobiti. Nato razum različne dele spet združi.

Da bi razumeli dele, mora razum razumeti celoto. Delovanje možgan je tako, da se zavedamo celega gozda pred posameznim drevesom. Iz sklede jabolk vzamemo eno jabolko. Iz celote vzamemo del in treba je prilagoditi razumevanje, toda del je razumljiv le v kontekstu s celoto. Tak proces se prenese tudi v vzgojo in poučevanje. Za otroka še vedno obstaja svet kot celota.

**Do sedmega leta naj otrok doživi, da je svet dober,
od sedmega do štirinajstega leta naj svet doživi, da je lep,
od štirinajstega do enaindvajsetega leta pa naj doživi svet resničen.**

Tako je psihološko in pedagoško pravilno predstaviti otroku števila kot celoto in jih nato deliti na dele. Seveda pa je v tem primeru vključen tudi moralni aspekt. Če začnemo z deli, ki jih sestavimo v celoto, to stimulira čut za pridobitništvo. Nasprotno pa je delitev celote na dele osvobajajoče.

Prva ura naj bo torej posvečena zastopanju ideje o celoti, ki je sestavljena iz različnih delov. To lahko storimo na mnogo načinov: otroka iz razreda pokličemo pred tablo. Učitelj pove, da ima otrok glavo, roki, nogi, oči, toda vse to je le del njegovega telesa. Če bi kateri del telesa manjkal, bi to povzročilo neravnovesje v telesu.

Nato učitelj pokaže isto npr. na jabolku ali kosu papirja in pazi, da ne spodbuja otrok k destruktivnosti. Primere naj povedo tudi otroci in kmalu bo učitelj imel morje primerov:

en svet	veliko držav,
eno življenje	spanje in budno stanje,
en cel dan	temno in svetlo,
eno leto	12 mesecev, 52 tednov, 365 (366) dni
en dan	24 ur
ena ura	60 minut.

Ko predstavimo celoto, je čas za števila. Kako predstaviti dvojnost, trojnost,..? Pomagamo si lahko s človeškim bitjem: človek je celota, toda aspekti v njem kažejo na **dvojnost**. Ima dve roki, ki skupaj delata, dve nogi, ki skupaj hodita, dve očesi, ki skupaj dajeta pravo sliko, dvoje ušes, ki skupaj slišita. Toda dvojnost lahko pomeni kontrast: človek se ponavadi strinja s seboj, ne strinja pa se vedno s sosedom. Otroci naj sami iščejo primere za dvojnost: oče in mati, dan in noč, ...

Trojnost v človeku predstavljajo glava, srce in udi. S temi so povezane človeške aktivnosti: mišljenje, čutenje in volja. Otroku to povemo na preprost način.

Štiri je pravo zemeljsko število. Govorimo o varnosti štirih sten, avto je varen na štirih kolesih, škatle so zgrajene na principu števila štiri. Okna imajo ponavadi štiri kote, kot vrata in sobe. Živali hodijo po štirih nogah, govorimo o štirih straneh neba in o štirih vetrovih.

Pet je simbol človeštva. Z raztegnjenimi udi zavzemamo obliko petkrake zvezde. Človek ima pet prstov na rokah in nogah, včasih je imel pet čutov, ki še vedno obstajajo, vendar niso edini.

Šest, dva krat tri, je šestkraka Davidova zvezda. Zgornji trikotnik je simbol Zemlje, ki se obrača k nebesom, spodnji trikotnik pa je simbol nebes, ki se nagibajo k Zemlji. Skupaj tvorita zlitje. Tudi snežinke so pogosto šeststrane. Oblika celice v čebeljem panju je tudi šeststrana.

Sedem ima veliko povezav. Na nebu je sedem glavnih planetov, sedem dni v tednu, sedem barv v mavrici, sedem osnovnih kovin, sedem tonov v lestvici, sedem človeških organov. Spomnimo se tudi na magično število sedem v pravljicah.

Dvanajst je pomembno število: dvanajst zodiakalnih znamenj, dvanajst mesecev v letu, dvanajst redov v živalskem kraljestvu, in čeprav je v glasbi osem tonov v lestvici, je med dvema lestvicama dvanajst tonov.

Seveda vseh stvari ne omenimo otrokom, pač pa predvsem tiste, o katerih imajo že izkušnje.

GIBANJE

Kako poteka računanje v povezavi z gibanjem? Pri otroku je računanje v prstih. Ko prvošolčka vprašamo, koliko je osem minus tri, se otrok giblje, premika in računa. V otroku je torej prisotna dinamika v času, v odraslem pa je to ponotranjeno. Tudi mišljenje je gibanje, samo da je ponotranjeno (v mislih, nevidno).

Mnogi otroci danes slabo računajo, ker mnogo prezgodaj preidemo na abstraktnost, na papir, namesto da bi ostali pri gibanju. Otroku vsaj v prvem razredu omogočimo, da računa s prsti.

ŠTETJE, RAČUNSKÉ OPERACIJE IN POŠTEVANKA

Naslednja stvar, ki jo moramo vzpodbuditi, je ritmični sistem. Pogoji za zdravo računanje so razviti čuti za dotik in gibanje. Otroke naučimo vrstilne števnike, seveda pa se najprej naučijo šteti od 1 do 20. Pri štetju predmetov uporabljamo predvsem naravne plodove, izhajamo iz narave. Uporabljamo torej kovanje, lešnike, kamenčke,... Naravni predmeti pomenijo stik z realnostjo. Otroci naj ne štejejo le sede, to naj počnejo v krogu, s ploskanjem, korakanjem, poskakovanjem, s pomočjo žogic. Nato štejejo do 20 in nazaj, kot tudi hodijo.

S tem se učijo le, kaj so števila. Zdaj je čas, da pridemo do pravih računov. Stvari naj otroci dejansko računajo. V razred prinesemo na primer skledo jabolk, izberemo otroka, ki jih prešteje, nato naj jih drugi otrok ob zlaganju nazaj v skledo spet prešteje. S pomočjo

zgodbice bomo prišli do dejanskega računanja: Ena družina želi kupiti sedem jabolk. Koliko jabolk bo ostalo v skledi v trgovini? Na tablo narišemo preprosto sliko, otroci narišejo sliko v zvezke.

Nato se igramo igrico. Vsak otrok ima svojo skledico, v njej pa npr. lešnike ali kamenčke. Vedno izhajamo iz celote. Otroci naj ugotovijo, kako bi jih razdelili. To naj kasneje narišejo.

Ko otroke učimo principe množenja, se učijo poštevanko na pamet. Ni treba, da razumejo vse. Naučijo se jo kot pesmico, in ko razumevanje vzide, bo otrok odkril mnogo znanja, kadarkoli bo to potrebno. Poštevanke se učijo na razne načine. Otroci imajo zelo radi ritme in z veseljem ritmično štejejo: ena, **dve**, tri, **štiri**, pet, **šest**, sedem, **osem**,... s poudarkom na vsakem drugem številu. Števila lahko spremljajo ritmični gibi, npr. ploskanje ali korakanje. Telesna aktivnost namreč zbudi voljo.

Primer: Sčasoma izpustimo liha števila in štejejo samo soda. Tako pridemo do poštevanke števila 2. Podobno spoznamo poštevanko števila 3, 4 in 5.

Še vedno uporabljamo slikovito domišljijo, npr. povem zgodbo o princesi in njenem skrivališču na vrhu gore, do katere se pride le po dolgih stopnicah: prvi princ, ki je prišel na vrh stopnic, eno po eno, je bil zavržen. Drugi je šel dve po dve, 2, 4, 6, 8, a ga je tudi zavrnila. Tretji je šel po 3, četrti po 4, peti po 5 stopnic. Toda ko je prišel princ, ki je kar poletel do nje, je postal junak. Temu sledi zapis poštevanke.

Primer: "Utrjevanje poštevanke poteka preko gibanja, tako da se dvanajst otrok postavi v krog in si mečejo eno žogo. Žoga preskakuje dva igralca. V začetku, ko se otroci učijo, žoga napravi le en krog, nato dva kroga, pri tem pa večkratnike izgovarjajo vsi učenci. Ko se temu privadijo, večkratnike govorijo le otroci, ki so prejeli oz. vrgli žogo." (Klopčar 1995, stran 59).

Poštevanko lahko po igri z žogo še narišejo. Narišejo krog (s prsto roko), razdelijo ga na 12 delov (opazujejo učitelja in ponovijo), nato pa z ravnimi črtami potujejo od številke do številke. Ob tem nastane lik, ki ga pobarvajo. Tako otroci slikovno vstopajo v geometrijo na umetniški način. To vzbuja v njih navdušenje in začudenje.

SODA IN LIHA ŠTEVILA

Stremimo k temu, da so aktivnosti praktične in da otroci snov doživijo.

Primer: Otroci stojijo drug drugemu nasproti v dveh vrstah. Nasproti stoječi si podajo roke kot pari in dobijo imena. Vsak par ponovi: 1 ima 2 za par, 3 ima 4 za par, 5 ima 6 za par, 7 ima 8 za par, 9 ima 10 za par, ...

**Opazujejo in naučijo se: če ima število par, je SODO število,
 če je kdo brez para, je LIHO število.**

Če učitelj pokliče npr. število 7, vsa števila, večja od 7, sedejo in število 7 je vidno kot liho število. Če učitelj pokliče število 4, sedejo števila, večja od 4, na tla, in število 4 je vidno kot sodo število. To se lahko igra zelo hitro, tako se otroci naučijo hitro misliti, saj se odločajo, ali bodo stali ali sedeli.

Večina dolžinskih in prostorninskih mer je izpeljanih iz človeka. Tu so zbrane:

ČAS:

60 sekund	=	1 minuta
60 minut	=	1 ura
24 ur	=	1 dan
7 dni	=	1 teden
52 tednov	=	1 leto

DOLŽINA:

- ČEVELJ je dolžina človekovega stopala, določili so jo tako, da se je veliko mož eden za drugim postavilo v vrsto (čevlji so se dotikali), dolžino so izmerili in izračunali povprečje.
- PALEC je širina človekovega palca.
- KOMOLEC je dolžina od konice prstov do komolca.

Ko so ljudje začeli trgovati, so potrebovali točno določene mere. Čudno bi bilo, če bi v eni vasi za čevelj dobil več blaga kot v drugi vasi.

Tu pa navajam še nekaj mer, ki jih že dolgo ne uporabljajo več:

VATEL: razdalja od konice sredinca do komolca, približno pol metra
(kot komolec)

DLAN: širina dlani kot dolžinska mera

PEDENJ: razdalja od mezinca do palca razprte dlani

SEŽENJ: dolžina razširjenih rok

MASA:

ZRNO je zelo stara mera za maso pšeničnega zrna

FUNT je mera za maso predmeta, ki ga je človek lahko udobno držal v raztegnjenih rokah

KVATER je mera za 14 funtov

CENT je 100 funtov, kasneje je postal 112 funtov

TONA je dobila ime po velikem sodu vina (angl. tun)

KAMEN je včasih pomenil kamen precejšnje velikosti in teže, ki so ga hranili v neki vasi kot standarno mero

TEKOČINSKE MERE:

Največ angleških mer je dobilo imena po besedah, ki v drugih jezikih pomenijo razne vrste posod:

PINT pomeni vrček, kolikor lahko žejen človek popije naenkrat.

GALONA pomeni skledo, KVARTA je četrtna galone,

MERNIK pa pomeni škatla.

DENARNE ENOTE:

V starih časih so ljudje menjavali blago za blago, toda ker je trgovina rasla, je bilo treba določiti standardni sistem za merjenje. Uporabljali so koščke žlahtnih kovin, ki so kasneje postali kovanci. Vrednost kovanca je bila teža kovine. Ko je neke redke kovine zmanjkalo, so uporabili manj vredno kovino oziroma papir, ki sam nima nobene vrednosti. Imena za angleške denarne enote (funt, šiling, penny) pomenijo težo kovine kovanca.

MERJENJE PLOŠČINE

Ko otroci znajo izmeriti ploskev, lahko spoznajo ploščino. Kot vse drugo v tem času, moramo tudi ploščino meriti na praktičen način. Če npr. računamo, koliko ploščic potrebujemo, to naredimo praktično, lahko v pomanjšanem merilu, v najslabšem primeru pa narišemo.

Primer: Če potrebujemo 10 ploščic v dolžino in 5 v širino, potem preštejemo, koliko jih potrebujemo. Toda kmalu ugotovimo, da je 10 pomnoženo s 5 enako 50. Tako pridemo do ploščine v povezavi z geometrijo.

MODELIRANJE

Modeliranje da otroku občutek, da lahko doživi obliko. Plastelin in vosek otroci poznajo že iz vrtca in najprej modeliramo preproste stvari, npr. kače in slone in

božične jelke. Zdaj jih vzpodbudimo, naj naredijo predmete raznih geometrijskih oblik: mostove z arkadami, hiše, hleve, cerkvene zvonike, ki kasneje dobijo imena: polkrogle, kocke, kvadri, stožci, piramide,... Zelo dobra vaja je modeliranje pod mizo. Iz gline naj pod mizo naredijo kroglo, iz krogle pa kocko, ne da bi oči to videle. To je posebna izkušnja doživetja oblike v prostoru.

6.2. DRUGO TRILETJE

Pojejte jabolko! (Uvod v ulomke)

Katja je prišla v šolo z jabolkom. Ravno ga je hotela pojesti, ko je prišel v šolo Peter in jo zagledal. Ni ga obdržala zase, temveč ga je razrezala na dve polovici in eno dala Petru. V tistem trenutku sta vstopila Petra in Simon. Katja in Peter sta svoji polovici razpolovila. Zdaj je jabolko v štirih kosih. Vsaka oseba ima četrtno jabolka. Preden so lahko pojedli četrtnine, so vstopili David, Natalija, Janez in Nataša. Zdaj so razpolovili četrtnine in imeli so osem kosov za osem otrok. Jabolko so razdelili na osem delov, ki so jih hoteli pojesti, a so vstopili Klavdija, Frane, Erik, Lana, Miriam, Marko, Miša in Meta. Sedaj so morali razpoloviti osmine, da bi dobili šestnajst kosov. Kosi so bili zelo majhni. Prej je bilo jabolko v enem kosu, zdaj pa je bilo v šestnajstih. Čeprav je število šestnajst večje od ena, je vsak kos veliko manjši od enega celega jabolka. Otroci so, raje kot da bi pojedli jabolko, skupaj z moko, sladkorjem in še nekaj jabolki spekli jabolčno pito. Sled noža lahko uporabimo kot ulomkovo črto in preberemo "ena ulomljeno z dve" ali ena polovica".

Beseda **decimalno** izhaja iz grške besede **deka**, kar pomeni deset. December je bil deseti mesec v rimskem letu, ki se je začinjalo z marcem. Dekada je obdobje desetih let. Dodekaeder je desetkotnik. Slovenski denarni sistem je osnovan na desetiškem sistemu.

Tudi števila, napisana spodaj, so osnovana na desetiškem sistemu:

milijonica 100 tisočica 10 tisočica tisočica stotica desetica enica

Če se gibamo od desne proti levi, od enic do milijonic, z vsakim korakom pomnožimo z 10. Kaj pa se zgodi, če se gibamo od leve proti desni? Delimo z 10.

Lahko se gibamo v desno, toda ko pridemo do enice, postavimo decimalno vejico med enice in mesto, ki prikazuje desetiške ulomke:

, desetina stotina tisočina 10 tisočina 100 tisočina milijonina

Kakšna je razlika med 9,0 in 0,9?

Kdo bi bil bogatejši, tisti ki ima 9,0 tolarjev ali tisti, ki ima 0,9 tolarja?

Cela števila se večajo, če premikamo decimalno vejico v desno. Decimalna števila pa se manjšajo, če premikamo decimalno vejico v levo.

-----x 10-----		-----x 100-----	
900,	9000,	90,	9000,
90,	900,	9,	900,
9,	90,	,9	90,
,9	9,	,09	9,
,09	,9	,009	,09
,009	,09	,0009	,009

-----: 10-----		-----: 100-----	
900,	90,	900,	0,9
90,	9,	90,	0,09
9,	0,9	9,	0,009
,9	0,09	0,9	0,0009
,09	0,009	0,09	0,00009
,009	0,0009	0,009	0,000009

Doslej je imelo usvajanje pojmov s slikovno metodo korenine v načinu pristopa do otrokove duše. Po dvanajstem letu zmorejo otroci postopoma ustvariti nek red o tem, kar so dosegli z močjo svoje sposobnosti, da bi izkusili neko notranjo logiko. Ta korak se poenostavi pri algebri: vodi od računanja k opazovanju procesov in od tam k odkritju splošnih povezav.

Smisel formul pri algebri (t.i. računanja s črkami abecede) je to, da se izrazijo formalni, razumljivi procesi. Nadaljnji osnovni korak pri razvoju otroka je storjen, ko se poenostavi prehod od imaginativnega razmišljanja h konceptualnemu. Proces je naslednji: nastavitev konkretnega problema, njegova rešitev, odčitavanje vrednosti, metode reševanja in uporabnost odkritega pravila. Vse to bodo otroci preizkusili v mnogih situacijah.

Ko se otroci približujejo puberteti, se njihovo čustveno življenje širi. V tem življenjskem obdobju jim lahko matematika nudi pomembno podporo, saj tu niso potrebne njihove osebne ideje in mnenja. Matematika vzbudi njihovo pozornost ne le z matematičnim gradivom, ampak predvsem z njihovim lastnim razmišljanjem. Če so učenci dobro seznanjeni z matematičnimi zakoni, postanejo bolj samozavestnosti in tako so na poti k najpomembnejšemu cilju matematike, to je, da z njo pridobijo zaupanje in znajo razmišljati.

Kljub vsemu pa se lahko tako razmišljanje poveže z enostransko sebično potjo k svojemu mentorju, človeškemu egu, kar vodi v egoizem. Pomembno se je miselno povezati s potrebami sveta v praktičnih in nujnih življenjskih razmerah. Pri pouku matematike je treba paziti, da poskusi pri reševanju problemov ne vodijo učencev v obup, ki ga izrazijo z besedami »Tega ne zmorem.«, kajti v tem primeru postanejo ure matematike nekaj, kar naj ne bi bile. Namesto da bi učencu pomagale utrjevati veselje in zaupanje, jih vodijo v dolgočasje in brezup. Težko bi našli še kakšen drug predmet, ki se ga lahko tako poistoveti z učenjaškimi sposobnostmi in z inteligenco kot prav matematika. Kdor obupa ali ima pri tem predmetu težave, pogosto izgubi upanje tudi na drugih področjih. Vdati se na tem področju ali imeti težave, pogosto pomeni vdati se nasploh, poenostavljeno biti »neumen«.

Zaradi tega postavljajo razredi z različnimi sposobnostmi učencev posebne zahteve do učitelja v zvezi z metodo ali morda zahtevajo celo individualne pristope. V obdobju razrednega učitelja morajo učenci delovati različno, čeprav se morajo vsi spopadati z osnovnimi matematičnimi vprašanji. Reševanje praktičnih problemov nudi učencem bogato možnost za aktivnosti in se lahko celo oblikuje v življenjsko spretnost, ki lahko odpira različne poti v realnem svetu dela. Z reševanjem matematičnih primerov se razvija bolj gibljivo razmišljanje, kar vzpodbuja aktivno povezanost z življenjskimi situacijami. Praktične aktivnosti vodijo učence v življenje in realnost, pa tudi k opisovanju osnovnih povezav.

Pri računanju se krepi volja na področju razmišljanja, in zato učitelji pri glavni uri od šestega razreda dalje učence spodbujajo tudi pri reševanju praktičnih vaj.

Natančnost in lepota geometrijskih likov jih vodijo v poglobljeno zavedanje. Kar so učenci na podlagi čudenja izkusili pri geometriji v 5. razredu, bi morali utrditi z razmišljanjem v 6., 7., 8. in 9. razredu. Iščemo in oblikujemo geometrijske zakone. Učenci morajo na izkustveni ravni spoznati ustrezne geometrijske dokaze. Za njih je pomembno, da ob tem, ko razvijajo svoje individualne načine govora in izražanja, lahko tudi izkusijo nekaj, kar ni tako čustveno pogojeno in zadeva le to, kar je očitno samo po sebi. V osmem razredu učitelji predstavijo učencem nov geometrijski pojem, izsek, da bi se približali problemu neskončnosti, kot se mu pred tem približajo z vzporednicami. Neskončnost pa še vedno ni posebej definirana.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

NEMŠČINA

KAZALO

1. OPREDELITEV IN SPLOŠNI CILJI PREDMETA	356
POGOJI ZA UČINKOVITO UČENJE	360
KRATEK PREGLED GLAVNIH CILJEV	360
2. OPERATIVNI UČNI CILJI	362
2.1. PRVO TRILETJE	362
2.1.1. Učne vsebine, besedišče, komunikacijske spretnosti, slovnične strukture ..	363
2.1.2. Operativni učni cilji	364
2.2. DRUGO TRILETJE	366
2.2.1. Učne vsebine, besedišče, komunikacijske spretnosti, slovnične strukture ..	366
2.2.2. Operativni učni cilji	367
2.3. TRETJE TRILETJE	369
2.3.1. Učne vsebine, besedišče, komunikacijske spretnosti, slovnične strukture .	369

1. OPREDELITEV IN SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Cilj poučevanja tujih jezikov v waldorfskih šolah ni le v razvijanju pozitivnega odnosa do drugih ljudi, kultur in jezikov, ampak tudi v gojenju in negovanju medsebojnega razumevanja med narodi z možnostjo občutenja drugačnega doživljanja in videnja sveta. Tako učenje tujih jezikov posamezniku omogoča drugačen pogled na lasten jezik, kulturo in nraavnost. Učencu omogoča, da vidi svet v vsej njegovi raznolikosti.

Zato so cilji poučevanja tujih jezikov zelo kompleksni. Na eni strani je praktičen, utilitarističen cilj, ki vključuje slušno in bralno razumevanje ter govorno in pisno sporočanje v tujem jeziku. Na drugi strani pa se učenci seznanijo z značilnostmi, navadami, tradicijo, literarnimi deli, kulturo, geografijo in zgodovino ljudi, ki določen tuj jezik govorijo. S pomočjo kvalitet, ki jih prinaša posamezen tuj jezik, prispeva poučevanje tujega jezika k splošnemu razvoju otroka in širi njegova obzorja.

Govorno učenje tujega jezika krepi učenčevo zmožnost poslušanja druge osebe in razumevanja povedanega, tudi neizrečenih namer. Ustna metoda tako zajema občutljivosti za jezik na vseh ravneh in ne le na semantični. S pomočjo le-te je mogoče vzpodbuditi učenčevo težnjo po razumevanju ter izoblikovanju lastnega mnenja. Istočasno pa se pri učencu razvijejo tudi določena čustva. Pri tem gre za kvalitete, ki so v socialnih interakcijah odločilnega pomena. Jezikovna kompetentnost v vsaj dveh tujih jezikih vzpodbuja fleksibilno mišljenje, kajti različni jeziki omogočajo različna izkustvena področja in tako v otroku stimulirajo večje zanimanje za svet in ljudi.

Jezik lahko razlagamo na tri načine: je nosilec samoizražanja in komunikacije, hkrati pa nudi okvir, znotraj katerega je možen dialog, torej govorjena beseda in poslušanje. Poleg tega predstavlja orodje, s katerim strukturiramo in predstavljamo miselne koncepte in misli same. Tako jezik otroku omogoča izražanje lastnih izkušenj. Splošna načela o skladenjskih razmerjih ne omogočajo le sporazumevanja med dvema posameznikoma, temveč tudi

prevajanje iz enega v drugi jezik. Vsak jezik je mogoče prevesti v katerikoli drugi jezik. Steiner v nasprotju z materialističnim dojemanjem sveta zagovarja dejstvo, da daje jezik s svojimi fonetičnimi, leksikalnimi in skladenjskimi elementi izraz nečemu bistvenemu, kar opisuje. To je tudi razlog, zakaj je jezik tako močna formativna sila. Poznavanje skladenjskih in slovničnih zakonitosti, ki so skupne vsem jezikom, predstavlja dobro osnovo za kasnejši študij jezikov in jezikoslovja.

Na začetku poučevanja tujega jezika se poučevanje navezuje zlasti na izkušnje in kontekste, ki se jih s pomočjo analize vse bolj ozavešča. Vseskozi je zelo pomembno ustno sporočanje, pri čemer je velik poudarek na gestikulaciji in situacijah. Jezik ima osrednjo vlogo med gibanjem, ki se ponotranji in postane govor, ter govorom, ki se ponotranji v mišljenje. Ker je pri sporazumevanju vedno prisotno tudi neverbalno sporočanje, imajo v waldorfskih šolah velik pomen gestikulacija, pantomima in govornica telesa. Tako predstavlja celotno neverbalno sporočanje pomemben del učnega načrta.

Ukvarjanje z jezikom daje otroku občutek harmonije in povečuje njegovo odzivnost na svet. Ne le da postanejo učenci bolj govorno sposobni, veliko več imajo tudi povedati. Poučevanje tujega jezika ima tako pomembno vlogo v procesu razvoja otroka in mu hkrati omogoča, da razvije sposobnosti, ki služijo njegovemu individualnemu razvoju pri razvijanju socialnosti. Ko se otrok ukvarja z naravo jezika, se poveže z jezikom samim. V prvih treh letih učenja jezika je otrok povsem stopljen z jezikom. Prav zato je zelo pomembno, da v tej fazi izkusi vrsto aktivnosti, kot so verbalne izmenjave (pozdravi, vsakdanja vprašanja in odgovori), pesmi, izštevanke, igre itd., ki ga brez razlage ali prevoda potegnejo v svet jezika. Potem ko učenci v prvih štirih učnih enotah usvojijo načrtovano učno snov, dodajamo novo, pri čemer vseskozi v različnih variacijah ponavljajo in utrjujejo že usvojeno snov. Pri tem gre za slušno in govorno razumevanje, učenci pa posamezne situacije tudi izvajajo. Ni nujno, da otroci vse, kar slišijo in ponavljajo, tudi razumejo. V tem obdobju so sposobni razviti občutljivost za osnovne intonacijske vzorce tujega jezika, ki jih pri 10. ali 11. letih, ko postane govorni

aparati vse bolj izoblikovani in manj gibljivi, niso več sposobni posnemati v tolikšni meri. To dejstvo je potrebno upoštevati pri metodologiji poučevanja tujih jezikov.

Poučevanje se v tem prvem obdobju odvija izključno z govorno besedo, in sicer s pomočjo navodil, kratkih sporočil, opozoril, vprašanj in odgovorov, s petjem in recitiranjem na pamet (brez besedilne predloge), z ugankami ter s prstnimi in rajalnimi igrami. Vse to spremlja izvajanje pantomime in gestikulacije ter uporaba slik. Učenci so sposobni usvojiti cele dialoge, vendar mora biti besedišče vedno v povezavi s situacijami.

Že v prvih štirih letih učenja tujega jezika se otroci srečajo z večino pomembnih slovničnih struktur, ki pa jih usvojijo na nezavedni ravni; prav tako tudi besedni zaklad. Tako znajo otroci pri pouku tujega jezika izgovoriti glasove, ki jih v materinščini ne poznajo. Na ta način pripomorejo k izoblikovanju govornih organov. Istočasno usvojijo situacijsko besedišče, tvorijo in spontano usvojijo določene slovnične strukture in idiome. Kasneje to nezavedno znanje ponovno obudijo na zavedni ravni.

Ob koncu 3. razreda je usvojeno besedišče vezano na naslednje učne vsebine:

- moja družina
- razred
- prazniki
- okolje in vreme

Ocenjevanje je na tej stopnji opisno. Učitelj si beleži potencial vsakega posameznega učenca, pri čemer upošteva pomnjenje, izgovorjavo, vključevanje v pogovor in sodelovanje. O tem se pogovori z razrednim učiteljem in s starši.

V 4. razredu se prične poučevanje tujega jezika na zavedni ravni, kar sovpada z razvojno stopnjo otrok. Gradijo na že usvojenem znanju in pričnejo z branjem in pisanjem v tujem jeziku. Pisati pričnejo že znana krajša besedila. Ko usvojijo fonetična pravila in črke, lahko prične učitelj uporabljati povsem nova besedila.

Pri metodah zapisovanja v zvezek in uporabi materialov se zgleduje po vzorcu, ki ga uporablja razredni učitelj. Prav tako učitelj tujega jezika gradi na vsebinah, ki so jih učenci že usvojili pri drugih predmetih in jih je predhodno že obdelal razredni učitelj. Kognitivno učenje slovnice v 4. razredu v skladu z razvojno stopnjo otrok še ni primerno. Uspešnost učitelja tujega jezika je odvisna tako od dobrega sodelovanja z razrednim učiteljem in uporabe njegovih metod dela kot tudi od sodelovanja z učenci samimi.

Besedišče kateregakoli jezika nosi v sebi kvalitete ljudi, ki ta jezik govorijo. Prav zato nastopijo težave pri prevajanju besedil, saj ima izhodiščno besedilo drugačno kvaliteto in subtilno moč kot prevod. Zato se v waldorfskih šolah izogibamo neposrednemu prevajanju. Da bi omogočili boljše razumevanje, si pomagamo z gestikulacijo, pantomimo in neposrednim gibanjem. Učitelj potrebuje za takšno delo veliko domišljije, kajti v učencih naj bi ustvaril takšne notranje slike, ki sovpadajo z obravnavanimi glasovi, besedami in vsebinami. Učiteljev trud je povrnjen, saj učenci dojemajo učno snov na bolj čustveni ravni, kar izboljšuje pomnjenje, še zlasti dolgotrajni spomin.

Vsebinska in časovna razporeditev snovi je v domeni učitelja, ki sam presodi, kakšne so sposobnosti določenega razreda. Učna ura zajema splošna vprašanja in odgovore o šoli, družinskem življenju, domu, vremenu in podobno. Aktivnosti, ki jih učenci izvajajo, vključujejo recitacije, rajalne in prstne igre, uganke, govorne vaje, petje ter prepoznavanje jezikovnih struktur.

Osnova poučevanja in učenja ostaja ustno izražanje, zato je igranje kratkih iger in prizorov zelo pomembno. V četrtem razredu pričnejo učenci pri tujem jeziku brati različna besedila (kratka sporočila, navodila, pesmi, uganke, rime,...), ki predstavljajo osnovo za izgradnjo besedišča. Učenci z učiteljevo pomočjo oblikujejo posebne zvezke, v katere si zapisujejo besedišče po tematskih sklopih, krajša besedila ter pripravo projektnih nalog.

Delo s slovarji se prične ob koncu 6. ali na začetku 7. razreda.

Za doseganje dobrih rezultatov je pomembno, da (glede na možnosti) pouk posameznega tujega jezika poteka trikrat tedensko skozi vse šolanje. V srednji šoli lahko število ur posameznega tujega jezika povečamo na štiri ure tedensko.

Pogoji za učinkovito učenje

Poučevanje tujega jezika je bolj učinkovito, če poteka v primerno veliki skupini/razredu, tako da lahko vsak učenec glede na individualne sposobnosti aktivno sodeluje. Poučevanje mora biti prežeto z domišljijo in umetnostjo. V waldorfskih šolah se od učitelja tujega jezika pričakuje ne le, da tekoče in rad govori tuj jezik in bere literarna dela, ampak tudi da kaže globoko zanimanje za kulturo in dežele, v katerih se ta jezik govori. Poleg tega mora obvladati antropozofsko pojmovanje narave jezika ter zakonitosti razvoja otroka. Biti mora dober v govorništvu (retoriki), igranju in mimiki. Brez tega je težko doseči zastavljene cilje.

Kratek pregled glavnih ciljev

1. – 3. razred:

- razvijanje osnove za jezik in ljubezni do jezika,
- uporaba osnovnega besedišča, ki je v tesni povezavi z učnimi vsebinami,
- spontana uporaba slovničnih struktur, ki se pojavljajo v povezavi z učimi vsebinami, na nezavedni ravni,
- preprosta konverzacija in komuniciranje.

4. – 6. razred:

- naučeno preide na raven zavednega,
- razširjanje že usvojenega znanja,
- pisanje že usvojenih besedil in razširitev le-teh.

7. – 9. razred:

- učenje novega,
- samostojne učne metode,
- branje literarnih del za zabavo in sprostitev,
- vzpodbujanje in razvijanje občutka za jezik (v primerjavi z materinščino in drugim tujim jezikom),
- spoznavanje dežel, zgodovine in kulture nemško govorečih ljudi.

2. Operativni učni cilji

2.1. PRVO TRILETJE

V prvem razredu otroci vse doživljajo skozi čudenje in empatijo. Značilna je težnja k skupinski recitaciji, vendar mora biti omogočeno tudi individualno komuniciranje. Zastavljene cilje dosegamo le z ustnim posredovanjem.

V drugem razredu čutijo učenci večjo željo po komunikaciji. Prisoten mora biti element dualizma da/ne. Učenci se najraje odzivajo na konkretne situacije, kot so npr. obisk naravnega govorca, peka peciva po originalnem receptu ipd. Pri poučevanju mora biti močno prisoten ritmični element (tako v sami strukturi učne ure kot tudi pri aktivnostih) z izrazitimi kontrasti med zavedno umirjenim (zvoki, natančna izgovorjava) in živahnim. Skrbeti moramo za ravnovesje med tišino in hrupom ter med govorjenjem in poslušanjem.

V tretjem razredu je ključnega pomena humor. Otroci imajo bolj izostren občutek za jezik, in sicer tako za izgovorjavo kot tudi za pomen. Želijo si več različnih daljših besedil in uživajo pri dramatizaciji krajših smešnih iger, pri katerih učitelj posameznikom razdeli dane vloge. Pomembnejše slovnične elemente učenci usvojijo, utrjujejo in ponavljajo spontano v danih učnih vsebinah.

Recitacijski del pouka zajema govorne vaje, lomilce jezika, uganke in pesmi.

2.1.1. Učne vsebine, besedišče, komunikacijske spretnosti, slovnične strukture

Učne vsebine:

- pripovedne pesmi
- pesmice, ki zahtevajo dejanja
- prstne igre
- igranje preprostih ukazov
- rajalne igre
- uganke

Besedišče je v tesni povezavi z učnimi vsebinami:

- narava in njeno spreminjanje
- prehrana
- družina
- razred
- prazniki
- moje telo

Slovnične strukture so del danih učnih vsebin. Učenci jezikovna sredstva dojemajo kot celoto, zato v tem obdobju ni kognitivnega učenja slovnične.

2.1.2. Operativni učni cilji

Približno v desetem letu starosti so otroci na novi stopnji samozavedanja. V tem obdobju naj bi otroci individualizirali kolektivno naučeno. V poučevanje in učenje pričnemo uvajati nov element: pisanje v tujem jeziku. V tem starostnem obdobju je za otroke zelo pomemben red v njihovi okolici in pri njihovem delu. Izjemno pomembno je, da so učne ure sistematične in dobro načrtovane, pri čemer je nujno sodelovanje med razrednim učiteljem, evritmistom in učiteljem tujega jezika. Učitelj se mora individualno posvetiti učencem, še zlasti če se z začetki pisanja pri posameznikih pojavijo težave, ki prej niso bile očitne.

Učenci prepoznavajo stvari, ki so se jih naučili v prvih treh razredih. Preden se pričnejo aktivno ukvarjati z branjem v tujem jeziku, berejo predvsem tisto, kar so napisali sami. Učitelj jim skrbno predstavi nemško abecedo in poimenovanja za posamezne črke. Tako branje kot pisanje zahtevata veliko vaje. Še vedno je pri poučevanju in učenju zelo pomembno ponavljanje in imitacija.

Besedišče razširimo na besedne družine, kot so npr. deli telesa, letni časi, barve,... V tem obdobju se konča učiteljevo govorno sporočanje kot samostojen pristop pri poučevanju. Besedišče je mogoče učinkovito poučevati tudi z opisovanjem pripovedovanih zgodb in z uporabo že znanih besed. Učenci se urijo v pisavi s prepisovanjem krajših besedil.

Pomembni elementi učne ure so še vedno skupno petje, preprosti dialogi, situacijske igre in dramatizacija krajših zgodb. Ustno delo se nadaljuje v obliki govornih vaj, poezije, recitacij in petja pesmi kot tudi s pomočjo vprašanj in odgovorov, ki jih vse bolj uporabljamo pri delu v skupinah. Učenci naj bi vse, kar govorijo, tudi razumeli.

Učenci imajo poseben zvezek za pisanje (vaje iz pisanja) in poseben zvezek, v katerega zapisujejo slovnične strukture in besedišče. Učitelj mora spodbujati razvijanje občutka za skrbno pisanje in estetsko urejene zvezke.

V enajstem letu starosti imajo učenci močan ritmičen spomin. V tem starostnem obdobju se veliko in z lahkoto učijo. Prav v tem obdobju pride do izraza lepota za jezik. Najbolj pomembno je, da učenci pri tujem jeziku uživajo, zato jih mora učitelj čim bolj kreativno vključiti v aktivnosti. Tudi pri oblikovanju domače naloge mora priti do izraza otrokova kreativnost. Učne ure ne smejo biti nikoli dolgočasne. Aktivnosti se morajo dokaj hitro spreminjati, dobrodošle so variacije in presenečenja. Učenci lahko recitirajo daljše pesmi in pejejo rajalne pesmi. Besedišče usvojijo na zavedni ravni. Brati pričnejo iz prvega nemškega berila ali knjige.

Recitiranje poezije pripomore k boljši izgovorjavi, stavčni melodiji in pomnjenju idiomatskih fraz. Vsebine pesmi ne razlagamo podrobno, temveč zadostuje že poenostavljen toda domiselni prevod.

6. razred zaznamuje prehod v obdobje pubertete. Prebudijo se mladostnikove intelektualne sposobnosti za dojetje konceptualne strukture jezika ter za sistematičen pregled naučenih vsebin in tistih, ki jih še čakajo. V tem obdobju želijo imeti pregled nad tem, česa so se naučili v enem tednu, mesecu ali triletnju, da lahko ocenijo napredek, ki so ga dosegli. Postavljajo si vprašanja kot so: „Česa smo se naučili in česa ne ter kje tičijo vzroki za to?“ V 6. razredu sta torej ključnega pomena red in skrbno načrtovanje, ki je vedno tudi vidno.

Najpomembnejši element govornih vaj je udarna poezija z veliko humorja. Pri učnih urah lahko uporabljamo veliko idiomatskih fraz in pogovornega jezika. Ko imajo učenci dovolj bogat besedni zaklad in so tudi slovnično dobro podkovani, jih vzpodbujamo, da se začnejo bolj svobodno izražati (z manj ali brez vodenih izjav).

Učitelj mora biti pripravljen na velike razlike v sposobnostih znotraj posameznega razreda. Zato morajo biti naloge težavnostno diferencirane, kar pa ne pomeni, da naj bi razred glede na jezikovne sposobnosti posameznih skupin tudi razdelil. V tem obdobju bi se to izkazalo za povsem neproduktivno.

2.2. DRUGO TRILETJE

2.2.1. Učne vsebine, besedišče, komunikacijske spretnosti, slovnične strukture

a) Besedišče je tesno povezano z učnimi vsebinami:

- šola, razred, potrebščine
- moja družina in moj dom
- moji prijatelji
- prazniki in letni časi
- narava in okolje
- moje telo
- prehrana
- obleka in obutev
- pripovedne pesmi
- pesmice, ki zahtevajo dejanja
- prstne igre
- rajalne igre
- dramatizacija krajših dialogov

b) Komunikacijske spretnosti:

Učenci znajo:

- vzpostaviti stike in jih voditi;
- izraziti mnenje in vprašati po njem;
- izraziti predlog in se odločiti o predlogu drugih;
- postavljati enostavna vprašanja in nanje odgovarjati (besedišče je v tesni povezavi z učnimi vsebinami);
- opisati vsakdanja opravila.

c) Slovníčné struktury

(šele v 5. razredu, saj pred tem jezikovna sredstva dojemajo kot celoto):

- *Verb* (Präsens: regelmäßige und unregelmäßige Verben, Modalverben: können, möcht–)
- *Substantiv* (Singular und Plural)
- *Artikel* (bestimmter, unbestimmter; Deklination im Dativ und Akkusativ)
- *Pronomen* (Personalpronomen im Nominativ, Dativ und Akkusativ; Possessivpronomen im Nominativ; Reflexivpronomen;)
- *Fragewörter* (wie? , wer? , was? , woher? , wo? , wohin?, wann?)
- *Zahlwörter bis 100* (Kardinalzahlen, Ordinalzahlen)

2.2.2. Operativni učni cilji

Metode dela v 7. in 8. razredu so podobne metodam, ki jih uporabljamo pri poučevanju in učenju v 6. razredu. Za to obdobje je značilen živahen, spreminjajoč se tok poučevanja in učenja, ki vključuje redno preverjanje naučenega, skupinsko delo in sodelovanje učencev pri načrtovanju in oblikovanju pouka. Učenci pričnejo brati daljša besedila. Vse, kar počnejo, mora imeti zanje nek smisel. Velik poudarek je na temah, ki se navezujejo na kulturo nemško govorečih dežel ter na aktualnih temah. Te so lahko predmet branja, v 9. razredu pa tudi predmet individualnih delovnih projektov. Vzpodbujati moramo izmenjavo učencev med šolami in dopisovanje z vrstniki iz nemško–govorečih dežel.

Učencem predstavimo dvojezične slovarje. Pisati pričnejo preproste spise (samostojne ali vodene) v zvezi z doživetim, prebranim ali videnim.

Rudolf Steiner ni dal posebnih napotkov za uporabo učnih metod pri poučevanju in učenju tujega jezika na višji stopnji. Poudaril pa je, da mora učitelj redno spreminjati svoje metode dela. Glavne vidike je mogoče povzeti takole:

- Učitelj skupaj z učenci izbere teme, ki se jih obravnava pri pouku. Učenci morajo sodelovati pri izbiri.
- Navdušenje je najpomembnejši dejavnik pri pouku tujega jezika.

V 9. razredu se pričinja nova faza poučevanja, ki jo je mogoče opisati kot dialektično. Pri tem se postavlja vprašanje o vplivih, ki jih ima jezik. Na delo v razredu odločilno vplivata dva dejavnika. V tem obdobju namreč nastopi bistvena sprememba pri povezovanju posameznika s svojimi spomini – simptom pubertete. Zaradi tega se prične mladostnik ne le zavedati samega sebe v svojem govoru, temveč pogosto tudi trdi, da je pozabil, ali da se nikoli ni učili obsežnih področij besedišča in slovnice. Drugi dejavnik, ki je prav tako povezan z razvojno fazo in tudi odločilno vpliva na delo v razredu, je nezmožnost oz. nepripravljenost na daljšo zbranost.

V tem obdobju pride do izraza buden intelekt. Učenci 9. razreda se morajo ponovno sistematično naučiti ali pa samo ponoviti in utrditi osnovne slovnične elemente in ponovno izgraditi aktiven besedni zaklad. Učenci imajo radi abstraktne povzetke in sklanjatvene tabele, s čimer se kaže bolj intelektualen vidik njihovega razmišljanja. Učence, ki so jezikovno bolj nadarjeni, lahko učitelj prosi, da slovnične strukture predstavijo preostalim učencem.

V tem starostnem obdobju imajo učenci radi krajše zanimive tekste ter kratke smešne dramske prizore in dialoge. To je ugoden čas za izvedbo krajšega dramskega dela, posameznih prizorov ali pa enega samega prizora, ki mora biti primeren njihovi razvojni stopnji in stopnji znanja jezika. Izvedemo ga lahko s celim razredom ali z manjšo skupino učencev.

Ključni element učne ure predstavlja razvijanje in urjenje govornih spretnosti. Če je razpon govornih sposobnosti v razredu zelo širok, se je potrebno o tem pogovoriti in poiskati socialno najboljšo rešitev. Izkoristiti je treba vsako priložnost za obiske iz tujine in izmenjave učencev ter vzpodbujati stike z mladimi iz nemško–govorečih dežel. Učitelj z učenci razpravlja o aktualnih dogodkih.

V 9. razredu ostaja humor skupaj z občutkom, da se učenci učijo, kako naj se učijo, ključnega pomena.

2.3. TRETJE TRILETJE

2.3.1. Učne vsebine, besedišče, komunikacijske spretnosti, slovnične strukture

a) Besedišče je v tesni povezavi z učnimi vsebinami:

- prevozna sredstva
- dom in hišna opravila
- šola in šolska opravila
- prosti čas (šport, konjički in potovanja)
- življenje in delo v domačem kraju (javne ustanove, dejavnosti, kultura, bivanje, izobraževanje)
- to sem jaz
- skrb za okolje in zdravje
- aktualne teme (medsebojni odnosi, sredstva obveščanja, aktualni dogodki)
- kultura, geografija, zgodovina in politična ureditev nemško–govorečih dežel
- Slovenija (kultura, geografija, zgodovina in politična ureditev)

b) Komunikacijske spretnosti:

Učenci znajo:

- vzpostaviti stike in jih voditi (prvo srečanje, predstavljanje, telefoniranje, opravičevanje, obveščanje o poteku in trajanju prireditev);
- vprašati nekoga o mnenju in ga izraziti;
- nekaj predlagati in se odločiti o predlogu drugih;
- postavljati vprašanja in nanje odgovarjati (besedišče je v tesni povezavi z obravnavanimi učnimi vsebinami);
- opisati, kar so videli, slišali ali prebrali;
- razložiti, kar so videli, slišali ali prebrali;
- voditi razgovor o osebnih lastnostih in počutju;
- izraziti željo, domnevo, negotovost/gotovost in dvom;
- svetovati in pomagati;
- poročati.

C) Slovnčne strukture:

- *Verb* (Präsens: trennbare und nicht-trennbare Verben; Perfekt: regelmäßige und unregelmäßige Verben mit haben und sein; Präteritum: regelmäßige und unregelmäßige Verben; alle Modalverben im Präsens und im Präteritum; Futur; Infinitiv mit zu; Imperativ; Konjunktiv II: sein, haben, werden, Modalverben; Passiv: Präsens und Präteritum)
- *Substantiv* (geographische Namen, n-Deklination)
- *Artikel* (bestimmter; unbestimmter; Deklination im Dativ und Akkusativ)
- *Adjektiv* (prädikativer und attributiver Gebrauch; Steigerung; Deklination)
- *Pronomen* (Possessivpronomen; Reflexivpronomen; Demonstrativpronomen: der, die, das, dieser/diese/dieses; Relativpronomen im Nominativ und Akkusativ; Indefinitpronomen: jeder/jede/jedes)
- *Fragewörter* (welcher?/welche?/welches? , wie oft?)
- *Präpositionen* (mit dem Dativ; mit dem Akkusativ; Wechselp Präpositionen)

- *Satz* (Relativsatz; Konditionalsatz/wenn-Satz; Kausalsatz/weil-Satz; dass-Satz; Finalsatz: damit, um... zu + Infinitiv; indirekte Fragen)
- *Wortbildung* (Substantiv + Substantiv; Adjektiv + Adjektiv; Adjektiv + Substantiv; Verb + Substantiv)

3. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Ob koncu prvega triletja učenci:

- razumejo in ustrezno reagirajo na preprosta opozorila in navodila učitelja (verbalno/neverbalno);
- razumejo preproste (izražene z minimalnimi jezikovnimi sredstvi) pesmi, uganke povezane s pojmi iz narave, z jedmi in pijačo, z družino in s prijatelji;
- sledijo krajšim zgodbam, ki so sestavljene iz znanih informacij s spremenjenim zaporedjem;
- poimenujejo osnovne barve in predmete v razredu;
- poimenujejo dele telesa, dneve v tednu, mesece in števila do 31;
- razumejo in ustrezno reagirajo na preprosta vprašanja o sebi;
- znajo recitirati/zapeti/zaigrati preproste uganke, pesmice in rajalne igre;
- znajo izgovoriti glasove, ki jih materinščina nima;
- informativno prepoznavajo jezikovne strukture;
- znajo z učiteljevo pomočjo oblikovati slikovne podobe (preproste plakate), ki se navezujejo na besedišče.

Ob koncu drugega triletja učenci:

- razumejo in ustrezno reagirajo na preprosta opozorila, navodila, vprašanja in trditve učitelja (jezikovno/nejezikovno);
- razumejo izjave sošolcev in nanje ustrezno reagirajo (jezikovno/nejezikovno);
- sledijo pogovoru v razredu in se ga udeležujejo;
- razumejo krajše zgodbe, sestavljene iz znanih informacij s spremenjenim zaporedjem;
- sledijo krajšim tematskim besedilom, ki vsebujejo tudi neznane informacije, ki pa niso ključnega pomena za razumevanje besedila;

- razumejo preproste (izražene z minimalnimi jezikovnimi sredstvi) pesmi, uganke, rajalne igre, sporočila, navodila in opozorila, izražena z besediščem učnih vsebin (čas, dom in družina, šola, telo, zdravje, prehrana, narava);
- sledijo dialogom in jih razumejo;
- znajo postavljati preprosta vprašanja in nanje odgovarjati;
- sodelujejo v pogovoru in pri različnih aktivnostih tako s sošolci kot tudi z učiteljem;
- znajo recitirati/zapeti/zaigrati preproste uganke, pesmice in rajalne igre;
- znajo prepisovati besedila;
- znajo reševati preproste pisne vaje;
- znajo z učiteljevo pomočjo izpeljati enostavne projektne zastavljene naloge.

Ob koncu tretjega triletja učenci:

- razumejo in ustrezno reagirajo na preprosta opozorila, navodila, vprašanja in trditve učitelja (jezikovno/nejezikovno);
- razumejo izjave sošolcev in nanje ustrezno reagirajo (jezikovno/nejezikovno);
- sledijo pogovoru v razredu in se ga udeležujejo;
- razumejo besedila, sestavljena iz znanih informacij s spremenjenim zaporedjem;
- sledijo tematskim besedilom, ki vsebujejo tudi neznane informacije, ki pa niso ključnega pomena za razumevanje bistva besedila;
- razumejo sporočila, navodila, opozorila in napise;
- znajo uporabljati slovar pri obravnavi vsakdanjih besedil;
- se aktivno udeležujejo pogovora s sošolci in z učiteljem;
- znajo izraziti svoje mnenje, želje, potrebe in čustva;
- z ustreznimi izjavami reagirajo na obravnavano tematiko;
- znajo recitirati/zapeti/zaigrati preproste uganke, pesmice, rajalne igre;
- znajo oblikovati in napisati osebno pismo;
- znajo izpeljati tematsko in projektne zastavljene naloge.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

RELIGIJA IN ETIKA

OD RELIGIOZNIH, SVETIH NOTRANJIH OBČUTIJ DO ETIČNEGA, PRAVILNEGA RAVNANJA

KAZALO:

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	375
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	122
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA.....	122
4. OPERATIVNI CILJI, OBVEZNE IN IZBIRNE TEME TER STANDARDI ZNANJA..	381
A. OBVEZNE VSEBINE:	382
B. IZBIRNE VSEBINE:	383
C. OPERATIVNI CILJI PO TEMAH	384
D. STANDARDI ZNANJA –MINIMALNI SO KREPKO TISKANI.....	390
5. MEDPREDMETNE POVEZAVE.....	138

1. Opredelitev predmeta

Povezovati se ali ponovno se povezovati je eden izmed pomenov glagola relegare, ki nam pojasnjuje osnovni namen pouka religije oziroma religij v waldorfskih šolah. Povezovanje s svetom, v katerem živimo, s človeštvom, katerega del smo, je osnovni cilj predmeta. Humanistične vede in religija so zgodovinsko neločljivo povezane, vsebine, primerne tej starostni stopnji učencev, pa so prisotne pri pouku zgodovine, maternega jezika, obeh tujih jezikov in predmeta religija in etika. Spoštovanje in nega religioznih občutij v otroštvu je temelj moralnih in socialnih odnosov v odrasli dobi. Poznavanje moralnih vrednot in ravnanja v skladu z njimi učenci dodatno spoznavajo skozi literarne vsebine, zapuščino krščanstva in ob pregledu svetovnih religij in verovanj.

Starši imajo zmeraj vlogo tistega, ki odloča o smeri verskega razvoja svojega otroka.

V današnjem času, ki se od notranjega, religioznega življenja pogosto oddaljuje, waldorfske šole, ki ne temeljijo na nobeni konfesionalni verski izpovedi, tako ponujajo svoboden pouk religije, ki je zgrajen na principih waldorfske pedagogike.

Če je človekova temeljna pravica izbrati in izoblikovati svoj odnos do religioznosti, naj bo to v okvirih katere od ustanov ali povsem osebno, v tem primeru se etično ravnanje v veliki meri pričakuje, zahteva. Živimo v Sloveniji, ki se je z ustavo zavezala biti pravna in socialna država (2. člen ustave), kar pomeni, da vsi uživamo določene pravice in imamo nekatere dolžnosti. Tako npr. imamo pravico izraziti svoje mnenje in hkrati dolžnost, da vsem drugim to pravico dopuščamo in omogočamo. Skratka, v pravni in socialni državi se pričakuje od nas, da se bomo naučili pravilnega ravnanja, etičnega ravnanja, ki v idealnih razmerah ni pogojeno le ali predvsem z zakoni, ampak izvira iz globokega notranjega občutka povezanosti s soljudmi in s stvarstvom v celoti. Govorimo o sočutju, o čutenju do tistih, ki sobivajo z nami, prav tako pa je treba razviti občutljivost in kritičen odnos do vsega bivajočega, predvsem do živali, rastlin, vode, zraka, do vseh naravnih biotopov. Iščemo oblike aktivnega sožitja, medsebojnega dajanja in sprejemanja in ne le enostranskega izkoriščanja naravnih bogastev.

Današnji čas zahteva hitro učenje in prilagajanje, zato je pomembno, da znamo gojiti notranji mir in da se iz njega odločamo za pravilno ravnanje.

V času povezovanja narodov v širše skupnosti je še kako pomembno poznati duhovno dediščino lastnega naroda in človeštva, pomembno se je naučiti spoštovati sebe, svoje lastne narodne korenine in posledično vse druge ljudi, ne le sonarodnjake. Vedno znova se izkaže, da kdor sebe in lastnega ne spoštuje, ta tudi do drugega ne more imeti povsem zdravega odnosa. Spoštovanje do sebe se kaže že po govoru, ravnanju v različnih življenjskih situacijah, spoštovanje do države pa v spoštovanju pravne ureditve, spoštovanju pravic in izvajanju svojih dolžnosti ter nenazadnje že skozi odnos do državnih simbolov.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Učitelj skozi učni proces pri tem predmetu stremi k naslednjim ciljem:

- razvijanje lastnih osebnostnih potencialov in vrlin, ki so temelj za strpen in kritičen odnos do sebe, drugih in družbe,
- seznanjanje z življenjepisi pomembnih osebnosti iz zakladnice svetovne in slovenske zgodovine v smislu učenja iz življenja za življenje,
- seznanjanje z različnimi religijami, podrobneje s krščanstvom,
- seznanjanje z vrednotami naše kulture kot tudi z vrednotami drugih kultur,
- razvijanje strpnosti, spoštovanja in etičnega odnosa do drugih, predvsem do drugačnih,
- seznanjanje z duhovno dediščino človeštva, npr. spoznavanje različnih mitologij, pomembnih literarnih del z etično religiozno vsebino,
- razvijanje sposobnosti kritične presoje različnih idej, nazorov, podanih informacij, medijev ipd.,
- poznavanje človekovih pravic in dolžnosti,
- poznavanje temeljev pravne in socialne države,
- razvijanje sposobnosti za kulturo dialoga in nenasilnega reševanja problemov,
- spodbujanje k aktivnemu vključevanju v ožjo in širšo družbeno skupnost,
- spodbujanje k resnicoljubnosti, dobroti in ljubeznivosti do vseh in vsega, kar ne pomeni, da se slabemu ne reče slabo,
- spodbujanje k inovativnemu odnosu do socialnih problemov, k ustvarjalnemu reševanju in ne k izmikanju, ker slednje prinaša neugodne, slabe posledice.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Temelj pouk religije in etike je v nižjih razredih pripovedovanje pravljic in zgodb v okviru slovenskega jezika, praviloma vsaj eno šolsko uro na teden . Te se, če se le da, pripovedujejo in ne berejo, učenci pa se prepustijo doživljanju vsebin. Moralnih naukov in zaključkov, ki so v zgodbah in pravljicah ter basnih običajno skriti, učitelj ne izpostavi, temveč dopusti, da delujejo na učenca skozi pripoved samo. V učni uri, ki sledi, lahko z nekaj vprašanji učence vrnemo k pripovedovani zgodbi in jih vzpodbujamo, da sami izluščijo nauk zgodbe. To temeljno pravilo o delovanju upoštevamo ves čas otroštva. Otroku v prvih šolskih letih predstavimo doživljanje pojavov v naravi in opazovanje skrivnosti letnih časov. Prav praznovanja, povezana z dogajanjem v naravi in v človeku (npr. sv. Mihael, sv. Martin, božič, pust, rojstni dnevi,...) so zelo hvaležna učna snov, ki nudi veliko možnosti za doživljajsko pedagogiko.

Najboljši način podajanja snovi pri tem predmetu je prosto pripovedovanje, pridruži pa se mu branje krajših odlomkov, ki bi z nenatančnim pripovedovanjem izgubilo privlačnost in verodostojnost. V najvišjih razredih gojimo kultivirano razpravo o vsebinah, ki jih obravnavamo, ter tako vzpodbujamo izražanje in oblikovanje lastnega mnenja pri mladostnikih. Vsebine se navezujejo na situacije v razrednih skupnostih in se osebno dotaknejo razvoja mladostnikov. Učitelj izbira vsebine po lastni presoji in smiselno upošteva želje ter vprašanja učenk in učencev. Pri podajanju mora biti iskren in prepričljiv, zato naj se z izbrano temo osebno tesno poveže. Mladostnikom predstavljamo idejo in ideal v vsej mogočnosti, vendar s konkretnimi živimi zgledi ljudi in njihovimi biografijami.

Religija in etika je predmet, ki običajno ne zahteva rednih pisnih domačih nalog za učence. Učitelj se lahko odloči za projektno delo v skupini ali posamezno, kjer učenke in učenci sami raziskujejo in poročajo učitelju in sošolcem. Učitelj bo sam našel oblike dela, da bodo učenke in učenci lahko ustvarjalni ter da se bo pouk sam razširil še na področja izven razreda. Priporočljivo je tudi v razred povabiti strokovnjake s posameznih področij ter ljudi, ki lahko sami pripovedujejo iz svojih izkušenj. Pouk naj bo živ, vsebine pa zajete iz življenja, a ne v smislu vlivanja strahu pred življenjem, temveč naj mlade opogumljajo, da se vsem oviram in pastem navkljub veselijo življenja.

4. OPERATIVNI CILJI, OBVEZNE IN IZBIRNE TEME TER STANDARDI ZNANJA

Pri zgodovini se v 5. razredu učenci že začnejo seznanjati s starimi verstvi in njihovim nastankom. Možne izbirne teme za pouk religije in etike so tako vse priporočene pripovedne vsebine, ki so pomembno ozadje pouka v določenem razredu, vsa predlagana berila za oba tuja jezika ter zgodovinske osebe in deli pouka zgodovine, ki so pri učencih naleteli na poseben odmev, ali tisti, ki jih učitelj želi postaviti v ospredje ali pa so imeli na razvoj religije in etične države ljudi poseben vpliv.

Poseben pomen imajo življenjske zgodbe in usode tistih, ki so si prizadevali uresničiti lastne ali ideale človeštva, saj pomagajo graditi mladostnikovo osebnost.

Tako lahko npr. ob državnem kulturnem prazniku učencem vsako leto predstavimo drugo Prešernovo pesnitev kot zgodbo in jo nato podamo kot recitacijo, seveda primerno starostni stopnji in razredu.

Učitelj religije in etike se dogovori z razrednikom in učitelji drugih predmetov glede izbire vsebine in kako jih bo obravnaval. Pouk naj se kar najbolj navezuje na druge predmete.

A. OBVEZNE VSEBINE:

1. ČLOVEK KOT POSAMEZNIK: kaj potrebuje za zdravo in človeka vredno življenje, vrednote, temperamenti, o razlikah in podobnostih med posamezniki, razlikovanje osnovnih in posebnih potreb posameznika, človekove pravice, o poklicanosti in poslanstvu, izbira poklica, soustvarjanje družbe prihodnosti.

2. DRUŽINA: pomen družine, tipi družin, generacije v družinah, sodelovanje v družini.

3. ŽIVLJENJE V OŽJIH IN ŠIRŠIH SKUPNOSTIH: razred/soseska/družba prijateljev, vaška in mestna skupnost, povezovanje skozi interesne dejavnosti (npr. taborniki, glasbene šole,...), narod/država/skupnosti držav, verske skupnosti, pravice in dolžnosti posameznika v naštetih skupnostih, odnosi med spoloma v različnih skupnostih.

4. KOMUNIKACIJE: komunikacijske veščine, o množičnih občilih, sporazumevanje in reševanje nesporazumov.

5. MEDIJI (OBČILA)

6. VERE IN VEROVANJA: poudarek na krščanstvu, predstavitev različnih religij.

7. VZORNICI IN AVTORITETE V LUČI BIOGRAFSKIH ZGODB: vzorniki in avtoritete, ustvarjalci, raziskovalci, inovatorji, politiki, o posameznikih in o plemenih, ljudstvih, kulturah.

8. RDEČA NIT ŽIVLJENJA

B. IZBIRNE VSEBINE:

- PREGOVORI O POSAMEZNIH PODROČJIH ŽIVLJENJA IN O POSAMEZNIH ŽIVLJENJSKIH OBDOBJIH – MODROST V NJIH,
- OBRAVNAVANJE VSEBIN V BERILIH SLOVENSKEGA JEZIKA, ZGODOVINE, OBEH TUJIH JEZIKOV IN VSEBIN, KI SO POVEZANE Z OZADJEM POSAMEZNEGA RAZREDA (ŽIVLJENJSKE ZGODBE VELIKIH RAZISKOVALCEV, ZGODBE O PLEMENIH IN LJUDSTVIH SVETA),
- HUMOR: DOBER HUMOR IN NESLANE ŠALE,
- BONTON KOT IZRAZ VREDNOT, ETIKE NEKE DRUŽBE,
- DRAGOCENOST RAZLIČNOSTI: TIMSKO DELO, BOGASTVO ŽIVLJENJA,
- PREPOZNAVANJE IN NEGA USTVARJALNOSTI,
- POSTAVLJANJE ŽIVLJENJSKIH CILJEV – ISKANJE SMISLA ŽIVLJENJA,
- ODNOSI MED SPOLOMA SKOZI ŽIVLJENJSKA OBDOBJA,
- KVALITETNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA,
- BIOGRAFSKE ZGODBE VELIKIH REFORMATORJEV (GANDI, MANDELA, TRUBAR, ...),
- OBRAVNAVA POMEMBNIH LITERARNIH DEL,
- OBRAVNAVA PRIMEROV SOCIALNIH KRIVIC (SUŽENJSTVO, KAZNJENCI,...)

C. OPERATIVNI CILJI PO TEMAH

1. ČLOVEK KOT POSAMEZNIK

Učenci:

- spoznajo vlogo posameznika kot temelja družine, države, sveta (npr. vloga inovacije posameznika, ki lahko spremeni svet),
- naučijo se prepoznati svoje temeljne potrebe in zdrave načine zadovoljevanja le-teh,
- spoznajo osnovne pravice, ki jih posamezniku zagotavlja družina in država,
- spoznavajo osebnostne lastnosti in potrebe, v katerih se ljudje razlikujejo (npr. sposobnosti, talenti, temperament, karakter, okusi, nagnjenja,...),
- spoznavajo medsebojno različnost in pomen strpnosti in tolerance v medsebojnih odnosih,
- spoznavajo, da smo enakopravni, čeprav smo zelo različni (npr. vloga marginalnih skupin, ljudje s posebnimi potrebami,...).

2. DRUŽINA

Učenci:

- utrdijo pojem družine, spoznajo različne družine, kaj imajo skupnega in v čem se družine razlikujejo,
- spoznavajo različne oblike družinskega življenja in spreminjanje družine skozi čas ter v različnih kulturah,
- spoznavajo pomen in funkcijo družine ter osebnostne lastnosti, ki so osnova trdne družine, ter dojamejo specifičnost odnosov v družini,
- spoznavajo pomen in funkcijo družine za posameznika in družbo,
- spoznavajo pomen obvladovanja komunikacije v družini in etike za strpno reševanje konfliktnih situacij,
- spoznavajo ključne osebnostne lastnosti za oblikovanje zdrave družine,

- spoznavajo, kaj povezuje družinske člane, pogoje zadovoljivega družinskega življenja ter načine strpnega reševanja nesporazumov in sporov,
- spoznavajo človekove pravice do zasebnosti in družinskega življenja,
- spoznavajo povezanost družine z družbeno skupnostjo in državo,
- spoznavajo probleme sodobne družine,
- spoznajo pomen družine za zdravo družbeno skupnost in državo.

3. ŽIVLJENJE V OŽJIH IN ŠIRŠIH SKUPNOSTIH

Učenci:

- spoznajo razred kot družbeno skupino in opredelijo, kaj označuje razred kot skupino,
- opredelijo še druge družbene skupine in spoznavajo njihov pomen ter vlogo posameznika znotraj teh skupin,
- spoznavajo pomen družbenih skupnosti za razvoj osebnosti,
- spoznavajo različne vloge in položaje v skupnosti – njihov pomen in odgovornosti,
- spoznavajo delovanje skupnosti in naštevajo oblike, načine in področja sodelovanja med ljudmi,
- spoznavajo in razlikujejo pojem lastnega naroda, države in državljanstva,
- spoznavajo različne možnosti urejanja skupnih zadev tako v okviru države kot širše,
- spoznavajo pomen strpnosti med narodi,
- spoznavajo pomen in vlogo manjšin,
- se učijo iskati različne možnosti razvoja določenega področja in predvideti posledice,
- spoznavajo vpliv posameznika na družbeni razvoj,
- spoznavajo, da razvoja ne moremo ustaviti, lahko pa vplivamo nanj,
- spoznavajo načine celostnega globalnega razvoja,
- spoznavajo zapletenost odločanja, ko se ne da predvideti vseh posledic,
- se zavedajo pomena etične ozaveščenosti in moralnega ravnanja ljudi pri urejanju skupnih zadev, zlasti tistih z dolgoročnimi in nepredvidljivimi posledicami,

- spoznajo pomen kulture in medkulturnega dialoga,
- spoznavajo pomen globalizacije, njene prednosti in pasti,
- spoznavajo ključne značilnosti delovanja pravne države, zlasti pomembnosti nadzora nad nosilci oblasti ter pomen civilne družbe,
- spoznavajo posebno odgovornost nosilcev oblasti za urejanje temeljnih pogojev življenja in drugih skupnih zadev.

4. KOMUNIKACIJE

Učenci:

- spoznavajo različne vrste sporazumevanja in njihov pomen za obstoj skupnosti,
- zavedajo se potrebe po sporazumevanju kot obliki doživljanja druge osebe, njenih čustev, potreb, interesov,
- ugotavljajo, kakšno vlogo ima materni (slovenski) jezik v razvoju slovenske nacionalne in državljanske skupnosti,
- razvijajo sposobnost za utemeljevanje in spoznavajo vlogo čustev in razuma v sporazumevanju,
- uvajajo se v praktično uporabo načel družbenega sožitja, kot so pravičnost, svoboda, strpnost, solidarnost, bratstvo,
- razvijajo občutek soodgovornosti za skupnost,
- spoznavajo pomen sporazumevanja v demokraciji,
- prepoznavajo manipulacije in zlorabe v sporazumevanju,
- razvijajo sposobnost za prepoznavanje predsodkov in posplošitev,
- spoznavajo sporazumevanje kot način razreševanja konfliktov,
- razvijajo sposobnost razlikovanja med vsebino in obliko sporazumevanja,
- razvijajo sposobnost za razpravljanje in spoznavajo vlogo razprave v državljanski skupnosti,
- spoznavajo vlogo etike za zdravo, celovito komunikacijo,
- prepoznavajo manipulacijo in se usposabljaajo za razreševanje etičnih dilem

- sporazumevanja,
- spoznavajo osnove komunikacije – vlogo oddajnika in sprejemnika,
 - spoznavajo pomen komunikacije za celovit razvoj posameznika in zdrave medčloveške odnose,
 - pred razredom vadijo različne oblike komuniciranja (npr. dialog, govor, javna razprava).

5. MEDIJI (OBČILA)

Učenci:

- pridobijo pregled nad zgodovino medijev in spoznavajo razvoj medijev,
- spoznavajo vpliv medijev na posameznikova stališča, prepričanja, navade in ravnanja
- spoznavajo sociološke in psihološke učinke medijev na zasebno življenje (nasilje v filmu),
- spoznavajo vpliv medijev na oblikovanje javnega mnenja na različnih ravneh, od lokalne do mednarodne skupnosti,
- prepoznavajo vlogo medijev pri razvoju in ohranjanju demokracije ter pri podpiranju poti do celostnih in pravočasnih informacij,
- razvijajo sposobnost za kritičen premislek o lastnih navadah in odnosu do medijev,
- spoznavajo različne uporabe in zlorabe medijev,
- spoznavajo nevarnost medijskih monopolov,
- spoznavajo, da je za oblikovanje celostnega razumevanja določene teme potrebno primerjanje informacij iz različnih virov,
- znajo predstaviti in razčleniti način delovanja lokalnega medija in njegove vloge v življenju lokalne skupnosti,
- dobijo vpogled v nastajanje in zgradbo medijskega sporočila.

6. VERE IN VEROVANJA

Učenci:

- spoznajo pomen verstev v zgodovini narodov, kultur in civilizacij,
- spoznajo pomen verstev v zgodovini slovenskega naroda in kulture (še posebej v luči krščanstva),
- spoznavajo, kako sodobna odprtost in povezanost sveta – globalizacija, zahteva poznavanje tudi drugih verstev in kultur,
- pridobivajo splošen vpogled v razširjenost, kompleksnost in bogastvo religij,
- spoznavajo prispevek verstev k sporazumevanju in sožitju med ljudmi in narodi,
- spoznavajo pomen, ki ga imajo obredi (molitev, maša, post, romanje...) v različnih verstvih,
- razvijajo kulturo dialoga in spoštovanja različnih ver in nazorov,
- razvijajo sposobnosti za razčlenjevanje vprašanj vere in cerkve,
- učijo se prepoznavati različne oblike zlorab vere,
- na temelju lastnih izkušenj in širših spoznanj ugotavljajo, kako se v okviru verovanj ljudje soočajo z etičnimi in eksistencialnimi vprašanji,
- dopolnjujejo dosedanje poznavanje verstev (poudarek na krščanstvu), pridobljeno v družini, medijih, verouku, šoli.

7. VZORNICI IN AVTORITETE V LUČI BIOGRAFSKIH ZGODB

Učenci:

- prepoznavajo pravico do izbiranja vzornikov in lastne podobe kot izraz svobode,
- učenci se usposablajo za prepoznavanje vrednotne vsebine vzorov in idealov in njihovega pomena,
- spoznavajo pozitivno in negativno vlogo, ki jo imajo vzori in ideali v vsakdanjem življenju ožje skupnosti,
- spoznavajo, da vzori in ideali delujejo v skupinah in skupnostih kot povezovalna sila, vendar le, če jih člani skupin in skupnosti drug drugemu ne vsiljujejo,
- spoznavajo razmerje med množično kulturo in svobodo izbire,

- spoznavajo razliko med javno in zasebno podobo oseb,
- spoznavajo, da so nekateri prepoznani kot avtoritete širšemu krogu ljudi,
- spoznavajo razliko med moralno upravičenim in neupravičenim nasprotovanju pravilom ter avtoritetam,
- razlikujejo med dogovornimi pravili in pravili, ki izvirajo iz temeljnih vrednot.

8. RDEČA NIT ŽIVLJENJA

Učenci:

- spoznavajo življenje kot darilo, vrednoto in priložnost,
- spoznavajo zakonitosti življenjskega ciklusa in njegovih temeljnih značilnosti,
- spoznavajo značilnosti posameznih generacij,
- spoznavajo generacijo kot biološki in zgodovinsko-kulturni pojav,
- izhajajoč iz lastne izkušnje spoznavajo pojav in pestrost generacij,
- spoznavajo pomen odnosov med generacijami,
- na simbolno obredni ravni prepoznavajo značilnosti in etiko generacij,
- spoznavajo pomen kulture in medkulturnega dialoga,
- spoznavajo pomen in problematiko lastne generacije in njene kulture,
- razvijajo sposobnost medgeneracijskega sporazumevanja in sodelovanja,
- razvijajo občutljivost za okoljske probleme, za stiske soljudi in za socialne probleme,
- spoznavajo zvezo med lokalnimi, nacionalnimi in globalnimi problemi,
- spoznavajo soodvisnost družbenih, političnih, ekonomskih in ostalih vplivov pri problemih v okolju in družbi,
- se zavedajo, da živijo v obdobju pospešenega razvoja (tehnološkega, ekonomskega, družbenega) in da ima tak razvoj tako pozitivne kot negativne vidike, posledice,
- spoznavajo pomen znanja in vseživljenjskega učenja za posameznika in družbo,
- spoznavajo (ne)moč potrošnika v vsakdanjem zagotavljanju potreb življenja.

D. STANDARDI ZNANJA –minimalni so krepko tiskani

1. ČLOVEK KOT POSAMEZNIK

Učenci znajo:

- opisati pomen posameznika kot temelja družine, države, sveta (vloga posameznika v procesu globalizacije – vsak človek šteje),
- prepoznati človekove osnovne potrebe in zdrave načine njihovega zadovoljevanja,
- **našteti temeljne pravice človeka** (npr. ustava, konvencije),
- prepoznati različnost osebnostnih lastnosti in potreb posameznikov v družbi,
- opisati, zakaj se zrelost družbe meri v njenem odnosu do marginalnih skupin.

2. DRUŽINA

Učenci znajo:

- **opredeliti pojem družine,**
- našteti tipe družine,
- opisati razlike med tipi družin,
- **navesti primere spreminjanja družine v času in različnih kulturah,**
- pojasniti pomen in funkcijo družine za posameznika in družbo,
- navesti funkcije družine,
- **pojasniti različnost družinskih vlog,**
- navesti, kako lahko člani prispevajo h kakovosti skupnega družinskega življenja,
- **navesti temeljne pravice in dolžnosti otrok,**
- navesti ključne osebnostne lastnosti, ki omogočajo oblikovanje zdravega družinskega življenja,
- **na primeru pokazati načine strpnega reševanja nesporazumov in sporov,**
- **na primeru pojasniti pojem osebne nedotakljivosti,**
- **našteti nekaj oblik pomoči otrokom in odraslim ljudem v stiski (npr. telefon v stiski,**

svetovalnice, pravna pomoč,...),

- na primeru razložiti pravico do zasebnosti,
- opisati prednosti in probleme sodobne družine,
- pojasniti pomen družine za zdravo družbeno skupnost in državo.

3. ŽIVLJENJE V OŽJIH IN ŠIRŠIH SKUPNOSTIH

Učenci znajo:

- **našteti družbene skupine, v katere se vključujejo sami ali njihovi sošolci,**
- navesti, kaj vpliva na kakovost odnosov v skupinah,
- razlikovati primarne in sekundarne skupine,
- **na konkretnem primeru določiti različne vloge posameznikov v skupinah,**
- pojasniti odgovornost posameznika v skupini,
- razložiti pomen spoštovanja dogovorjenih pravil, ki veljajo za določeno skupino,
- **na konkretnem primeru analizirati vzroke za nastanek konfliktov v določeni družbeni skupini,**
- nakazati možnosti reševanja konfliktov,
- našteti različne skupnosti (od družine do države),
- **na primeru opisati različne načine in področja sodelovanja med ljudmi,**
- **opredeliti lastno odgovornost za ohranjanje nacionalne identitete,**
- navesti, kaj ohranja zavest o narodni pripadnosti,
- povezati pridobljeno znanje in na primeru razložiti urejanje skupnih zadev v eni od skupnosti,
- **na konkretnem področju življenja predvideti več možnih smeri razvoja – glede na različne vizije, želje (npr. ureditev šole, ureditev kraja bivanja),**
- razložiti, zakaj so danes postali problemi globalni,
- **razlikovati med bolj ali manj okolju prijaznimi načini zadovoljevanja potreb (na primerih kot so transport, turizem, šport, industrija),**
- **na primeru razložiti, kaj pomeni iskanje bolj trajnostnih rešitev (npr. gradnja naselja),**

- na primeru razložiti argumente za ali proti uveljavljanju določenega izuma, ki prinaša tveganja,
- opisati pomen etičnega kodeksa npr. pri zdravnikih,
- **pokazati obstoj množstva kultur (kulturni pluralizem),**
- **predstaviti primere medkulturnega dialoga in njegov pomen,**
- razložiti pomen globalizacije, njene prednosti in pasti,
- **pojasniti vlogo volitev, parlamenta in vlogo strank v parlamentu ter naštetih glavne naloge parlamenta in vlade,**
- razložiti vlogo predsednika države,
- pojasniti vlogo sodišč,
- razložiti, kaj pomeni enakost pred zakonom,
- pojasniti pojem pravne države in civilne družbe,
- opisati mehanizme nadzora nad nosilci oblasti.

4. KOMUNIKACIJE

Učenci znajo:

- navesti nekaj vrst sporazumevanja in opredeliti njihove značilnosti,
- **navesti, kaj vpliva na uspešno medsebojno sporazumevanje,**
- pojasniti, zakaj je pravica do rabe maternega jezika pomembna za vsakega človeka in za skupnost,
- **na konkretnem primeru razložiti vlogo razumnega razloga (argumenta) in čustev (odnosov) v sporazumevanju,**
- **utemeljiti takšno praktično obnašanje in delovanje v razredu, ki prispeva k večji strpnosti, medsebojnemu spoštovanju, upoštevanju enakih meril za vse,**
- pojasniti pomen enakopravnosti udeležencev za demokratično sporazumevanje,
- **opisati različne načine reševanja konfliktov v raznovrstni skupnosti,**
- na konkretnem primeru opredeliti razliko med načini in vsebino sporazumevanja,
- **navesti nekaj pravil demokratičnega razpravljanja,**

- sodelovati v diskusiji,
- s pomočjo zglada pojasniti, zakaj je sporazumevanje učinkovitejše, če udeleženci upoštevajo sporazumevalna načela,
- navesti zgled sporazumevalnega položaja, v katerem so udeleženci postavljeni pred etično dilemo,
- javno nastopiti pred razredom npr. kot govornik, v dialogu ali javni razpravi,
- našteti osnovne elemente komunikacijskega procesa in njihov pomen,
- pojasniti pomen celovite komunikacije za zdrave medčloveške odnose in osebni razvoj.

5. MEDIJI (OBČILA)

Učenci znajo:

- predstaviti pregled nad zgodovino medijev in razvojem medijev,
- znajo našteti vsaj tri različne medije in njihove značilnosti,
- razumeti vpliv medijev na posameznikova stališča, prepričanja, navade in ravnanja,
- pojasniti sociološke in psihološke učinke medijev na zasebno življenje (nasilje v filmu),
- opisati vpliv medijev na oblikovanje javnega mnenja na različnih ravneh, od lokalne do mednarodne skupnosti,
- **na konkretnem primeru pojasniti, kako mediji vplivajo na javno mnenje in na mnenje posameznika,**
- prepoznati vlogo medijev pri razvoju in ohranjanju demokracije ter pri podpiranju poti do celostnih in pravočasnih informacij,
- razviti sposobnost za kritičen premislek o lastnih navadah in odnosu do medijev,
- opisati in prepoznati različne uporabe in zlorabe medijev (reklamna sporočila...),
- **na primeru ločiti pravico do informiranosti javnosti od pravice do zasebnosti,**
- našteti nevarnosti medijskih monopolov,
- predstaviti potrebo po primerjanju različnih virov informacij za oblikovanje

- celostnega razumevanja določene teme,
- **na konkretnem primeru pojasniti razliko med dejstvom in tolmačenjem (interpretacijo) dejstva,**
- znajo predstaviti in razčleniti način delovanja lokalnega medija in njegove vloge v življenju lokalne skupnosti,
- dobijo vpogled v nastajanje in zgradbo medijskega sporočila,
- **opisati nekaj tehnik razumne in koristne in zabavne uporabe medijev v zasebnem življenju.**

6. VERE IN VEROVANJA

Učenci znajo:

- predstaviti pomen verstev v zgodovini narodov, kultur in civilizacij,
- opisati pomen verstev v zgodovini slovenskega naroda in kulture (še posebej v luči krščanstva),
- predstaviti svete knjige največjih verstev in njihovih naukov o Bogu, svetu in človeku,
- opisati glavne verske praznike in njihovo povezanost z običaji.
- predstaviti, kako sodobna odprtost in povezanost sveta – globalizacija, zahtevata poznavanje tudi drugih verstev in kultur,
- **predstaviti razširjenost svetovnih verstev v svetu in Sloveniji,**
- predstaviti splošen vpogled v razširjenost, kompleksnost in bogastvo religij,
- opredeliti pojme: religija, krščanstvo, katolištvo, protestantizem, cerkev ...,
- navesti glavne razlike med verstvi glede na svetišča, svete knjige in svečenike,
- opisati pomen desetih zapovedi,
- razložiti osrednje zapovedi Korana,
- navesti nekaj značilnosti verstev, krščanstva. kot se kažejo v vsakdanjem življenju posameznika in družbe,
- predstaviti koledar glavnih praznikov največjih verstev sveta,
- opisati pomen verskih obredov (krst, poroka, pogreb..),

- naštetiti prispevek verstev k sporazumevanju in sožitju med ljudmi in narodi.
- navesti pomen, ki ga imajo obredi (molitev, maša, post, romanje..) v različnih verstvih,
- opisati prispevek verstev k sporazumevanju in sožitju med ljudmi in narodi,
- predstaviti pomen kulture dialoga in spoštovanja različnih ver in nazorov,
- **opisati, kaj je medverski dialog, in navesti vsaj en primer,**
- razvijajo sposobnosti za razčlenjevanje vprašanj vere in cerkve,
- **navesti, kako ustava opredeli odnos med državo in verstvi,**
- učijo se prepoznavati različne oblike zlorab vere,
- na temelju lastnih izkušenj in širših spoznanj ugotavljajo, kako se v okviru verovanj ljudje soočajo z etičnimi in eksistencialnimi vprašanji,
- **na primeru razložiti človekove pravice glede vere,**
- dopolnjujejo dosedanje poznavanje verstev (krščanstva), pridobljeno v družini, medijih, verouku, šoli..).

7. VZORNIKI IN AVTORITETE V LUČI BIOGRAFSKIH ZGODB

Učenci znajo:

- pojasniti, zakaj je svoboda izbire vzornikov pravica vsakega človeka,
- pojasniti, zakaj mladostniki izbirajo vzornike predvsem iz sveta zabave in športa,
- imenovati nekaj vrednot, ki jih zastopajo znani vzorniki,
- **navesti nekaj dobrodelnih dejavnosti,**
- navesti nekaj primerov vplivnih osebnosti, ki so delovali oz. delujejo na mnoge kot vzorniki,
- naštetiti nekaj avtoritet v ožji in v širši skupnosti,
- navesti nekaj primerov negativnega vzornika,
- razlikovati med lokalnimi in nacionalnimi ustanovami,
- **pojasniti vlogo pravil v šoli in v razredu,**
- na primeru pojasniti razliko med pravičnim in sebičnim motivom za kršenje pravil.

8. RDEČA NIT ŽIVLJENJA

Učenci znajo:

- opisati življenje kot dragoceno vrednota,
- opisati značilnosti življenjskih obdobij človeka od otroštva do jeseni življenja,
- naštetih temeljne generacije in opisati razlike med njimi (starostne, šolske,...),
- predstaviti značilnosti otroštva, mladosti, obdobja zrelosti in jeseni življenja,
- predstaviti vsaj eno tipično družbeno vlogo posamezne generacije,
- **predstaviti potrebnost in konkretne primere medgeneracijskega sodelovanja,**
- **opisati temeljne značilnosti kulture mladih,**
- **v okolju kulture mladih predstaviti najpogostejše pojave odklonskosti in raznih poskusov njenega preprečevanja,**
- opisati, kako se je z leti spreminjalo življenje v njihovi družini,
- opisati nekaj pozitivnih in nekaj negativnih vidikov hitrega razvoja,
- na primeru pojasniti prepletenost dejavnikov pri nekem problemu (npr. onesnažena voda, ozonska luknja),
- **navesti možnosti reševanja danega problema na raznih ravneh: kaj lahko storim sam ali moja družina z drugačnim odnosom do življenja, kaj lahko storijo širše družbene skupnosti (občina, tovarne, država,...),**
- razlikovati med življenjem v manjših in večjih skupnostih (odnosi, odtujenost npr. na vasi, v mestu),
- pojasniti pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika,
- opredeliti pojem poklica,
- navesti nekaj tipičnih poklicev,
- pojasniti vlogi delodajalca in delojemalca,
- pojasniti vlogo sindikata danes in v preteklosti,
- **naštetih in opisati načine varstva pravic v primeru brezposelnosti,**
- **navesti nekaj plačilnih sredstev,**
- **na primeru pojasniti odgovorno in neodgovorno trošenje premoženja,**

- **navesti nekaj oblik zaščite potrošnikov.**

5. MEDPREDMETNE POVEZAVE

Pouk opisanega predmeta se v veliki meri povezuje z vsebinami, obravnavanimi pri zgodovini, geografiji in slovenskem jeziku. Povezovanje z določenim predmetom ni navedeno za vsak cilj posebej, vendar se priporoča tesno sodelovanje učitelja, ki poučuje religijo in etiko, z ostalimi učitelji, ki poučujejo v tem razredu oz. oddelku. Medpredmetne povezave naj bodo žive. Rečeno drugače: če bodo učenke in učenci doživljali tesno sodelovanje med učitelji, bo to ena najboljših možnih poti poučevanja religije in etike, povezovanja in pravičnega ravnanja. Kaj pa je še bolj pomembno, kot delovati iz ljubezni do ljudi in do vsebin, ki jih podajaš? Temu nekateri rečejo skriti učni načrt – bistvo, ki je očem nevidno.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

ROČNA DELA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA IN SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	2
2. VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH.....	7
2.1. PRVO TRILETJE.....	7
2.2. DRUGO TRILETJE	16
2.3. TRETJE TRILETJE	21
3. TEMELJNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH.....	28
4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH.....	34
4.1. PRVO TRILETJE.....	34
4.2. DRUGO TRILETJE	35
4.3. TRETJE TRILETJE	37

1. OPREDELITEV PREDMETA IN SPLOŠNI CILJI PREDMETA

»Ročna dela nam ponujajo priložnosti, da se povežemo z virom, da ustvarimo čudovite izdelke in da izkusimo proces izdelave. Otroci se zavedajo, kdaj jim je izdelek, ki so ga naredili, všeč in so zadovoljni.«

učiteljica ročnih del Rachel Magrisso

V waldorfskih šolah učenci in učenke že prvi šolski dan »okusijo« ročna dela. Rudolf Steiner je menil, da je zelo pomembno, da »otrok ve, da ima roki za delo«. Ni dovolj, da se le zaveda, da ima roki, zavedanje naj prežame izkušnja uporabe rok v koristne namene.

Poleg izkušnje o izvoru materialov, pletenja, kvačkanja, vezenja, šivanja, ... igrajo ročna dela pomembno vlogo v razvoju finomotoričnih spretnosti, notranjega miru in intelektualne jasnosti.

»Ročna dela so čas, ko so otroci nemoteno sami s seboj. Enako tudi odrasli. Ročna dela pomagajo mišljenju, sposobnostim presojanja (je vsak vbod dosleden, enak prejšnjemu, dovolj napet? Iščejo enakost in jasnost in za to dobivajo občutek. Med delom je prisotna harmonija, prostor se umiri ...«

učiteljica ročnih del Rachel Magrisso

»Nedavne nevrološke raziskave se nagibajo k potrditvi, da okretnost in spretnost finomotoričnih mišic, posebej mišic rok, spodbuja celični razvoj v možganih in tako krepí fizično sredstvo mišljenja. Na ta način se dokazuje delo zadnjih osemdesetih let v več stotih šolah sveta, ki delujejo po načelih waldorfske pedagogike, kjer že prvošolčki pletejo, še preden pišejo ali računajo ...«

»Nobena aktivnost osem- ali devetletnika ne vzbudi toliko pozornosti kot pletenje. Šolanje koncentracije ima vpliv na reševanje problemov v kasnejših letih.«

Eugene Schwartz: Knitting and Intellectual Development

Pri pouku ročnih del ni poudarek zgolj na spretnem in smiselnem delovanju rok. Roke ob ritmično ponavljajočih se gibih in vajah opravljajo pomembno nalogo, in sicer krepijo voljo, razvijajo sposobnosti presoje in logičnega mišljenja. Z rokami se izrazi srednji del človeškega bitja. Prehod med omenjenimi področji (volje, presoje in mišljenja) pa je kultiviranje občutij.

J. Piaget je zabeležil, da je razvijanje finomotorične spretnosti za razvoj inteligence otroka odločilnega pomena. Trdil je, da miselne operacije, ki jih izpeljemo pravilno, delujejo samo takrat – pripeljejo do resničnih misli, ne pa samo do kombinacij besed – ko so pripravljene s fizično dejavnostjo. Logične operacije, med katere sodijo zaključek, razsodba, dojemanje, so zgolj rezultat ponotranjanja in koordinacije delovanja.

Do enakega rezultata je v svojih raziskavah prišel tudi prof. Mattija Bergstroma s helsinške univerze. Miselno dejavnost pogosto označujemo z besedami: sledi mislim, razvozljaj problem, vse si zamešal, zberi se, zberi misli, ... Omeniti moramo tudi razliko med intelektualno vzgojo, ki je povsem nasprotna razvijanju mišljenja. Razum je usmerjen k dojetju dejstev: delovanje v skladu z zunanjimi vplivi je razumsko dejanje. Razum skuša ustvariti soglasje z že obstoječim, znanim.

Nasprotno pa inteligenca ni usmerjena k dokončnemu, temveč razume, kar je v gibanju ali še v nastajanju. Inteligenco tako gradimo z dejavnostmi, aktivnostjo, z gibanjem in usposabljanjem ročne spretnosti.

»Ko učimo otroke plesti na pravi način in izdelujemo uporabne stvari ..., pogosto delujemo na njihovo mišljenje bolj močno kot takrat, ko jih učimo stvari, ki domnevno krepijo mišljenje. Včeraj sem že povedal, da je celo človeško bitje, ne le glava, logik. Če si boste to zapomnili, boste pravilno razumeli pomen vaj za ročno spretnost. To, da se fantje učijo plesti in podobnih spretnosti, ni samo kaprica. Ko roke delujejo na tak način, se gradijo sposobnosti, ki znatno povečajo in izboljšajo sposobnost presoje. To sposobnost najmanj vzpodbujamo, ko otroke učimo logičnih vaj.«

Rudolf Steiner

Nasprotja med rokodelstvom in ročnim delom, med zgoraj in spodaj, težkim in lahkim, svetlim in temnim, notranjim in zunanjim, so tvorne lastnosti, ki so osnova dejavnosti za otroke vseh starosti in se jih učijo tako dečki kot deklice. Namen tega dela je praktičen: otroci razvijajo svoje sposobnosti, prebujajo socialen čut in razumevanje za druge ljudi.

Spoštovanje osnovnega materiala in njegovega izvora ter ravnanje z dokončanimi izdelki ali z že izrabljenimi, starimi, uničenimi predmeti, so prvi koraki k osebni odgovornosti do okolja in iznajdljivosti. Najbolje je, da se pripravljalne spretnosti za rokodelstvo uvede z učnim načrtom.

Tudi v materialnem svetu se srečamo s spremembami. V današnji družbi, ki je velikokrat preveč usmerjena k čistoči, se morajo otroci igrati in raziskovati osnovne, najbolj navadne snovi, materiale in procese – dejavnosti. Mladostniki prav tako potrebujejo primeren izziv, ki jim bo pomagal, da si pridobijo praktične spretnosti, ki jim bodo koristile v praktičnem, vsakdanjem življenju. Hkrati bodo razvili moralno odgovornost do okolja (narave in človeka).

Kurikulum z dejavnostmi, ki so povezane s poukom pri glavni uri, in običajna ročna dela v nižjih ter višjih razredih lahko razvijemo, če šola zavestno sprejme možnosti, ki jih daje

neposredno okolje. Veliko potrebnega materiala lahko pridobiva iz osnovnih sredstev na šolskem zemljišču ali v okolici.

Učitelji poučujejo praktično umetniško oblikovanje pri učnih urah in tudi pri drugih predmetih v učnem načrtu. Otroci se npr. z volno srečajo že v vrtcu, ko spoznajo, kakšen je njen otip in vonj. V nižjih razredih se učijo o ovčereji, v višjih razredih pa morda preizkusijo barvanje volne z rastlinskimi barvami. Pri zgodovini in geografiji jih učitelji poučijo o tekstilni industriji z ekonomskega vidika. Ko se v srednji šoli seznanjajo s tkanjem in tehnologijo, imajo že veliko znanja o volni, njenih kvalitetah in lastnostih. Na podoben način jih učitelji poučijo tudi o lesu in lesarstvu, o rastlinskih vlaknih in drugih naravnih materialih.

V nižjih razredih naj bi otroci poleg formalnih ur ročnega dela imeli še mnogo priložnosti, da delajo z rokami pri čim več učnih urah. Uporabljali naj bi različne naravne materiale, kot na primer les, rastlinska vlakna, listje, lubje, glino, vodo, blago, papir in drugo.

Praktično umetniško oblikovanje ni tako tipičen predmet za starostno dobo po 12., 13. letu, kot so drugi predmeti v učnem načrtu. Način poučevanja rokodelstva pa je značilen za to starost učencev. V srednjih šolah uvajajo praktično umetniško oblikovanje z različnimi dejavnostmi.

Pomemben poudarek pri tem predmetu je na:

- razvoju materialov, ki jih pridobimo iz živalskega sveta (rastlinski in mineralni);
- spoznavanju postopkov, kako se naravni material spremeni v predelanega (les, žaganje, skobljane deske ali papir);
- razvoju ročnih spretnosti, ročnih pripomočkov, orodja in strojev;
- poučevanju predmetov na način, ki je primeren za učenčevo stopnjo razvoja.

Tridimenzionalni prostor doživijo pri ročnih delih. Otroci pletejo rokavice in nogavice s petimi pletilkami in šivajo živali, kar zahteva jasno idejo o obliki živali, ko krojijo kroj (vzrok

in posledica sta jasno vidna). Veščino, ki so jo usvojili s križnim vbodom, razvijajo naprej s prepletanjem trakov, kot so se učili pri risanju form.

Ko izbiramo različne vsebine za različne starostne skupine, moramo upoštevati, kako bodo izdelki služili svojemu namenu. Umetniški način obdelave ni mogoč pri vsakem izdelku, a kljub temu ne smemo zanemariti prav umetniškega vtisa. Otrok naj izdelek vedno estetsko zaključi. Lepota mora biti obravnavana kot bistveni del življenja. Čut za lepoto moramo razvijati vsepovsod, saj je življenje prežeto z lepoto.

Nazadnje ne smemo podcenjevati samozavesti in veselje, ki nastaneta v otroku kot plod izdelave nečesa praktičnega in lepega, nečesa, kar je obrodilo sad veščine, ki jo je otrok usvojil. V starosti, ko so otroci pogosto pasivni potrošniki, je lahko pletenje vpliven način, ki prinese pomen v otrokovo življenje.

Cilj pouka ročnih del je urjenje ročnih spretnosti. Vsi otroci se učijo pletenja in šivanja, uporabe osnovnih orodij za ročna dela (škarje, noži, lepila, niti, ...) in dela z različnimi materiali. Otroci izdelujejo uporabne predmete, kot so etuiji za flavto, prijemalke za lonce, mreže na nakupovanje ... Šolanje finomotorike, koordinacije v povezavi z umetniškim in praktičnim elementom, zagotavlja osnovo za kasnejšo praktično inteligenco.

Ročna dela v 7., 8. in 9. razredu pridobijo element umetniškega in enako je tudi z lesorestvom; učenci izdelajo uporabne predmete z umetniško vrednostjo. Iz lesa izdelajo solatne krožnike, svečnike, stojala za razglednice. Za izdelavo igrache, ki ima gibljive dele, je potrebno osnovno razumevanje mehanike, s pomočjo katere razumemo, kako stvar deluje in jo sploh lahko načrtujemo. Design vključuje uporabnost in estetski izgled.

2. VSEBINE PREDMETA PO TRILETJIH

2.1. Prvo triletje

2.1.1. PRVI RAZRED

Poglavitna naloga v tem razredu je, da učitelj ustvari igriv in umetniški prehod od igre k delu oziroma uvede razliko med njima s pomočjo pesmice, zgodbice, s pomočjo ritma. Dečki in deklice se v začetku učijo s posnemanjem učitelja. Ob tem se razvija budnost otrok in ročna spretnost obeh rok, kar prebuja in razvija otroške umske sposobnosti. To se zgodi ob transformaciji enodimenzionalnega elementa (niti), ki postane dvodimenzionalen kos pletenine, ta pa ima tridimenzionalno funkcijo. Učenci ob tem začno razvijati oblikovanje v praksi, s primernimi barvami in enostavnimi oblikami. Pri pouku ročnih del spodbujamo čut za vonj (nepredena volna, vosek, ...), čut za tip (bombažna in volnena nit, blago, nepredena volna, vosek, povošččen papir, svilen papir, ...), čut za ravnotežje (levo, desno, zgoraj, spodaj, svetlo, temno, ...), čut za vid (od nežne bele do vseh mavričnih barv). Otroci se srečujejo s procesom dela, ko se učijo, kako npr. spredemo nepredeno volno v nit, do prepletanja teh niti, da nastane nežno blago – filc, iz katerega naredimo torbico, denarnico, ... Nastanek lepega uporabnega ali okrasnega izdelka otroke čudi in radosti. S tem krepimo voljo in veselje do dela.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
SPOZNAVANJE NARAVNIH MATERIALOV IN OBLIKOVANJE IZDELKOV IZ NJIH			
Prstne igre	Prstne igre	Miška kašo kuhala, ... Teka, teka mravljica, kje je njena hišica, ... – S POMOČJO TEH IGER OTROCI PREBUDIJO ZAVEST SVOJIH ROK IN PRSTOV.	Slovenščina
	Prstne igre z bombažno nitjo	Čudežni vozeli, muha, zvezda, ...	
Oblikovanje nepredene volne	Slikanje na filc z nepredeno volno	Nepredeno volno nežno povlečejo in jo nanašajo na košček polsti –filca in oblikujejo poljubne motive, vezane na letni čas.	Likovna vzgoja
	Predenje niti iz nepredene volne	Iz kosma nepredene volne učenci sukajo nit tako, da se ta ne pretrga.	Spoznavanje narave
	Oblikovanje ovčke, punčke, zajčka, ptička, metuljčka iz nebarvane in barvane nepredene volne	Oblikovanje debelejšega traku iz nepredene volne, na sredini naredijo vozeli, okoli njega narahlo navijejo nov kos nepredene volne in oblikujejo kroglico za telo. S prstki nežno iz vozla izvlečejo ušesa. Podobno oblikujejo ostale izdelke.	Likovna vzgoja

	Tkanje iz niti iz nepredene volne	Na lesen ali kartonast okvir napnemo niti in z volneno nitjo prepletamo niti, da nastane blago. Blago lahko podložimo in sešijemo torbico, ...	
Oblikovanje volnene niti	Sukanje volnene niti	Iz volnene niti s sukanjem oblikujemo pasove (za nošenje lesenega meča ob praznovanju praznika žetve – mihaelovega).	Mihaelovo
Oblikovanje bombažne niti	Spletanje »črvička« iz bombažne niti	S pomočjo prstov oblikovanje zanke; zanke nizajo eno za drugo, da nastane čvrsta vrv, ki jo lahko v eni potezi podremo.	
		Spletanje bombažne vrvice za vrečko za klobke niti.	
	Spletanje čudežne vrvice iz bombažne niti	S pomočjo prstov oblikujemo dve zanki, ki se prepletata. Vrvici sta različnih barv. Nastane še čvrstejša nit, ki jo lahko v eni potezi podremo.	
	Izdelovanje kolebnice iz treh čudežnih vrvic	Pletenje kitke iz 3, 2 in pol otroško dolgih sežnjev čudežnih vrvic, na začetku in koncu čvrsti vozli, nastane kolebnica.	Športna vzgoja
	Izdelovanje vrvice za vrečko za ročna dela	Izdelava dveh otroških sežnjev dolge čudežne vrvice za vrečko za ročna dela.	
	Načrtovanje	Risanje »potk« – sledi niti na vrečki za ročna dela	Likovna vzgoja

Ročno šivanje	Krašenje vrečke za izdelke ročnih del	Z enostavnimi vbodi okrasimo belo platno z barvasto bombažno nitjo. Začnemo s temnejšimi toni in svetlimo navzgor. Vrečke strojno zašijejo starejši učenci, starši ali učitelji. V vrečko vpeljemo čudežno vrvico in z njo vrečko stisnemo.	Likovna vzgoja
Cof	Izdelovanje cofa	Prek treh prstov navijemo bombažno nit vsaj šestkrat, prerežemo na eni strani, cof učvrstimo na sredini z enim delom nitke, drug del pa povlečemo skozi sredinski del. Nato z novo nitko ta del ovijemo in oba dela te nitke povlečemo skozi sredinski del.	
	Ročno šivanje vrečke za shranjevanje klobke niti	Rob urezanega blaga za vrečko zalikamo z nohtom, z bucikami robove pripnemo, z enostavnim šivom pa zašijemo. »Črvička« prišijemo v notranji del vrečke, ki jo otrok pri svojem delu nosi za vratom.	

Možne vsebine za dodatno delo:

Trganke iz svilenega papirja, izdelava zvezd iz povoščenega papirja, oblikovanje iz čebeljega voska, vse v povezavi z letnimi časi, prazniki in glavnimi urami.

2.1.2. DRUGI RAZRED

V drugem razredu utrjujemo znanje prvega razreda in otroci, ki dela iz prvega razreda še niso dokončali, svoj izdelek dokončajo. Tema drugega razreda je pletenje. Otroci si iz lesenih palic naredijo prve pletilke. Naučijo se nasnuti petlje na pletilke, pletenja desnih petelj in krajne petlje. Učijo se s pomočjo ritma, pesmic, zgodbic. Otroci doživijo cel proces nastajanja izdelka, krepijo voljo, saj je potrebno kar veliko truda, da je izdelek pravočasno končan, lep in natančno izdelan.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
PLETENJE			
Ponovitev	Spletanje čudežne vrvice	Izdelava pasu za nošenje lesenega meča ob prazniku žetve.	Spoznavanje narave
Pletenje	Izdelovanje lastnih lesenih pletilk	Žaganje 6–mm lesene palice na 30 cm kose, šiljenje konic, brušenje z grobim in finim smirkovim papirjem, voskanje z naravnim čebeljim voskom in gladenje z bombažno krpico.	
	Previjanje volne v manjše klobke	Iz večjih klobk previjemo volno v manjše klobke.	
	Nasnutje petelj na pletilko	Uporabimo debelo naravno ovčjo volno in nizamo petlje na leseno pletilko.	
	Pletenje desnih petelj	»Vbodem, ovijem, pretaknem, spustim« – to otroke vodi skozi proces pletenja.	

	Krajna petlja	Zadnje petlje ne popletemo, nit, s katero pletemo, damo pred petlje, zadnjo samo prenesemo na desno pletilko.	
	Snemanje petelj na koncu vrste	Zadnjo vrsto pletenja zaključimo s snemanjem petelj ene prek druge, dokler ne popletemo vseh.	
	Izdelava pletene odejice	Nasnujemo 16 petelj, pletemo 16 vrst.	
	Oblikovanje odejice	Oblikujemo uporabne ali okrasne izdelke: palčka, mucko, kokoš, petelina, piščanca, ...	Likovna vzgoja
	Pletenje levih petelj	»Vbodem, ovijem, pretaknem, spustim« – to otroke vodi skozi proces pletenja levih petelj.	
	Načrtovanje	Risanje šala in izbira barv	
	Izdelovanje šala	Nasnujemo petlje, pletemo šal, izmenjaje desne in leve petlje.	

Možne vsebine za dodatno delo:

Oblikovanje čebeljega voska, zgibanje zvezd iz povoščenega papirja, oblikovanje in slikanje z nepredeno volno.

2.1.3. TRETJI RAZRED

Ko so učenci pri pletenju desnih in levih petelj z obema rokama dovolj spretni, lahko začno s kvačkanjem. Poudarek se zdaj prenese na dominantno roko in celo na dominantno stran telesa. Izmenjava med verižno in visoko petljo ima harmonizirajoč učinek na otroški temperament. Naučimo se kvačkati verižne petlje, nato kvačkamo polgoste petlje.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
KVAČKANJE			
Ponovitev	»črviček«	Ponovitev kvačkanja verižnih petelj s prsti.	
Kvačkanje z volno	Verižna petlja	Kvačkanje verižnih petelj s kvačko. Vrvice prepletemo v kitko za pas za nošenje lesenega meča za praznik žetve.	Mihaelovo
	Polgoste petlje	Verižnim petljam dodamo v drugi vrsti polgoste. Kvačkanje »odejic«, iz katerih lahko naredimo razredno volneno odejo za posebne priložnosti.	
	Načrtovanje	Risanje etuija za flavto in izbira barv	Likovna vzgoja
	Kvačkanje etuija za flavto iz debele barvaste volnene niti	Nasnujemo 10–12 verižnih petelj, nato kvačkamo eno vrsto polgostih petelj, dodamo 1 petljo za višino in kvačkamo krožno. Vsakih 6 vrst zamenjamo barvo, začnemo s temnejšimi in svetlimo navzgor. Etui sestavlja 6–7 barv, ki sestavljajo barvno lestvico.	Likovna vzgoja, glasbena vzgoja.

	Kvačkanje pokrovčka za etui in gumbnice	Iz petelj na zadnji strani etuija nadaljujemo kvačkanje in postopno ožimo, na koncu naredimo zanko iz verižnih petelj	
	Robljenje etuija za flavto	Gornji rob etuija in pokrovčka obkvačkamo z volno druge barve.	
	Izdelava gumba	Iz verižnih in polgostih petelj izdelamo gumb.	
	Čudežna vrvica	Izdelamo čudežno vrvico, ki jo prišijemo v etui. Pri pouku glasbene vzgoje nosi otrok etui okoli vratu.	
Kvačkanje z bombažno nitjo	Kvačkanje prijemalke za vroče lonce	Nasnutje verižnih petelj, dodajanje ene petlje za višino, polgoste petlje, robljenje z drugo barvo, zanka za obešanje.	Likovna vzgoja
	Načrtovanje	Risanje mreže za žogo; učenci sami izberejo barve.	
	Mreža za žoge	Na kovinski obroček nasujemo 32 petelj, v vsaki vrsti dodamo novo verižno petljo in jih nizamo v krogu. Tako kvačkamo do 17. vrste, nato ne širimo. Trikrat zamenjamo barvo. Ojačamo zadnjo vrsto, vrečko stisnemo s čudežno vrvico, okrašeno s cofi.	Likovna vzgoja, športna vzgoja

Možne vsebine za dodatno delo:

Oblikovanje naravnega čebeljega voska ali gline, zgibanje zvezd iz povoščenega papirja, trganke ali rezanke iz svilenega papirja, transparentne slike na pavš papir. Kvačkanje torbic, peresnic in etuijev iz bombažne niti.

2.2. Drugo triletje

ČETRTE RAZRED

Učenci najprej spletejo ali skvačkajo kapo za na glavo, z lastno ustvarjalnostjo izoblikujejo ročno lutko. Tehnike, ki se jih naučijo, uporabijo kasneje drugje. Risanje form, ki poteka od prvega do tretjega razreda, razvija otrokove oblikovne sposobnosti.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
PLETENJE KAPE			
Pletenje žogice	Načrtovanje	Risanje načrta za žogo in izbira barv.	Geometrija
	Pletenje levih in desnih petelj	Pletenje žogice, menjaje eno vrsto leve, eno vrsto desne petlje.	Športna vzgoja, evritmija
		Menjavanje barv.	
		Krajna petlja.	
		Zaključevanje zadnje vrste.	
	Šivanje in polnjenje	Šivanje žogice po daljšem robu in polnjenje z nepredeno volno.	
Pletenje kape	Načrtovanje	Risanje načrta za kapo in izbira barv.	Likovna vzgoja
		Merjenje obsega glave.	Matematika
	Pletenje levih in desnih petelj	Preračunavanje števila petelj za kapo. Nasnutje petelj.	Matematika

		Pletenje desnih petelj v višini dveh/treh prstov.	
		Menjavanje barve.	
		Pletenje levih in desnih petelj, menjaje eno vrsto levih, eno vrsto desnih, krajna petlja. Pletenje v višini dveh/treh prstov.	
		Menjavanje barve.	
		Pletenje levih in desnih petelj, na štirih mestih popletanje desnih zasukanih petelj skupaj, dokler ne popletemo vseh.	
	Izdelava cofa	Izdelamo okrogel cof iz ustreznih barv	Likovna vzgoja
	Šivanje kape	Kapo po krajših dveh robovih sešijemo skupaj, prišijemo še cof.	

Možne vsebine za dodatno delo:

Kapa za punčko, brezrokavnik, enostaven pulover, ...

2.2.2. PETI RAZRED

Posebna tehnika, ki zelo pomaga pri razvoju otrok te starosti, je križni vbod pri vezenju. S simetrijo, barvo in formo križni vbod otrokom pomaga, da razvijejo samozaupanje in notranjo trdnost v začetnem obdobju pridobivanja neodvisnosti. Pri učencih se prebujajo razumevanje za oblikovanje, ki je smiselno povezano z namembnostjo predmeta. Križni vbod nadgradimo s prepletanjem in kitami raznih vrst.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
VEZENJE S KRIŽNIM VBODOM			
Vezenje s križnim vbodom	Križni vbod	<ul style="list-style-type: none"> - SPOZNAVANJE LASTNOSTI KRIŽNEGA VBODA, ŠIVANJE NA LICU V DIAGONALNI SMERI, NA ZADNJI STRANI PA NARAVNOST, PREPLETANJE NITI. 	Risanje form, nordijska mitologija
	Stramin	<p>Spoznavanje materiala, ki je podlaga za vezenje. Preštevanje luknjic in risanje križnih vbodov.</p> <p>Robljenje stramina kot zaščita pred paranjem.</p>	Gospodinjstvo

	Načrtovanje	Risanje načrta končnega izdelka in izbira skladnih barv.	Likovna vzgoja
	Križni vbod in nit	Prvi križni vbodi na vajenici, iz katere nastane blazinica za šivanke in bucike. Pomembno je, da vsak šiv posebej dokončamo in da je vezenje tako spredaj kot zadaj urejeno in natančno.	
	Vezenje	Vezenje križnega vboda.	
	Menjavanje barv	Menjavanje barv s pošivanjem pod tremi šivi, da se vezenje ne more razparati.	
	Robljenje	Robljenje stramina na zadnjo stran izvezenega.	
	Podlaganje in ročno šivanje	Podlaganje z blagom, zapenjanje z bucikami, ročno šivanje podlage na izvezen stramin s treh strani.	
	Polnjenje z nepredeno naravno volno	Polnjenje blazinice z nepredeno naravno volno. Ročno šivanje še četrte stranice izvezenega stramina.	
	Čudežna vrvica	Prepletanje čudežne vrvice iz skladnih barv za obrobjanje blazinice, nato šivanje vrvice na robove blazinice.	
	Vezenje večjega kosa stramina	Po istem postopku vezenje večjega kosa stramina.	

Možne vsebine za dodatno delo:

Izdelava ovitka za knjige, blazinice za bucike, tulca za flavto, torbic vseh vrst, peresnice, blazine, makrame prepletene zapestnice iz nitk, ...

2.2.3. ŠESTI RAZRED

Pri učencih te starosti se pojavi potreba po harmoniji. Zdi se, da počivajo v sebi. Nova tehnika, ki se je učijo in je v skladu z napisanim, je pletenje v krogu s petimi pletilkami. V naslednjih dveh letih bodo otroci izdelali rokavice in nogavice, kot si jih bodo sami zamislili. Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
PLETENJE			
Pletenje volnene nogavice	Načrtovanje	Risanje načrta nogavice, izbira barv volne po lastni želji. Vzorce volne prilepimo na načrt.	Likovna vzgoja
	Pletenje	Nasutje petelj, pletenje dveh levih in dveh desnih petelj (rebrast vbod).	
		Pletenje s petimi pletilkami v rebrastem vbodu.	
		Oblikovanje pete (gladko pletenje).	Geometrija
		Pletenje stopala v gladkem pletenju.	
		Izdelava prstnega dela nogavice s snemanjem petelj.	
	Šivanje	Zaključevanje nogavice, pošitje niti.	
	Poročilo o delu	Razmislek o fazah dela, samostojen zapis in ilustracija.	Slovenščina

Dodatno delo:

Pletenje palčnikov, dodatnega para nogavic, otroških copatkov, ...

2.3. Tretje triletje

2.3.1. SEDMI RAZRED

V skladu s psihološkim razvojem otrok, ki so dosegli obdobje predpubertete, je pri tem predmetu zanje koristno, da izdelujejo oblačila ali tridimenzionalne izdelke, ki imajo človeško ali živalsko obliko (živali ali punčke, ki jih samostojno oblikujejo in ukrojijo). Pomemben vidik tega dela je, da učenci svojo pozornost preusmerijo navzven (to namreč odgovarja otrokovim prvim poskusom, da bi svoje notranje bitje izrazili navzven), ob polnjenju in oblikovanju.

Ker otroci rastejo in postajajo težji, je njihova pozornost usmerjena k nogam. Tako lahko zdaj oblikujejo copate, ob tem pa jih barvno krasijo tako, da to odgovarja njihovi funkciji.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
ŠIVANJE ŽIVALI IZ BLAGA IN PUNČKE IZ CUNJ			
Živali iz blaga	Načrtovanje	Učenci po lastni izbiri narišejo žival, ki jo bodo izdelali iz blaga.	Biologija, likovna vzgoja
	Izdelava kroja iz lastne risbe živali	Učenci iz ploske risbe ustvarijo tridimenzionalno figuro.	Geometrija, likovna vzgoja
	Blagoznanostvo	Ekonomična izraba tkanine in spoznavanje tkanih naravnih materialov.	Gospodinjstvo
	Polaganje kroja	Polaganje kroja na tkanino, spoznavanje smeri tkanine.	
	Ročno šivanje	Zavestno učenje raznih vrst šivov (vbodov).	Gospodinjstvo
	Polnjenje in oblikovanje	Z nepredeno naravno volno in žico žival oblikujemo in postavimo na noge.	

	Oblikovanje	Narejeno žival primerjamo z resnično živaljo in jo dokončamo (ušesa, griva, rep, brki, ...)	Biologija (zoologija)
	Poročilo o delu	Razmislek o fazah dela, samostojen zapis in ilustracija.	Slovenščina

Možne vsebine (dodatno delo):

Izdelava punčke iz cunj: natančna izdelava glave iz nepredene volne, prevlečene z bombažnim trikojem. Kvačkanje las. Vezenje oči in ust na obrazu. Izdelava trupa, rok in nog, ki jih šivamo ročno iz trikoja in polnimo z nepredeno naravno volno. Predvsem smo pozorni na izdelavo vratu, ki mora biti trden in pokončen. V tem delu se človek loči od živali. Izdelava dlani in stopal. Izdelava oblačil.

Izdelava ročne lutke, živali za bratca ali sestrico.

Izdelava torbic, etuijev iz blaga.

2.3.2. OSMI RAZRED

Ko se učenci telesno vse bolj razvijajo, lahko učitelji zavedanje o telesu usmerijo k izdelavi oblačil: izdelujejo lahko kratke hlače, bluže, srajce in telovnike. Učenci naj bi sami načrtovali svoja oblačila, razširili naj bi znanje o materialih in ga zabeležili.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
IZDELOVANJE COPAT IZ POLSTI (FILCA)			
Izdelovanje copat	– NAČRTOVANJE	Izdelava risb obuvala in izbira barv.	
	Izdelava polsti (filca)	– IZ NEPREDENE NARAVNE VOLNE IN MILNICE UČENCI LASTNOROČNO IZDELAJO BLAGO.	Kemija, fizika
	Načrtovanje in izdelava kroja	Po lastnih stopalih narišejo vsak svoj kroj za obuvala. Kroj izrežejo in pomerijo.	Geometrija
	Polaganje kroja in krojenje	Polaganje kroja na blago v smeri tkanine??? ne glede na smer tkanine???? in rezanje blaga.	

	Ročno šivanje	Izdelava zgornjika in obrobe. Krašenje zgornjika (vezenje s svileno nitjo; razni vezilski vbodi, ki nakazujejo funkcijo predmeta).	Likovna vzgoja
	Ročno šivanje	Podlaganje zgornjika z bombažno tkanino, ročno šivanje.	
	Sferično oblikovanje	Sferično oblikovanje zgornjika: zgornjik prilagodimo nogi.	Geometrija
	Ročno šivanje	Izdelava podplata iz več slojev.	
	Sestavljanje delov	Oblikovan in izdelan zgornjik združimo s podplatom. Razlikujemo in prilagodimo desno in levo obuvalo.	
	Ročno šivanje	Usnjen zunanji podplat prišijemo na obuvalo.	
	Poročilo o delu	Razmislek o fazah dela, samostojen zapis in ilustracija.	Slovenščina

Možne vsebine (dodatno delo):

Izdelava torbice, brezrokavnika, kape, peresnice iz filca. Izdelava malih predmetov iz usnja.

Ročno šivanje predpasnika ali kratkih hlač.

2.3.3. DEVETI RAZRED

S puberteto ali »zemeljsko zrelostjo« učenci pridobijo notranje razumevanje razmerja med vzrokom in posledico; pojavi se potreba, da bi razumeli mehanično delovanje. Zdaj lahko začno uporabljati mehanične šivalne stroje, vendar morajo za pravilno uporabo razumeti njihovo zgradbo in delovanje. S šivalnim strojem učenci vadijo koordinacijo med ritmom nog (izražajo voljo) in spretnostjo rok (izražajo čustva) ter pozornostjo (izraža mišljenje).

Znanje o materialih se poglobi. Učenci nova spoznanja zabeležijo v zvezke, na delovne liste ali spravijo v mape, projekte itn. Poudarek je na različnih kvalitetah in uporabi blaga, s čimer se učenci bolj zavedajo sprememb materialov med izdelavo. Pomembno je tudi znanje o vzdrževanju tkanine, kot je pranje, likanje, kemično čiščenje, poznavanje razlike med naravnimi in sintetičnimi vlakni. To vsebino skuša učitelj povezati s temo o higieni in hranjenju, ki se obravnava pri glavni uri.

Za pouk izbere učitelj nekaj izmed spodaj zapisanih Predlaganih dejavnosti. Primerne naj bodo za učence kot posameznike in razred kot celoto.

Sklop	Vsebina	Predlagane dejavnosti	Medpredmetna povezava
STROJNO ŠIVANJE			
Šivalni stroj na nožni pogon	Spoznavanje šivalnega stroja na nožni pogon	– SLEPO ŠIVANJE NA PAPIR, BREZ NITI, SPOZNAVANJE MEHANSKIH PRENOSOV, SINHRONIZIRANO DELOVANJE ROK IN NOG, ŠIVANJE RAVNIH IN KRIVIH LINIJ.	Zgodovina, fizika

	Spoznavanje materialov (blagoznanostvo)	Spoznavanje pridobivanja naravnih in umetnih vlaken, tkanja; spoznavanje namembnosti različnih tkanin.	Kemija, biologija, gospodinjstvo
	Priprava šivalnega stroja na nožni pogon	Vdevanje zgornje in spodnje niti.	
	Strojno šivanje	Šivanje ravnih in krivih šivov.	
Izdelava vreče za šiviljski pribor	Enostavno krojenje	Krojenje vreče za šiviljski pribor.	
	Strojno šivanje	Šivanje enostavnega šiva, dvojnega šiva, robljenje.	
Izdelava predpasnika	Merjenje in krojenje	Merjenje telesa in krojenje lastnega predpasnika.	
	Strojno šivanje	Šivanje preko bucik, likanje, izdelava in zaključki trakovi.	
	Likanje	Likanje in oblikovanje.	
Izdelava blazine	Načrtovanje	Izbira blaga po lastni želji.	
	Krojenje	Krojenje notranje in zunanje blazine.	
	Strojno šivanje	Šivanje dvojnih šivov in robov.	
	Polnjenje	Polnjenje notranje blazine z nepredeno naravno volno.	
	Strojno šivanje	Kako zašijemo polnjeno blazino?	
	Likanje	Likanje in oblikovanje blazine.	
	Poročilo o delu	Razmislek o fazah dela, samostojen zapis in ilustracija.	Slovenščina

Skrb za oblačila	Vzdrževanje oblačil	Pranje, likanje, kemično čiščenje.	Gospodinjstvo
---------------------	------------------------	------------------------------------	---------------

Možne vsebine (dodatno delo):

Hitri učenci izdelajo enostavno oblačilo, možnosti: dolge ali kratke hlače, kimono, bluza s kimono rokavi, krilo.

3. TEMELJNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH

3.1. Prvo triletje

3.1.1. Prvi razred

Učenci:

- ✓ zavestneje uporabljajo prste in roke za delo,
- ✓ s pomočjo volnene ali bombažne niti sledijo navodilom,
- ✓ znajo spresti daljšo nit iz nepredene volne,
- ✓ znajo splesti daljšega »črvička«,
- ✓ znajo splesti daljšo čudežno vrvico,
- ✓ znajo uporabljati šivanko za šivanje enostavnih vbodov,
- ✓ razlikujejo med temnejšimi in svetlejšimi barvami.

3.1.2. Drugi razred

Učenci:

- ✓ znajo nasnuti petlje na pletilke,
- ✓ znajo plesti desne in leve petlje,
- ✓ znajo poplesti krajno petljo,
- ✓ znajo zaključiti pletenje s popletanjem petelj,
- ✓ poglobijo znanje o barvnem skladju.

3.1.3. Tretji razred

Učenci:

- ✓ znajo kvačkati verižne petlje s kvačko,
- ✓ znajo dodajati eno petljo za višino nove vrste,
- ✓ znajo kvačkati polgoste petlje,
- ✓ znajo kvačkati v krogu in ne da bi zamenjali smer,
- ✓ znajo zamenjati barvo niti,
- ✓ znajo skvačkati obrobo,
- ✓ znajo skvačkati gumb in gumbnico,
- ✓ natančno štejejo petlje pri kvačkanju mreže za žogo,
- ✓ ne obračajo smeri kvačkanja, sledijo smeri,
- ✓ znajo utrditi zadnjo vrsto mreže za žogo z obrobo.

3.2. Drugo triletje

3.2.1. Četrty razred

Učenci:

- ✓ narišejo načrt za pleteno žogo in izberejo skladne barve,
- ✓ spletejo žogico, menjaje eno vrsto leve, eno vrsto desne petlje,
- ✓ samostojno zamenjajo barvo pri pletenju,
- ✓ znajo poplesti krajno petljo,
- ✓ zaključijo zadnjo vrsto s popletanjem desnih zasukanih petelj,
- ✓ zašijejo žogico po daljšem robu in jo napolnijo z nepredeno volno,
- ✓ narišejo načrt za kapo in izberejo skladne barve,
- ✓ zmerijo si obseg glave,
- ✓ preračunajo število petelj za kapo,

- ✓ nasnujejo petlje,
- ✓ pletejo desne petlje v višini dveh/treh prstov,
- ✓ pletejo leve in desne petlje, menjaje eno vrsto levih, eno vrsto desnih,
- ✓ na štirih mestih popletajo desne zasukane petlje skupaj, dokler ne popletejo vseh,
- ✓ izdelajo okrogel cof iz ustreznih barv.
- ✓ kapo po krajših dveh robovih sešijejo skupaj in prišijejo cof.

3.2.2. Peti razred

Učenci:

- **SPOZNAJO LASTNOSTI KRIŽNEGA VBODA, ŠIVANJE NA LICU V DIAGONALNI SMERI, NA**
- **ZADNJI STRANI PA NARAVNOST, PREPLETANJE NITI,**
 - ✓ spoznajo material, ki je podlaga za vezenje,
 - ✓ znajo zarobiti stramin, da ga zaščitijo pred paranjem,
 - ✓ narišejo načrt končnega izdelka in izberejo skladne barve,
 - ✓ znajo pravilno vesti križni vbod,
 - ✓ znajo zamenjati barvo, da se vezenje ne more razparati,
 - ✓ znajo prišiti stramin na zadnjo stran izvezenega,
 - ✓ znajo podložiti vezenje z blagom, ga zapeti z bucikami, ročno prišiti podlago na izvezen stramin s treh strani,
 - ✓ znajo napolniti blazinico z nepredeno naravno volno in ročno zašiti še četrto stranico izvezenega stramina,
 - ✓ s čudežno vrvico znajo obrobti blazinico in vrvico prišiti na robove blazinice; po istem postopku znajo izvesti večji kos stramina.

3.2.3. Šesti razred

Učenci:

- ✓ narišejo načrt nogavice,
- ✓ samostojno izberejo barve volne,
- ✓ nasnujejo petlje, pletejo dve levi in dve desni petlji (rebrast vzorec),
- ✓ pletejo s petimi pletilkami v rebrastem vzorcu,
- ✓ oblikujejo peto (gladko pletenje),
- ✓ pletejo stopalo v gladkem pletenju,
- ✓ izdelajo prstni del nogavice s snemanjem petelj,
- ✓ zaključijo nogavico s pošitjem niti,
- ✓ razmislijo o fazah dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

3.3.Tretje triletnje

3.3.1. Sedmi razred

Učenci:

- ✓ po lastni izbiri narišejo žival, ki jo bodo izdelali iz blaga,
- ✓ iz ploske risbe ustvarijo tridimenzionalno figuro,
- ✓ ekonomično izrabijo tkanino,
- ✓ položijo kroj na tkanino,
- ✓ spoznajo smer tkanine,
- ✓ se zavestno naučijo raznih vrst šivov (vbodov),
- ✓ z nepredeno naravno volno in žico žival oblikujejo in postavijo na noge,
- ✓ narejeno žival primerjajo z resnično živaljo,
- ✓ žival dokončajo (ušesa, griva, rep, brki, ...),
- ✓ razmislijo o fazah dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

3.3.2. Osmi razred

Učenci:

- ✓ narišejo načrt obuvala in izberejo barve,
- ✓ znajo izdelati filc iz nepredene volne in milnice,
- ✓ znajo narisati vsak svoj kroj za obuvala,
- ✓ znajo kroj pomeriti,
- ✓ znajo položiti kroj na blago ne glede na smer tkanine in blago odrezati,
- ✓ znajo izdelati zgornjika in obrobe,
- ✓ znajo lično okrasiti zgornjika,
- ✓ znajo podložiti zgornjik z bombažno tkanino in ga ročno zašiti,
- ✓ znajo sferično oblikovati zgornjik,
- ✓ znajo izdelati podplat iz več slojev,
- ✓ znajo oblikovan in izdelan zgornjik združiti s podplatom,
- ✓ razlikujejo desno in levo obuvalo,
- ✓ znajo prišiti usnjen zunanji podplat na obuvalo,
- ✓ razmislijo o fazah dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

3.3.3. Deveti razred

UČENCI:

- **SPOZNAJO MEHANSKE PRENOSE ŠIVALNEGA STROJA,**
- **SPOZNAJO SLEPO ŠIVANJE NA PAPIR, BREZ NITI,**
- **USKLADIJO DELOVANJE ROK IN NOG, ŠIVANJE RAVNIH IN KRIVIH LINIJ,**
- ✓ spoznajo pridobivanje naravnih in umetnih vlaken,
- ✓ spoznajo proces tkanja,

- ✓ spoznajo namembnosti različnih tkanin,
- ✓ znajo vdeti zgornjo in spodnjo nit v šivalni stroj,
- ✓ znajo šivati ravne in krive šive,
- ✓ znajo ukrojiti vrečo za šiviljski pribor,
- ✓ znajo strojno šivati enostaven in dvojni šiv,
- ✓ znajo robiti blago,
- ✓ znajo zmeriti lastno telo in ukrojiti predpasnik po lastnih merah,
- ✓ znajo polikati robove ter izdelati in zaključiti trakove,
- ✓ izberejo si blago po lastnem okusu,
- ✓ znajo ukrojiti notranjo in zunanjo prevleko za blazino,
- ✓ znajo napolniti notranjo blazino z nepredeno naravno volno,
- ✓ znajo zašiti napolnjeno blazino,
- ✓ znajo zlikati in oblikovati zašito prevleko za blazino,
- ✓ znajo ubesediti faze dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJ PO TRILETJIH

4.1. Prvo triletje

4.1.1. Prvi razred

Učenci:

- ✓ zavestneje uporabljajo prste in roke za delo,
- ✓ s pomočjo volnene ali bombažne niti sledijo navodilom,
- ✓ znajo sprestiti daljšo nit iz nepredene volne,
- ✓ znajo splesti daljšega »črvička«,
- ✓ znajo uporabljati šivanko za šivanje enostavnih vbodov,
- ✓ razlikujejo med temnejšimi in svetlejšimi barvami.

4.1.2. Drugi razred

Učenci:

- ✓ znajo nasnuti petlje na pletilke,
- ✓ znajo plesti desne petlje,
- ✓ znajo poplesti krajno petljo,
- ✓ znajo zaključiti pletenje s popletanjem petelj,
- ✓ poglobijo znanje o barvnem skladju.

4.1.3. Tretji razred

Učenci:

- ✓ znajo kvačkati verižne petlje s kvačko,
- ✓ znajo dodajati eno petljo za višino nove vrste,
- ✓ znajo kvačkati polgoste petlje,
- ✓ znajo kvačkati v krogu in ne da bi zamenjali smer,
- ✓ znajo zamenjati barvo niti,
- ✓ natančno štejejo petlje pri kvačkanju mreže za žogo,
- ✓ ne obračajo smeri kvačkanja, sledijo smeri.

4.2. Drugo triletje

4.2.1. Četrty razred

Učenci:

- ✓ narišejo načrt za pleteno žogo in izberejo skladne barve,
- ✓ spletejo žogico, menjaje eno vrsto leve, eno vrsto desne petlje,
- ✓ samostojno zamenjajo barvo pri pletenju,
- ✓ znajo poplesti krajno petljo,
- ✓ zaključijo zadnjo vrsto s popletanjem desnih zasukanih petelj,
- ✓ zašijejo žogico po daljšem robu in jo napolnijo z nepredeno volno,
- ✓ narišejo načrt za kapo in izberejo skladne barve,
- ✓ zmerijo si obseg glave,
- ✓ preračunajo število petelj za kapo,
- ✓ nasnujejo petlje,
- ✓ pletejo desne petlje v višini dveh/treh prstov,
- ✓ pletejo leve in desne petlje, menjaje eno vrsto levih, eno vrsto desnih,
- ✓ na štirih mestih popletajo desne zasukane petlje skupaj, dokler ne

- popletejo vseh,
- ✓ izdelajo okrogel cof iz ustreznih barv,
- ✓ kapo po krajših dveh robovih sešijejo skupaj in prišijejo cof.

4.2.2. Peti razred

Učenci:

- ✓ spoznajo lastnosti križnega vboda, šivanje na licu v diagonalni smeri, na zadnji strani pa naravnost in prepletanje niti,
- ✓ spoznajo material, ki je podlaga za vezenje,
- ✓ znajo zarobiti stramin, da ga zaščitijo pred paranjem,
- ✓ narišejo načrt končnega izdelka in izberejo skladne barve,
- ✓ znajo pravilno vesti križni vbod,
- ✓ znajo zamenjati barvo, da se vezenje ne more razparati,
- ✓ znajo prišiti stramin na zadnjo stran izvezenega,
- ✓ znajo podložiti vezenje z blagom, ga zapeti z bucikami, ročno prišiti podlago na izvezen stramin s treh strani,
- ✓ znajo napolniti blazinico z nepredeno naravno volno in ročno zašiti še četrto stranico izvezenega stramina,
- ✓ s čudežno vrvico znajo obrobiti blazinico in vrvico prišiti na robove blazinice;
- po istem postopku znajo izvesti večji kos stramina.

4.2.3. Šesti razred

Učenci:

- ✓ narišejo načrt nogavice,
- ✓ samostojno izberejo barve volne,
- ✓ nasnujejo petlje, pletejo dve levi in dve desni petlji (rebrast vzorec),
- ✓ pletejo s petimi pletilkami v rebrastem vzorcu,
- ✓ oblikujejo peto (gladko pletenje),
- ✓ pletejo stopalo v gladkem pletenju,
- ✓ izdelajo prstni del nogavice s snemanjem petelj,
- ✓ zaključijo nogavico s pošitjem niti,
- ✓ razmislijo o fazah dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

4.3. Tretje triletnje

4.3.1. SEDMI RAZRED

Učenci:

- ✓ po lastni izbiri narišejo žival, ki jo bodo izdelali iz blaga,
- ✓ ekonomično izrabijo tkanino,
- ✓ položijo kroj na tkanino,
- ✓ spoznajo smer tkanine,
- ✓ se zavestno naučijo raznih vrst šivov (vbodov),
- ✓ z nepredeno naravno volno in žico žival oblikujejo in postavijo na noge,
- ✓ narejeno žival primerjajo z resnično živaljo,
- ✓ žival dokončajo (ušesa, griva, rep, brki, ...),
- ✓ razmislijo o fazah dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

4.3.2. OSMI RAZRED

Učenci:

- ✓ narišejo načrt obuvala in izberejo barve,
- ✓ znajo izdelati filc iz nepredene volne in milnice,
- ✓ znajo kroj pomeriti,
- ✓ znajo položiti kroj na blago ne glede na smer tkanine in blago odrezati,
- ✓ znajo izdelati zgornjika in obrobe,
- ✓ znajo lično okrasiti zgornjika,
- ✓ znajo podložiti zgornjik z bombažno tkanino in ga ročno zašiti,
- ✓ znajo sferično oblikovati zgornjik,
- ✓ znajo izdelati podplat iz več slojev,
- ✓ znajo oblikovan in izdelan zgornjik združiti s podplatom,
- ✓ razlikujejo desno in levo obuvalo,
- ✓ znajo prišiti usnjen zunanji podplat na obuvalo,
- ✓ razmislijo o fazah dela ter jih samostojno zapišejo in ilustrirajo.

4.3.3. DEVETI RAZRED

UČENCI:

- ✓ uskladijo delovanje rok in nog, šivanje ravnih in krivih linij,
- ✓ spoznajo slepo šivanje na papir, brez niti,

- ✓ spoznajo pridobivanje naravnih in umetnih vlaken,
- ✓ spoznajo proces tkanja,
- ✓ spoznajo namembnosti različnih tkanin,
- ✓ znajo vdeti zgornjo in spodnjo nit v šivalni stroj,
- ✓ znajo šivati ravne in krive šive,
- ✓ znajo ukrojiti vrečo za šiviljski pribor,
- ✓ znajo strojno šivati enostaven in dvojni šiv,
- ✓ znajo robiti blago,
- ✓ znajo polikati robove ter izdelati in zaključiti trakove,
- ✓ izberejo si blago po lastnem okusu,
- ✓ znajo ukrojiti notranjo in zunanjo prevleko za blazino,
- ✓ znajo napolniti notranjo blazino z nepredeno naravno volno,
- ✓ znajo zašiti napolnjeno blazino,
- ✓ znajo zlikati in oblikovati zašito prevleko za blazino,
- ✓ znajo ubesediti faze dela ter jih samostojno zapisati in ilustrirati.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

SLOVENŠČINA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	443
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA	445
2.1. PRVO TRILETJE.....	445
2.2. DRUGO TRILETJE.....	446
2.3. TRETJE TRILETJE.....	448
3. OPERATIVNI CILJI	449
3.1. PRVO TRILETJE	449
3.1.1. JEZIKOVNI POUK	449
3.1.2. KNJIŽEVNI POUK	459
3.2. DRUGO TRILETJE	466
3.2.1. JEZIKOVNI POUK	466
3. 2. 2. KNJIŽEVNI POUK	474
3. 3. TRETJE TRILETJE.....	485
3. 3. 1. JEZIKOVNI POUK	485
3. 3. 2. KNJIŽEVNI POUK	491

4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE	504
4. 1. PRVO TRILETJE.....	504
4. 2. DRUGO TRILETJE.....	505
4. 3. TRETJE TRILETJE.....	506
5. KATALOG ZNANJA (MINIMALNI STANDARDI ZNANJA)	509
5.1. PRVO TRILETJE	509
Jezikovni pouk:	509
Književni pouk:	510
5.2. DRUGO TRILETJE	511
Jezikovni pouk:	511
Književni pouk:	512
5.3. TRETJE TRILETJE.....	514
Jezikovni pouk:	514
Književni pouk	516

1. OPREDELITEV PREDMETA

Jezik je naše najpomembnejše sredstvo medsebojnega razumevanja in je zaradi tega prvenstveni pripomoček pri izobraževanju. Obenem ima tudi zelo pomemben vpliv na oblikovanje otrokovega razvoja, zato je negovanje jezika osrednja vzgojna naloga Steinerjeve waldorfske pedagogike. Namen učnega načrta je učitelja spodbuditi k negovanju jezikovnih veščin in zavesti pri vseh predmetih. Brez dvoma ima poučevanje materinščine ključno vlogo v celotnem izobraževanju

V svoji osnovni obliki je jezik sposobnost »jezikovnega duha« katerega modrost lahko zmeraj znova občudujemo odkrivamo in doživljamo skozi oblikovanje besed in zven, kot tudi v slovničnih ujemanjih. Z uporabo jezika se vsak človek udeležuje ustvarjanja »jezikovnega duha« in se z njim povezuje kot individuum. To individualno dejanje je hkrati izraz jaza.

Ker je cilj waldorfske pedagogike omogočiti mlademu človeku dostop do njegovega jaza s pomočjo učnih vsebin, ima pouk jezika in nega le tega pomembno vlogo.

Naloga poučevanja je nagovoriti učenca v njegovi polnosti mišljenja, občutja in hotenja, kar se še posebno močno izraža pri pouku materinščine.

V treh stopnjah zgodnjega otroštva, pridobitvi vzravnosti, učenju govorjenja in razvoju mišljenja, ima jezik posredniško vlogo. Z določenega stališča je govor ponotranjeno gibanje in mišljenje ponotranjen govor. Jasno je napredovanje od gibanja in kretnje h govoru in od govora k mišljenju. V tej notranji preobrazbi gibanja deluje jezik kot oblikovalna sila v otrokovem razvoju.

Razmerje med gibanjem in kretnjo, govorom in mišljenjem je ključno za vse vidike jezikovnega poučevanja. Na vseh ravneh jezikovnih izkušenj – od oblikovanja glasov, črk abecede, ritma, stavčne strukture – najdemo preobrazbo gibanja in kretnje. Naloga jezikovnega poučevanja v osnovni šoli je razširiti otrokov spekter jezikovnih izkušenj.

Vse to se odraža ob dramatizaciji, saj se preko analize misli v odlomku pozornost preusmeri na ritem sintakse, išče se pomen in učinek glasov, katere je umetnik uporabil in končno se na odru izrazi celota kot gib in kretnja.

Pri pouku slovenščine je pomemben vrstni red: od poslušanja in pripovedovanja do pisanja oz. zapisovanja in kot zadnje branje tistega, kar so pred tem govorili in zapisovali. Najboljša pot do dobrega branja je veliko kvalitetnega govorjenja, poslušanja in zapisovanja. Pri tem ima posebno vrednost predstavitev mladinske literature kot tudi lirike , epike in drame oziroma kasneje literarnih oblik pripovedi in romana

Končni namen jezika je najboljše praktično in ustvarjalno obvladovanje poslušanja, govorjenja, branja in pisanja.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

2.1. PRVO TRILETJE

- Ob učenju slovenskega jezika si učenci pridobivajo pozitivno voljno, čustveno in razumsko razmerje do okolja,
- zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik, zato si ob učenju oblikujejo tudi narodno zavest,
- pričenjajo se zavedati jezika kot sredstva za medsebojno sporazumevanje in izražanje svojih misli in občutkov.
- s pomočjo poslušanja, govorjenja, pisanja in branja si povečujejo zmožnost delovanja v okolju ter spoznavanja in izražanja predmetnega, duhovnega in domišljjskega sveta,
- postopno prehajajo od uporabe pogovornega jezika do obvladovanja knjižnega jezika,
- ob poslušanju in pripovedovanju si krepijo zmožnost za spoštovanje mnenj drugih in samozavest ob izražanju lastnih misli, opažanj, doživljajev, želja, izkušenj, domišljije in ustvarjalnosti,
- pouk maternega jezika omogoča učencem, da se uče pozornosti do predmetov, bitij in dogajanj v okolju, zato je poučevanje slovenščine pomembno izhodišče za razvoj socialnosti,
- risanje oblik je predhodnica učenja pisanja in pri učencih vzpodbuja veselje do gibanja, razvija prostorsko orientacijo, krepi natančnost opazovanja in sposobnost

doslednega prerinovanja. Ob vsem tem pa je močno poudarjena skrb za razvoj estetskega čuta,

- ob učenju pisanja črk, ki izhaja iz slike, se učenci povezujejo s stvarnostjo in si razvijajo slikovno predstavljalnost. Soglasniki učence povezujejo z dogajanjem v zunanjem svetu, ob doživljanju kvalitet posameznih samoglasnikov pa začutijo različne kvalitete duševnih stanj,
- urijo memoriranje umetniških besedil in ob recitacijah oblikujejo ter doživljajo ritem in sporočilo pesmi,
- sprejmejo vlogo v krajši gledališki igri, se vanjo vživijo, jo gibalno in govorno interpretirajo. Poleg doživljajske komponente si ob tem razvijajo sposobnost jasnega in glasnega nastopa pred publiko. V prvem triletju je nastop večinoma vezan na zborovsko recitacijo, zato si ob tem krepijo tudi občutek skupinske odgovornosti,

2.2. DRUGO TRILETJE

- Še vedno je izredno pomembno negovati govorjenje in poslušanje s skrbnim poudarkom na izražanju v knjižnem jeziku. Učenci morajo v tem obdobju razlikovati med pogovornim in knjižnim jezikom,
- zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik, zato si ob učenju oblikujejo tudi narodno zavest,
- to je čas, ko se učenci srečajo z zgodovino in geografijo, z življenji rastlinskega in živalskega sveta in ti predmeti ponujajo veliko možnosti za srečevanje z različnimi neumetnostnimi besedili. Preko njih si učenci pridobivajo različne informacije, spoznavajo domačo in tujo kulturo ter s tem bogatijo svoje osebno življenje,

- ob koncu obdobja jim taka besedila služijo za govorne nastope. Za dober govorni nastop pa morajo biti sposobni iz besedila izluščiti bistvo, vsebino obnoviti in jo podkrepiti s svojimi razmišljanji in ugotovitvami. Ob tem si razvijajo sposobnost presojanja.
- učenci spoznavajo, da sta govorjenje in pisanje zapleteni miselni dejavnosti, na kateri se je potrebno pripraviti, zato si pri takem delu razvijajo natančnost in sistematičnost. Zavedati pa se pričenjajo tudi pomena in potrebe jezikovnega izpopolnjevanja. Tako si ustvarijo dobre pogoje za uspešno pravorečno in pravopisno napredovanje,
- srečujejo pa se tudi z umetnostnimi besedili. Še vedno z veliko skrbjo negujemo memoriranje poezije, ki jo učenci individualno recitirajo. V vsakem triletju naj bi samostojno pripravili vsaj eno predstavo, v kateri mora nastopiti vsak učenec. Ob tem si bogatijo besedni zaklad, krepijo si razločno in pravilno knjižno izgovorjavo, ob uživanju v vlogo pa si razvijajo osebni odnos do dramske gledališke vsebine in razvijajo ustvarjalnost,
- učenci redno poslušajo učiteljevo pripovedovanje ali branje proze. Vzpodbuja se jih k samostojnemu branju, ponudi se jim primerno literaturo, prav tako se jih opogumlja, da izrazijo lastna zanimanja. Ob vsem tem razvijajo sposobnost poslušanja, branja in razumevanja literature,
- to obdobje daje velik poudarek samostojnemu pisanju. Pomembno je gojiti istočasno lepoto in pravilnost napisanega. Prav tako pa se poudarja tudi skladnost med povedanim in napisanim,
- na jezikovnem področju stopijo v ospredje tista področja jezika, ki se nanašajo na razliko med akcijo in reakcijo, med posrednim in neposrednim, saj učencem pomagajo razvijati realen odnos do sveta,

- učenci se v tem obdobju »potopijo« v živo materijo jezika in uživajo v njegovi lepoti, urejenosti, izgovorjavi in vsebini.

2.3. TRETJE TRILETJE

- Učenci sprejemajo ustrezna ustna in pisna umetnostna in neumetnostna besedila. Ob tem si pridobivajo različne informacije, spoznavajo domačo in tujo kulturo ter bogatijo svoja osebna življenja. Ob razmišljanju si razvijajo logično mišljenje, sklepanje, vrednotenje in utemeljevanje ter upoštevanje drugačnih mnenj,
- zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik, zato si ob učenju oblikujejo tudi narodno zavest,
- učenci tvorijo ustrezna ustna in pisna besedila, se pogovarjajo in govorno nastopajo. Ob tem si krepijo samozavest in zmožnost spoštovanja drugačnega mnenja. Spoznavajo, da sta govorjenje in pisanje zapleteni dejavnosti, zavedajo se pomena učenja maternega jezika,
- razvijajo pravorečne in pravopisne sposobnosti. Spoznavajo vlogo slovenskega jezika v širšem prostoru,
- razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnosti. Poslušajo učiteljevo pripovedovanje in branje poezije in proze. Razvijajo sposobnost razumevanja in vrednotenja dramatike. Naučijo se daljše dramsko besedilo in ob tem preizkušajo svoje sposobnosti vživljanja v različne like. Ob nastopu pa doživijo veličino umetniškega dela in si pridobivajo samozavest,
- pripravijo se za samostojno ustno predstavitev projektnega dela in ob tem urijo jasnost izražanja misli in pomen lepega, razločnega govora,
- spoznavajo slovensko in svetovno mladinsko književnost in si ob tem pridobivajo literarnovedne pojme.

3. OPERATIVNI CILJI

3.1. PRVO TRILETJE

3.1.1. JEZIKOVNI POUK

3. 1. 1. 1. Poslušanje in govorjenje

Waldorfska pedagogika poskuša gojiti in spodbujati pomen ustnih jezikovnih zmožnosti otrok in s tem neguje pismenost. V celotnem učnem načrtu imata ključno vlogo govorjenje in poslušanje; različne verze otroci recitirajo in se jih učijo na pamet od prvega dne prvega razreda skozi vsa leta šolanja.

Učenci se postopoma pridružijo učitelju in recitirajo v zboru. Individualnost govora (zven, ritem, melodija) se prilagaja zborovskemu govoru in nadosebnemu. Vaje z govornimi ritmi vzpodbujajo razvoj učenčeve pozornosti na hitrost in ritem govora. Melodija in notranja plastičnost jezika omogočata negovanje jasnega, artikuliranega govora in razvoj slušnega razumevanja.

Proti koncu triletja vedno več otrok tudi samih recitira pred razredom.

Učenci uživajo tudi v učenju povedi, odlomkov in zgodb, ki jih je za njih pripravil učitelj in je njihov jezik čist, umetniški, bogat in ustreza pomenu zgodbe. Govorjeno besedo spremlja gibanje v prostoru. Tako se hitreje učijo na pamet, obenem pa vadijo orientacijo in koordinacijo, posamič in v skupini. Naučijo se slediti ustnim navodilom.

Vsak dan poslušajo svoji starosti primerne zgodbe. Poslušajo ljudske pravljice in pravljice bratov Grimm, basni, legende, zgodbe iz Stare zaveze, ljudske pripovedi in zgodbe iz narave.

Začutijo in prepoznajo posebnosti jezikovnega sloga in načina pripovedovanja v pravljicah, basnih, zgodbah iz Stare zaveze in drugih zgodbah.

S poslušanjem razvijajo učenci občutek za stil – slog in pripovedne strukture.

Trden del vsakodnevnih dejavnosti je ustno obnavljanje zgodbe minulega dneva in pripovedovanje doživetij znotraj in zunaj šole (jutranje novice). Tak ostaja skozi vse šolanje. Na začetku zgodbo obnavljajo prostovoljci, toda vsak učenec bi moral biti zmožen stati pred razredom in ponoviti del zgodbe; če je potrebno, z neopazno pomočjo učitelja, upoštevajoč starosti ustrezne načine, ki razvijajo veščine pripovedovanja.

Z obnavljanjem pravljic, basni, legend in zgodb o stvarjenju sveta razvijamo ter oblikujemo govor. Ko gledamo, da otrok pravilno govori, polagamo temelje pravilnemu pisanju.

Na začetku glavne ure učenci pripovedujejo jutranje novice, doživetja znotraj in zunaj šole. To ponavljajoče pripovedovanje in ustno obnavljanje slišanih zgodb je negovanje izvirne oblike učenčevega govora, hkrati pa pomaga graditi prehod od narečja k omikanemu pogovornemu jeziku.

V prvem triletju učenci:

- vsakodnevno recitirajo poezijo, tudi daljše pesmi, v povezavi z letnimi časi, prazniki, i zštevanke, ljudske pesmi, pesmi o živalih, pesmi domačih in tujih avtorjev,
- recitirajo šaljive pesmi in opisovalna, rimana besedila, kjer ritem gladko teče od vrstice do vrstice in jih sestavi učitelj, izvirajo pa iz učne snovi glavne ure v posameznem razredu,
- učenci recitirajo v krogu, v zboru, v manjših in večjih skupinah in kot posamezniki pred razredom,

- govorijo enostavne govorne vaje in lomljenke jezika v zboru, manjših skupinah in kot posamezniki in ob tem vadijo jasno izgovorjavo,
- ob uporabljanju naravnih ritmov in ustrezne intonacije pridobivajo občutek za postavljanje ločil in za stavčne strukture,
- ko recitirajo na opisan način, oživljajo in doživljajo moč jezika in različne jezikovne sloge,
- raziskujejo različne lastnosti ustnega izražanja – naglaševanje glagolov, opisovalnih elementov ali imen,
- doživljajo lastnosti besednih vrst in razpoloženja, ki ga posamezne besedne vrste ustvarjajo,
- učenci tako spoznajo različno artikulacijo vprašanj, trditev, ukazov in vzklikov, ter ločijo med besedami, ki opisujejo aktivnosti, stvari in lastnosti,
- razvijajo čut za dolge in kratke glasove kot osnovo za pravopis (predvsem pri petju),
- ob govorjenju in poslušanju doživijo izražanje čustvenih kvalitete kot so presenečenje, radovednost, zanikanje, voljnost, navdušenje in podobno,
- pripovedujejo jutranje novice sošolcem in učiteljem,
- s pomočjo posebne pozornosti sošolcev in učitelja negujejo izvorno obliko svojega govora in gradijo prehod k izražanju v knjižnem jeziku,
- gradijo medsebojno zaupanje,
- poslušajo učitelja in druge otroke in v obeh vlogah, torej v vlogi poslušalca in pripovedovalca, doživljajo medsebojno povezanost,
- priključijo v spomin zgodbo, ki jo je prejšnji dan povedal učitelj, in jo ustno obnovijo,
- odgovarjajo na učiteljeva vprašanja v povezavi z vsebino poslušanih in prebranih zgodb,
- sprejemajo igre vlog in sodelujejo v krajših predstavah znotraj razreda,
- na šolskih praznikih in pri razrednih gledaliških igrah se na odru predstavljajo tudi širši javnosti,
- razvijajo sposobnost poslušanja in govorjenja kot osnovo medsebojnega sporazumevanja na zgoraj omenjene načine: pogovarjajo se med seboj, z učitelji,

pripovedujejo o svojih doživljajih, mislih in dejanjih, o sanjah, o svoji okolici in ljudeh, s katerimi živijo, o starših, sorodnikih in prijateljih, knjigah, ki so jih brali, predstavah in filmih, ki so jih gledali, sprejemajo igre vlog in se vživljajo v druge osebe, ter poskušajo na razne načine, besedno in nebesedno, izraziti lastnosti teh oseb,

- proti koncu triletja, ko se število ogledov, ki jih opravijo z razredom, poveča, pripovedujejo o teh dogodkih in začnejo opisovati, kar so skupaj opazovali; tako po načelu »dejavnost, doživetje, slika,« prikažejo posamične in skupne slike ogledov.

3. 1. 1. 2. Pisanje

Ko pazimo na to, da otrok pravilno govori, postavljamo temelje za pravilno zapisovanje. Pred vpeljevanjem črk mora otrok:

- zaznati jezik ločeno od stvari,
- biti sposoben analizirati karakter posameznih glasov glede na glasovno obliko besed,
- razviti sposobnost razumevanja povezave med nevidnimi elementi glasov in vidnimi oblikami črk,
- razviti sposobnost živahnih predstav in občutij za razumevanje zapisanega.

Pred spoznavanjem črk učenci vadijo risanje form in variacije ravnih ter krivih črt znotraj vodoravnega ogrodja. Preko giba, kretnje, govora, slike, imena in simbola vstopajo v svet velikih tiskanih črk. Oblike velikih črk za soglasnike so otrokom predstavljene tako, da so vtisnjene v umetniške risbe, kar stori učitelj s spremljajočo zgodbo, ki poudari značaj črke. Na primer: črka V je izpeljana iz oblike valov, črka S iz risbe slepca... Samoglasniki se pojavljajo kot medklici, vzkliki, ki izražajo čustva: čudenje, presenečenje, strah, občudovanje...(ah, ooo..., uh,...).Učenci jih doživljajo in spoznajo s pomočjo duševnih razpoloženj. Pri tem pomagajo izkušnje iz evritmije.

Proces opismenjevanja se nadaljuje od slikovne predstavitve črk do pravilnega pisanja. Ko učenci dojamajo koncept doživetje – zgodba, slika –črka, lahko preostanek abecede obravnavamo hitreje.

Kmalu se učenci naučijo pisati in brati enostavne besede in povedi in tem besedam dati tudi življenje. Tedaj nastopi čas za učenje malih tiskanih črk. Za učenje pisanja malih tiskanih črk porabijo več časa, saj so zahtevnejše, ker se včasih razlikujejo le po usmerjenosti (d, b, p, g, m, n, u, a, o). Od individualnosti posamezne črke preidemo h gibanju pisanja, to je k pisanju s pisanimi črkami.

Veliko pozornosti posvetijo razvijanju tekočega pisanja. Z naporom pri določanju lege in smeri pisanja na listu krepijo svoje prizadevanje za urejenost in prebujajo estetske zahteve do lastnega pisanja.

Učenci pisanje doživljajo kot arhetipsko obliko sporočanja – besede črkujejo kot jim zvenijo; učitelj pa lahko izbere nekatere pravopisne napake in jih uporabi kot del opismenjevalnega programa. Napisano tudi preberejo, kar zagotavlja dragoceno bralno vajo.

V prvi polovici prvega triletja učenci zelo malo pišejo samostojno. Namesto tega pišejo o zgodbah, ki so jih poslušali pri glavni uri.

Na sredini triletja pa večina učencev postane željna pisanja. Učijo se pisanja daljših, vedno bolj sestavljenih spisov, ki temeljijo na gradivu glavne ure.

Velike tiskane črke učenci rišejo in pišejo s paličnimi voščenkami. Ko začnejo pisati male tiskane črke, lahko palične voščenske zamenjajo z barvnimi svinčniki. Pri pisanju pisanih črk navadno začnejo uporabljati debele barvne in navadne svinčnike (2B, 3B) ali enakovredne, ki pomagajo k razvoju in oblikovanju tekoče in jasne pisave.

Ko so učenci dovolj vadili pisanje z različnimi pisali, začnejo uporabljati nalivno pero.

Z učenjem lepe pisave se učijo izraziti spoštovanje domnevni osebi, ki bo napisano brala in predstaviti sebe z jasnimi, dobro oblikovanimi črkami in besedami.

Učenci v prvem triletju:

- spoznavajo soglasnike preko zgodb in slik,
- črko izluščijo iz slike ter jo samostojno rišejo in pišejo,
- ko dojamajo koncept-doživetje (zgodba), slika-(črka), preostanek abecede spoznajo hitreje,
- z gibi, ki pripadajo določenemu samoglasniku, se povežejo s črkami in glasovi, ki stojijo za njimi,
- naučijo se pisati velike tiskane črke,
- ob nastajajočem pisanju raziskujejo razmerje glas - simbol,
- učijo se pravilno zapisovati črke, vadijo pravičen prijem pisala in držo telesa,
- pišejo preproste, že znane besede, ki imajo za njih poseben pomen,
- osvojijo smer pisanja od leve proti desni in od zgoraj navzdol,
- vedno znova se trudijo pravilno oblikovati črke in pazijo na estetski izgled zapisanega,
- naučijo se pisati male tiskane črke,
- pri pisanju se začenjajo zavedati treh pasov, kjer so deli črk nameščeni na, nad ali pod črto (tudi kjer črta dejansko ne obstaja) in jih tudi uporabljajo,
- pišejo besede in povedi s področja tem pri glavni uri,
- prepisujejo napisana besedila s table,
- pišejo po nareku,
- kot uvod v pisano pisavo rišejo forme, nato spoznavajo pisane črke,
- z gibalno grafičnimi vajami utrjujejo prvine črk in povezave med pisanimi črkami, spretno in pravilno rabo pisala ter spoznavajo strategijo za zapomnitev in priklic grafične izvedbe črk,
- z vajo oblikujejo individualno pisavo,
- vadijo lepo oblikovano in čitljivo pisanje,
- pišejo pisma, vabila, čestitke in voščila...,
- pišejo obnove poslušanih in branih besedil na teme v povezavi s poukom pri drugih

- urah,
- pišejo odgovore na učiteljeva vprašanja v zvezi s poslušanimi in prebranimi besedili,
 - samostojno opisujejo dogodke (ogled v povezavi s temo »poklici,« prireditve, praznovanja, izlete, delo na vrtu...),
 - svojim sestavkom poiščejo ustrezen naslov.

3. 1. 1. 3. Branje

Branje in pisanje potekata preko slike. Tudi pisava je bila najprej slikovna. Sta v prostoru, izven človeka in človek gre lahko mimo. Branje in pisanje sta abstraktna procesa, preko njiju se nam razodeva zunanji svet, omogočata nam »prebrati« zunanji svet, da ga lahko ponotranjimo, sprejmemo, dojamemo, vzljubimo in v njem delujemo.

Učenci se učijo brati tako, da berejo, kar so napisali skupaj z učiteljem, ali je zanje učitelj napisal na tablo. Prve besede, ki jih napišejo v šoli, naj imajo poseben pomen in naj bodo učencem že znane.

Sredi triletja dobijo v branje posebej za njih izbrana besedila in poezijo iz domače in tuje zakladnice literature. Lepo je, če jih, zbrane v čitanki, zanje pripravijo učitelj in starši. To je podaljšan začetek branja in ga waldorfskih šolah vidimo kot zavestno podaljšanje ustnosti.

Učenje v prvih treh razredih ni odvisno od pismenih spretnosti, ampak od veščin ustnosti, ki omogočajo upoštevanja vredno učenje v širokem tematskem razponu in izkustvenih področjih.

Pismenost bolj dopolnjuje učni proces, kot ga vodi. Branje in pisanje nista uporabljeni kot sredstvi za dostop do podatkov ali kot učni orodji. To sta priučeni veščini, ki svojo skladnost jemljeta iz celotne skladnosti ur. To je temeljna razlika od učenja branja in pisanja zato, »da bi se lahko učili.«

Učenci v prvem triletju:

- prepoznavajo glasove, imena in like vseh soglasnikov in samoglasnikov naše abecede
- najprej v tiskani, potem še v pisani pisavi,
- razločujejo samoglasnike in soglasnike,
- črkujejo in zlogujejo besede, kot jim zvenijo,
- berejo črke, besede, povedi in verze, ki so jih pred tem zapisali,
- berejo naslikana, napisana in proti koncu triletja tiskana besedila,
- najprej berejo v zboru, potem v skupinah in parih; samostojno pa, ko so na to pripravljeni,
- samostojno glasno berejo odraslim, sošolcem in sebi,
- polglasno in tiho berejo sebi,
- učenci razvijajo veščine glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- pri bralnih vajah poslušajo določen glas / črko ali zlog in mu določajo lego (na začetku, v sredini ali na koncu besede),
- pri bralnih vajah ustno in pisno igraje tvorijo rime, abecedne igre, iščejo besede, ki se drugače pišejo, kot berejo, širijo besede in povedi, z nadomeščanjem črk in besed tvorijo nove besede in povedi z drugim pomenom,
- glasno in tiho berejo, kar so napisali v šoli v svoje zvezke, in učiteljeve zapise na tabli,
- glasno berejo domače naloge (proti koncu triletja, ko začnemo uvajati domače naloge),
- s pomočjo besednih iger začenjajo graditi most med tem, kar jim je prebrano in kar so prebrali sami,
- s pomočjo razrednega berila preidejo na branje tiskanih besedil,
- razumejo, kar berejo; če ne, se naučijo poiskati pomoč sošolcev, učiteljev, staršev,
- s posebno pozornostjo in pomočjo učitelja vadijo glasno branje, ki mu poslušalci radi prisluhnejo,

- berejo lastne sestavke sošolcem, učiteljem in staršem,
- berejo tudi naslikana, zapisana in tiskana besedila kot: obvestila, opozorila in zapovedi iz okolja, čestitke, voščila, vabila in pohvale, opise ljudi in njihovega dela, opise okolja,
- proti koncu tega triletja glasno berejo neznano besedilo brez vaje.

3. 1. 1. 4. Razumevanje jezika

Učenci ozaveščajo jezikovne strukture s pazljivim negovanjem različne izgovorjave in dobro strukturo stavkov.

Na podlagi govorjenja ritmov, ki naznačujejo, kdaj se stavek začne, konča ali premolkne, učenci pridobivajo občutek za postavljanje ločil.

V zadnjem obdobju prvega triletja se učenci prebudijo za jezikovna pravila, oziroma, začenejo razumeti pravila, po katerih se uporablja jezik. V tem obdobju se v njih pojavi želja po sistematiki in učenje pravil jezika je tudi odgovor na to.

Ker zavzemajo glagol, samostalnik in pridevnik med besednimi vrstami najpomembnejše mesto, učenci te najprej spoznajo. Na imaginativen način opazujejo značaj besed delavk (glagolov), besed opisovalk (pridevnikov) in besed imenovalk (samostalnikov).

Njihova povezanost z okoljem se odraža z dejanji, zato se učenci najprej učijo o glagolih. Ti izražajo delovanje in so povezani s človekovo voljo. Delovanje pa je tesno povezano z moralno, saj so dejanja lahko moralna in nemoralna. Skozi glagole učenci živijo, aktivno delujejo, ob njih spoznavajo pomen udov in volje.

Spoznajo, da človek lahko oponaša gibanje vseh živali na Zemlji, nobena žival pa ne more oponašati človekove pokončne drže z rokami, osvobojenimi nošenja telesa in pripravljenimi za delovanje.

Človek volje jih spremlja skozi glagol, tridelni človek pa skozi vse tri čase: s sedanjostjo je povezano čutenje, s prihodnostjo volja in s preteklostjo mišljenje.

Pridevniki v učencih vzpodbudijo zavedanje notranjega in zunanjega sveta, ki ga s temi besedami lahko opisujemo. Stopnjevanje nekaterih pridevnikov doživijo kot ubesedeno stopnjevanje čustev.

Ko poimenujejo stvari, ki jih zaznajo s čutili v glavi, so nevtralni opazovalci in si imena zapomnijo. Doživijo, da samostalnik ne glede na kvaliteto ne izraža sodb kot pridevnik. Vedo, da le imenuje in izraža zaznavo količine (število), spola in tudi zunanjih odnosov med stvarmi (sklon).

Učenci preko umetniškega podajanja začutijo, da skozi glagole živimo sredi sveta dogodkov, da smo preko pridevnikov povezani z okoljem, s samostalniki pa se postavimo nasproti okolju kot bitje, ki se zaveda sebe.

Preko slovnice se tako podajo na pot zavedanja sebe in okolja. S pomočjo primerov, ob katerih učenci razvijajo občutek za stvari, tudi imaginativno spoznavajo, da z glagoli živimo v svetu morale, s pridevniki v svetu estetike, s samostalniki pa v svetu koncepta.

Učenci:

- pri govorjenju, pisanju, branju vadijo rabo velike začetnice na začetku povedi in v osebnih ter zemljepisnih lastnih imenih,
- spoznavajo ločila, vadijo rabo pike, vprašaja in klicaja na koncu povedi in rabo vejice pri naštevanju,
- vadijo izrazno branje, prepoznavanje in izražanje pripovednih, vprašalnih in vzkličnih povedi,
- opazujejo besede in prepoznavajo besede delavke (glagole), opisovalke (pridevnike) in imenovalke (samostalnike),

- poimenujejo ljudi, živali, rastline, stvari, predmete in pojme na izbrano temo ter jih imenujejo besede imenovalke,
- iščejo besede, ki izražajo dejanje ali dogajanje, imenujejo jih besede delavke,
- iščejo besede, ki opisujejo ljudi, živali, rastline, stvari, predmete in pojme, imenujejo jih besede opisovalke,
- besedam imenovalkam iščejo ustrezne besede delavke (npr. delo ljudi, živali, rastlin, dogajanje v naravi),
- iz besed imenovalk in besed opisovalk tvorijo ustrezne besedne zveze,
- tvorijo manjšalnice in ljubkovalnice,
- pri govorjenju, recitiranju in branju ter pri govornih vajah vadijo težja mesta v zborni izreki: vezani govor nezložnih predlogov, naglasno mesto, stavčni poudarek in intonacijo,
- z govornimi in pisnimi vajami razvijajo in bogatijo svoj besedni zaklad.

3.1.2. KNJIŽEVNI POUK

Skozi vsa leta šolanja učenci vsak dan poslušajo svoji starosti primerne zgodbe. Pripovedni del glavne ure, ko učitelj pripoveduje zgodbo, je namenjen umetniškemu kultiviranju jezika. Neposrednost ustnega pripovedovanja zgodb (za razliko od branja) spodbuja otrokovo vključevanje, zanimanje in domišljijo. Tako nastaja osnova za bodoče branje in ljubezen do literature, ki je povezana z učenčevo sposobnostjo doživljanja vsebine in bogastvom njegove domišljije. Ta pristop se uporablja tudi v kasnejših letih, le da se prilagodi razvojni stopnji otrok.

Pripovedovanje zgodb zahteva specifičen pristop. Jasen slog in izogibanje dramatičnemu pripovedovanju pomagata preprečiti vdor subjektivnih občutkov, kar bi pripoved razvrednotilo in ji odvzelo prvotni pomen. Vrednost pristinih, ljudskih pravljic za zdrav psihološki razvoj, ki jih učenci poslušajo v prvem delu tega triletja, je neprecenljiva.

Basni in legende, ljudske pripovedi in zgodbe iz narave v svoji vsebini razodevajo široko paleto človekove dejavnosti in omogočajo vzpostavljati odnos do narave. Živalske in druge basni govorijo o enostranskosti moralnih kvalitete (pohlep, zvitost, zavist...). Legende, še posebej zgodbe iz življenja svetnikov, se ozirajo na drugo stran človekove narave. Človek kot svet mož ali žena prinese harmonijo v enostranskost in z obračanjem k svetemu pridobiva moč za služenje soljudem.

Zgodbe Stare zaveze o stvarjenju sveta in človeka, ki mu je stvarnik podaril Zemljo kot prostor delovanja, so teme, s katerimi otrokovo pozornost usmerjamo k naravi stvarstva. Pomembno je ohraniti veličastno razdaljo starozaveznih zgodb s pomočjo mogočnega jezika, v katerem so spisane, kajti tam bodo ohranile svojo resničnost. Na ta način otroci srečajo nov jezikovni slog.

Besedila za bralne vaje izbira učitelj iz predlaganega pripovednega materiala, mladinske književnosti in snovi drugih predmetnih področij.

Literatura v obliki tiskanega besedila je za otroke nekakšen tuj jezik. Da bi se v tej deželi počutili doma, morajo zapustiti deželo posameznih besed in zaplavati v pomen stavka. Poleg tega morajo biti kot bralci sposobni vstopiti v domišljjski svet pisatelja. Ta večšina se razvija s poslušanjem. Ustno podajanje zbudi interes za zgodbo in ideje ter prebudi zanimanje za literaturo.

Trudimo se ohraniti in razvijati interes za branje domače in tuje literature, proze in poezije.

Učenci v prvem triletju:

- poslušajo in berejo starosti primerna besedila,
- med poslušanjem, recitiranjem ob gibanju in med branjem pesmi doživljajo ritem in rimo,

- berejo starosti primerna umetnostna besedila, ki so jih prepisali sami ali so jih za njih izbrali in pripravili učitelji in starši,
- berejo tiskana umetnostna besedila, jih razumejo in ustno in pisno odgovarjajo na vprašanja,
- razvijajo navdušenje za branje,
- ustno obnavljajo zgodbe, ki so jih poslušali ali brali prejšnji dan,
- pripovedujejo o zgodbi, vsebini, predvsem pa o glavnih osebah zgodbe in njihovem ravnanju ter nebesedno (npr. likovno, gibalno...) izražajo razumevanje besedila,
- prepoznavajo kraj in čas dogajanja v poslušanih in prebranih zgodbah,
- sledijo časovno – prostorskemu toku dogodkov,
- doživljajo in prepoznavajo različne jezikovne sloge v pravljicah, basnih, legendah, zgodbah iz Stare zaveze in pripovedih,
- ogledajo si gledališke igre drugih razredov in druge gledališke in lutkovne predstave,
- primerjajo predstave s prebranimi besedili, po katerih so predstave nastale in spoznavajo značilnosti književnosti in gledališča,
- sodelujejo v skupinski dramatizaciji pesmi, proznega in dramskega besedila,
- memorirajo več umetnostnih besedil,
- dramsko uprizorijo starosti primerno besedilo in jo predstavijo širši javnosti na odru.

IZOBRAŽEVALNI CILJI IN VSEBINE

1. Učenci razumejo in pravilno uporabljajo še naslednje izraze:

- glas, črka, velike in male tiskane črke, pisane črke, zlog, beseda, presledek, številka,
- pesnik, pisatelj, ilustrator, naslov, pesem, verz, kitica, rima, ljudska pesem, pravljica, basen, legenda, zgodba, novica,
- besedilo, urnik, abecedni red, kazalo, berilo,
- velika in mala začetnica, ločilo, poved, odstavek, odlomek, knjižni in pogovorni jezik, narečje, materni in tuji jezik, gledališka predstava.

2. Vsebine pouka v prvem triletju

- Jezikovni pouk:
- vaje pozornega poslušanja in ustnega obnavljanja,
- vaje recitiranja v zboru in posamič,
- vaje razločnega, naravnega govorjenja, govorne melodije in notranje plastičnosti jezika,
- vaje z različnimi govornimi ritmi in hitrostjo govora,
- vaje razločnega govorjenja proznih besedil,
- lomljenke jezika,
- negovanje izvorne oblike učenčevega govora in gradnja prehoda k izražanju v knjižnem jeziku,
- opisovanje dogodkov,
- pisanje velikih in malih tiskanih in pisanih črk,
- prepisovanje besed, povedi in preprostih besedil,
- pisanje po nareku,
- vaje v obvladovanju giba telesa in rok (risanje form),
- pisanje čestitke, voščila, vabila in pisma, opisov razrednih ogledov,

- branje črk, zlogov, besed, povedi, verzov in besedil, ki so jih napisali sami,
- branje pripravljenih napisanih in natisnjenih besedil,
- zborna, skupinsko in samostojno branje,
- vaje glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- bralne vaje za razvijanje hitrosti in razumevanja prebranega,
- vaje izraznega branja,
- velika začetnica na začetku povedi in v osebnih ter zemljepisnih lastnih imenih,
- ločila: pika vprašaj, klicaj in vejica,
- pripovedne, vprašalne in vzklične povedi,
- besede delavke, opisovalke in imenovalke,
- govorne in pisne vaje za bogatenje besednega zaklada.

Književni pouk:

- poslušanje umetnostnih besedil: ljudskih pesmi in pravljic, basni in legend, zgodb iz Stare zaveze in krajših pripovedi,
- branje umetnostnih besedil,
- govorno in pisno obnavljanje,
- recitiranje, deklamiranje, govorjenje daljših besedil v razredu in na šolskih praznikih,
- dramsko uprizarjanje v razredu,
- igranje razredne igre na odru,
- ogledi gledaliških predstav.

PREDLAGANA BESEDILA ZA PRIPOVEDOVANJE IN BRANJE

POEZIJA

- *Razni avtorji*: prstne igre,
- *Oton Župančič*: Abeceda, Naše luči, Ciciban in čebela, Mak, Da mi biti je drevo, Vrba in hrast, Vile, Medved z medom, Kaj bo sinku sen prineslo, Kanglica, Zvonovi, Kadar se ciciban joče, Pokonci izpod korenin, Lenka,
- *France Bevč*: Pastirci pri kresu in plesu, Kdo bo z nami šel v gozdiček,
- *France Prešeren*: Lipica,
- *Neža Maurer*: Vrabček,
- *Lily Novy*: Pika-poka,
- *Anica Černej*: Bele snežinke; Preštej,
- *Ljudmila Prunk-Utva*: Kaj je videl Mižek Figa,
- *Vida Brest*: Pesmica o kruhku,
- *Fran Levstik*: Psiček laja..., Siničja tožba, Mačka, miš in miška, Lisica,
- *Alojz Gradnik*: Padaj, padaj, rosica,
- *Josip Stritar*: Žabja svatba,
- *Mohor Demšar*: Meseci,
- pesmi o poklicih,
- pesmi o ločilih,
- pesmi o praznikih,
- *Frančišek Asiški*: Sončna pesem,
- *ruska ljudska*: Babuška,
- *slovenske ljudske*: Štejmo, Ura je ena..., Kaj sem prislužil, Pojte, pojte, drobne ptice, Malčkipalčki, Sončnica na rami.

PROZA

- *J. in W. Grimm*: Zvezdni tolarji, Rdeča kapica, Janko in Metka, Pepelka, Sneguljčica, Trnuljčica, Bratec in sestrice, Žabji kralj, Dva brata,

- *slovenske ljudske pravljice*: Mojca Pokrajculja, Janček–ježek, Hvaležni medved, Dvanajst ujev, Babica pripoveduje, Mamka Bršljanka,
- *Jakob Streit*: Zgodbe o palčkih – Liputo, Puk,
- *Irene Johanson*: Zgodbe za pripovedovanje med letom,
- Rezijanske pravljice,
- *Ela Peroci*: Muca copatarica,
- *Dragotin Kette*: Šivilja in škarjice,
- *Polonca Kovač*: Pet kužkov išče pravega,
- *Branko Čopić*: Ježeva hišica,
- *Grigor Vitez*: Zrcalce,
- *Svetlana Makarovič*: Sapramiška, Pekarna Mišmaš, Miška spi,
- *L. N. Tolstoj*: pravljice, basni, zgodbe,
- slovenske basni in živalske pravljice,
- *Kajetan Kovič*: Moj prijatelj Piki Jakob,
- *Fran Milčinski*: Desetnica, Zvezdica Zaspanka,
- *Fran Levstik*: Kdo je napravil Vidku srajčico,
- *L. da Vinci*: Basni in legende,
- *Ezop*: Basni,
- Frančišek Asiški: Sveta Klara,
- Pohorske legende,
- *Milne*: Medved Pu,
- *Astrid Lindgren*: Emil iz Lonneberge, Bratec in Kljukec s strehe, Pika Nogavička,
- R. Duvoisin: Petunja,
- *Michael Ende*: Čarobni napitek,
- *F. S. Finžgar*: Leta moje mladosti, Gospod Hudournik,
- *Vid Pečjak*: Drejček in trije marsovčki,
- *France Bevk*: Pastirci,
- Selma Lagerloff: Kristusove legende,
- Sveto pismo: zgodbe iz Stare zaveze.

3.2. DRUGO TRILETJE

3.2.1. JEZIKOVNI POUK

3. 2. 1. 1. Poslušanje in govorjenje

Ko učenci prestopijo rubikon in začnejo doživljati bolj jasno mejo med sabo in svetom, postanejo vedno bolj neodvisni od predstav o svetu, ki so dotlej nastajale posredno, na podlagi pripovedovanj odraslih. Vedno bolj neposredno se obračajo k naravi in svetu, kot se kaže zunanjemu zaznavanju. Učijo se zaznavati svet z vsemi čuti in poustvarjati zaznano realnost skozi sliko, besedo, gib in kretnjo. Prihaja čas opazovanja, opisovanja in upodabljanja zunanjega sveta. Sedanjost se razširi na preteklost, kamor se lahko vedno znova vračajo, in prihodnost, ki jo lahko načrtujejo. Tako tudi sami stopajo v svet.

Pripovedovanje učencev postaja načrtovano, vodeno in se dviga na bolj zavestni nivo. Prvič se srečajo z razliko med vsebino in jezikom, ki jim omogoča, da jo izrazijo. Učenci se uče natančnega opazovanja sveta. Svoje zaznave poskušajo čimbolj objektivno izraziti. Pri tem so pozorni na pravilno poimenovanje posameznih delov opazovanega, na časovni in logični potek dogodkov in na izražanje v zbornem jeziku.

Učenci začenjajo graditi most od individualnega govora h knjižnemu jeziku. Ko pripovedujejo jutranje novice, se trudijo govoriti razločno in jasno. Učijo se izražati svoje zaznave in voditi miselni tok svoje pripovedi. Čas, namenjen pripovedovanju novic, se skrajša. Učenci svoj govor razvijajo tudi s pozornim poslušanjem kvalitetnega pripovedovanja odraslih.

Učenci v drugem triletju:

- z nebesednimi znamenji izrazijo neko sporočilo,
- iz raznih oblik nebesedne govornice razberejo sporočilo in ga izrazijo z besedami,
- razvijajo sposobnost načrtnega in pozornega opazovanja,
- vadijo natančno opisovanje opazovanj,
- poslušajo pripovedovanje ali glasno branje poljudnoznanstvenih besedil, ki so povezana s temami drugih predmetnih področij, novic, obvestil,
- pri poslušanju se učijo slediti časovnemu in logičnemu zaporedju v pripovedih,
- učijo se poiskati bistveno sporočilo pripovedi,
- razvijajo sposobnost ubeseditve slišane,
- dobivajo občutek razlikovanja zgoščenega, jedrnatega izražanja (povzemanja) od razširjenega in podrobnega,
- sami govorno nastopajo pred razredom na pripravljeno temo, povezano s temami drugih predmetnih področij,
- doživljajo in spoznavajo izrazno moč jezika,
- vstopajo v svet jezika, začutijo njegovo veličino in izjemne možnosti oblikovanja, ki jih učenje jezika ponuja,
- motivirani so za odkrivanje jezikovnega reda, ki jim omogoča sproščeno izražanje.

3. 2. 1. 2. Pisanje

V prvem triletju so učenci osvojili sposobnost pisanja. V tem triletju jo razvijajo naprej. Poudarek je na razvijanju lepote in pravilnosti napisanega ter skladnosti med povedanim in napisanim.

»Poskusi pisanja v waldorfskih šolah od petega razreda naprej se razlikujejo od dela v drugih šolah. Glavna ura v teh razredih (biologija, geometrija, geografija, ...) daje snov, ki zahteva jasen opis (npr. eksperimenti) in karakteristiko. Dogodki, npr. razredni izleti, ponujajo

priložnost za iskanje informacij in dajejo argumente, da zaokrožimo dogajanje, npr. s poslovnim pismom. Smisel takega pisanja je, da se učenci naučijo jasno izraziti namene in želje, s čimer krepijo voljo in razvijajo sposobnost natančnega poslušanja ter opazovanja. Učenci si tako želijo napisati poročilo, ki je skladno z dejstvi in ni okrašeno z izmišljenimi detajli. Če jih v tem obdobju poučimo, kaj se dela v pravem svetu, bodo ohranili zdrav odnos do idealov svoje duše,« je dejal Rudolf Steiner.

Učenci v drugem triletju:

- vadijo pisanje z nalivnim peresom,
- seznanijo se z osnovami kaligrafije,
- doživijo in izkusijo estetski element pisave in vadijo lepopisje,
- vadijo jasno, tekoče, hitro in čitljivo pisanje in oblikujejo individualno pisavo,
- krepijo sposobnost natančnega opazovanja, poslušanja in opisovanja,
- učijo se pisati poročila, ki so v skladu z dejstvi in niso okrašena z izmišljenimi detajli,
- naučijo se videti, kaj se dogaja v pravem svetu in ohranjajo zdrav odnos do idealov svoje duše in do sveta,
- v povezavi z dogodki vsega razreda se učijo jasno opisovati dogajanje in izražati namene in želje ter krepijo voljo,
- učijo se jasno opisovati rastline, živali in ljudi v povezavi s snovjo pri drugih predmetnih področjih,
- opisujejo svoje življenjsko okolje in dogajanje v njem v povezavi s temami pri drugih predmetnih področjih: kraj, življenje ljudi, dogajanje v naravi, delovanje delov človeškega telesa (glava, trup, roke, noge), žival, rastlino, predmete, in izdelke,
- pišejo pripovedi in poročila o tem, kar so poslušali, gledali ali opazovali, delali, doživeli in brali (tudi s pomočjo opornih točk),
- opisujejo naravoznanstvene fenomene,
- pišejo nareke in obnove,
- pišejo pisma, razglednice, dopisnice, novice, vabila, male oglase, poročila,

- opisujejo postopek izdelave nekega izdelka (v povezavi s predmetom ročna dela in obdelava lesa),
- svoja besedila členijo na odstavke in napišejo naslov,
- pri samostojnem pisanju vadijo rabo delov besedila (uvod, jedro, zaključek),
- besedila preberejo in s pomočjo učitelja, sošolcev, staršev in priročnikov popravijo vsebinske, slogovne, slovnične in pravopisne napake,
- intenzivno razvijajo spretnosti pisnega izražanja,
- pri pisanju se trudijo dosegati skladnost med lepoto in pravilnostjo napisanega ter povedanim.

3. 2. 1. 3. Branje

Dejstvo je, da je trenutek, ko se bo otrok naučil brati, individualen, ne glede na uporabljene metode. Na splošno velja, da bo otrok bral, ko bo na to pripravljen. Sistematično in pazljivo uvajanje pismenih veščin pomaga vsem otrokom, še posebej pa tistim s posebnostmi pri osvajanju veščin pisanja in branja. Zato mora učitelj na začetku triletja pripraviti dober načrt za individualno branje.

Literatura v obliki tiskanega besedila je za učence nekakšen tuj jezik. Da bi se v tej deželi počutili doma, morajo zapustiti deželo posameznih besed in zaplavati v pomen stavka. Ta večšina se razvija s poslušanjem.

Ves pouk slovenščine je živo povezan, različne dejavnosti se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

Učenci v drugem triletju:

- razvijajo veščine glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- s posebno pozornostjo in pomočjo učitelja vadijo glasno branje, ki mu poslušalci radi prisluhnejo,
- vadijo tekoče branje s poudarkom na posebnih mestih in pravilno intonacijo,
- vadijo glasno in tiho branje neznanega besedila,
- vadijo smiselno, glasno, šepetajoče in tiho branje z razumevanjem,
- berejo različna besedila, povezana s temami drugih predmetnih področij (opise življenja ljudi, opise živali, rastlin, krajev in pokrajin ter predmetov),
- berejo neuradno prošnjo, zahvalo, opravičilo, pozdrav, obvestilo, voščilo, čestitko, pismo in mali oglas,
- berejo in razumejo uradna besedila (pismo, obvestilo, prošnjo in zahvalo).

3. 2. 1. 4. Razumevanje jezika

Pri poučevanju jezika se je najprej potrebno dobro zavedati govora. Jezika se ne učimo tako, da popravljamo napake v govoru. Učenci strukturo jezika spoznavajo ob doživljanju različnih kvalitet govora in tako ozaveščajo njegovo živo strukturo.

Steiner je z naslednjim primerom ponazoril, kako naj bi učenci vstopili v razumevanje jezika: »Otroci bodo ozavestili razliko med pripovedno, vprašalno in vzklično povedjo, če jim bomo omogočili govoriti te povedi ali njihove dele na tak način, da je vzklična poved izgovorjena z drugačnim poudarkom kot pripovedna...Če si bomo prizadevali doseči to umetniško prvino za našo izhodiščno točko, razvijamo slovnico in sintakso.«

Osnovno izhodišče poučevanja je razvijati celotni svet slovničnih oblik iz umetniških prvin in s pomočjo občutka.

Steiner je imenoval slovnico »jezik dvignjen v zavest«. Notranja zgradba jezika nas popelje v njegovo bistvo. Poučevanje slovnice je vodenje ljudi s pomočjo »genija jezika« do zavedanja sebe.

V ospredje morajo stopiti tista področja jezika, ki se nanašajo na razliko med akcijo in reakcijo, med posrednim in neposrednim, saj pomagajo otroku razvijati realen odnos do sveta. Otroci naj se v tem obdobju potope v živo materijo jezika in uživajo v lepoti njegove urejenosti, izgovorjave in vsebine.

Potrebno se je potruditi, da se v učencih prebudi občutek razlikovanja med tem, ko izražajo svoje misli in opažanja in tem, ko sporočajo mnenja nekoga drugega. Učenci so izredno pozorni pri pravilni rabo ločil v premem govoru.

V tem obdobju naj dosežemo, da bodo učenci uporabljali neposredni, dobesedni govor in ga znali tudi zapisati.

Učenci v drugem triletju:

- pri govorjenju, recitiranju in branju negujejo občutek za melodijo in obliko stavka,
- pojasnijo vlogo uvoda, jedra in zaključka v besedilu,
- najdejo in pojasnijo vlogo odstavkov,
- v besedilu podčrtajo pripovedne, vprašalne in vzklične povedi ter jih govorijo in berejo s pravim poudarkom,
- vadijo rabo teh vrst povedi,
- v besedilu podčrtajo trdilne in nikalne povedi in vadijo njihovo rabo,
- podrobneje spoznajo glasove slovenskega knjižnega jezika,
- v konkretnem primeru pojasnijo zapis glasov v besedi,
- z govornimi in pisnimi vajami bogatijo svoj besedni zaklad:
 - besedam iščejo protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke,

- z njimi tvorijo besedne zveze in povedi,
- ob danem korenu iščejo besedne družine,
- opazujejo besedne družine in jim določijo koren,
- tvorijo samostalniške izpeljanke iz pridevnikov in obratno ter z njimi tvorijo besedne zveze,
- tvorijo pridevniške izpeljanke iz glagolov in z njimi tvorijo besedne zveze,
- vadijo stopnjevanje pridevnika,
- v povedih izrazijo isto osebo, žival...v osebni glagolski obliki, z osebnim, kazalnim in oziralnim zaimkom ter sopomenko,
- prepoznavajo logična razmerja med dejanji in jih izražajo z vezniki,
- spoznavajo besedne vrste: glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števnik, prislov, predlog, veznik, medmet in členek,
- v besedilu poiščejo, opazujejo in podčrtajo besedne vrste,
- samostalnikom določajo spol, število in sklon (s pomočjo vprašalnic),
- s pomočjo vprašalnic sklanjajo samostalnike ženskega, moškega in srednjega spola v ednini, dvojini in množini,
- glagolom določajo osebo, število, čas in spol,
- opisujejo dogodek in vadijo rabo glagolskih časovnih oblik (sedanjik, preteklik, prihodnjik),
- vadijo speganje glagolov v treh številih in časih,
- ugotavljajo različne naklone glagola,
- pridevnikom določajo vrsto in stopnjo,
- vadijo stopnjevanje pridevnika z obrazili (opisno stopnjevanje) in tvorjenje priponskega primernika in presežnika,
- s pomočjo vprašalnic razvrstijo prislove v pomenske skupine (kraj, čas, način, vzrok),
- zaimkom določajo osebo, spol, število in sklon,
- s pomočjo vprašalnic sklanjajo zaimke,
- vadijo pravilno rabo prislovov,

- vadijo pravilno rabo predlogov v – iz in na – s/z in predlogov, ki izražajo prostorska razmerja (v, na, pod...),
- vadijo izražanje količine z glavnimi števnikami in pravilno rabo vrstilnih števnikov,
- razvrstijo besede med besedne vrste,
- ob pomoči učitelja in jezikovnih priročnikov presojujejo ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedil, ki so jih napisali in popravijo neustreznosti, nerazumljivosti in nepravilnosti,
- vadijo pravopis:
 - pisanje nezvočnikov na koncu besede,
 - pisanje polglasnikov, tudi pred r,
 - pisanje soglasniških sklopov lj, nj, ds,
 - ločeno pisanje predlogov,
 - pisanje nikalnice ne ob glagolih in drugih besedah,
 - rabo velike začetnice v osebnih lastnih imenih in v svojilnih pridevniki iz njih, v znanih zemljepisnih lastnih imenih (tudi večbesednih), v znanih stvarnih, lastnih imenih, v izrazih spoštovanja,
 - rabo male začetnice v vrstnih pridevniki iz zemljepisnih lastnih imen, v funkcijskih nazivih, v imenih praznikov,
 - rabo vejice pri naštevanju in pred nekaterimi vezniki, za zvalniškim, členkovim in medmetnim pastavkom,
 - rabo ločil v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim),
 - pisanje glavnih in vrstilnih števnikov,
 - rabo oklepaja, krajšav, kratic,
 - rabo ločil na koncu eno in večstavčne povedi,
 - v konkretnem primeru pojasnijo rabo velike ali male začetnice in rabo ločil,
- berejo besedila, ki vsebujejo premi govor,
- sami uporabljajo premi govor pri pisanju,
- ločijo spremni stavek in dobesedni navedek in pojasnijo njuno vlogo,

- spreminjajo besedila iz premega v odvisni govor in obratno,
- v konkretnem primeru utemeljijo zapis premega govora,
- zaznavajo bogastvo narečij skozi poslušanje, govorjenje in branje,
- poznajo osnovna popravna znamenja,
- zaznavajo razlike med slovenskim knjižnim in pogovornim jezikom.

3. 2. 2. KNJIŽEVNI POUK

Učenci razvijajo sposobnost vstopiti v domišljjski svet pisatelja. Ta veščina se razvija s poslušanjem. Pripovedovanje zgodb zbuja interes za zgodbo in ideje ter prebuja zanimanje za literaturo.

V drugem triletju še nadalje poslušajo zgodbe.

Ko začnejo stopati v svet, potrebujejo pogum, vero vase in zaupanje v svet. Polne moči, poguma in odločnosti so zgodbe iz nordijske mitologije in islandske pesnitve Edda, ki jih pripovedujemo v četrtem razredu. Po starozavezni zgodbi stvarjenja se zdaj veselijo velikih podob stvarjenja iz skandinavskih mitov. Na njihovo prvo vprašanje, katera zgodba je resnična, je odgovor lahek. Obe sta resnični. Čeprav se zdi visoka gora drugačna, ko se ji približamo s severa, z juga, z vzhoda in z zahoda, ostaja še vedno ista gora. Taki pristopi postavljajo temelje za to, da smo pripravljeni na stvari pogledati iz različnih zornih kotov. Poleg mitologije lahko poslušajo tudi zgodbe iz domače in svetovne mladinske književnosti.

Naslednje leto poslušajo, obnavljajo in pripovedujejo zgodbe vzhodnih kultur: hindujske o Krišni, Arjuni, Budi..., perzijske o Zaratustri, somerske legende o Gilgamešu in zgodbe iz egipčanske mitologije. Osnovno pripovedno gradivo za peti razred pa so zgodbe iz grške mitologije. Ta literatura prihaja časovno in prostorsko od daleč. Ob zgodbah doživljajo čudenje in odprtost za sprejemanje drugih kultur. V tistih časih se je na tem prostoru rojevala naša civilizacija. Zgodbe nakazujejo razvoj človeštva in pomagajo otrokom sprejemati in dojemati sedanost.

V šestem razredu potrebujejo dobro, skrbno izbrano pripovedno hrano. Poslušajo zgodbe iz rimskih časov in srednjega veka, viteške romane, epe in srednjeveške balade s svojimi dramatičnimi efekti.

Učenci imajo v tem obdobju radi tudi pesmi in zgodbe o dogajanjih v naravi, o živalih, o kraju in o deželi, v kateri živijo in o drugih deželah.

Govorjenje in korakanje ritmov aliteracijskih verzov nudi otrokom doživetje govora, ki ga nosi dihanje. Lahko je napolnjen z ritmom hitrejšega ali počasnejšega srčnega utripa, odvisno pač od vsebine. Z govorjenjem aliteracijskih verzov učenci krepijo voljno sestavino govora. Izkušnja, ki jim omogoča, da svoje čustveno življenje povežejo z dihanjem in utripom jim prebuja interes za življenje. Umetniška sestavina poetičnih predstav in prispodob onemogoča, da bi bila to zgolj fizična dejavnost. Otroci, ki so tako osrediščeni, lahko v življenju stoje trdneje in se znajo povezati s svojim okoljem.

V petem razredu recitirajo pesnitve, zapisane v heksametru. To je kozmični ritem, povezan s človekovim dihanjem in srčnim utripom.

V naslednjem letu ob recitiranju balad doživljajo dramatično izpovedno moč jezika.

Ko že samostojno berejo, napne razrednik vse moči za spodbujanje te navade tako, da vpelje domače branje in razredno knjižnico, priporoči posamezno knjigo, vzdržuje stik z javno knjižnico in se s starši na starševskih večerih pogovarja o bralnih navadah in morebitnih težavah.

Učenci v drugem triletju:

- poslušajo in spoznajo bistvene zgodbe iz indijske, perzijske, egipčanske, grške, rimske, nordijske in srednjeveške mitologije,

- ustno obnavljajo zgodbe, ki jih poslušajo v pripovednem delu pouka,
- razvijajo interes za poslušanje proze in poezije,
- poslušajo in ustno ter pisno obnavljajo zgodbe iz slovenske in svetovne mladinske književnosti,
- vsakodnevno zborno recitirajo,
- pri recitiranju pesnitve z začetno rimo vadijo artikulacijo dramatičnega besedila,
- pri recitiranju pesnitev v heksametru doživljajo in zaznavajo značilnosti epskega govora,
- recitirajo balade in romance in doživljajo jezik kot dejavnik v relaciji vzrok – posledica,
- recitirajo tudi druge pesmi ter govorijo prozne odlomke,
- vadijo pravilno uporabo govornega tempa, presledkov, naglasov,
- negujejo tudi posamično recitiranje pred razredom,
- začenejo prepoznavati značilnosti tistih proznih oblik, ki so po svojem nastanku namenjene pripovedovanju; slovenskih in tujih ljudskih in avtorskih pravljič, basni in legend ter dramskega besedila (ko pripravljajo razredno igro),
- samostojno (na začetku triletja s pomočjo staršev in učitelja) preberejo nekaj knjig s seznama, ki ga pripravi učitelj in nekaj po samostojni izbiri,
- prepišejo najljubši odlomek, povedo ali napišejo obnovo knjige, naštejejo glavne junake zgodbe, imenujejo avtorja, prevajalca, ilustratorja in založbo ter narišejo svojo ilustracijo zgodbe,
- trudijo se ohraniti in razvijati interes za branje domače in tuje literature,
- berejo glasno, po poprejšnji pripravi in brez nje,
- po branju se pogovarjajo o vsebini, zgodbi, glavnih osebah in motivih za njihovo ravnanje, o kraju in času dogajanja in o avtorju umetnostnega besedila, in razjasnjujejo porajajoča vprašanja,
- po branju ustno in pisno odgovarjajo na vprašanja.
- vedno bolj samostojno tiho berejo mladinske povesti in romane in druga besedila z bogate palete pripovednega materiala za posamezni razred,

- razvijajo sposobnost razumevanja stvarnosti zunaj sebe, resničnosti nekoga drugega,
- zaznavajo lastnosti junakov v zgodbah, ki jih berejo, motive za njihovo ravnanje, čas in kraj dogajanja,
- poznajo imena avtorjev mladinskih in ostalih del, ki jih berejo v tem ali so jih brali v prvem triletju,
- pri poslušanju, branju, recitiranju in deklamiranju doživljajo naslednje pesniške vrste: aliteracijski verz, heksameter, balada in romanca, ljudska pesem,
- oživljajo, doživljajo in zaznavajo notranjo in zunanjo obliko pesmi in njen razvoj skozi zgodovino: razvoj ritma, urejenega gibanja, temeljnega znamenja in gibala življenja v poeziji od psalma, preko aliteracijskega verza skandinavskih epov, grškega heksametra do težkih in temnih ritmov srednjeveških balad; nastanek in razvoj rime, najpomembnejšega zvočnega stika v evropski poeziji, ki ga hebrejski, starogrški in latinski jezik še nista poznala,
- oživljajo, doživljajo in zaznavajo zvočnost in likovnost pesmi ter vso bogastvo pesniškega jezika,
- doživljajo, odkrivajo in spoznavajo značilnosti ljudskih pesmi, ljudskih epov,
- poslušajo in berejo ter razumljivo recitirajo in deklamirajo pesmi z zgoraj omenjeno tematiko, ki se jih učijo na pamet,
- pri poslušanju, govorjenju, branju, pisanju in pripovedovanju doživljajo, odkrivajo in spoznavajo značilnosti naslednjih proznih vrst: ljudska pravljica, klasična in sodobna avtorska pravljica, kratka pripoved, basen in legenda,
- samostojno tiho berejo dramsko besedilo,
- tekoče in razumljivo glasno berejo besedilo, razčlenjeno na prizore, po vlogah, naučijo na pamet, tudi sami uprizorijo dramsko besedilo in ga predstavijo na odru,
- na odru zaigrajo svojo razredno igro staršem in učencem drugih razredov na šoli,
- skupaj s sošolci, učitelji in starši doživijo proces ustvarjanja gledališke igre od poslušanja in branja besedila do predstavitve na odru,
- poleg tega si večkrat na leto ogledajo evritmijske predstave, v višjih razredih pa še dobre filme in gledališke predstave v gledališču,

- povezujejo se z dogajanjem na odru in ga kasneje besedno in nebesedno izrazijo,
- doživljajo, zaznavajo in izrazijo prvine gledališkega dogajanja (igralci, vloge, scena, kostumi, glasba),
- učenci sami pišejo literarna besedila v prozi in poeziji.

IZOBRAŽEVALNI CILJI IN VSEBINE

Jezikovni pouk:

Učenci spoznavajo in razumejo naslednje jezikoslovne izraze in pojme:

- pismo, pošiljatelj, naslovnik, naslov, nagovor, datum, podpis, anketa, neuradno in uradno besedilo, trdilna in nikalna poved, lastno in občno ime, uvod, jedro, zaključek, obnova, razširjena in skrčena obnova, narek, opis,
- odstavek, kitica, popravno znamenje, enopomenka, sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, koren, besedna družina, samoglasnik, soglasnik, besedne vrste (glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števnik, prislov, predlog, veznik, medmet, členek), spol (moški, ženski, srednji), sklon (slovenska imena), število (ednina, dvojina, množina), oseba (prva, druga, tretja), čas (sedanji, pretekli, prihodnji), premi in odvisni govor, spremni stavek, dobesedni navedek, narekovaj.

Vsebine:

- izražanje sporočil z nebesednimi znamenji,
- razbiranje sporočil iz raznih oblik nebesedne govornice,
- natančno opisovanje opažanj,
- poslušanje in branje raznih besedil povezanih s temami drugih predmetnih področij,
- časovno in logično zaporedje dogodkov,
- iskanje bistvenega sporočila v pripovedih,
- ločevanje jedrnatega, zgoščenega izražanja od razširjenega in podrobnega,

- govorni nastopi pred razredom na pripravljeno temo,
- pisanje z različnimi vrstami pisal in osnove kaligrafije,
- tekoče, hitro in čitljivo pisanje,
- skladnost med lepoto in pravilnostjo napisanega ter povedanim,
- opis dogajanj v povezavi z dogodki v razredu,
- opis ljudi, živali in rastlin v povezavi z učno snovjo pri ostalih predmetih,
- opis življenjskega okolja in dogajanja v njem v povezavi s temami drugih predmetnih področij,
- opis naravoslovnih fenomenov,
- opis postopka izdelave izdelkov v povezavi s predmetom ročna dela in obdelovanje lesa,
- pisanje poročil, ki so usklajena z dejstvi,
- narek, obnova, pismo, razglednica, dopisnica, novica, vabilo, mali oglas,
- odstavek, naslov, uvod, jedro, zaključek,
- popravljanje vsebinskih, slogovnih, slovničnih in pravopisnih napak,
- spretnost pisnega izražanja,
- veččine glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- tiho branje z razumevanjem,
- branje besedil v povezavi s temami drugih predmetnih področij: opisi življenja ljudi, opisi živali, rastlin, krajev in pokrajin ter predmetov,
- branje neuradnih besedil: prošnja, zahvala, opravičilo, pozdrav, obvestilo, voščilo, čestitka, mali oglas, poročilo,
- branje uradnih besedil: pismo, obvestilo, prošnja, zahvala,
- pripovedna, vprašalna in vzklična poved,
- trdilna in nikalna poved,
- glasovi slovenskega knjižnega jezika,
- bogatenje besednega zaklada: protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke, besedne zveze, besedne družine, koren, samostalniške izpeljanke iz pridevnikov in obratno, pridevniške izpeljanke iz glagolov, stopnjevanje pridevnika,

- izražanje logičnih razmerij med dejanji in uporaba veznikov, izražanje iste osebe...v osebni glagolski obliki z osebnim, kazalnim, oziralnim zaimkom,
- besedne vrste: glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števnik, prislov, predlog, veznik, medmet, členek,
 - glagol: spreganje, čas (sedanjik, preteklik, prihodnjik), določanje spola, števila, časa in naklona,
 - samostalnik: sklanjanje (vprašalnice, imena sklonov), določanje spola, sklona in števila,
 - pridevnik: vrste (lastnostni, vrstni svojilni), stopnjevanje, ujemanje s samostalnikom, sklanjanje,
 - prislov: kraj, čas, način, vzrok,
 - zaimek: vrste, osebni (sklanjanje, oseba, število, spol sklon),
 - števnik: glavni, vrstilni, zapis števnikov,
 - predlog: zapis, pravilna raba,
 - iskanje besednih vrst v besedilu in podčrtovanje, izpisovanje in natančno opazovanje,
 - razvrščanje besed med besedne vrste,
 - pravopis: pravilno pisanje nezvočnikov, polglasnikov, soglasniških sklopov, predlogov, števnikov, nikalnic, raba velike začetnice (v osebnih lastnih imenih in v svojilnih pridevnikih iz njih, v zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih, v izrazih spoštovanja), raba male začetnice v vrstnih pridevnikih iz zemljepisnih lastnih imen, v funkcijskih nazivih in imenih praznikov, raba vejice pri naštevanju in pred nekaterimi vezniki, za zvalniškimi, členkovimi in medmetnim pastavkom, raba ločil v premem govoru, oklepaj, krajšava, kratica, raba ločil na koncu eno in večstavčne povedi,
 - premi govor (spremni stavek, dobesedni navedek, vloga, spreminjanje, branje in zapis premege govora),
 - slovenska narečja, pogovorni in zborni knjižni jezik.

Književni pouk

Učenci spoznajo dela in imena nekaterih pomembnih avtorjev in zbirk – glej preglednico predlaganih besedil.

Učenci razumejo in pravilno uporabljajo naslednje izraze: ljudska pesem, ritem rima, recitacija in deklamacija, literatura, ljudska, avtorska, živalska pravljica, glavna književna oseba in stranske osebe, čas in kraj dogajanja, poezija, proza in dramatika, dramsko besedilo, dejanje, prizor, režiser, scena, kostumi, ljudski ep, basen in legenda.

Vsebine:

- zgodbe iz nordijske, indijske, perzijske, sumerske,
- egipčanske, grške in srednjeveške mitologije,
- zgodbe iz zakladnice svetovne in slovenske mladinske književnosti,
- ustno in pisno obnavljanje zgodb,
- zborna, skupinsko in posamično recitiranje poezije: aliteracijski verzi, heksameter, balade in romance,
- ritem, rima, tempo, presledki, naglasi...,
- govorjenje proznih odlomkov,
- značilnosti slovenskih in tujih ljudskih in avtorskih pravljič, basni, legend, nekaterih dramskih besedil, ljudskih epov,
- uvedba domačega branja,
- glasno in tiho branje odlomkov literarnih besedil,
- pogovori in zapisi o vsebini, zgodbi, glavnih osebah, motivih za ravnanje, kraju in času dogajanja, o avtorju,
- pisanje literarnih besedil,
- ogledi nekaterih gledaliških predstav,
- dramsko uprizorjanje v razredu, predstavitev daljših dramskih besedil na odru širši javnosti, gledališke prvine.

PREDLAGANA BESEDILA ZA PRIPOVEDOVANJE IN BRANJE

POEZIJA

- *Neža Maurer*: Lep sončen dan,
- *Tone Pavček*: Beseda,
- *Srečko Kosovel*: Otrok,
- *Vida Jeraj*: Ljubezen do zemlje,
- *J. W. Goethe*: V preudarek,
- *Kratchmanov*: Kam in kje,
- *Oton Župančič*: Ločitev, Breza in hrast,
- *Lojze Krakar*: Češnja v belem, Jesen,
- *France Prešeren*: Povodni mož,
- *Homer*: Iliada, Odiseja,
- *Josip Pavčič*: Svet,
- Ep o Gilgamešu,
- Bhagavadgita (odlomki),
- Hvalnica Nilu, Pesem nosačev žita, Ehnatonova himna sončnemu božanstvu,
- *Ijudska*: Sirota Jerica, Desetnica, Primi pesmico za rep,
- *Simon Gregorčič*: Soči,
- *Saša Vegri*: Prijatelj,
- *A. Novak*: Prebesedimo,
- *Niko Grafenauer*: Slon Misbaba.

PROZA

- *Astrid Lindgren*: Ronja, razbojniška hči, Brata Levjesrčna, Detektivski mojster Bloomquist, Bratec in kljukec s strehe
- *Erich Kastner*: Pikica in Tonček, Dvojčici, Emil in detektivi, Erazem in potepuh
- *Laura I. Wilder*: Hišica v veliki hosti
- *Sempe-Gosciny*: Nikec

- *Feliks Salten*: Bambi
- *Henry Gilbert*: Robin Hood
- *Adam Bahdaj*: Pozor, leteča marela
- J. in W. Grimm: Zvesti Janez, Gosja pastirica pri studencu
- *C. S. Lewis*: Zgodbe iz Narnije
- *A. Milne*: Medved Pu
- *Gudrun Mebs*: Nedeljka
- *H. Rider Haggard*: Roža sveta
- *Mihel Quist*: Dnevnik Anamarije
- *Rudyard Kipling*: Knjiga o džungli
- *Frie Knight*: Lassie se vrača
- *Nicholas Kalashnikoff*: Tojon
- *Oscar Wilde*: Srečni kraljevič
- *Preussler*: Mali povodni mož, Strahec
- *H. Ch. Andersen*: Grdi raček, deklica z vžigalicami, Cesarjeva nova oblačila, Palčica, Mala morska deklica, Snežna Kraljica, Bedak Jurček
- *Michael Ende*: Neskončna zgodba
- *France Bevk*: Pesterna, Grivarjevi otroci, Lukec in njegov škorec,
- Janez Jalen: Bobri
- *Fran Erjavec*: Živalske podobe
- *Angelo Cerkvenik*: Ovčar Runo
- *Brane Dolinar*: Dvojne počitnice
- *Anton Ingolič*: Tajno društvo PGC
- *F. S. Finžgar*: Pod svobodnim soncem,
- *Josip Vandot*: Kekčeve zgodbe,
- *Josip Ribičič*: Nana, mala opica,
- *Vitan Mal*: Sreča na vrvcici,
- *Tone Seliškar*: Bratovščina sinjega galeba,
- *Fran Levstik*: Martin Krpan,

- *Bogomir Magajna*: Brkonja Čeljustnik,
- *finska narodna*: Kalevala, norveška narodna: Edda– odlomki,
- *Prežihov Voranc*: Potolčeni Kramoh,
- *Eduard Petiška*: Stare grške bajke,
- *Dušica Kunaver*: Slovenske bajke in pripovedke,
- *Janez Trdina*: Bajke in povesti o Gorjancih,
- slovenske ljudske pravljice, pripovedi in legende, slovenske ljudske pesmi,
- *Bogdan Novak*: Dnevi pod Rožnikom, Bela past,
- Olimpijsko sonce,
- *Montgomery*: Ana z zelene domačije,
- *Michael Ende*: Momo,
- *Anton Sovre*: Stari Grki,
- *William Judson*: Mrzla reka,
- *Fran Milčinski*: Pravlјice, Butalci,
- *Zupan*: Savinjske Pravlјice,
- Tisoč in ena noč–sedem pripovedk,
- *Igo Tratnik*: Mladost,
- *Henrik Sienkiewicz*: Quo Vadis,
- *Lewis Wallace*: Ben Hur,
- *Mark Twain*: Prigode Toma Sawyerja,
- *Roald Dahl*: Matilda,
- *Johanna Spyri*: Heidi,
- *Joža Lovrenčič*: Karnska kralјica.

3. 3. TRETJE TRILETJE

3. 3. 1. JEZIKOVNI POUK

3. 3. 1. 1. Poslušanje in govorjenje

Po dvanajstem letu je osnovno vodilo poučevanja iskanje vzročno – posledičnega pogleda na stvari. Zato se morajo učenci še bolj načrtno uvajati v pozorno poslušanje in govorjenje, ki naj v zaključnih razredih privede do diskusij.

Diskusije so oblikovane kot razprave, kjer izberemo temo in kjer posamezniki razpravljajo, tako da podpirajo ali zanikajo neko stališče. Teme naj bodo povezane z realnostjo. Kljub temu naj imajo učenci možnost, da govorno podprejo tisto stran, ki je v resnici ne zagovarjajo. Ta način zagovora ima pomembno moralno in socialno vlogo. Zmožnost predstavljati nekoga drugega in se vživeti v njegovo življenje ali pa v njegov pogled na določeno stvar, je pomembna veščina in jo je potrebno razvijati.

Pogovor v skupini omogoča razvoj sposobnosti socialnega življenja in spoštovanja drugačnih mnenj.

Pri večini predmetov učenci pripravljajo referate, kjer vadijo govorjenje na določeno temo. Predstavitev zaključnega referata, v kateri vsak posameznik samostojno govorno nastopi pred množico sošolcev in gostov, je prikaz učenčevega govornega napredovanja, zorenja in talenta.

Zahtevna izkušnja takega nastopa je priložnost za iskanje notranjih impulzov razvoja jezikovnega izražanja.

Učenci v tretjem triletju:

- poslušajo prosto govornjena poljudnoznanstvena besedila, poročila, potopise, biografije, razlage in opise,
- sami govorno nastopajo (temo pripravijo vnaprej),
- samostojno pripovedujejo daljši referat na določeno temo in zapiske uporabljajo samo kot pripomoček,
- prosto predstavijo določeno snov kot letno projektno delo,
- negujejo svoje govorno izražanje, bogatijo svoj besedni zaklad,
- negujejo skupen pogovor, ki zahteva pozorno poslušanje, sposobnost izražanja občutkov in čustev ter utemeljevanje lastnega mnenja (pogajanje) in sposobnost vživljanja v druge,
- učijo se pozornega poslušanja, opazovanja, zaznavanja, spominjanja,
- razvijajo sposobnost pravilnega izražanja opažanj, občutkov, osebnih izkušenj in mnenj,
- razvijajo sposobnost, da lahko neko vsebino pravilno in samostojno predstavijo.

3. 3. 1. 2. Pisanje

Osnovna naloga pouka pisanja je iskanje ustreznega sloga pisanja za različne namene sporočanj.

Steiner je dejal, da se pri učencih razvija stil pisanja tudi glede na temperament, npr. melanholični stil, kolerični stil... V njih se tako prebudi občutek za temperamente. Na ta način se učenci srečujejo z jezikom še iz novega zornega kota.

Opisom zunanjega sveta se v tem obdobju pridružijo odzveni teh zaznav v obliki izražanj doživetij, razmišljanj in mnenj. Učenci so sedaj pripravljeni na pisanje esejev.

Pri pisanju esejev je potrebno poudariti pogled na zgodovinsko in socialno pomembne teme z nasprotnih stališč (pozitivnih, negativnih) ali pa tehtamo dve stališči eno proti drugemu. Učenci morajo vaditi, kako opazovati obstoječa dejstva in razmisliti, kaj lahko povedo o tem.

Učenci v tretjem triletju:

- razvijajo spretnost pisanja,
- natančno opisujejo opažanja, doživljanja in razmišljanja,
- sestavljajo pisma različnim poslovnim osebam, natančna poročila o resničnih dogodkih, povzetke dejstev, komentarje, opombe...,
- učijo se zapisovati natančne opise procesov, dogodkov in drugih opažanj,
- iz časopisne vrstice sestavijo kratko zgodbo in obratno,
- natančno opisujejo opazovanja poskusov pri pouku fizike, kemije, biologije,
- podrobno zapišejo postopek izdelave izdelka pri ročnih delih,
- zapisujejo nareke,
- samostojno pišejo sestavke na teme, obravnavane pri pouku geografije, zgodovine, biologije,
- sestavijo in zapišejo referat na izbrano temo,
- urijo se v pisanju strokovnih sestavkov po pripovedovanju ali branju (intervju, poročilo, ocena, kritika, reklama, potopis, življenjepis, izveček, obvestilo, oglas, opomin, potrdilo, povzetek, prošnja, vabilo, zahvala, zapisnik),
- seznanjeni so z uporabljanjem naslednjih obrazcev: dvižni in vložni listek, paketna sprejemnica, poštna nakaznica, potrdilo o sprejemu pošiljke, splošna položnica,
- učijo se pravilno pisati velike začetnice in ločila,
- vadijo pravopis,
- učijo se razvijanja misli v nekem spisu ali sestavku.

3. 3. 1. 3. Branje

Večina učencev je v tem obdobju sposobna tekočega in izraznega branja. Zato pouk branja omogoča iskaje individualnih kvalitete glasnega branja.

Poleg tega lahko zdaj, ko se je v njih rodila sposobnost presojanja, razvijajo odnos do prebranih sporočil. Začenjajo ločevati umetnostna od neumetnostnih besedil; pri neumetnostnih besedilih znajo ločevati med resničnimi in tendencioznimi besedili. Individualnost naj se odraža tudi v iskanju bralnih vsebin.

Učenci v tretjem triletju:

- vadijo glasno in tekoče branje tiskanih in pisanih besedil in so pozorni na knjižno izreko, ustrezno intonacijo ter pravilno poudarjanje,
- vadijo tekoče, tiho branje z razumevanjem,
- berejo različna neumetnostna besedila: anketo, časopisno novico, intervju, reklamo,
- berejo besedila povezana z drugimi predmetnimi področji: dnevnike, biografije, opise krajev, držav, življenja ljudi, dogajanja v naravi,
- po branju razlagajo sporočilo, presodijo njegovo razumljivost in utemeljijo popravke, če so potrebni,
- berejo tudi uradna in poljudnoznanstvena ter strokovna besedila (kritiko, poročilo, oceno, izvleček, obvestilo, oglas, opomin, potrdilo, povzetek, prošnjo, zapisnik) in jih razumejo,
- prepoznajo naslovnika, sporočevalčev namen in temo besedila,
- učijo se vzpostavljati kritičen odnos do prebranih sporočil,
- v publicističnih besedilih presojajo resničnost podatkov,
- ločijo ali je besedilo knjižno, narečno, umetnostno ali neumetnostno, prikazovalno ali propagandno.

3. 3. 1. 4. Razumevanje jezika

To je obdobje, ko mladi večinoma izgubljajo povezavo z jezikom in okoljem. Zato ima poglobljanje občutka za kvaliteto in širino jezika toliko večji pomen.

Prekomeren vdor stilno zaznamovanih besed zahteva odločitev za ohranitev čistosti jezika in vedenje o pomenu rabe domačih besed pred tujimi. Spoznavajo nevarnosti, ki se pojavijo, če se to ne zgodi. Učenci začenjajo odkrivati vlogo in pomen jezika pri ohranjanju identitete slovenskega naroda v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti.

Učenci razvijajo občutek, da je jezik živ. Pričnejo se zavedati, da za strogimi slovničnimi pravili živi bogata vsebina, ki posamezniku omogoči izraziti doživetje ali razmišljanje. Doživljajo, da jim poznavanje jezikovnih zakonitosti omogoča svobodo izražanja.

Učenci v tretjem triletju:

- na višjem pojmovnem nivoju se ponovno srečajo z vsemi besednimi vrstami in vsako izmed njih natančneje spoznajo,
- ob različnih primerih opisujejo, katero izrazno kvaliteto posamezna besedna vrsta prinaša,
- spoznajo sklanjatvene vzorce in samostalniku določijo sklanjatev,
- spoznavajo neosebne glagolske oblike,
- razlikujejo naklonske in fazne glagole (moči, morati, smeti) in jih predstavijo v izrazih začudenja in občudovanja,
- učenci doživijo in spoznajo razliko med pojmom besedne vrste in stavčni členi,
- na osnovi vprašalnic določajo stavčne člene (povedek, osebek, predmet, prislovno določilo) v besedilu,
- spoznajo vse stavčne člene in ugotavljajo povezave med njimi,
- opazujejo, kako različni stavčni členi vplivajo na izrazno moč stavka,
- izobrazijo se o gradnji stavkov,

- razmišljajo o razliki med trdilnimi in pogojnimi stavki,
- doživijo razliko in sporočilno vrednost golih stavčnih členov v primerjavi s zloženimi,
- ob tem spoznavajo pojme jedro, določilo, levi in desni prilastek ter priredno in podredno zloženi stavčni člen,
- ugotavljajo razliko med kvaliteto golih in zloženih stavkov,
- razlikujejo pomen izrazov stavek in poved,
- v besedilu iščejo enostavčne in dvostavčne povedi,
- v njih ločijo glavni in odvisni stavek,
- stavčne člene razširjajo v odvisnike in obratno,
- poimenujejo odvisnike,
- ugotavljajo razmerja med različnimi enakovrednimi zloženimi stavki in jih poimenujejo,
- ugotavljajo, kateri vezniki določajo posamezna razmerja (istodobno – in, medtem ko; neistodobno – ko ali prislov potem; namerno – da; pogojno – če; vzročno – ker; posledično – zato,
- s pravim veznikom izrazijo logična razmerja med dejanji,
- pozorni so na uporabo vejice v obravnavanih priredjih,
- v dvostavčnih povedih iščejo glavne in odvisne stavke in jih zapišejo v S – zgradbi,
- spoznajo pojem pastavek, polstavek in pristavek in urijo rabo ločil v njih,
- zapisana besedila besedno – slovnično razčlenjujejo in ob tem utrjujejo, dopolnjujejo in nadgrajujejo osnovno jezikovno znanje,
- zavejo se pomena jezikovnega izpopolnjevanja,
- paleto občutij in njihovih kombinacij raziskujejo v njihovih jezikovnih izrazih,
- različna razpoloženja se lahko pokažejo tudi z glagolskimi časi ali z različnimi nakloni,
- utrjujejo osnovne pravopisne zakonitosti
- v besedilih najdejo slovnične in pravopisne napake ter jih popravijo,
- besedam iščejo protipomenke, nadpomenke, podpomenke in sopomenke,
- besedam iščejo člane iste besedne družine ter jim določajo koren,

- iščejo stalne besedne zveze in pojasnjujejo njihov pomen,
- naštejejo glavne evropske jezikovne skupine in ugotovijo, v katero skupino spada slovenski jezik,
- spoznajo bistvene značilnosti začetkov slovenskega jezika,
- razmišljajo o narečjih, slengu in prevzetih besedah,
- besedila znajo spremeniti v knjižni jezik,
- vadijo uporabo jezikovnih priročnikov:

3. 3. 2. KNJIŽEVNI POUK

Ko pričnejo učenci odkrivati nova področja v svojem duševnem svetu in se pri geografiji učijo o velikih odkritjih, je primerno branje življenjepisov ljudi, ki so odkrivali nove predele Zemlje in ljudi, ki so v človeški zgodovini igrali odločilno vlogo. Če je možno, berejo zgodovinske tekste, romane, ki opisujejo moderne poglede na sodobno zgodovino, literaturo 19. stoletja. Branje avtorjev, ki obravnavajo tematiko odkrivanja notranjih in zunanjih svetov, mobilizira notranje sile občutkov, s katerimi potem mlad človek aktivno stopa v zunanji svet.

V tem starostnem obdobju učenci »umolknejo«. V fazi molčanja pa imajo toliko večjo potrebo po pisanju. To potrebo je potrebno pravilno usmerjati in ji dati dovolj možnosti za izražanje, kar zahteva od učitelja veliko razumevanja in obzirnosti.

Začne se razvijati sposobnost presojanja, zato šele sedaj pišejo spise o notranjih doživetjih in stvareh, ki zaposlujejo njihovo domišljijo.

Potrebno je učencem omogočiti razvoj sposobnosti bogatega in slikovitega izražanja želja, čudenja in presenečenja. Zato si mora učitelj prizadevati, da se učenci naučijo oblikovati povedi, ki imajo v sebi ta občutja. Pomembno je, da učenci izražajo svoje želje, začudenja in se jih uče razlikovati od občutkov drugih. Učenci naj z učiteljevo pomočjo ugotavljajo razliko

med stavki, ki izražajo željo in tistimi, ki izražajo čudenje, ter poiščejo oblikotvorno silo jezika, ki zmore to izraziti.

Ko učenci ta čustva izrazijo, jih zavestno dojamejo. Tedaj jih lahko opazujejo v navidez nevtralnem področju jezika.

Paleta občutij in njihovih kombinacij raziskujejo v njihovih jezikovnih izrazih: začudenje, predanost, presenečenje, osuplost, poželenje in strast nasproti hrepenenju, spodbujanje s sledjo izziva, zanikanje kot odrekanje ali žrtvovanje ter zanikanje kot samoobramba... Veliko je takih primerov opisov duševnih stanj, ki jih lahko raziskujejo. Tako pomagamo mladim adolescentom, da začno načrtovati svoje notranje življenje in poimenovati svoja čustva.

Skozi umetniško oblikovan govor se učenci pripravljajo na nastopanje v javnosti. Prvič se lahko srečajo s pravo dramsko produkcijo. Do tega obdobja so igrali že več iger. Razlika je v profesionalnosti, h kateri moramo stremeti. Pot ustvarjanja gledališke predstave mora biti tlakovana z obilo priprav, da to postane popolna gledališka izkušnja. Če izberemo delo iz klasičnega repertoarja, bodo učenci lažje sprejeli stil jezika, ki ga niso vajeni, kajti zgodba in osebe že živijo v njihovih predstavah, ko učitelj pove zgodbo in dogajanje, razdeli vloge in pričnejo z branjem scen.

Učitelj pa lahko tudi sam napiše ali priredi igro z osebami in temami, prirejenimi sposobnostim, ki jih učenec pokaže v razredu. Čeprav morda igri primanjkuje literarne oblike, imajo taki poskusi veliko prednost, ker so prirejeni določeni skupini otrok. Ko delimo vloge, je še vedno primerno, da učenci dobijo vlogo, ki ima za njih pozitiven izziv, da razvijejo del svoje osebnosti. Če učitelj da vodilno vlogo gledališko bolj nadarjenim učencem, bo predstava boljša, ne bo pa priložnosti za razvoj učencev. Bolj primerno je, da vloge v skladu s sposobnostmi, ki služijo igri, delimo v srednji šoli. V višjih razredih osnovne šole pa ima igra in razdelitev vlog socialne namene.

Ob koncu zadnjega triletja je učencem potrebno ponuditi razumevanje obsežnejših besedil poezije in proze. Uvajajo se v jezik starih časov. Na temelju načinov izražanja, ki jih niso

vajeni, lahko njihove misli pridobijo širino. Razvijajo nove sile in spretnosti, s katerimi lahko bolj kritično pristopijo k literarnim delom.

Učenci v tretjem triletju:

- še vedno poslušajo učiteljevo branje in pripovedovanje proze in poezije,
- recitirajo v zboru, v skupini in samostojno,
- vadijo razločno naravno in knjižno govorjenje, prepoznavajo neknjižno izreko in se jo trudijo popravljati,
- poslušajo besedilo v narečju, slengovsko besedilo in besedilo, v katerem so prevzete besede, prepoznavajo razlike in besedila »prevedejo« v slovenski knjižni jezik,
- spoznavajo slovensko in svetovno mladinsko književnost in književnost za odrasle,
- samostojno, tiho berejo daljša književna besedila, jih razumejo, obnovijo zgodbo in razpravljajo o vsebini, zgodbi ter jeziku, času in kraju dogajanja, se vživijo v življenje glavnih oseb, prepoznavajo motive za njihovo ravnanje, avtorja in pripovedovalca,
- analitično opazujejo različne sloge pisanja,
- ob branju in lastnem ustvarjanju spoznavajo temeljne literarne zvrsti,
- doživljajo, zaznavajo in razumejo značilnosti pripovednih vrst: pripovedka, anekdota in humoreska, povest, roman, novela, črtica,
- prepoznavajo zgradbo besedila (temo, idejo, snov, zgodbo),
- zaznavajo in doživljajo zvočnost pesniškega jezika, ritem, rimo, likovno podobo besedila, besede s prenesenim pomenom, temo (ljubezenska, socialna, razpoloženjska in miselna poezija), pesniške vrste (ep, balado, romanco, sonet, gazelo, glosa),
- spoznavajo svobodne ritme in prozo kot nasprotje strogo vezanih oblik,
- odkrivajo osebni odnos do lirične poezije, vključno z moderno,
- opazujejo notranjo zgradbo literarnih tekstov,
- iščejo različna vzdušja v literaturi,

- ob branju in dramskem ustvarjanju doživljajo, zaznavajo in razumejo značilnosti naslednjih dramskih vrst: mladinskega dramskega besedila, komedije in filmskega scenarija,
- uprizorijo obširno gledališko igro na odru pred širšim občinstvom,
- med seboj primerjajo različna prozna, dramska in pesniška dela,
- urijo se v razumevanju različnih načinov izražanja, kot so tragika, humor, drama,
- razpravljajo o prebranih vsebinah, spoznavajo pomembne dogodke v povezavi z nastankom slovenskega jezika in slovenskega knjižnega jezika in vlogo nekaterih znanih Slovencev v tem procesu, spoznavajo tudi razvoj slovenske književnosti od nastankov (Trubar) do današnjih dni,
- spoznavajo življenja pesnikov in pisateljev, jih med seboj primerjajo in ugotavljajo, kako se utrip časa v katerem so živeli, odraža v njihovih delih,
- razvijajo sposobnost pravilnega oblikovanja misli, občutkov, osebnih izkušenj in mnenj,
- pišejo doživljajske, domišljajske in literarne spise, opise predmetov, delovnih postopkov, orise in oznake književnih oseb,
- učenci iščejo svoj lastni stil pisanja ob spoznavanju različnih stilov pisanja pesnikov in pisateljev in pri samostojnem literarnem ustvarjanju,
- pišejo poročila o gledaliških predstavah, koncertih, ogledih filmov,
- opisujejo različna občutja, vzdušja in ugotavljajo razlike med njimi.

IZOBRAŽEVALNI CILJI IN VSEBINE

- Učenci spoznajo dela in imena nekaterih pomembnih avtorjev in zbirk (glej preglednico predlaganih besedil)
- Učenci razumejo in pravilno uporabljajo naslednje izraze: umetnostno, neumetnostno besedilo, stalna besedna zveza, zaznamovana in nezaznamovana beseda, praktično–

sporazumevalno, strokovno publicistično besedilo, socialna in funkcijska zvrst, strokovna beseda, tvorjenka, netvorjenka, sleng, prevzeta beseda, jezikovna družina, frazem, imena za vse sklanjatve, kazalni, vprašalni, oziralni, svojilni zaimsek, glavni, vrstilni števniki, povedni, velelni, pogojni naklon, stavek, enostavčna, dvostavčna poved, goli in zloženi stavčni člen, priredno in podredno zloženi stavčni člen, jedro in določilo, osebek, povedek, predmet, prislovno določilo, dvopičje, glavni stavčni člen, levi in desni prilastek, glagolski vid, dovršnik, nedovršnik, nedoločnik, namenilnik, naklonski glagol, glavni in odvisni stavek, večstavčna poved, osebki, predmetni, krajevni, časovni, načinovni, vzročni, namerni, dopustni, pogojni, prilastkov odvisnik, priredna in podredna poved, posledično, pojasnjevalno, sklepalno, vezalno, protivno in ločno priredje, polstavek, pastavek, pristavek, tvornik, trpnik, S zgradba, zveneči in nezveneči glasovi slovenskega knjižnega jezika, zvočniki in nezvočniki slovenskega knjižnega jezika, anketa, dnevnik, časopisna novica, intervju, poročilo, ocena, kritika, reklama, življenjepis, potopis, izveček, obvestilo, oglas, opomin, potrdilo, povzetek, prošnja, zapisnik, zahvala, dvižni in vložni listek, poštna nakaznica, potrdilo o sprejemu pošiljke, splošna položnica, doživljajski, domišljijski in literarni spis, opis, oris, oznaka književne osebe.

Dramatika

- Zunanja zgradba dramskega besedila (dejanje, prizor), notranja zgradba dramskega besedila (zasnova, zaplet, vrh, razplet, razsnova dramskega trikotnika), drama, komedija, tragedija.

Pesništvo

- Lirska in epska pesem; ep; stalne pesniške oblike: balada, romanca, sonet, glosa, gazela; rima: moška, ženska, zaporedna, oklepajoča, prestopna, prosti verz; onomatopoiija, likovna pesem, metafora, primera, simbol, poosebitev, stalni okrasni pridevek, refren, stopnjevanje, ljubezenska pesem, socialna pesem, razpoloženska pesem, miselna pesem, domovinska pesem, otroška pesem.
- Proza
- Povest; roman: zgodovinski, pustolovski, znanstveno fantastični; trivialna pripoved; poglavje; okvirna pripoved; zunanja zgradba; notranja zgradba: motivacija (psihološka, sociološka), književna oseba, književni čas, književni prostor in dogajanje; analitična in sintetična zgradba zgodbe; novela; črtica.
- Literarnozgodovinska obdobja
- Pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna (nova romantika).

PREDLAGANA BESEDILA ZA PRIPOVEDOVANJE IN BRANJE

POEZIJA

- *Ijudska*: Galjot, Gor čez Izaro, Lepa Vida, Pegam in Lambergerar,
- *I.A. Krilov*: Volk in jagnje,
- *Tone Pavček*: Tolovaj iz Ajdovske jame,
- *Ervin Fritz*: Song o ljubezni,

- *Valentin Vodnik*: Dramilo, Zadovolni Krajnc,
- *France Prešeren*: Turjaška Rozamunda, Uvod h Krstu pri Savici, Apel in čevljar, Glosa, O Vrba,
- *Simon Gregorčič*: Nazaj v planinski raj,
- *Simon Jenko*: Gori, Po slovesu,
- *Josip Stritar*: V Ameriko,
- *Anton Aškerc*: Čaša nesmrtnosti, Brodnik, Slovenska legenda, Kronanje v Zagrebu,
- *Dragotin Kette*: Zimska romanca, Gazela, Na otčevem grobu,
- *Josip Murn*: V daljavi, Kje tihi si mi dom, Kmečka pesem,
- *Oton Župančič*: Z vlakom, Žebljarska,
- *Srečko Kosovel*: Jesen, Pa da bi znal, Balada, Godba pomladi, Balada, Bori,
- *Alojz Gradnik*: Istrska vas, Sinu, Vodnjak,
- *Tone Seliškar*: Moj oče,
- *Mile Klopčič*: Meri se predstavi,
- *Pavel Golja*: Grajski vrtnar,
- *Karel Destovnik Kajuh*: Jesenska pesem, Samo en cvet en češnjev cvet, Materi padlega partizana
- *Matej Bor*: Črni možje,
- *France Balantič*: Pot brez konca,
- *Ivan Minatti*: Nekoga moraš imeti rad, V mladih brezah tiha pomlad,
- *Janez Menart*: Kmečka balada, Jaz, Celuloidni pajac, Odiseja,
- *Tone Pavček*: Pesem, Pesem o zvezdah, Preproste besede, Nova faca,
- *Dane Zajc*: Moja prva pesem, Pivci tišine,
- *Kajetan Kovič*: Popoldan,
- *Marko Kravos*: Beseda ni konj
- *Svetlana Makarovič*: Jutro
- *Gregor Strniša*: Orion, Žolna,
- *Tomaž Šalamun*: Pes,
- *Alojz Ihan*: Prodajalec sladkorne pene,

- *B. Štampe Žmavc*: Svetovja,
- *Feri Lainšček*: Mesta,
- *Boris A. Novak*: zbirka Oblike sveta,
- *Niko Grafenauer*: zbirka Skrivnosti,
- *R. Dahl*: zbirka Odvratne rime,
- *Tone Pavček*: zbirka Majnice,
- *Janez Menart*: zbirka Pesnik se predstavi.

PROZA

- *Pravljice*: afriške, kitajske, japonske, indijanske,
- *W. Saroyan*: Očka, ti si nor,
- *E. Bass*: Nepremagljiva enajstorica,
- *Leopold Suhadolčan*: Deček na črnem konju,
- *Bogomir Magajna*: Racko in Lija,
- *Daniel Defoe*: Robinson Crusoe,
- *M. Majerova*: Robinzonka,
- *Jaša Zlobec*: Marco Polo (prevod),
- *Ludo Ondrejev*: V tropskih pragozdovih,
- *Moeyaert*: Gole roke,
- *Robertson*: Pisma zaljubljene najstnice,
- *K. Nagy*: Zgodba moje dijaške knjižice,
- *Horowitz*: Sokolov Malteser,
- *Loeff Bassenau*: Plazovi besne,
- *T. Fuchs*: Julija Grozna,
- *M. Gask*: Najlepši par,
- *R. Kipling*: Kako je nastala abeceda,
- *G. Paulsen*: Sekira rešitve,
- *G. Pausewang*: Dam ti še zadnjo priložnost, o, bog,
- *Wicke, Schreiber*: Benijeva skrivnost,

- *Luciani*: Skrita kamera,
- *H. Ulrich*: Ne poljublaj čarovnic,
- *Svetlana Makarovič*: Teta Magda,
- *Anton Ingolič*: Deček z dvema imenoma,
- *Tone Seliškar*: Rudi, velika gala predstava,
- *Kos*: Gašper Lamberger na viteškem turnirju,
- *N. Omahen*: Silvija,
- *Fran Milčinski*: Skavt Peter, Ptički brez gnezda, Družinske zgodbe,
- *J. Švanjcer*: Junak na kolcih,
- *Rado Murnik*: Ženini naše Koprnele,
- *Christine Noestlinger*: Fant za zamenjavo,
- *Aleksander Dumas*: Črni tulipan,
- *Josip Jurčič*: Jurij Kozjak, Rokovnjači,
- *Vitan Mal*: Baronov mlajši brat, Na ranču veranda, Poletje v školjki Nedelje nekega poletja,
- *Erich Kastner*: Leteča učilnica,
- *Maria Gripe*: Hrošč leti v somraku, Pellerinova hči, Agnes Cecilija,
- *Polonca Kovač*: Urške so brez napake, Andrejev ni nikoli preveč
- *Prežihov Voranc*: Solzice,
- *Ivan Tavčar*: Cvetje v jeseni,
- *Anton Tomaž Linhart*: Županova Micka,
- *Janko Kersnik*: Kmetske slike,
- *Rado Murnik*: Lepi janičar,
- *Desa Muck*: Hči lune, Pod milim nebom, Kremplin,
- *E.T.Seton*: Črni kljusač,
- *Jack London*: Beli očnjak, Zgodbe s severa in juga, Klic divjine,
- *B.Traven*: Zaklad Sierra Madre,
- *Henrik Sienkiewicz*: V puščavi in goščavi,
- *Erik Hesselberg*: Kon Tiki in jaz,

- *Pavel Kunaver*: Skozi led in sneg, Zadnja pot kapitana Scotta (prevod),
- *Renee Guillot*: Bela griva,
- *Veša Kvotesin*: Sajo in njena bobra,
- *Kalja Pikkenen*: Dober dan Amerika,
- *Harriet Beecher-Stowe*: Koča strica Toma,
- *V. Wallis*: Ženici,
- *Vladimir Janežič*: Ta nori svet,
- *Zbirka*: Veliki ljudje za boljši svet – različne biografije,
- *Zlata Filipovič*: Zlatin dnevnik,
- *J. Mušič*: Zgodbe o Prešernu,
- *Ana Frank*: Dnevnik,
- *Jules Verne*: Petnajsetni kapitan,
- *H. G. Wells*: Nevidni človek,
- *M. Lamb*: Pripovedke iz Shakespeara,
- *S. Thownsend*: Skrivni dnevnik Jadrana Krta,
- *Otfried Preussler*: Krabat,
- *A. Saint Exupery*: Mali princ,
- *R. Tagore*: Lačni kamni,
- *S. White*: Moj divji fant,
- *Richard Bach*: Jonatan Livingstone galeb,
- *A. Horowitz*: Sokolov malteser,
- *Branka Jurca*: Ko zorijo jagode,
- *Anton Ingolič*: Gimnazijka
- *France Bevk*: Kaplan Martin Čedermac,
- *Ciril Kosmač*: Pomladni dan, V gaju življenja,
- *A. A. Milne*: Skrivnost rdeče hiše,
- *S. White*: Moj divji fant,
- *B. A. Novak*: Bla, bla.

VSEBINE

JEZIKOVNI POUK

- vaje dramatičnega govora: zborovska recitacija dramatičnih pesmi in balad ter proznih tekstov,
- zborovska recitacija celega razreda, v manjših skupinah, posamično,
- govorne vaje,
- svobodni ritmi in proza kot nasprotje strogo vezanih oblik in ritmov,
- negovanje skupnega pogovora, ki zahteva pozorno poslušanje, sposobnost izražanja občutkov in čustev ter utemeljitev lastnega mnenja,
- kratki referati in poročila,
- samostojna pripoved daljšega referata pri naravoslovnih predmetih ter zgodovini in geografiji,
- prosto pripovedovanje zaključnega referata
- izpeljava dramske igre celega razreda in s tem povezane govorne in jezikovne vaje,
- scenske improvizacije in igranje vlog,
- različne vrste komunikacije: pogovor, diskusija ter njihova uporaba v masovnih medijih,
- stilska sredstva,
- pripovedna snov: zgodbe o različnih ljudstvih, življenjepisi znanih osebnosti,

- vaje spreminjanje teksta: iz časopisne vrstičke preko poročila očitca h kratki zgodbi in obratno,
- pisanje sestavkov za šolski časopis,
- oblikovanje tekstov za tematske zvezke,
- natančno formuliranje poskusov in konstrukcij,

- narek,
- spoznavanje različnih stilov pisanja,
- iskanje lastnega stila pisanja,
- samostojno pisanje sestavkov na teme, obravnavane pri drugih predmetih glavne ure,
- pisanje celoletnega referata na izbrano temo,
- pisanje poročil o gledaliških predstavah, koncertih, filmih in recenzije,
- vaja v pisanju strokovnih sestavkov po pripovedovanju ali branju,
- pisanje različnih vzdušij, karakterni opisi , dialogi,
- utrjevanje pravopisa,
- učenje razvijanja misli v nekem spisu ali sestavku,
- ob koncu vsakega obdobja priprava pisnega sestavka o obravnavanih temah,

- izrazne oblike za želenje, čudenje, občudovanje,
- pomožni glagoli,
- glavni in odvisni stavek,
- slikovito opisovanje različnih členov stavka,
- členitev daljših podredij,
- začetek metrike in poetike,
- poglobljanje znanja o časih,
- pravopisno postavljanje ločil v težjih primerih,
- samostalnik; sklanjatve,
- samostalniški in pridevniški zaimek,
- glavni in vrstilni števniki,
- povedni, velelni in pogojni naklon,
- stavek; enostavčna in dvostavčna poved,
- stavčni člen, osebek, povedek, predmet, prislovna določila,
- goli in zloženi stavčni člen,

- priredno in podredno zloženi stavčni člen,
- jedro, določilo,
- levi in desni prilastek,
- odvisnik (osebkov, predmetni, krajevni, časovni, načinovni, vzročni, pogojni, prilastkov),
- glagolski vid, dovršnik, nedovršnik,
- naklonski glagol,
- jezikovna družina, koren,
- priredna in podredna poved,
- socialna in funkcijska zvrst,
- strokovni izrazi,
- večstavčna poved,
- zvočnik, nezvočnik,
- tvornik, trpnik,
- okrajšave, simboli.

Učenci poznajo in uporabljajo naslednje literarne pojme:

- lirska in epska pesem, balada, primera, stalni okrasni pridevek, ljubezenska pesem, socialna pesem, razpoloženjska pesem, povest, roman, komedija, kitica, črtica, metafora, književni čas, prostor, oseba, dogajanje...
- pismo, vabilo, zahvala, telegram, uradna prošnja, sožalje, opis dogodka, delovnega postopka, opis poti, poročilo o aktualnem dogodku, javno obvestilo, reklama, poštni in bančni obrazec.

4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE

4. 1. PRVO TRILETJE

Težišče opismenjevanja je v drugem in tretjem razredu. V prvem razredu je več poslušanja, govorjenja, v drugem pa več pisanja in branja. V tretjem razredu se snov med poslušanje, govorjenje in pisanje enakovredno porazdeli.

Praviloma v prvem razredu prepoznajo glasove, like in imena vseh samoglasnikov in soglasnikov v velikih črkah. Prav tako spoznajo abecedni red črk.

V drugem razredu pa sistematično obravnavamo še male tiskane črke in ob tem učenci spoznajo vlogo velikih tiskanih črk. Običajno v drugem razredu spoznajo tudi male pisane črke, velike pisane pa v tretjem razredu. Pri spoznavanju in utrjevanju črk potrebujejo veliko spodbud in opore, saj je proces opismenjevanja zanje izredno naporen in manj privlačen od ostalega dela.

V tretjem razredu je večino časa namenjeno utrjevanju oziroma avtomatizaciji tehnike branja in pisanja.

Že od drugega razreda otroci urijo pisanje s prepisovanji, v začetku vedno znano besedilo in prepis s table, kasneje lahko tudi prepis z lista ali knjige.

Prepisom se pridružijo tudi nareki, ki morajo prav tako predstavljati znane vsebine. Prepisov in narekov otroci ne pišejo zato, da bi njihove izdelke učitelji vrednotili in ocenjevali, ampak predvsem za vajo.

Prepisana in narekovana vsebina mora biti otrokom poznana, na tabli pa sprva napisana tako, da so povedi razvrščene vsaka v svojo vrsto.

Faze predbralnega/predpisalnega in bralnega/pisalnega razvoja se v povezavi s poslušanjem in govorjenjem glede na individualni razvoj otrok, njihovih interesov in spodbud okolja lahko časovno različno realizirajo.

V samostojno pisanje vstopajo otroci individualizirano in drseče, ko je njihovo pisanje že avtomatizirano. Isto velja tudi za branje.

Pri izbiri didaktičnih oblik in metod za razvijanje učenčevih sposobnosti učitelj upošteva dejavnosti in cilje, ki jih uresničuje pri pouku, kot tudi individualne značilnosti učenca. Za sistematično začetno opismenjevanje uporablja predvsem frontalno poučevanje z različnimi oblikami individualnega in skupinskega dela. Učno okolje (metode, organizacija razreda, vzdušje) naj bo načrtovano tako, da bo vse učence, ki so različni po sposobnostih in predznanju, spodbujalo k napredovanju.

Predmet slovenščina se z vsebinami in razvijanjem sporazumevalnih dejavnosti učencev tesno povezuje z drugimi predmeti: s spoznavanjem okolja, z matematiko, glasbeno in likovno vzgojo. Začetki opismenjevanja pa so močno povezani z evritmijo, risanjem form in igrami kot gibalno vzgojo.

4. 2. DRUGO TRILETJE

Osnova pri pouku slovenščine so umetnostna in neumetnostna besedila.

Neumetnostna besedila predmet povezujejo z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter vsebinami pri spoznavanju okolja..Zato se priporoča celostni pouk in ob koncu obdobja priprava referatov. Možne so vse učne oblike dela: individualne, skupinske in frontalne.

Pri obravnavi neumetnostnih besedil so enako zastopane vse štiri sporazumevalne dejavnosti – poslušanje, govorjenje, branje in pisanje.

Umetnostna besedila imajo osnovno nalogo ohranjati in obnavljati otrokov interes za branje. Učenci so seznanjeni tako s proznimi vsebinami kot s poezijo. Branje in poslušanje ter pisanje in govorjenje se v okviru vsake učne enote prepletajo. Ob prvem stiku z besedilom učencem prozo in dramatiko pripovedujemo, pesem pa deklamiramo in šele nato jo preberemo.

Pri delu s tekstom imamo na voljo različne metode: metodo pogovora, branja, igro vlog. Vse sporazumevalne dejavnosti naj bodo med seboj uravnotežene. Proti koncu triletja narašča pomen otrokovega tihega branja. Pisanje in govorjenje nista cilj književnega pouka, temveč sta le metodi, ki podpirata literarnoestetsko doživetje. (npr. otroci ne pišejo pravljice zato, da bi se usposobili za poklic pisatelja, ampak, da bi natančneje spoznali njeno zgradbo).

Učenci torej spoznavajo književnost in njene zvrsti (pravljice, legende, mite, pripovedke, basni, ...) zato, da bi te vsebine močneje doživeli in, da bi bilo njihovo branje kar najbolj prijetno doživetje.

Predmet slovenščina je povezan z drugimi predmeti glavne ure: zgodovina, geografija, botanika in zoologija ter fizika. Na obravnavano snov pri slovenščini se ves čas navezuje pouk tujih jezikov. Pouk evritmije je prežet z bogastvom umetnostnih besedil. Pri slikanju pogosto iščemo motive, ki so v povezavi predvsem s književnim poukom.

4. 3. TRETJE TRILETJE

Učenci se pri svojem delu srečujejo z živo učiteljevo besedo, z različnimi besedili, ki imajo umetniško vrednost in tudi z neumetnostnimi besedili.

Neumetnostna besedila so večinoma vsebinsko povezana z obravnavano snovjo pri družboslovnih in naravoslovnih predmetih. Učenci jih lahko obravnavajo kot dopolnilo k obravnavani snovi, ali pa jim je to izhodišče za pripravo referatov in seveda osnova za zaključni projekt v devetem razredu.

Posamezne referate učenci pripravijo tudi v dvojicah ali manjših skupinah. Ob tem razvijajo sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem in problemsko učenje, razvijajo zmožnosti za sporazumevanje, sposobnosti oblikovanja skupnega mnenja in sodelovanja ob skupni predstavitvi.

Pri poslušanju ali branju različnih neumetnostnih besedil se navajajo na razmišljujoče in kritično sprejemanje besedil ter na utemeljevanje svojega mnenja o njih.

Usposablja se tudi za tvorjenje samostojnih ustnih in pisnih neumetnostnih besedil, ob tem poleg pravorečnih in pravopisnih sposobnosti razvijajo tudi zmožnost logičnega razmišljanja.

Ob pogovorih učenci razmišljajo tudi o družbenih vidikih jezika, vlogi narečja, slenga, tujk, o zgodovini ter o vlogi slovenskega jezika v zamejstvu.

Učenci si pridobivajo suverenost tako na govornem kot na pisnem področju in samostojno posegajo po poljudnih revijah in člankih in si znajo sami poiskati primerno književno delo.

Temo zaključnega projekta v devetem razredu si izbere vsak učenec sam. Pri tem izhaja iz lastnih interesov. Pripravi obširno pisno predstavitev, v kateri je združeno:

- jezikovno znanje - kvaliteta sestavljenih zapisov, pravopis;
- strokovno znanje - razumevanje obravnavane tematike in sposobnost predstaviti jo z lastnimi povzetki in razmišljanji;
- umetniške sposobnosti -ki se pokažejo ob risanju ilustracij, pripravi plakatov, oblikovanju pisnega izdelka.

Vsak učenec se pripravi na zahtevno ustno predstavitev, kjer mora referat javno predstaviti sošolcem, staršem, učiteljem in gostom. Pozoren mora biti na natančno predstavitev vsebine, pravilno knjižno izgovorjavo, glasnost in jasnost ter na časovno omejitve predstavitev.

Pouk slovenščine je povezan z drugimi predmeti glavne ure, od koder se črpajo vsebine neumetnostnih besedil (kemija, fizika, biologija, zgodovina, geografija). Pri umetniških in rokodelskih predmetih učenci opisujejo postopek dela. Pouk evritmije je obarvan z bogastvom umetnostnih besedil, kjer učenci ritem, rimo in izrazno moč pesmi tudi gibalni prikažejo.

Večdnevni izleti, strokovne ekskurzije in ŠVN imajo izrazito moč globalnih doživetij. To je priložnost za pisanje spisov. Priporočljivo je, da ob tem izdajo razredno glasilo, razvijajo socialne zmožnosti in gredo čez proces ustvarjanja, likovnega in tehničnega urejanja in širjenja glasila med otroke na šoli.

5. KATALOG ZNANJA (MINIMALNI STANDARDI ZNANJA)

5.1. PRVO TRILETJE

Jezikovni pouk:

- učenec doživlja jezik ločeno od stvari,
- sposoben je analizirati karakter posameznih glasov glede na glasovno obliko besed,
- razvije sposobnost razumevanja povezave med nevidnimi elementi glasov in vidnimi oblikami črk,
- v sebi razvije sposobnost živih predstav in občutij za razumevanje napisanega,
- sodeluje pri pogovoru ter osvaja načela (dvogovornega) sporazumevanja,
- pripoveduje o aktualnih dogodkih,
- piše z velikimi in malimi tiskanimi črkami, kakor tudi s pisanimi, pri čemur se trudi pisati pravopisno pravilno, čitljivo in estetsko,
- učenec bere najprej lastno pisavo, kasneje izbrana besedila; bere tekoče, pravilno in čimbolj zborna,
- prebrano razume, odgovori na preprosta vprašanja iz prebranega besedila,
- prepozna vprašalne, pripovedne in velelne povedi ter jim določi ločilo,
- loči preteklost in sedanost,
- najde in popravi temeljne slovnične in pravopisne napake,
- napiše prosti spis,
- napiše voščilnico in vabilo,
- zna napisati memorirano vsebino,
- zna pisati po nareku,
- ve, kateri jezik je v RS državni jezik, loči materni jezik od tujega ter knjižni jezik od neknjižnega,
- praktično obvlada svoji starosti ustrezne govorne položaje za rabo knjižnega jezika.

Književni pouk:

- učenec posluša in razume pripovedovano in brano umetnostno besedilo,
- prebere neznano umetnostno besedilo in ga razume ter odgovori na vprašanja,
- obnovi besedilo,
- recitira zborna in individualno,
- sodeluje v skupinski dramatizaciji pesmi, proznega in dramskega besedila, pri čemer se identificira z eno izmed književnih oseb,
- ob koncu obdobja učenec sodeluje v gledališki predstavi,
- razume dve skupini motivov za ravnanje književne osebe - »dobra« oseba, »slaba« oseba,
- učenec zazna in doživi besedilo - s posebej oblikovanim govorom ponazarja razpoloženje besedila, doživeto recitira ter tematiko izraža z ilustriranjem,
- napiše kratko obnovo,
- doživi in prepozna pravljico ter realistično pripoved,
- memorira krajše umetnostno besedilo.

5.2. DRUGO TRILETJE

Jezikovni pouk:

- aktivno sodeluje v pogovoru, pri čemer razume medsebojne odnose pri sporazumevanju,
- ob igranju vlog se smiselno odziva na različne situacije,
- otrok posluša in gleda govorne nastope in pri tem prepozna namen in temo podanega besedila,
- loči bistvene podatke iz povedanega, jih pripoveduje in jih zna zapisati,
- otrok se opredeli do govornih nastopov vseh medijskih sporočil in drugih nastopov; sam govorno nastopi (z vnaprej pripravljeno temo), in sicer ob pisni pripravi,
- govori razločno, naravno in čimbolj zborna,
- učenec spoznava neumetnostna besedila, jih razume, zna odgovoriti na vprašanja v zvezi z njimi, sam tvori podobno besedilo,
- samostojno lepopisno napiše krajši tekst,
- napiše doživljajski spis in pismo,
- napiše spis na določeno temo,
- loči naslov, odstavek, uvod, jedro, zaključek,
- piše po nareku,
- pravilno zapiše težje, pogosto rabljene besede, deli domače besede, pravilno uporabi veliko in malo začetnico,
- pravilno zapiše predloge z, s, k, h,
- zapiše glavne in vrstilne števnike do 1000 s številkami in črkami,
- uporabi pravo ločilo na koncu povedi,
- uporabi vejico pri naštevanju in pred obravnavanimi vezniki,
- pravilno uporabi ločila v premem govoru (s premim stavkom pred dobesednim navedkom in za njim),
- uporablja oklepaj,

- uporabi krajšave (okrajšave, kratice in simbole),
- učenec pozna glasove slovenskega knjižnega jezika, samoglasnike in soglasnike, pri katerih loči zvoneče in nezvoneče,
- razume pojem sopomenka, nadpomenka in podpomenka ter jih zna poiskati k danem besedam,
- pozna besedne vrste,
- osebnim glagolskim oblikam določi osebo, število in čas,
- samostalnikom določi osebo, število in sklon,
- sklanja tudi pridevniške besede in zaimke,
- osebnim zaimkom določi nanašalnico v besedilu ali okoliščinah sporočanja,
- sprega glagole in stopnjuje pridevnike,
- ob poslušanju učenec prepozna premi govor (vživi se v drugo osebo) in ga zapiše,
- v besedilu določi število stavkov in povedi,
- sam tvori sestavljeno poved, poišče pripovedne, vzklične, vprašalne, trdilne in nikalne povedi,
- učenec se poigrava z besedami: tvori izpeljanke iz samostalnika, pridevnika in glagola, iz danega korena sestavi besedno družino in obratno,
- pozna državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji, navede imena državnih jezikov v državah, ki mejijo na Slovenijo,
- loči knjižni in neknjižni jezik ter pozna njuno praktično rabo,
- napiše pismo.

Književni pouk:

- učenec posluša in razume pripovedovanje/branje umetnostnega besedila ter odgovori na bistvena vprašanja,
- tiho prebere neznanu umetnostno besedilo in ga razume ter odgovori na vprašanja,
- razume motive za ravnanja književnih oseb,

- ustno obnovi slišano oz. brano besedilo,
- vživi se v prebrano besedilo, v junake zgodb, njihova dejanja in razmišlja o njih ter pojasnjuje vzroke,
- loči umetno in ljudsko delo,
- loči realni in domišljjski dogajalni prostor,
- prepozna dogajalni čas nekoč in danes,
- prepozna in doživi pravljico, pripovedko, anekdoto, pregovor in basen,
- napiše reklamo in tako stopi iz pravljичnega sveta v moderno dobo,
- prepozna in doživi realistično pripoved in sam tvori podobno besedilo,
- poglobljeno nadgrajuje (bogastvo izražanja, preneseni pomen....) opis, oris in oznako, katere učenec že pozna,
- učenec doživi in prepozna tudi slovensko ljudsko pravljico, fantastično pravljico, (moderno avtorsko pravljico), pripovedko, anekdoto, pozna njihove tipične značilnosti in jih uporabi pri tvorbi podobnih besedil,
- učenec zazna in doživi pesem – razpoloženju primerno oblikuje govor in doživeto recitira, tematiko izraža z ilustriranjem pesmi,
- učenec gleda/posluša in doživi dramsko besedilo,
- po ogledu gledališke predstave loči glavne in stranske osebe ter odgovarja na vprašanja o dramskem dogajanju,
- sodeluje pri razredni uprizoritvi igre tako v skupini kot individualno,
- učenec pripravi kratko poročilo o samostojno prebranem besedilu in ga predstavi razredu.

5.3. TRETJE TRILETJE

Jezikovni pouk:

- učenec posluša govor, izlušči temo pogovora in odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih,
- sam sodeluje v pogovoru in upošteva družbeno vzgojo (uradnost, neuradnost) in načela sporazumevanja (predvsem vljudnost); ve, kdo vodi pogovor,
- posluša in bere svoji starosti primerna umetnostna in neumetnostna besedila,
- prepozna naslovnika, sporočevalčev namen in temo besedila,
- najde bistvene podatke, jih ob učiteljevih vprašanjih izpiše ter poišče zahtevani podatek,
- presodi resničnost navedenih podatkov v publicističnih besedilih in sam tvori podobna besedila,
- ob pisni pripravi govorno nastopi ter po nastopu odgovarja na vprašanja sošolcev,
- določi, ali je besedilo knjižno ali narečno, umetnostno ali neumetnostno, prikazovalno ali propagandno,
- najde besede/besedne zveze s prenesenim pomenom ter jih zamenja s pomensko prvotnimi besedami/besednimi zvezami,
- najde slogovno zaznamovane besede/besedne zveze in jih zamenja z nezaznamovanimi sopomenkami,
- najde besede, s katerimi je poimenovana ponovljena prvina,
- najde strokovne besede in jih razloži z uporabo slovarja,
- najde samostalnike in jim določi spol, število, sklon, sklanjatev,
- najde glagole v osebni obliki in jim določi osebo, spol, število, čas, naklon,
- glagolom zamenja vid,
- glagole iz besedila postavi iz osebne v nedoločniško obliko,
- nedoločnik uporabi v povedi (ob naklonskih in fraznih glagolih),
- loči nedoločnik od namenilnika,
- najde glavne in vrstilne števnike in jim določi vlogo/pomen,

- najde medmete in pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- najde predloge in pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- najde eno in dvo-stavčne povedi ter jim določi stavčno in stavčnočlensko zgradbo,
- najde okrajšane besede in jih razveže,
- v besedilu najde temeljne slovnične in pravopisne napake ter jih popravi,
- pravilno napiše nezvočnike sredi besede, začetni /w/ v sestavljenih glagolih in neobstojni polglasnik,
- uporabi veliko začetnico v imenih prebivalcev krajev (tudi dvobesednih), pokrajin, držav, celin, planetov,
- uporabi malo začetnico v imenih pripadnikov ras, prebivalcev, vrst, naselij, zgodovinskih dogodkov,
- uporabi vejico pri naštevanju v stolpcih, med glavnim in odvisnim stavkom, v priredju,
- uporabi dvopičje,
- uporabi tri pike,
- zapiše premi govor,
- upošteva stičnost obravnavanih ločil,
- učenec iz definicije prepozna definirani pojem in ga poimenuje,
- besedam išče protipomenke, nadpomenke, podpomenke in sopomenke,
- besedam poišče člane iste besedne družine in jim določi koren,
- učenec blizuzvočne pare pravilno uporabi v povedih,
- različne pomene iste besede ponazori v rabi,
- dani stalni besedni zvezi določi preneseni pomen, pojasni pomen danih pregovorov,
- ob danem podstavnem glagolu navede čimveč glagolskih sestavljanek in jih uporabi v povedih,
- s pravilnim veznikom izrazi logična razmerja med dejanji (dobnostno, vzročno-posledično, namerno, pogojno, sklepalno in dopustno razmerje,
- premi govor pretvori v odvisnega,
- v zaporednih povedih izrazi isto osebo/žival/predmet/kraj/... v osebni glagolski obliki ob izpuščenem osebku, z osebnim ali kazalnim ali oziralnim zaimkom, s sopomenko,

- loči knjižni in neknjižni jezik ter praktično obvlada okoliščine njune rabe, pozna nekaj slengovskih izrazov,
- pozna glavne jezikovne družine v Evropi in pripadajoče jim jezike,
- razume pojem državni jezik, ve, kje v Republiki Sloveniji sta predpisana dva uradna jezika in zakaj,
- navede nekaj bistvenih podatkov o začetkih slovenskega jezika in o začetkih slovenskega knjižnega jezika,
- pri obravnavi besedil uporablja temeljne jezikoslovne izraze,
- v enostavnih povedih določi glavne stavčne člene, v dvostavnih pa glavne in odvisne stavke ter vrste odvisnikov,
- pozna samoglasnike in soglasnike slovenskega knjižnega jezika, zveneče in nezvneče.

Književni pouk

- Učenec samostojno in z razumevanjem tiho ali glasno bere umetnostna besedila, po branju odgovori na bistvena vprašanja,
- učenec se vživi v književne osebe in razume razloge za njihovo ravnanje,
- poimenuje glavne in stranske književne osebe ter zapiše njihove značilnosti,
- identifikacijo s književno osebo lahko pokaže govorno ali pisno,
- učenec sledi dogajanju v besedilu in ga razčleni na dogajalne enote,
- ustno oziroma pisno obnovi zgodbo književnega besedila,
- učenec prepozna in poimenuje književne zvrsti,
- učenec zazna in doživi pesem, doživeto recitira pesemsko besedilo,
- najde in uporablja rimo ter aliteracijo ter dopolnjuje verze, ki se rimajo,
- v besedilu poišče, poimenuje in opiše primere ter stalne okrasne pridevke,
- sam tvori preproste primere komparacij in stalnih okrasnih pridevkov,
- razčleni zunanjo zgradbo pesmi,
- poimenuje in opiše balado,
- doživi in poimenuje ter opiše basen, pripovedko, roman in črtico,

- napiše doživljajski spis, pozna slogovne postopke: opis, oris, oznako in dvogovor,
- razčleni zunanjo zgradbo pripovednih besedil,
- učenec gleda/posluša in doživi dramsko besedilo,
- našteje prvine gledališkega dogodka (oder, luč, scena, kostumi...),
- sodeluje v razredni dramski uprizoritvi.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

SPOZNAVANJE OKOLJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	520
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA	521
3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	523
4. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	529
4.1. PRVI RAZRED	529
4.2. DRUGI RAZRED	531
4.3. TRETJI RAZRED	533
5. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJA PO RAZREDIH	538
5.1. PRVI RAZRED	538
5.2. DRUGI RAZRED	539
5.3. TRETJI RAZRED	541
	519

1. OPREDELITEV PREDMETA

Predmet **spoznavanje okolja** ni le učenje o okolju, ki nas obdaja, ampak otroka učimo predvsem odnosa med njim in svetom, v katerem živi. V določeni meri ta odnos narekuje okolje samo (ozka dolina, gora, morje...), sicer pa družba oz. soljudje. A človek je zavestno bitje in odnos določa tudi sam.

Če izgubimo naraven stik z naravo, kamni, rastlinami, morji, če izgubimo stik z letnimi časi, živimo v duševnem stanju odtujenosti, tudi od sebe. Tako se lahko človek hitro sprevrže v krutega ubijalca in sovražnika narave. Če naravo poosebimo, lahko rečemo, da se ga narava boji in mora zato pred njim umakniti svojo lepoto.

Osnova poučevanja duhovnega (celostnega) spoznavanja okolja je koncept Zemlje kot morfološke in fizične celote. Zemlja je živ organizem. Kadar upoštevamo celoto, lahko harmonično živijo tudi vsi njeni delčki.

Če hočemo otrokom pomagati, da se vključijo v prijateljski odnos do narave, jim moramo omogočiti, da presežejo zgolj intelektualno vedenje, ki se pridobi z učenjem o naravi posredno, prek elektronskih medijev. Omogočiti jim moramo, da prodrejo v resnično občutenje naravnega sveta s čutenjem, ki bo vedno vodilo k aktivnosti in odgovornemu odnosu med človeškimi bitji in naravo.

Spoznavanje okolja, ki v waldorfski šoli preide v geografijo in zgodovino, je predmet, ki otroke vodi »na zemljo« in jih tako pripravlja na zemeljsko zrelost. Preden gredo v šolo in v prvih dveh letih šolanja imajo otroci sanjavo zavedanje o svetu kot celoti. Učenje o okolju je nadaljevanje tega procesa in jih vodi k bolj budnim in raznovrstnim zaznavam sveta. Vendar se pri tem povezuje, ki jo imajo otroci z naravo, živalmi in ljudmi, ne sme pretrgati. Do sedmega ali osmega leta obstaja ta enotnost sama po sebi. V naslednjih letih, ko otrok sebe začuti ločenega od okolja, pa potrebuje kultiviranje in negovanje povezovanja s svetom.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Najpomembnejši cilj vseh predmetov, posebno pa spoznavanja okolja, je voditi pouk tako, da učenci lahko razvijejo ljubezen do sveta. To vključuje tudi spoštljiv in strpen odnos do sebe, soljudi in narave.

Skozi zgodbe in delovanje v svetu pod vodstvom odraslih doživijo svet kot lep in svet prostor.

Skozi zgodbe doživljajo "velike in male" resnice življenja.

Splošni cilj pouka v tem triletju je pouk voditi in organizirati tako, da učenci lahko harmonično razvijajo sposobnosti mišljenja, čutenja in volje.

V prvem triletju učenci razvijajo sposobnosti mišljenja in čutenja posredno, preko hotenja in voljne aktivnosti, na podlagi zgledov, zaznavanja, oblikovanja lastnih predstav in izkušenj.

V svoji notranjosti ustvarjajo in budijo gibljive slike in predstave, ki se v dobi odraščanja lahko spreminjajo.

Učenci čutijo in spoznavajo povezanost človeka z okoljem in drugimi človeškimi bitji.

Ob pesmih, plesih in zgodbah spoznavajo slovensko ljudsko izročilo. Tako razširjajo doživljanje in dojemanje sveta iz sedanjosti v preteklost.

Naučijo se meriti čas in prostor. Razvijajo predstave o času in prostoru.

Glede na možnosti izkušajo pravo naravo, to pomeni splošne pomene bistva narave in sveta.

Ob dejavnostih in praznovanjih doživljajo naravno okolje v različnih letnih časih in pomen ohranjanja naravnega okolja ter sožitja med naravo in človekom.

Pod vodstvom učitelja so dejavni, razvijajo svoje sposobnosti in bogatijo svoje izkušnje.

Pomemben cilj pouka je praznovanje osebnih in skupnih praznikov.

3. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Človek je tridelno bitje – zgornjega človeka reprezentira glava (mišljenje), srednjega ritmični sistem (čutenje) in tretji del udi (volja). Waldorfska pedagogika omogoča rast in razvoj vseh treh področij.

Otrok je ob vstopu v šolo v mišljenju na zaključku obdobja, ki se je začelo okrog drugega leta in pol, ko je začel poimenovati zunanji svet in povezovati. Nima še abstraktnih idej. Njegovo čutenje je še vedno na stopnji kreativne imaginacije, ko je svet okrog njega še ovit s tančico, z njegovo lastno imaginacijo. Le volja, ki pride na dan, ko si postavi prve naloge v zunanjem svetu, predstavlja realnost.

To pomeni, da še ni pripravljen sprejeti abstraktnih pojmov v dolgi šolski uri. Med predšolskim in šolskim obdobjem je opazna razlika. Predšolsko obdobje je prežeto z igro, v šoli pa se že upošteva otrokova prebujajoča se volja. Prehod naj bo skrbno nadzorovan. Kreativna imaginacija in ritmični element igre ne smeta biti prekinjena.

Moč volje pri sebi in otrocih nezavedno krepimo, če naredimo, kar smo obljubili. To je bistveno. Substanca volje se poškoduje, če učenec ne more nekaj hoteti, ker se ne more zanesti na učitelja. Vzgoja volje poteka v času. Otrok jo razvije, če izkusi učiteljevo integriteto volje in če je v čutenju varen. Razvija se, če izkusi, da učitelj vadi.

Waldorfska pedagogika mora biti pedagogika volje.

Na začetku triletja otroci ne živijo tako močno v svojih čustvih. Hitro se razjezijo in hitro umirijo ter pozabijo, kaj se je dogajalo. Ne poznajo še pravega sočutja. Nosijo neko nebeško zrelost in treznost.

Proti koncu triletja pa nastopi nova faza v razvoju čutenja. Prvič doživijo sebe nasproti svetu. Prvič občutijo sebe. Občutijo samoto, osamljenost, žalost in sram. Postanejo nemirni in nesproščeni. Umirijo in sprostijo se, če jih učitelj sprejme z blagostjo, humorjem in doslednostjo. Čutijo se varovane in vsak med njimi ve: učitelj me pozna.

Šolanje mišljenja se v prvem triletju odvija posredno, preko šolanja volje in čutenja. Zato učitelj uporablja metode, ki nagovarjajo otrokove občutke in njegovo hotenje. Ne podaja definicij, ampak karakterizira stvarnost, jo 'slika' skozi polarnosti, kontraste, primerjave.

Otrok izkuša svet zelo drugače kot odrasli razumski človek: za otroka je ves svet živ, ne sistematizira ga, ampak občuti. 'Vdihava' življenje, tudi v 'mrtvo', in ga s tem oživlja.

Kaj vidi otrok, ko vidi svet? S psihološkega vidika le to, do česar lahko vzpostavi odnos. Vadimo zaznavanje, da nastane odnos. Če nastane odnos, mišljenje pride samo po sebi. Majhni otroci so še ozki v zaznavanju. Naša naloga je, da jim omogočamo širjenje obzorja. Zaznavanje odpira avtonomnost mišljenja. V obdobju prvih treh let poteka razvoj mišljenja predvsem na podlagi zaznavanja, oblikovanja predstav, doživljanja in izkušenj.

V naslednjem triletju razvoj mišljenja vse bolj temelji na oblikovanju in razvijanju lastnih predstav in pojmov. V zadnjem triletju postanejo sposobni povezati posledico z vzrokom, pojavi in razvija se vzročno mišljenje. Pomembno je, da ga ne začnemo razvijati prezgodaj. V prvem triletju mišljenje razvijamo predvsem z zgledom, otroci posnemajo učitelja v besedah in dejanjih. Zato velik del pouka poteka v gibanju. V drugem triletju pa poskrbimo, da bodo otroci čim več doživeli in bili pod vodstvom in zaščito odraslih dejavni v svetu.

Predšolski otrok je en sam čutni organ, ki posrka vase vse iz svoje okolice in sprejema s posnemanjem. Ta gesta odprtosti je vidna tudi v njegovi fizionomiji. Sedemletnik pa že pričakuje zre v svet. Usta ima zaprta, med notranjim in zunanjim svetom nastane prag. Mišljenje se od hlepečega, nestrpnega, hlastnega dojemanja in povezovanja zaznav dvigne k razvijanju lastnih predstav. Otrok raste od zaznav k predstavam. Predstave se zlijejo s formo v svoj svet, ki se ne loči, ne razdeli, do pubertete. Predstave niso ostro definirane, so gibljive in aktivne kot otroci v dobi igranja.

Ko se mišljenje osvobodi zaznavanja in postane samostojen svet zase, se okrepi spomin in postane kontinuiran v nasprotju z majhnim otrokom, ko ima spomin delni karakter (spominja se navadno le detajlov, ki so polni čustev ali hotenja).

Sile, ki so v prvih sedmih letih oblikovale otrokovo fizično telo, so zdaj osvobodjene in so na voljo, da jih uporabimo. To je čas urjenja spomina in oblikovanja lastnih predstav o svetu. Želijo, da se jim svet in njegov namen razodeneta in naslikata v besedah. Privlačijo jih ljudje, ki znajo svoje predstave ubesediti, ki znajo ljubezen izraziti z besedami, ki jih znajo pohvaliti z besedami in jim znajo pripovedovati dobre zgodbe. Znova jezik in beseda omogočata preobrazbo in razvoj mišljenja.

Ko otrok pride v šolo ni nepopisan list. V prvem življenjskem obdobju se je skozi odprtost in posnemanje naučil prilagajati okolju. Od okolice se je učil moralnosti. Učitelj naj nadaljuje, kar je bilo vpeljano. To je edino mogoče skozi besedo, v zgodbah. Učitelj naj umetniško in kreativno zagotovi, da bodo velike in male resnice življenja prepojile otrokov notranji svet.

V tretjem razredu je naloga učitelja spojiti duhovno/duševnega človeka z zemeljskim, fizičnim. To ni sentimentalno gledanje. Vsak otrok nosi v sebi željo po inkarnaciji. Spajanje teh dveh svetov doživljajo dramatično. Za seboj pustijo celost duhovnega sveta. So otroci, ki odprto in z zaupanjem sprejmejo fizično in zlahka zapustijo duhovni svet. Veselijo se življenja. So drugi, ki se ne morejo ločiti od duhovnega sveta in težje sprejmejo fizično. Strah jih je brez staršev. Čutijo nostalgijo in izgubo. Občutka sreče ali nostalgije se pojavljata predvsem zjutraj in zvečer. Ponoči duhovno/duševni svet sprašuje: Kaj ste počeli podnevi? Pogosto je premalo odgovorov. Zato lahko duhovno/duševni svet izgubi interes za to fizično bitje.

Kako živeti, da duhovno/duševni svet ne izgubi interesa za nas čez noč?

Kako učiti, kako vstopiti v realistično, da ne bo duhovno/duševni svet izgubil interesa za nas, da vezi z duševno/duhovnim ne bodo pretrgane?

Kako zainteresirati duhovno/duševnega človeka za delo na Zemlji?

Končnih odgovorov in napotkov ni. Če se učitelj zaveda, da je sam bitje, ki se razvija; če ima učence rad; če ima rad svoje delo, svet in vsebine, ki jih črpa iz njega, bo iskal in tudi našel odgovore.

Poučeval bo v slikah, iz celote v dele. Pri sebi in učencih bo razvijal navdušenje in čudenje ob opazovanju sveta. Razvijal bo veselje do dela, ki je vezano na Zemljo.

Interes za Zemljo in svet se kaže in razvija z zemeljskim delovanjem. Če je človek na Zemlji aktiven, zanj v duševno/duhovnem svetu obstaja velik interes.

Učitelj mora najti pravo mero samoiniciativnosti; vedeti mora, kdaj naj se umakne, da ne postane utrujen in izmučen. Dnevni človek v otroku raste, nočni se umika. Prihaja nam nasproti, kolikor mu mi stopamo nasproti podnevi. Učitelj pozna in se zaveda pomena noči pri učenju.

Stik duhovno/duševnega z zemeljskim nastaja tudi s skrbjo za lepo in estetsko v vsem, kar delamo. Pri pisanju je treba začeti znova, ker je nevarno, da zemeljski, fizični del prevlada. To je metamorfoza motiva dihanja.

Učitelj ve, da svet lahko spoznavamo le, če si to želimo. Če nosimo željo v sebi. Če v sebi nimamo slik, ne moremo iskati zunaj. Spoznavamo lahko le, kar nosimo v sebi. Ustvarjanje in bujenje notranjih slik je naloga waldorfske pedagogike v osnovni šoli. In le upamo lahko, da se za nas, učitelje in učence, zanima duhovni človek.

Prva tri leta v šoli so za otroka srečno obdobje. Vse sodeluje pri umeščanju otroka v podobo ravnotežja in harmonije. Do konca življenja se to več ne ponovi.

Prazniki nas dvignejo k pomenu tega, da smo ljudje, k temu, kar lahko postanemo. Kajti če ne moremo postati več, kot smo zdaj, ne moremo upati, da bomo znali prav skrbeti za Zemljo. Zemlja ne more več nositi naših vojn. Nekoč je bila ljudem Mati, danes je postala snov, surovina za izkoriščanje. Zemlja je živa in ranljiva, ki nadvse potrebuje našo skrb in razumevanje. Znova se moramo naučiti videti njeno obličje, najti moramo praznike, ki so bili včasih religiozni, in jih združiti z življenjem narave, ki nas lahko združi tudi kot človeška bitja. Naša odgovornost sega preko rase, naroda, ozemlja in religije. Taka naloga kliče po ustvarjalnem umetniku v nas.

Eno najdragocenejših daril, ki ga otroci dobijo od odraslih, je pogum, zaupanje v to, kar bodo dali prihodnosti in kar bodo lahko postali. Prej moramo seveda odrasli najti lasten pogum za življenje. To nam omogočajo prazniki. Postanejo naj trenutki pričakovanj in prenove. Pričakovanje rojstnega dneva, praznovanje v razredu, voščilo učiteljev in sošolcev naj bo korak v odraščanju k odraslemu svetu, ki ne bo siv in brez praznikov, ampak poln veselja in poguma za življenje.

Pri skupnih praznikih ponovno odkrijemo, kako so se verska praznovanja vpletla v ritem leta. V praznikih, ki jih praznujemo v razredu, mora ostati sodelovanje med naravo in človekovim praznovanjem. V času jesenskega enakonočja praznujemo Mihaelovo, praznik poguma, ki ga potrebuje človek na poti skozi jesen in zimo, ko tema premaga svetlobo in se vso življenje v naravi umakne v naročje Zemlje, kjer počiva. Martinovo, praznik luči in človeške dobrote, pomaga najti moč za veselje, medsebojno pomoč in bratsko ljubezen. Sredi zime je

skrivnostna, notranja prelomnica v času, ki se odpre v daljše dneve, prebujanje semen v zemlji in rast sonca. Tedaj praznujemo novo rojstvo in začetek novega leta. Prižiganje luči v temi lahko priključuje luč upanja za prihodnost. Vsak otrok ve za to, kar je lahko na novo rojeno v nas in v vseh ljudeh.

Z zgodbami in praznovanjem se spomnimo modrih z vzhoda, ki so sledili svetleči zvezdi in prinesli modrost nekdanjih časov novorojenemu na zahod. Ob svečnici se naučimo sami narediti sveče iz čebeljega voska. Pomladansko enakonočje, ravnovesje med dnevom in nočjo, je ponovna prelomnica. Kmalu izbruhne narava iz svojega zimskega jetništva. Ta čas praznujemo kot naravni praznik in kot priložnost, da razmislimo o izzivu ljubezni: Naravno je, da ljubimo sebe, svoje bližnje svoj narod. Da bi bilo možno bratstvo vsega človeštva, pa mora ljubezen do sebe umreti in se ponovno roditi kot ljubezen do sveta.

Proti sredini poletja potrebujemo zavedanje, sicer izgubimo sebe in postanemo zgolj uporabniki sonca, ko nas ta potegne v naravo. Posamezne zimske sveče se preoblikujejo v en sam svet in zdravilen ogenj, ki ga prižgemo o kresu ob zaključku šolskega leta, da gradi človeško skupnost.

Nekatere praznike praznujemo dopoldne, med poukom, druge pa popoldne ali zvečer. Pri pripravi in izvedbi teh sodelujejo starši in drugi sorodniki in prijatelji učencev.

Pouk pri predmetu spoznavanje okolja je vsakodnevno povezan s poukom slovenščine. Govorijo in pišejo o ljudeh, živalih, rastlinah in dogodkih, o katerih so se učili pri spoznavanju okolja. Proti koncu triletja opisujejo razredne ogleda, ljudi, ki so jih obiskali, in njihovo delo, svoje delo na vrtu in potek gradnje hišice. Preko slik iz stvarjenja sveta vstopijo tudi v svet slovnice.

Pouk se močno povezuje z glasbo. Učenci vsako jutro v ritmičnem delu pouka pojejo in plešejo pesmi o letnih časih in dogajanju v naravi, pesmi o ljudeh, živalih in rastlinah.

Pri slikanju okolje in njegovo doživljanje, naravo, človeka, živali, rastline in praznovanja upodabljajo tudi nebesedno, v sliki in risbi. Učijo se v barvah izraziti razpoloženje v naravi in med ljudmi. V tretjem razredu slikajo stvarjenje sveta, okolja, rastlin, živali in človeka kot krono stvarstva.

Pri risanju form nadaljujejo, razvijajo in razodevajo gibanje, ki nosi rojstvo, rast, življenje, zorenje, umiranje, sprejemanje in dajanje, odpiranje in zapiranje.

Pri religiji poslušajo zgodbe, kjer doživljajo povezanost praznikov s potekanjem letnih časov.

Pri matematiki iščejo kvaliteto in naravo števil v človekovem naravnem in družbenem okolju.

Ko v drugi polovici triletja merijo čas in prostor, na nov način doživijo povezanost človeka z naravo.

4. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

4.1. PRVI RAZRED

Ob vstopu v šolo učenci sprejemajo obdajajoče okolje kot podarjeno. Okolje so starši, soljudje, živali, rastline, kamni, zvezde, sonce, luna in mesec, narava v spreminjanju z letnimi časi ...

Svojo okolico sprejemajo kot nekaj samo po sebi umevnega. Iz te enosti izvirajo zaupanje, hvaležnost in varnost. V prvih letih šolanja jih učimo nekoliko bolj budno spoznavati bližnje okolje in razumevati njegovo govorico. Temu sledi občutenje povezanosti z okoljem. Iz doživljanja morajo biti učenci vzpodbujeni za razmišljanje o tem, da v naravi ne obstaja nič, kar ne bi bilo pomembno za celoto. Ta občutek, ki ga lahko poimenujemo "ljubezen do sveta", je zelo pomemben. Do konca osnovnošolskega šolanja se preobrazi v doživljanje odgovornosti do sveta.

Proti koncu triletja hočejo učenci to občuteno povezanost s svetom tudi dojeti in razumeti (kolikor je to v tej starosti mogoče). Iz tega se v naslednjih letih razvije razumevanje narave, živali, ljudi in njihovega dela ter tehnike.

Skozi prvo šolsko leto s pripovedovanjem zgodb spodbujamo učence k premišljevanju o slišnem, jim odpiramo oči za drugačno gledanje narave, za doživljanje in zaznavanje sprememb v naravi in letnih časov. Take zgodbe in opazovanja dosežejo otroke le, če so povedana »s srcem«. To pomeni, da so polne človečnosti in posebitev nečloveške narave. Tako lahko začutijo, da v svetu ni nič, kar bi bilo nepomembno in nesmiselno, otroka ves svet nagovarja. Te izkušnje so zlasti pomembne kot priprava na resnične položaje, v kakršnih se znajdemo danes, kajti to polaga temelje in oblikuje vzorce za njihovo delovanje v prihodnosti. Skozi pravljice otroku šepetamo pravilen odnos do sveta in ljudi.

Učenci v prvem razredu:

- skozi vse letne čase na sprehodih doživljajo in spoznavajo naravo v bližnjem okolju,
- na sprehodih po istih poteh doživljajo, opazujejo in spoznavajo spreminjanje narave z letnimi časi,
- doživetja in zaznave izražajo v pripovedih, slikah in risbah,
- poslušajo, pojejo in recitirajo pesmi o naravi,
- pripovedujejo, kaj so doživeli, videli, slišali in drugače zaznali na sprehodih v naravo s starši,
- v zgodbah, ki jim jih pripoveduje učitelj, doživljajo kvaliteto letnih časov,
- gibalno, v sliki in besedi ponazarjajo življenje ljudi, živali in rastlin v različnih letnih časih,
- ob tem doživljajo različne lastnosti letnih časov, kot so: rast, umiranje, gibanje, mirovanje, odpiranje, zapiranje...,
- poimenujejo mesece, spoznajo tudi staroslovanska imena mesecev in se orientirajo v letu,
- opisujejo delo v šoli in po pouku po dnevih (urnik), poimenujejo dneve v tednu in se orientirajo v tednu,
- skozi pripovedovanje o svojih aktivnostih v različnih delih dneva (zjutraj, dopoldne, opoldne, popoldne, zvečer, ponoči, podnevi) poimenujejo dele dneva (dan, , jutro, dopoldan, poldne, popoldan, večer, noč) in prebujajo občutek za čas,
- ob zgodbah doživljajo in odkrivajo pomen dneva in noči in vlogo sonca, lune in zvezd,
- izdelajo nekaj izdelkov iz papirja in se učijo ravhati s škarjami in lepilom,
- spoznajo naravni vosek, ga gnetejo in oblikujejo,
- v roke dobijo nepredeno volno in na različne načine spoznavajo njene lastnosti,
- skozi zgodbo spoznajo, kdo nam daje volno,
- oblikujejo izdelek iz nepredene volne in z njo tudi slikajo na filc,
- učijo se, da priprava na delo in pospravljanje spadata k delu,
- v pripravah na praznovanje doživljajo pričakovanje,

- na praznovanjih doživljajo in odkrivajo povezanost med naravo in človekom,
- spoznavajo in spoštujejo dogovorjena pravila vedenja v razredu in na šoli,
- spoznavajo šolo, njeno delovanje in njene prostore,
- doživljajo šolo kot varen prostor, kjer učitelji v sodelovanju s starši skrbijo, da se vsi učimo o življenju in se razvijamo,
- na sprehodih spoznavajo bližnjo okolico in varne poti za hojo.

4.2. DRUGI RAZRED

V prvem razredu so se učenci naučili videti okolje skozi »nove« oči in pričeli poslušati, kaj jim to okolje govori. V drugem razredu doživljajo, kako so človeška bitja povezana s kraljestvi narave. Občutki, ki nastajajo ob tem, aktivna identifikacija z naravo, kar bi lahko imenovali »ljubezen do sveta«, so zelo pomembni. Ti občutki se razvijajo, dokler proti koncu osnovne šole ne dozorijo v odgovornost.

Temelj kurikuluma v tem razredu so basni in legende. Ob poslušanju zgodb o živalih učenci spoznavajo šibke lastnosti človeka – sebe, skozi legende pa možnost notranje rasti in samopreseganja, ki živi v vsakem človeku.

Basni, kot npr. Ezopove, pripovedujejo o odnosu med človeškimi bitji in njihovo okolico na antropomorfen način. Zgodbe o svetnikih, zlasti o keltskih, izražajo podobno kvaliteto. Podoba Svetega Frančiška Asiškega z njegovo ponižnostjo in spoštovanjem do vsega stvarstva je lahko merilo učnih ur. Take pripovedi polagajo temelje moralnosti.

Naj otroci pripovedujejo o tem, kaj se dogaja v naravi, kaj srečujejo na svoji poti v šolo, kaj so odkrili na izletu in podobno. Stvari, ki jih prinesejo s seboj v šolo, npr. listje, storži, sadeži, kamni, živalski rogovi, polžje hišice itd. lahko predstavljajo izhodiščno točko za pogovor o svetu okrog nas. »Zunanji razred« naj bi redno obiskovali in doživljali v vseh letnih časih in vremenskih razmerah.

Učenci v drugem razredu:

- skozi doživljanje različnih kvalitet letnih časov na sprehodih in v zgodbah razvijajo sposobnost orientiranja v letu,
- izdelajo "kolo časa in uro",
- na uri se učijo brati ure in minute in se učijo orientacije v dnevu,
- na kolesu časa se učijo brati letne čase, mesece, tedne in dneve ter datum,
- z igrami na teh pripomočkih se srečajo z enotami za merjenje časa, razvijajo časovne predstave in sposobnost orientiranja v dnevu, tednu, mesecu in letu,
- ob poslušanju zgodb in pesmi o živalih doživljajo, odkrivajo in spoznavajo lastnosti in značilnosti živali in rastlin,
- ob poslušanju zgodb in na sprehodih doživljajo in odkrivajo življenje živali in rastlin v svojem okolju v potekanju letnih časov,
- rišejo živali, pišejo pesmi o njihovem življenju, pesmi recitirajo in deklamirajo,
- pripovedujejo o rastlinah in živalih in opisujejo, kako so jih srečevali in spoznavali sami,
- poslušajo basni in opisujejo živali in njihove posebne lastnosti, v katerih prekašajo človeka,
- odkrivajo, da enostransko visoko razvite spretnosti pomenijo za živali enostranskost v razvoju, da pa jih v okolju, kjer živijo, potrebujejo,
- enkrat v tem triletju obišejo živali v živalskem vrtu,
- skozi skupno življenje v razredu in na šoli poglobljajo poznavanje sošolcev, učiteljev in šolskih prostorov ter delovanja šole,
- na sprehodih v okolico šole doživljajo in odkrivajo različna okolja (vrt, park, travnik...) in prepoznavajo različna živa bitja v njem,
- opisujejo spremembe v naravi, ki so jih opazili na sprehodu v šoli ali doma,
- opisujejo, kako so rastline in živali povezane z okoljem, v katerem živijo,
- doživijo, da rastline potrebujejo vodo za rast, zato jih je treba zalivati,
- zalivajo sobne rastline v razredu in sodelujejo pri presajanju ter skrbijo, da lahko rastejo,
- doživljajo, izkušajo in opisujejo vreme,

- odkrivajo, kako različno vreme vpliva na ljudi, živali in rastline,
- učijo se dogovarjanja o načinu dela, sodelovanju in delitvi dela pri skupinskem delu, načrtovanja, pripravljanja in pospravljanja po končanem delu.

4.3. TRETJI RAZRED

Ko otroci dosežejo starost devetih let, doživljajo v svojem odnosu do sveta spremembe: svet, ki je bil do tedaj del njih, postane svet, ki jih obkroža. Sebe doživijo ločeno od sveta. To se zgodi prvič v njihovem življenju. Zapustijo svoj osebni raj, paradiž, v katerem so živeli od vsega, kar so pripravili drugi, ne da bi dojeli, da je nekdo za njih opravil pomembno delo. S pravilno izbranimi vsebinami pouka jim pomagamo vstopati v neposredno okolico in se ponovno, na drugačen način povezati s svetom. Dobesedno oprimejo se povezav, ki jih začitijo.

Najprej poslušajo, naslikajo in napišejo zgodbe o stvarjenju sveta. Potem spoznajo prve poklice, ki so se jih morali ljudje priučiti, da so obvladovali življenje na Zemlji. Obiščejo rokodelce v njihovih delavnicah in kmeta na kmetiji, jih opazujejo pri delu in tudi sami poprimejo za delo.

Proizvodnja in pridelava naravnih materialov je osnova človeškega gospodarjenja in odnos do narave je pomemben vidik spoznavanja okolja.

Začnejo se zavedati področja rokodelstva in spretnosti. Če jim omogočimo vsaj enkrat opraviti delo, ki ga danes opravljajo stroji, za vse življenje pridobijo moč. Pri pouku o gradnji in pri gradnji sami se učijo, kako močno je vsak izmed nas povezan z drugimi in od njih odvisen. Ta izkušnja jih pripravlja na kasnejše pogovore o socialnih vprašanjih.

Učijo se o gradnji hiš, o mojstrih zidarjih in njihovih pomočnikih in o sodelovanju med različnimi obrtniki pri gradnji hiše. Pod vodstvom odraslega zgradijo razredno hišico na dvorišču ali vrtu. Lahko bo namenjena igranju ali pa npr. shranjevanju vrtnega orodja, pripomočkov za igro v popoldanskem varstvu. Naj se srečajo z vsemi fazami gradnje, sodelujejo pri risanju načrta, pripravi materiala in orodja, izbiri in pripravi kraja gradnje, gradnji sami in pospravljanju ter zaščiti delovišča.

Pomembno je, da gradnjo izpeljejo do konca.

Procesi sestavljenega dela, za katere otroci potrebujejo veliko časa, da jih dokončajo, postanejo tako otrokom razumljivi. Z glavno uro vrtnarjenja doživijo celotno sosledje, od oranja in sejanja do končnega pridelka, kruha. Njihova inteligenca se šola s sredstvi konkretne realnosti. Pomembno je, da v trenutku, ko se srečajo z delom in ga začutijo, njihove povezave z naravo niso pretrgane in odrinjene v zgolj racionalne in dejstvene abstrakcije, ampak jih njihova lastna aktivnost vodi v mnogo globljih pomenov. Zato je pouk v tretjem razredu, posebno pa pri predmetu spoznavanje okolja, praktično obarvan.

Šolske vaje imajo karakter vzpodbujanja, ne treninga.

Učenci v tretjem razredu:

- na prehodu v gozd doživijo in odkrivajo gozd kot življenjski prostor rastlin in živali,
- spoznavajo pomen gozda za ravnovesje v naravi,
- spoznavajo nekatera drevesa, ki pri nas rastejo,
- ob zgodbah in pripovedih odkrivajo kroženje vode v naravi in pomen vode za ljudi, živali in rastline,
- doživljajo in opisujejo trdno in tekoče agregatno stanje vode,
- v ritmičnem delu glavne ure pojejo in plešejo ljudske pesmi, ki so se ohranile do danes,
- ob praktičnem delu doživljajo in odkrivajo kožo kot čutilo za tip, uho kot čutilo za sluh in oko kot čutilo za vid,
- med pripravami na praznike izdelajo nekaj izdelkov iz naravnih materialov,
- z različnimi čutili zaznavajo in opisujejo lastnosti snovi in spremembe v procesu izdelovanja izdelka,
- časovne predstave znajo uporabljati v govoru in pri pisanju,
- opisujejo svojo preteklost in se pogovarjajo o spočetju, nosečnosti, rojstvu in veliki skrbi in negi dojenčka, da lahko odraste,
- opisujejo svojo družino in sorodnike ter odkrivajo, kako se človek rodi, raste, živi, se postara in umre kot vsa druga živa bitja v naravi,

- ob konkretni priložnosti odkrivajo vrste in pomen bolezni ter načine, kako se pred njimi varujemo in jih premagujemo,
- doživljajo veselje ob odkrivanju znanja o svetu in ob razvijanju veščin in sposobnosti.

Delo na vrtu:

- jeseni sprejmejo vrt od razreda, ki ga je obdeloval v minulem šolskem letu,
- skozi vse letne čase obdelujejo vrt in tako izkusijo ter doživijo vsa opravila na vrtu,
- jeseni pognojijo, prelopatajo in oplevejo vrt, oblikujejo gredice in posejejo ozimno žito (lahko posadijo tudi jagode, nekatere cvetice – trajnice in posadijo čebulice, ki bodo rasle in cvetele zgodaj spomladi),
- pozimi opazujejo, kako žito, ki je do mraza vzkliko in zraslo približno en decimeter, počiva pod snegom ter kako počivajo grmovnice in nekatere cvetlice v zemlji,
- spomladi posejejo in posadijo zelenjavo in oblikujejo cvetlični del vrta,
- ko rastline dovolj zrastejo, jih lahko okopavajo in oplevejo gredice,
- ob delu spoznavajo pomen lopatanja in oranja, oblikovanja gredic in brananja, okopavanja in plevnja v primerjavi s škropljenjem s strupi za uničevanje plevela,
- poleti, proti koncu šolskega leta, poberejo prvi pridelek,
- poberejo dozorele pridelke, jih očistijo in pripravijo za uživanje v razredu, na šoli ali doma,
- spoznajo opravila na vrtu v različnih letnih časih,
- doživijo setev, kaljenje, rast in zorenje in vrt v različnih letnih časih,
- spoznavajo in uporabljajo orodje, ki ga potrebujemo za delo na vrtu,
- spoznavajo različna žita, zelenjavo in cvetlice,
- skupaj z učiteljem in starši izdelajo načrt skrbi za razredni vrt po končanem pouku, med počitnicami,
- doživijo in izkusijo vrt kot kulturni življenjski prostor,
- poznajo in opisujejo vrt kot okolje ter delo na vrtu v časovnem zaporedju,

- ob spremljanju vremena in lastnem delu doživljajo človekovo neločljivo povezanost z naravo in njuno medsebojno odvisnost,
- na poti do vrta in nazaj doživljajo in ugotavljajo, da so prometna sredstva glavni onesnaževalci zraka v mestih,
- jeseni predajo vrt, pripravljen za lopatanje, razredu, ki prihaja za njimi.

Poklici:

- poslušajo zgodbe o stvarjenju sveta in izdelajo knjigo stvarjenja,
- spoznavajo »arhetipske« poklice, kot so pastir, lovec, ribič, gozdar, oglar, krojač, čevljar, lončar, tesar, tkalec, predica, kovač, kmet, mlinar, pek,
- spoznavajo delo kmeta na kmetiji, in sicer obdelovanje polja in pridelovanje hrane: oranje (konj, uzda, podkovanje, plug), brananje, sejanje (različna žita), žetev, mlatenje, pridelovanje sadja in zelenjave,
- opisujejo, kako kmet skrbi za domače živali, ki dajejo ljudem hrano,
- opisujejo razlike med nekdanjim in današnjim načinom pridelovanja hrane,
- opisujejo vlogo strojev kot pomočnikov pri kmečkih opravilih,
- spoznavajo delo mlinarja in peka in opisujejo pot od zrna do kruha,
- opazujejo kmeta pri delu, orodja in stroje, ki jih uporablja in tudi sami (če je le mogoče) opravijo kako delo (npr: luščenje fižola, ličkanje koruze, puljenje korenja itd.),
- glede na možnosti, ki so v bližnji in širši okolici šole, učenci obišejo rokodelce v njihovih delavnicah, jih opazujejo pri delu in se z njimi o tem pogovarjajo,
- opišejo razredne ogleda ter rišejo in slikajo na temo "poklici".

Gradnja:

- ob poslušanju in branju zgodb in opisov ter ob pogovorih spoznavajo imena in vlogo posameznih poklicev pri gradnji hiše,
- spoznavajo njihovo medsebojno odvisnost in veliko odgovornost za dobro opravljeno delo,
- naredijo načrt gradnje razredne hišice: pridobijo dovoljenje za gradnjo, izberejo, kaj bodo gradili, kje, čemu bo hišica namenjena, kako jo bodo gradili, določijo material in orodje, ki ga potrebujejo za gradnjo in poiščejo zidarskega mojstra,

- razdelijo delo po skupinah,
- narišejo načrt, po potrebi lahko izdelajo maketo,
- časovno opredelijo trajanje posameznih faz gradnje in njihov pravilni časovni in logični potek,
- ob načrtovanju se učijo pisati in brati razpredelnice,
- zgradijo hišico, poskrbijo za pospravljanje in zaščito delovišča,
- doživijo veselje ob delu in zaključku gradnje,
- učijo se uporabljati zidarsko orodje,
- učijo se sodelovanja v skupini.

Praznovanja med letom:

- sodelujejo v pripravah na praznovanja,
- praznujejo rojstne dneve in druge praznike, ki jih praznujemo v šoli,
- v pesmih, zgodbah in dejavnostih znotraj razreda in na šoli kot celoti doživljajo pomen praznikov za človeka.

5. MINIMALNI IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJA PO RAZREDIH

5.1. PRVI RAZRED

Učenec:

- zna predstaviti samega sebe,
- doživlja posameznika kot enkratno in neponovljivo bitje,
- zna pozdraviti ob prihodu in odhodu iz razreda in ob srečanjih,
- ve, da med ljudmi obstajajo razlike in podobnosti,
- ve, da v človeški družbi obstajajo dogovori, ki se jih je potrebno držati,
- pozna temeljna pravila medsebojnih odnosov,
- pozna pravila, ki veljajo v šoli, v razredu in v ostalih prostorih šole,
- pozna osnovne podatke o svoji šoli,
- pozna šolske prostore in se v šoli orientira,
- začenja spoznavati naravne in druge značilnosti okolice šole,
- zna se orientirati v njeni bližnji okolici,
- zna poimenovati družinske člane,
- pozna imena vseh članov razredne skupnosti, učencev in učiteljev,
- zna opredeliti čas z izrazi včeraj, danes, jutri,
- zna opisati dele dneva z dejavnostmi, ki jih opravlja v različnih delih dneva,
- pozna imena dni, mesecev in letnih časov,
- loči preteklost od sedanjosti v svojem življenju,
- razume, zakaj si je potrebno umivati roke in skrbeti za splošno higieno,
- ve, da je za dobro delovanje telesa potreben počitek, zdrava hrana in čista voda,
- ob praznovanjih v šoli in doma doživlja pomen različnih praznikov,
- pozna nekatere naravne materiale in osnovne načine njihove uporabe,
- zna poimenovati stvari iz narave, ki jih uporablja kot pripomočke pri pouku, in opisati njihove lastnosti,

- zna razvrstiti stvari in različna telesa po eni spremenljivki (trdo – mehko, hladno –toplo),
- ve, da se je treba na delo pripraviti in po njem pospraviti,
- zna uporabljati orodja za delo s papirjem,
- zna urediti šolske potrebščine, igrače, orodja,
- prepozna različna bližnja okolja in najpogostejša živa bitja v njih,
- besedno in nebesedno izraža vedenje o različnih življenjskih okoljih, živih bitjih v njih in spreminjanju v toku letnih časov,
- ve tudi, da obstajajo bitja, ki jih s prostim očesom ne moremo videti,
- prepozna rastline in živali iz svoje bližnje okolice v različnih letnih časih,
- zna opisati vreme,
- pravilno poimenuje dele rastlin,
- ve, da rastline za rast potrebujejo vodo,
- pravilno poimenuje telesne dele živali,
- pozna pomen gibanja živali in človeka.

5.2 . DRUGI RAZRED

Učenec:

- ve, da smo ljudje med seboj hkrati različni in podobni, da je tako v razredu in v družini; tudi družine so različne,
- ve, da ima vsak človek pravice in dolžnosti,
- pozna imena in priimke sošolcev in učiteljev,
- ve, da v razredu živimo v skupnosti, kjer smo vsi drugačni in med seboj sodelujemo in si pomagamo,
- pozna organiziranost šole in njenih temeljnih dejavnosti,
- pogloblja spoznavanje naravnih in družbenih značilnosti okolice šole,

- praktično spozna varno gibanje sebe kot pešca na poti v šolo,
- doživlja in ve, da se prazniki ponavljajo vsako leto (kulturni, verski, državotvorni),
- zna poimenovati praznike, ki jih praznujemo v šoli in tiste, ki jih poleg tega praznujejo doma,
- doživlja in začinja prepoznavati pomen praznikov za človeka,
- prepozna in razlikuje različna okolja v ožji okolici (vrt, park, travnik polje),
- zna poimenovati in opisati najpogostejša živa bitja v njem,
- odkriva, da so si živali in rastline v določenem okolju med seboj podobne,
- odkrivajo, da se živa bitja iz različnih okolij med seboj razlikujejo,
- zna opisati spremembe v naravi, ki jih je sam opazoval,
- ve, da je življenje proces, da se vsako bitje rodi, raste, stara in umre,
- ve, da se ljudje rodimo, rastemo in se razvijamo, se postaramo in umremo,
- razvija svoja čutila,
- uči se skrbeti za zdravje in higieno telesa in duše,
- opisuje lastnosti živali,
- prepozna mladiče domačih in nekaterih divjih živali,
- spoznava, da so potomci živali včasih zelo podobni staršem, včasih pa sprva zelo drugačni (osvetli s primeri),
- ve, da domače živali in hišni ljubljenci potrebujejo človeka, ki zanje skrbi, hrano in vodo,
- ve, da sobne rastline za rast potrebujejo zrak, prostor, zemljo, svetlobo in vodo,
- ve, da živali potrebujejo za življenje hrano (rastlinsko, živalsko ali oboje), vodo, prostor in zrak,
- pod vodstvom učitelja skrbi zaliva sobne rastline in sodeluje pri presajanju,
- ve, da Sonce potuje po nebu,
- zna povedati, kaj dela ob določenem času dneva in pozna imena za čas v dnevu, tednu, mesecu in letu,
- izdela uro in se uči brati čas na uri,
- ve, da starost izražamo v letih in da je sam to leto eno leto starejši, kot pred enim letom,

- izdelava kolo časa in se uči brati in povedati datum,
- pozna vremenske značilnosti posameznih letnih časov,
- opiše, kako vremenski pojavi vplivajo na obnašanje človeka in živali,
- na podlagi konkretne dejavnosti ve, da zvok nastaja takrat, ko se telesa tresejo,
- pozna pomembne telefonske številke in ravnanje v primeru nezgod in nevarnosti,
- zaznava in opiše lastnosti snovi in materialov, ki jih uporablja pri pouku in ga obdajajo v njegovem okolju (papir, lepilo, vosek, les, volna, prst, voda, kamen, drobni predmeti in stvari iz narave, itd.),
- izdelava več izdelkov iz naravnih materialov,
- zna opisati snov pred oblikovanjem, nastajanje izdelka in izdelek,
- zna narisati skico izdelka,
- zna se pripraviti za delo in pripraviti ter pospraviti delovno mesto,
- odpadke, ki nastanejo pri delu, pospravi ali jih spravi za ponovno uporabo.

5.3. TRETJI RAZRED

Učenec:

- ve, da so ljudje včasih živeli drugače kot danes,
- ob primerih opiše življenje nekoč,
- pozna stare pesmi, plese, igre in običaje, ki so se ohranili do današnjih dni,
- ve, da se njegov kraj skozi čas spreminja in pozna glavne kulturno – zgodovinske znamenitosti in nekatere znane osebnosti domačega kraja,
- ve, da živi v državi Sloveniji in pozna nekatere simbole slovenske države,
- prepozna osnovne vrednosti slovenske denarne enote in ve, da imajo tudi druge države svoje denarne enote,
- ve, da je denar treba zaslužiti,
- razume pomen prometnih znakov, vidnosti in varnosti v prometu,
- ve, da prometna sredstva onesnažujejo zrak in da je zrak lahko čist ali onesnažen,

- prepozna različna okolja v okolici (vrt, park, travnik, polje, gozd) in prepozna najpogostejša živa bitja v njih,
- na primerih opiše, kako človek posega v naravo in jo spreminja,
- ve, da živa bitja naseljujejo vsa področja Zemlje in tudi nebo,
- ve, da se vsa živa bitja razmnožujejo,
- ve, da se otrok spočne v materi, da v njej raste do rojstva in razume, zakaj potrebuje skrbno nego,
- pozna razliko med otrokom, odraslim in starejšim človekom,
- poimenuje in opiše nekatere bolezni in kako se trudimo, da se obvarujemo okužbe, oz, da bolezen premagamo,
- spoznava pomen osebne higiene,
- spoznava vlogo čutil v vsakdanjem življenju,
- pozna čutilo za vid in razume, da z njim zaznavamo svetlobo,
- ve in doživlja, da ljudje in živali zvok sprejemamo skozi uho,
- na podlagi opazovanja in praktičnih prikazov ve, da se gibanje lahko ustavi, ko so sile v ravnovesju; če niso v ravnovesju, se telo giblje (tehtanje),
- zna prelivati tekočine in ob konkretnih primerih opiše, kako se tekočine med seboj mešajo,
- ve, da se voda iz tekočega spreminja v trdno stanje in da je ta proces obrnljiv,
- ve, da Sonce spreminja svoj položaj na nebu,
- ve, da Luna spreminja svojo obliko in položaj na nebu,
- razume razliko med dnevom in nočjo in različnimi dejavnostmi, ki potekajo glede na čas v dnevu in prisotnost svetlobe,
- zna uporabljati nekatere časovne izraze,
- zna opisati in določati lastnosti snovi,
- zna opisati spremembe lastnosti snovi,
- ve, da snovi pod vplivom zraka, svetlobe in toplote ter vode spreminjajo svoje lastnosti (npr. kompostiranje),
- ob delu na vrtu ugotavlja pomen ločenega zbiranja odpadkov,

- na primeru vrta opiše, kako se živa narava spreminja v letnih časih,
- na primeru vrta opiše, kako so živa bitja v okolju povezana,
- na primeru vrta opiše, kako se človek prilagaja razmeram v naravi v toku letnih časov,
- pozna delo na vrtu v vseh letnih časih,
- pozna žitarice, zelenjavo in sadje, ki se prideluje na vrtu,
- ve, da rastline zrastejo iz semen, čebulic, gomoljev in potaknjencev,
- pozna orodje za delo na vrtu in se ga uči uporabljati,
- na primerih z vrta in iz okolja, ki ga pozna, opiše, kako človek živi v sožitju z naravo in skrbi, da ostane čista in zdrava,
- pozna različne vremenske situacije in iz lastnih izkušenj pri delu na vrtu in gradnji hišice ve, kako se jim ljudje prilagajamo,
- zna po smeri vetrokaza na vrtu določiti smer vetra in povezati hitrost vrtenja z jakostjo vetra,
- ve, da živo bitje z okoljem živi v odnosu sprejemanja in dajanja,
- na primerih opisuje gibanje ljudi in živali,
- ve, da živali potrebujejo za življenje hrano, vodo, prostor in zrak,
- spozna delo kmeta kot pridelovalca hrane,
- pozna orodja in nekatere stroje, ki jih uporablja kmet pri svojem delu,
- pozna pot od zrna do kruha, osnovnega živila človeka,
- na primerih opiše, kako je kmet povezan z naravo in od nje odvisen,
- opiše še rokodelce, ki jih je opazoval pri delu in se z njimi pogovarjal ter njihovo delo,
- po ogledih opisuje razlike v življenju na vasi in v mestu,
- z ogledov in obiskov pozna pomembne ustanove v okolici,
- zna časovno načrtovati in opredeliti dejavnosti pri gradnji hišice in obdelovanju šolskega vrta,
- zna opisati potek gradnje in urediti dogodke po časovnem zaporedju,
- loči sestavne dele hišice in pod vodstvom odraslega v skupini sodeluje pri gradnji hišice,
- ob gradnji hišice in pri delu na vrtu spozna pomen sodelovanja, pomoči in solidarnosti za človekovo delovanje,

- zna oblikovati preproste preglednice in brati iz njih podatke,
- zna narisati skico preproste konstrukcije razredne hišice in označiti sestavne dele,
- zna določiti smer gibanja predmeta in opisati gibanje,
- uči se uporabljati zidarsko orodje,
- pozna lastnosti snovi, iz katerih so narejeni posamezni deli za gradnjo hišice,
- pozna veziva, ki so jih ljudje v preteklosti uporabljali pri gradnji bivališč, in veziva, ki jih uporabljamo danes,
- sodeluje v pripravah na praznovanja, na praznovanjih in spoznava pomen praznikov za človeka,
- izdelava nekaj izdelkov iz naravnih materialov,
- zna opisati snov pred in med oblikovanjem ter izdelek,
- ve, da pri delu nastajajo odpadki in da je potrebno poskrbeti za njihovo odstranitev na smetišče oziroma jih ponovno uporabiti v drugi dejavnosti,
- spoznava pomen znanja in učenja za kvalitetno življenje.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

ŠPORTNA VZGOJA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	547
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA	551
3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN STANDARDI ZNANJA PO TRILETJIH	553
3.1. PRVO TRILETJE.....	554
3.2. DRUGO TRILETJE.....	566
3.3. TRETJE TRILETJE.....	577
4. SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	588
5. PRILOGA	603
	546

1. OPREDELITEV PREDMETA

Športna vzgoja se posveča osrednjemu razvojnemu procesu, ki je značilen za vsakega človeka, ko začne razvijati fizično telo, ga obvlada in se skozi njega izraža. Ta proces se začne v materinem trebuhu in se v otroštvu intenzivno nadaljuje. Skozi celoten proces vzravnavanja in telesnega razvoja je prav gibanje tisti medij, s pomočjo katerega posameznik vstopi v svet. Gibanje je sila, ki mobilizira otroka in ga postavi v smiselno povezavo s svetom.

Športna vzgoja pomaga pri oblikovanju posameznikovih gibalnih spretnosti in navad. Je pomembno sredstvo za oblikovanje samostojne in samozavestne osebnosti in priložnost za razvoj skladnih odnosov med posamezniki.

Šolska športna vzgoja je nenehen proces bogatenja znanja, razvijanja sposobnosti in lastnosti. Ob sprotni skrbi za zdrav razvoj otroka vzgajamo in učimo, kako bo v vseh obdobjih življenja bogatil svoj prosti čas s športnimi vsebinami. Z zdravim načinom življenja bo tako lahko skrbel za dobro počutje, zdravje, vitalnost in življenjski optimizem.

SPLOŠNA IZHODIŠČA

Športni pedagog sledi naslednjim izhodiščem:

- športna vzgoja mora biti sredstvo celostnega razvoja osebnosti;
- spoštovati mora načelo enakih možnosti za vse učence in upoštevati njihovo različnost;
- pedagoški proces vodi tako, da bo vsak učenec uspešen in motiviran;
- igra je kot vir sprostitve in sredstvo vzgoje ter mora biti vključena v vsako uro športne vzgoje;
- učni načrt dopušča določeno stopnjo avtonomije učitelja ter sočasno zahteva prevzem strokovne odgovornosti za ustrezno izbiro vsebin, metod in oblik dela;

- načrtno mora spodbujati otroke k humanim medsebojnim odnosom in k športnemu obnašanju (fair playu);
- posebno skrb mora nameniti nadarjenim za šport in otrokom s posebnimi potrebami;
- povezuje športno dejavnost z drugimi predmetnimi področji;
- načrtno spremlja in vrednoti otrokove dosežke in ga spodbuja k športni dejavnosti;
- spoštovati mora predpisane standarde in normativna izhodišča ter poskrbeti za varnost pri vadbi.

OBSEG IN STRUKTURA PREDMETA

Na waldorfski šoli je program športne vzgoje glavni del programa splošne gibalne vzgoje, ki se izvaja v vseh razredih osnovne šole pri različnih predmetih. Predvsem v prvem triletju je gibalna vzgoja vključena praktično v vse predmete, nosilca dejavnosti pa sta športna vzgoja in evritmija. Pouku športne vzgoje je v osnovnošolskem programu namenjeno skupaj 638 ur rednega pouka, evritmiji, kjer se med drugim izvaja tudi plesni del programa športne vzgoje, pa 408 ur. V programu je še pet športnih dni v vsakem šolskem letu ter skupaj od 54 do 56 dni šole v naravi. Program je z vidika razvojnih značilnosti učencev vsebinsko, organizacijsko in metodično zaokrožen na tri šolska obdobja. V vsakem šola ponuja tri vrste programov:

- program, obvezen za vse učence;
- programe, ki jih šola mora ponuditi, vključevanje učencev vanje pa je prostovoljno;
- dodatne programe, ki jih šola lahko ponudi, vključevanje učencev vanje je prav tako prostovoljno.

Program, obvezen za vse učence

prvo triletje	drugo triletje	tretje triletje
<ul style="list-style-type: none"> • redni pouk z dvajseturnim tečajem plavanja v 2. ali 3. razredu obsega 230 ur, in sicer 2 uri tedensko 	<ul style="list-style-type: none"> • redni pouk obsega 210 ur, in sicer 2 uri tedensko 	<ul style="list-style-type: none"> • redni pouk obsega 198 ur, in sicer 2 uri tedensko
<ul style="list-style-type: none"> • športni dnevi – 5-letno 	<ul style="list-style-type: none"> • športni dnevi – 5-letno 	<ul style="list-style-type: none"> • športni dnevi – 5-letno
<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • šole v naravi 	<ul style="list-style-type: none"> • šole v naravi

Programi, ki jih šola mora ponuditi, vključevanje učencev vanje je prostovoljno

prvo triletje	drugo triletje	etje triletje
<ul style="list-style-type: none"> • športne interesne dejavnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • športne interesne dejavnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • športne interesne dejavnosti
<ul style="list-style-type: none"> • dopolnilni pouk – programi za učence s posebnimi potrebami 	<ul style="list-style-type: none"> • dopolnilni pouk – programi za učence s posebnimi potrebami 	<ul style="list-style-type: none"> • dopolnilni pouk – programi za učence s posebnimi potrebami

Dodatni programi, ki jih šola lahko ponudi, vključevanje učencev vanje je prostovoljno

prvo triletnje	drugo triletnje	tretje triletnje
		<ul style="list-style-type: none"> • izbirna predmeta sta šport in plesne dejavnosti
<ul style="list-style-type: none"> • nastopi, prireditve in šolska športna tekmovanja 	<ul style="list-style-type: none"> • prireditve in šolska športna tekmovanja 	<ul style="list-style-type: none"> • prireditve in šolska športna tekmovanja
<ul style="list-style-type: none"> • tečaji, športni tabori oz. druge integrirane oblike pouka 	<ul style="list-style-type: none"> • tečaji, športni tabori oz. druge integrirane oblike pouka 	<ul style="list-style-type: none"> • tečaji, športni tabori oz. druge integrirane oblike pouka
<ul style="list-style-type: none"> • program Ciciban planinec 	<ul style="list-style-type: none"> • program Mladi planinec 	<ul style="list-style-type: none"> • program Mladi planinec
<ul style="list-style-type: none"> • minuta za zdravje 	<ul style="list-style-type: none"> • minuta za zdravje 	

Zaradi varnosti in individualizacije je priporočeno, da je v vadbeni skupini največ 20 učencev ter da se pri rednem pouku športne vzgoje učenci v drugem in tretjem triletju delijo v skupine po spolu. Pri plavanju, smučanju, kolesarjenju in pohodništvu je treba upoštevati posebna normativna izhodišča.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

S športno vzgojo, usmerjeno v:

- zadovoljitev otrokove prvinske potrebe po gibanju in igri,
- posamezniku prilagojen razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti,
- pridobivanje številnih in raznovrstnih športnih znanj ter
- celostno dojemanje športa,

uresničujemo splošne cilje športne vzgoje v osnovnošolskem programu:

- skrb za skladen telesni in duševni razvoj:
 - skladna telesna razvitost, pravilna drža,
 - zdrav način življenja (telesna nega, zdrava prehrana, ravnovesje med učenjem, športno dejavnostjo, počitkom in spanjem, odpornost proti boleznim ter sposobnost prenašanja naporov, kompenzacija negativnih učinkov sodobnega življenja),
 - krepitev zdravega občutka samozavesti, notranjega ravnovesja in zaupanja vase,
 - oblikovanje pozitivnih vedenjskih vzorcev (spodbujanje k medsebojnemu sodelovanju, zdravi tekmovalnosti, spoštovanju športnega obnašanja – fair playa, strpnosti in sprejemanju drugačnosti),
 - razumevanje koristnosti športa in navajanje na kakovostno preživljanje prostega časa,
 - razvoj ustvarjalnosti,
- razbremenitev in sprostitvev;
- pozitivno doživljanje športa, ki bogati posameznika;
- oblikovanje pristnega, čustvenega, spoštljivega in kulturnega odnosa do narave in okolja kot posebne vrednote:
 - spoštovanje naravne in kulturne dediščine.

Primerno izbrane vsebine, ustrezne metode in oblike dela omogočajo, da se učenci ob športnem udejstvovanju počutijo prijetno, se psihično sprostijo, hkrati pa osmislijo in bolje razumejo šport. Učenci si oblikujejo stališča in vrednostni odnos do športa kot kulturne sestavine človekovega življenja. K celostnemu razumevanju športa in njegovih učinkov pripomore tudi povezovanje z vsebinami drugih predmetov (spoznavanje okolja, biologija, kemija, fizika, geografija, zgodovina, slovenščina, matematika, glasbena vzgoja, religija in etika, tuji jeziki).

3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN STANDARDI ZNANJA PO TRILETJIH

Operativni cilji so v vsakem triletju razdeljeni v štiri skupine, ki poudarjajo:

- telesni razvoj in razvoj gibalnih ter funkcionalnih sposobnosti;
- usvajanje in nadgradnjo športnih znanj;
- seznanjanje s teoretičnimi vsebinami;
- oblikovanje in razvoj stališč, navad ter načinov ravnanja in prijetno doživljanje športa.

3.1. PRVO TRILETJE

OPERATIVNI CILJI

Telesni razvoj, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti:

- z izbranimi gibalnimi nalogami skrbimo za pravilno telesno držo;
- razvijamo gibalne sposobnosti (koordinacijo gibanja, ravnotežje, moč, hitrost, gibljivost, natančnost) z naravnimi oblikami gibanja, bolj ali manj zahtevnimi igrami, štafetami, poligoni in drugimi prvinami različnih športnih zvrsti;
- razvijamo orientacijo v prostoru z raznovrstnimi igrami, obvladovanjem telesa v različnih položajih in z dinamičnimi nevsakdanjimi elementi gibanja na širši ali ožji stabilni ter labilni površini;
- razvijamo koordinacijo gibanja z gibalnimi nalogami, ki jih izvajamo v različnem ritmu ob glasbeni spremljavi;
- razvijamo funkcionalne sposobnosti (splošno vzdržljivost) z igrami in drugimi dalj časa trajajočimi gibalnimi nalogami v naravi;
- spremljamo telesne značilnosti, gibalne in funkcionalne sposobnosti.

Usvajanje različnih naravnih oblik gibanja, iger in športnih znanj

Učenci pridobivajo temeljne gibalne podlage in izkušnje, na osnovi katerih lahko razvijajo sposobnosti ter nadgrajujejo različna športna znanja:

- spoznavajo zahtevnejše položaje telesa in jih izvajajo samostojno ali s pomočjo sošolca;
- sproščeno izvajajo naravne oblike gibanja v različnih okoliščinah;
- z igro posnemajo predmete, živali in najrazličnejše življenjske razmere v naravi;
- izražajo občutke in razpoloženja z gibanjem ter izvajajo gibanja ob glasbeni spremljavi;
- spoznavajo in se naučijo ravnati z različnimi športnimi pripomočki (skrinja, klopi, letvenik, koza, žoge, kolebnice, kiji, obroči, ovire, loparji ...);
- z igro spoznavajo in se naučijo osnovnih elementov atletike;
- pridobivajo različne gibalne izkušnje in znanja s prvinami gimnastike;
- spoznavajo in se učijo gibanj z različnimi žogami;
- spoznavajo nekatere moštvene igre;
- izvajajo nekatere otroške plesne in plesne igre;
- dojemajo različnost v kakovosti gibanja in znajo ta spoznanja vplesti v gibalno izraznost;
- naučijo se vsaj ene od tehnik plavanja do stopnje znanja plavanja 25 metrov v globoki vodi;
- spoznajo zimske športe.

Prijetno doživljanje športa in vzgoja z igro:

- z igro spodbujamo veselje do športne dejavnosti;
- postavimo temelje za pozitivno motiviranost do športnih dejavnosti in kasnejše pravilno vrednotenje športa;
- spodbujamo strpno in prijateljsko vedenje v skupini z gibanjem in igro;
- učenci si zadovoljijo potrebo po gibanju z zahtevnejšimi gibalnimi nalogami;
- razvijajo občutke zadovoljstva ob obvadanju lastnega telesa in izražanja z gibanjem;
- razvijajo samozavest, odločnost, borbenost in vztrajnost;

- oblikujejo pozitivne vedenjske vzorce;
- privzgamajo osnovne higienske navade;
- gojijo odnos do športne opreme;
- razvijajo kulturni odnos do narave in okolja.

Seznanjanje s teoretičnimi vsebinami:

- učence seznanimo s športno opremo, primernim športnim oblačilom in obutvijo;
- naučijo se poimenovati položaje telesa, različne gibe in nekatere organizacijske oblike;
- spoznajo različne športne površine, naprave, orodja in pripomočke;
- razumejo pravila različnih elementarnih in drugih iger;
- poznajo in upoštevajo osnovna načela varnosti v telovadnici, na igrišču in bazenu;
- razumejo pomen pravilne drža telesa v funkciji zdravja, telesne nege in higiene.

PRAKTIČNE IN TEORETIČNE VSEBINE

NARAVNE OBLIKE GIBANJA IN IGRE

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
<p>Naravne oblike gibanja: različne oblike hoje, teki, elementarni meti, skoki, poskoki, preplezanja, plezanja, lazenja, valjanja, visenja, nošenja, kotaljenja, potiskanja ... Igre z različnimi vzgojno-izobraževalnimi cilji: zadovoljevanje potrebe po gibanju, razvoj koordinacije gibanja z izvajanjem naravnih oblik gibanja, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, doživljanje napetosti in sprostitve, ogrevanje ali umirjanje, popestritev postopkov učenja, razvijanje ustvarjalnosti in občutka za ritem, vzgajanje in socializacija, razvedrilo in družabnost ...</p>	<p>Zakaj se ogrevamo; kaj pomeni biti hiter, močan, gibljiv, natančen in vzdržljiv. Pravila enostavnih iger in spoštovanje športnega obnašaja. Vrednotenje osebnega in skupinskega dosežka.</p> <p><i>Povezava s spoznavanjem okolja.</i></p>

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci dosežejo sproščenost in skladnost v izvajanju naravnih oblik gibanja. Poznajo in upoštevajo pravila izbranih iger. Izvajajo gibalne naloge skladno z navodili.

ATLETSKA ABECEDA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Hoja in tek v naravi. Igre hitrega odzivanja. Štafetne igre z elementi tekov, skokov in metov. Sproščen in koordiniran tek na krajše razdalje iz visokega starta. V ritmičnem teku preskakovanje nizkih ovir z enonožnim odzivom. Skok v daljino z zaletom z enonožnim odzivom. Skok v višino z naskokom. Meti žogice z zaletom v cilj in daljino. Meti večjih žog na različne načine.	Začetni položaj, zalet, odzivno mesto, ritem teka, doskok, naskok, merjenje razdalje. <i>Povezava s spoznavanjem okolja, matematiko in slovenščino.</i>

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci koordinirano in sproščeno tečejo. Sposobni so neprekinjeno preteči daljše razdalje v lahkotnem pogovornem tempu. Znajo hitro teči iz visokega starta; skočiti z mesta v daljino, skočiti v višino, skočiti v daljino s kratkim zaletom z enonožnim odzivom in sonožnim doskokom; metati žogico z mesta, metati nogometno ali košarkarsko žogo izpred prsi v daljino in cilj.

GIMNASTIČNA ABECEDA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Gimnastične vaje, in sicer tudi z različnimi pripomočki in ob glasbeni spremljavi. Premagovanje orodij kot ovir. Poligoni z	Poimenovanje osnovnih položajev (stoja, leža, sed, čep, klek, vesa, opora ...). Pojmi orientacije v prostoru (naprej, nazaj, gor, dol,

<p>večnamenskimi blazinami. Osnove akrobatike: stoja na lopaticah, preval naprej in nazaj. Preskoki: skrinja vzdolž (100 cm): naskok v klek in čep. Vaje v vesi: plezanje po letveniku, zviralih in žrdi, koleb, prevlek. Nizka gred ali klop: hoja v različnih smereh, obrat sonožno, seskoki. Ritmika (ob glasbeni spremljavi): skoki, obrati, razovka. Preskakovanje kolebnice. Vaje Botmer gimnastike.</p>	<p>v stran, levo, desno. Gimnastične vaje – nekateri pojmi: ročiti (predročiti, odročiti, zaročiti, vzročiti, priročiti), nožiti (prednožiti, odnožiti, zanožiti, raznožiti), kloniti (predkloniti, odkloniti, zakloniti).</p> <p><i>Povezava s slovenščino in glasbeno vzgojo.</i></p>
--	---

<p>Raven znanja ob koncu triletja</p>
<p>Učenci znajo tekoče in varno izvesti preval naprej in nazaj, hojo po nizki gredi, naskok na skrinjo vzdolž, plezanje (dva metra) ter sonožno preskakovati kolebnico (osemkrat).</p>

PLESNE IGRE (izvajajo se pri predmetu evritmija)

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
<p>Rajalne in igre s hojo, tekom, skoki, obrati na mestu in v različnih smereh v prostoru v enostavnem in sestavljenem ritmu. Gibanja z različnimi deli telesa. Razvijanje občutka za ritem. Povezovanje gibanja in ritma ob glasbeni spremljavi. Interpretacija različnih enostavnih ritmov s ploskanjem in preprostim gibanjem. Osnovni koraki preprostih družabnih in ljudskih plesov. Posnemanje in ustvarjanje lažjih tematskih sekvenc ter</p>	<p>Enakomeren in neenakomeren ritem. Različne glasbene zvrsti kot podlaga plesnemu gibanju. Razlike v kakovosti giba.</p> <p><i>Povezava z evritmijo, glasbeno in likovno vzgojo, s spoznavanjem okolja, slovenščino, tujimi jeziki in z matematiko.</i></p>

preprostih koreografij. Vaje dihanja in sproščanja.

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci obvladajo gibanje na mestu in v prostoru z menjavanjem smeri v enostavnem in sestavljenem ritmu. Povezujejo gibe z raznovrstno glasbeno spremljavo. Poznajo osnovne korake petih ljudskih plesov. Sposobni so nastopiti s plesom na mesečnem prazniku.

IGRE Z ŽOGO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
<p>Poigravanje z različnimi žogami z roko, ного, glavo, s palico ali z loparjem v gibanju. Nošenje in kotaljenje ene ali več žog na različne načine. Vodenje žoge z roko, ного ali s palico s spremembami smeri. Zadevanje različnih ciljev z roko, ного, s palico ali z loparjem. Nadzorovano odbijanje žoge z roko ali obema rokama, ного ali loparjem v steno ali soigralcu. Podajanje in lovljenje žoge z eno roko, obema rokama ali ного na mestu in v gibanju. Izbrane elementarne in male moštvene igre z žogo: med dvema ognjema, podajanje žoge v dvojicah, igra "prek jarka", podajanje žoge z ного v igri "pepček", "odbojka" prek vrvice z lahko žogo ...</p>	<p>Izrazi in pojmi, ki se pojavljajo v igrah z žogo. Zavedanje in upoštevanje pravil iger.</p> <p><i>Povezava s spoznavanjem okolja, slovenščino in z matematiko.</i></p>

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci znajo voditi, metati, podajati in loviti žoge. Z žogo so sposobni zadeti različne cilje ter se vključujejo v različne igre.

PLAVALNA ABECEDA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Vaje za prilagajanje na odpor vode, potapljanje glave, gledanje pod vodo, izdihovanje v vodo, plovnost in drsenje. Skakanje na noge v vodo. Povezava elementov prilagajanja na vodo z izbranimi elementarnimi igrami v plitvi vodi. Vaje za varnost v globoki vodi in osnovna tehnika plavanja prsno ali kravl ali hrbtno.	Nevarnosti v vodi, še zlasti pri skokih v vodo. Varnostni ukrepi. Pomen preoblačenja mokrih kopalk in vzdrževanja higiene v vodi in zunaj nje.

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci so prilagojeni na vodo in preplavajo 25 metrov (naloga za zlatega morskega konjička).

V tretjem razredu šola organizira 20 urni plavalni tečaj.

IZLETNIŠTVO IN POHODNIŠTVO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Najmanj dva izleta. Eden od izletov je	Osnovno izletniško znanje (obutev, oblačilo,

<p>zahtevnejši glede višine vzpetine in dolžine poti. Ekipni orientacijski pohod po označeni poti.</p> <p>V sodelovanju s starši lahko izvedemo tudi več sobotnih ali nedeljskih družinskih izletov. Tako otroci doživijo pohodništvo kot zdrav način družinskega življenja.</p>	<p>nahrbtnik, tempo hoje, pitje tekočine, termoregulacija). Spoznavanje geografskih, zgodovinskih in naravoslovnih značilnosti območja, po katerem poteka izlet. Naravovarstveno ozaveščanje.</p> <p><i>Povezava s spoznavanjem okolja, z likovno vzgojo in s slovenščino.</i></p>
--	--

<p>Raven znanja ob koncu triletja</p>
--

<p>Učenci poznajo pravila varne hoje v gore.</p>
--

UGOTAVLJANJE, SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI TER TELESNIH ZNAČILNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Poleg sprotnega vrednotenja športnih znanj učitelj večkrat letno ugotavlja, vrednoti in spremlja razvoj gibalnih sposobnosti (moč, gibljivost, koordinacija gibanja, hitrost, ravnotežje, splošna vzdržljivost) ter telesnih značilnosti.	Uporaba in razumevanje različnih merskih enot (minuta, sekunda, meter, centimeter, število ponovitev ...). Postopki merjenja. <i>Povezava s spoznavanjem okolja in z matematiko.</i>

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci dosegajo v gibalnih sposobnostih rezultate, prilagojene individualno postavljenim ciljem. Poznajo merske enote in postopke merjenja.

DODATNE VSEBINE

ZIMSKE DEJAVNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Igre na snegu: sankanje, drsanje, hoja in tek na smučeh.	Nevarnosti na sankališču in drsališču. Oprema za zimske športe. <i>Povezava s spoznavanjem okolja.</i>
Raven znanja ob koncu triletja	

Drzanje: odziv in drsenje na obeh nogah ter na eni nogi in zaustavljanje.

ŠPORTNI PROGRAM CICIBAN PLANINEC

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izleti v programu Ciciban planinec. Učitelj vzpodbudi starše, da nabavijo knjižice, ki jih učenci po šolskih in družinskih izletih izpolnjujejo.	Varnost v planinah in skrb za čisto okolje.

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci znajo hoditi v skupini po manj zahtevnih planinskih poteh.

SPLOŠNE TEORETIČNE VSEBINE IN MEDPREDMETNE POVEZAVE V PRVEM TRILETJU

Športne naprave in pripomočki, njihovo poimenovanje in uporaba ter varna priprava in pospravljanje.	<i>slovenščina, spoznavanje okolja</i>
Osnovni pojmi (gor, dol, levo, desno, noter, ven, naprej, nazaj, v stran, naravnost, v loku, nizko, visoko, počasi, hitro, stoja, razkorak, vzpon, čep, klek, sed, leža, kloni, ročenja, noženja, skok, sonožen odziv, enonožen odziv, odzivna noga, naskok, seskok, doskok, preskok, vrsta, kolona, skupina).	<i>slovenščina, spoznavanje okolja</i>
Pomen ritma v življenjskih pojavih in gibanju.	<i>glasbena vzgoja, spoznavanje okolja,</i>

	<i>slovenščina, tuji jeziki, matematika</i>
Osnovna pravila iger in spoštovanje športnega obnašanja v igri; pomen dogovorov in pravil v življenju, šoli in igri.	<i>spoznavanje okolja, matematika</i>
Pomen in možnosti sodelovanja v skupini.	<i>spoznavanje okolja</i>
Telesna higiena.	<i>spoznavanje okolja</i>
Pomen ustreznega vadbenega oblačila in obutve.	<i>spoznavanje okolja</i>
Zakaj se je treba pred vadbo ogreti.	<i>spoznavanje okolja</i>
Pomen varnega gibanja pri vadbi v športni dvorani, na igrišču, v naravi, v vodi, na izletih, na snegu.	<i>spoznavanje okolja</i>
Pomen in načini varovanja okolja.	<i>spoznavanje okolja</i>

Učitelj predstavi teoretične vsebine ob praktičnem delu.

3.2. DRUGO TRILETJE

OPERATIVNI CILJI

Telesni razvoj, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti:

- z izbranimi nalogami oblikujemo pravilno telesno držo učencev;
- z malimi igrami, zahtevnejšimi štafetami in poligoni razvijamo gibalne sposobnosti;
- z izbranimi nalogami razvijamo gibalne sposobnosti (koordinacija gibanja, moč, hitrost, gibljivost, ravnotežje, natančnost), pri tem si pomagamo tudi z različnimi pripomočki in glasbo;
- z dalj časa trajajočimi različnimi gibalnimi nalogami v naravi (npr. pohodništvo, tek, tek na smučeh, orientacijski tek, kolesarjenje ...) razvijamo funkcionalne sposobnosti učencev;
- spremljamo telesne značilnosti, gibalne in funkcionalne sposobnosti učencev.

Usvajanje različnih športnih znanj:

- učenci nadgrajujejo različna sestavljena športna znanja;
- znajo ravnati z različnimi športnimi pripomočki (žoge, kolebnice, kiji, obroči, ovire, loparji ...) v različnih okoliščinah;
- naučijo se pravilne tehnike tekov, skokov in metov;
- naučijo se tehnike nekaterih elementov gimnastike in jih znajo povezati v sestave;
- naučijo se osnovnih tehničnih in taktičnih elementov različnih športnih iger ter jih znajo uporabiti v igralnih situacijah;
- naučijo se nekaterih ljudskih in družabnih plesov;
- izpopolnijo eno od tehnik plavanja;
- naučijo se teči na smučeh in varno smučati.

Seznanjanje s teoretičnimi vsebinami:

- učenci spoznajo športna orodja in pripomočke, njihovo poimenovanje in varno uporabo;
- spoznajo in razumejo nekatere pojme športnega izrazoslovja;
- spoznajo značilnosti posameznih športov, zlasti tistih, ki so povezani z našo preteklostjo (pohodništvo in gornišтво, smučanje ...);
- spoznajo in upoštevajo pravila malih športnih iger;
- spoznajo pomen ritma, takta in tempa v gibanju;
- razumejo prednosti primerne športnega oblačila in obutve v različnih pogojih (vadba, tekmovanje, različne vremenske razmere ...);
- spoštujejo pravila obnašanja in načela varnosti, posebej na plavalšču, v gorah, na smučišču itn.;
- razumejo pomen vpliva redne športne vadbe na držo, postavo, zdravje in dobro počutje.

Prijetno doživljanje športa, oblikovanje in razvoj stališč, navad ter načinov ravnanja

- učenci v različnih razmerah razvijajo samozavest, odločnost, borbenost in vztrajnost;
- pridobijo občutek za lepoto gibanja pri različnih aktivnostih;
- razvijajo pozitivne vzorce športnega obnašanja, medsebojnega sodelovanja in pomoči;
- znajo sprejemati drugačnost;
- privzgojijo odnos do higienskih navad (preoblačenja, umivanja po vadbi, čistoče prostorov in osebne športne opreme), šolske lastnine in športne opreme;
- preko različnih aktivnosti se povežejo z naravo in razumejo pomen varovanja naravne in kulturne dediščine.

PRAKTIČNE IN TEORETIČNE VSEBINE

NARAVNE OBLIKE GIBANJA, IGRE IN SPLOŠNA KONDICIJSKA PRIPRAVA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Naravne oblike gibanja, igre in vaje za razvoj koordinacije gibanja, moči, hitrosti, ravnotežja, gibljivosti in vzdržljivosti. Igre z različnimi vzgojno–izobraževalnimi cilji (razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, ogrevanje in umirjanje, orientacija v prostoru, spopolnjevanje gibalnih znanj, razvijanje ustvarjalnosti, medsebojna pomoč, socializacija, razvedrilo). Tipične igre: Lov na zmaja, Ogenj in led, Štrije kvadrati, Krokodilje čeljusti, Banditi, Tri kraljestva, Mačka–miš, Lovci–levi, Atenci–Špartanci, softball, Deset žog, Vroča žoga	Pomen dobre kondicijske pripravljenosti za dobro počutje in zdravo življenje. Merjenje športnih dosežkov, uporaba različnih merskih enot. Spremljanje gibalnih in funkcionalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti. <i>Povezava z naravoslovjem in matematiko.</i>

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci poznajo naloge za razvoj gibalnih sposobnosti.

ATLETIKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
<p>Štafetni teki, vaje hitrega reagiranja. Klasične starogrške discipline: tek (šprint, maraton – dolgotrajnejši tek, štafeta), skok v daljino, skok v višino, met diska in kopja, rokoborba. Osnovne vaje za izpopolnjevanje tehnike teka (stopnjevanje, tek s poudarjenim odzivom, hopsanje, "skipping" ...). Starti iz različnih položajev in tehnika nizkega starta. Teki prek nižjih ovir. Dolgotrajnejši tek v naravi v pogovornem tempu, kros in fartlek. Met žogice.</p>	<p>Starogrški olimpijski ideali. Osnovni atletske pojmi: tekališče, zaletišče, startno povelje, odzivno mesto, odzivna noga, merjenje s stoparico in metrom; merjenje srčnega utripa.</p> <p><i>Povezava z matematiko, zgodovino in naravoslovjem.</i></p>

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci znajo teči iz visokega in nizkega starta, skočiti v daljino z zaletom, skočiti v višino z zaletom, metati žogico z zaletom, metati kopje in disk. Sposobni so koordinirano in sproščeno teči daljše razdalje v lahkotnem pogovornem tempu. V tekih, skokih, metih in rokoborbi skušajo učenci doseči in začititi vrednote in olimpijske ideale stare Grčije: resnico, lepoto, moč in dobroto.

GIMNASTIKA Z RITMIČNO IZRAZNOSTJO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
<p>Kompleksi gimnastičnih vaj. Premagovanje orodij kot ovir, poligoni in štafete. Akrobatika: prevali naprej in nazaj v različnih kombinacijah; prevali na kup mehkih blazin; premet v stran, stoja na rokah z varovanjem. Preskok: naskok na skrinjo v oporo čepno in raznožno z varovanjem; raznožka čez kozo z varovanjem, seskoki in doskoki. Mala prožna ponjava: naskoki na ponjavo, skok stegnjeno in skrčno. Vaje v vesi in opori: vzmik s pomočjo, koleb v vesi in opori, premah odnožno z varovanjem, seskok iz opore. Plezanje po žrdi (3 m). Nizka gred: povezovanje hoje, skokov, obratov, drž, seskoka. Ritmika: preskakovanje kolebnice (pet načinov), mačji skok, razovka, vaje z obroči, vaje s trakovi (deklince). Vaje Botmer gimnastike.</p>	<p>Pomen in skrb za pravilno držo. Izbiranje vaj za ogrevanje, razvijanje gibljivosti in moči. Poimenovanje položajev in vaj. Varnost in medsebojna pomoč – pomen, pravila in prijemi.</p>

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci lahko samostojno izvedejo kompleks gimnastičnih vaj. Akrobatika: preval naprej in nazaj, premet v stran, razovka. Preskok: raznožka z varovanjem. Nizka gred: povezava hoje, obrata in seskoka. Drog, žrd: vzmik po strmini z varovanjem, plezanje (3 metre). Ritmika (učenke): preskakovanje kolebnice (5 različnih skokov), sestavijo krajšo vajo ob glasbeni spremljavi s trakom ali obročem.

PLES (izvaja se pri predmetu evritmija)

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Epoha ljudskih plesov posameznih pokrajin z zaključnim nastopom. Povezovanje gibalnih sekvenc v preproste koreografije. Gibalno ustvarjanje na določeno temo.	Pomen ritma, takta in tempa v gibanju. Povezava plesa z drugimi umetnostmi. <i>Povezava z evritmijo, glasbeno vzgojo, zgodovino in s slovenščino.</i>

Raven znanja ob koncu triletja

Naučiti se vsaj tri ljudske plese. Sodelovati v družabno-plesnih igrah in v družabnih plesih. Nastop ljudskih plesov na šolski prireditvi.

MALA KOŠARKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Štafetne, elementarne in male moštvene igre z žogo, ki vključujejo osnovne tehnične in taktične elemente.	Osnovni izrazi in pravila. Pravila poštene igre.

Raven znanja ob koncu triletja

Uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igrah male košarke.

MALA ODBOJKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementarne in štafetne igre, ki vključujejo osnovne odbojgarske elemente.	Osnovna pravila odbojke.

Raven znanja ob koncu triletja

Uporaba osnovnih tehničnih elementov v igrah male odbojke.

MALI ROKOMET

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementarne igre, štafete in igre s prirejenimi pravili, ki vključujejo osnovne tehnične elemente rokometne igre.	Osnovna pravila rokometu.

Raven znanja ob koncu triletja

Uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri malega rokometu.

MALI NOGOMET

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementarne in štafetne igre, ki vključujejo osnovne tehnične elemente malega nogometa.	Osnovna pravila nogometa.

Raven znanja ob koncu triletja

Uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri malega nogometa.

PLAVANJE IN NEKATERE VODNE DEJAVNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Učenje ene ali dveh tehnik plavanja: tehnika dela nog in rok, tehnika dihanja, koordinacija dela rok, nog in dihanja.	Pomen znanja plavanja. Higiena v vodi in ob njej, nevarnosti skakanja na glavo, nevarnosti v globoki vodi. Lastnosti vode. Spoznavanje prirejenih tekmovalnih pravil. <i>Povezava z naravoslovjem.</i>

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci varno preplavajo 50 metrov s poljubno tehniko (znanje za bronastega delfina).

V šestem razredu mora šola preveriti znanje plavanja vseh učencev.

SMUČANJE IN NEKATERE ZIMSKE DEJAVNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Igre na snegu: drsanje, tek na smučeh, alpsko smučanje – osnovno vijuganje z oddrsavanjem, paralelni zavoj od brega, zarezni zavoji. Uporaba smučarskih naprav.	Vrste snega. Pravila vedenja na smučišču, drsališču in sankališču. Nevarnosti na smučišču, drsališču in sankališču ter ravnanje v primeru nesreče. Prednosti in slabosti različne smučarske opreme ter skrb zanjo. <i>Povezava z geografijo in naravoslovjem.</i>

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci obvladajo osnovne elemente teka na smučeh. Pri alpskem smučanju pa osnovno vijuganje na lažjih terenih, paralelni zavoj od brega, zarezni zavoji. Znajo se voziti s smučarskimi napravami.

IZLETNIŠTVO, POHODNIŠTVO, GORNIŠTVO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Dva izleta na višjo razgledno vzpetino – eden od niju je zahtevnejši pohod po poti, označeni z rdeče–belimi oznakami.	Nevarnosti v gorah, vpliv hoje na organizem, določitev strani neba s pomočjo sonca in ure, spoznavanje okolice s pomočjo karte. Prva pomoč pri praskah, žuljih, pikih žuželk, zaščita pred insekti. Kulturen in spoštljiv odnos do narave. <i>Povezava z geografijo, zgodovino in naravoslovjem.</i>

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci znajo določiti strani neba s pomočjo sonca in ure. Poznajo vpliv hoje na organizem, pravila varne hoje v gore in prvo pomoč. Seznanijo se z varovanjem narave.

UGOTAVLJANJE, SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI TER TELESNIH ZNAČILNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Poleg sprotnega vrednotenja športnih znanj učitelj večkrat letno ugotavlja, vrednoti in spremlja razvoj gibalnih sposobnosti (moč, gibljivost, koordinacija gibanja, hitrost, ravnotežje, splošna vzdržljivost) ter telesnih značilnosti.	Različne merske enote in postopki merjenja.

Raven znanja ob koncu triletja

Učenci spoznajo razvoj svojih gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti ter znajo primerjati svoje dosežke z dosežki vrstnikov.

DODATNE VSEBINE

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Primeri: badminton, softball, veslanje, rolkanje, kolesarjenje, namizni tenis, mali tenis, deskanje, plezanje. Izbira športa je prepuščena učiteljem glede na potrebe, želje, materialne in	Osnovna pravila izbranih športov. Varnost pri izbranih športih.

kadrovske pogoje. Športni program Mladi planinec. Učitelji skupaj s starši izberejo in izvedejo primerne planinske izlete.	
--	--

Raven znanja ob koncu triletja

Spoznavanje in izpopolnjevanje različnih športnih znanj do stopnje, ki omogoča varno ukvarjanje z izbranim športom.

SPLOŠNE TEORETIČNE VSEBINE IN MEDPREDMETNE POVEZAVE V DRUGEM TRILETJU

Pomen varovanja okolja.	<i>geografija, biologija</i>
Načela varne športne vadbe, nevarnosti pri hoji v gore, plavanju, vodnih športih, kolesarjenju in zimskih športih.	<i>geografija, biologija</i>
Športno oblačilo s higienskega, termoregulacijskega, z estetskega in varnostnega vidika.	<i>geografija, biologija</i>
Pomen ustrezne športne dejavnosti, higiene, uravnotežene prehrane in počitka za dobro počutje in zdravje.	<i>biologija</i>
Odzivanje organizma na povečan napor (potenje, pospešeno dihanje, povečan srčni utrip ...).	<i>biologija</i>
Športno obnašanje pri športni vadbi in na športnih prireditvah.	<i>religija in etika</i>

Učitelj predstavi teoretične vsebine ob praktičnem delu.

3.3. TRETJE TRILETJE

OPERATIVNI CILJI

Telesni razvoj, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti:

- z različnimi nalogami v različnih organizacijskih oblikah razvijamo gibalne sposobnosti (moč, hitrost, koordinacija gibanja, gibljivost, ravnotežje, natančnost);
- razvijamo funkcionalne sposobnosti (aerobna in anaerobna vzdržljivost) učencev
- z različnimi športi aerobnega značaja v naravi (npr. pohodništvo, tek, tek na smučeh, orientacijski tek, plavanje, kolesarjenje, veslanje ...) razvijamo aerobno vzdržljivost;
- z izbranimi nalogami ohranjamo in oblikujemo pravilno telesno držo in skladno postavo učencev;
- učence naučimo ugotavljati in spremljati lastne gibalne ter funkcionalne sposobnosti in telesne značilnosti v daljšem časovnem obdobju ter jih primerjati s povprečnimi vrednostmi vrstnikov.

Učenje in izpopolnjevanje različnih športnih znanj:

- učenci izpopolnjujejo izvedbo izbranih elementov atletike, gimnastičnih sestav in različnih plesov;
- izpopolnjujejo tehniko in taktiko športnih iger do stopnje, ki omogoča sproščeno in učinkovito igro;
- skladno in estetsko izvajajo različne sestavljene gibalne naloge v skupini in izražajo občutke ter razpoloženja z gibanjem ob glasbeni spremljavi;
- izpopolnjujejo znanje plavanja in spoznajo elemente reševalnega plavanja.

Seznanjanje s teoretičnimi vsebinami:

- razumejo vpliv športa in redne vadbe na zdravje in dobro počutje;
- razumejo odzivanje organizma na napor in prilagoditev na različne oblike vadbe;
- spoznajo pomen vključevanja mladostnika v različne športne dejavnosti v šoli in zunaj nje;
- spoznajo dejavnike tveganja v vsakdanjem življenju in športu ter upoštevajo načela varnosti;
- poznajo primerno prehrano ob določenih športnih dejavnostih, hidracijo, uporabo vitaminov, poživil in preparatov, ki vsebujejo hormone;
- razumejo preventivno vlogo športa v ozaveščanju proti različnim oblikam zasvojenosti (kajenje, alkohol, droge ...) in drugim patološkim pojavom sodobne družbe (nasilje, samomorilstvo ...);
- spoznajo pomen športa v turizmu, gospodarstvu, rehabilitaciji.

Prijetno doživljanje športa, oblikovanje in razvoj stališč, navad ter načinov ravnanja

- učenci z različnimi dalj časa trajajočimi aerobnimi dejavnostmi razvijajo vztrajnost;
- oblikujejo odgovoren odnos do pravih prehranjevalnih navad, rednega spremljanja telesne teže, razmerja med delom in počitkom, rednega ukvarjanja s športom;
- s kolektivnimi igrami spoznavajo vlogo in pomen posameznika v skupini, razvijajo osnove skupinskega dela, medsebojno spoštovanje, pripadnost skupini, zdravo tekmovalnost in sprejemanje drugačnosti;
- z vadbo v naravi razvijajo osebni odnos do narave in spoznavajo ekološke probleme ter pomen varovanja okolja;
- razumejo dileme sodobnega športa in spoštujejo pravila športnega obnašanja (fair playa);
- s primernimi vsebinami doživljajo in razumejo pomen telesne obremenitve za duševno sprostitve;
- učencem s paleto različnih gibalnih aktivnosti, ki jih spoznajo med izobraževanjem, omogočimo, da najdejo sebi najprimernejšo obliko aktivnosti, v katero se bodo lahko vključevali kot odrasli in tako dolgoročno skrbeli za svoj harmoničen razvoj.

PRAKTIČNE IN TEORETIČNE VSEBINE

IGRE IN SPLOŠNA KONDICIJSKA PRIPRAVA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Vaje za razvoj in vzdrževanje različnih oblik moči, hitrosti, koordinacije gibanja, gibljivosti ter vzdržljivosti. Tipične igre: Zapornik, Deset žog, Sezam, invazijske in teritorialne igre	Zakovitosti športne vadbe. Spoznavanje različnih programov kondicijske priprave. Ugotavljanje gibalnih in funkcionalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti in analiza večletne spremljave. <i>Povezava z biologijo, s fiziko in z matematiko.</i>

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci razvijajo oziroma vzdržujejo raven gibalnih in funkcionalnih sposobnosti na stopnji, ki prispeva k skladnemu telesnemu razvoju in omogoča učinkovitost v gibanju. Naučijo se spremljati svoje gibalne in funkcionalne sposobnosti ter izbrati oblike in vaje, s katerimi jih bodo izboljšali.

ATLETIKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Vaje za izpopolnjevanje tehnike teka, predaja štafetne palice v teku, fartlek, daljši tek v naravi v pogovornem tempu, kros. Skok v daljino z zaletom. Skok v višino s prekoračno	Sredstva atletske vadbe za razvoj različnih gibalnih sposobnosti. Spremljanje in vrednotenje srčnega utripa.

tehniko, vaje za učenje tehnike flop. Met žogice (250 g) z zaletom, suvanje težke žoge, suvanje krogle (2 do 3 kg) z mesta ali s prisunskim korakom.	<i>Povezava z biologijo.</i>
--	------------------------------

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci znajo koordinirano in sproščeno teči, teči iz visokega ter nizkega starta, predati štafetno palico v hoji in teku, skočiti v daljino z izmerjenega zaleta, skočiti v višino s prekoračno tehniko, metati žogico z zaletom. Učenci so sposobni teči daljše razdalje v lahkotnem pogovornem tempu. V tekih, skokih in metih skušajo učenci doseči vrednosti, navedene v publikaciji Cilji šolske športne vzgoje – atletika.

GIMNASTIKA Z RITMIČNO IZRAZNOSTJO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Gimnastične vaje. Parter: preval naprej in nazaj, preval letno na mehke blazine, premet v stran, stoja na rokah, povezovanje elementov. Učenke: povezovanje akrobatskih in ritmičnih elementov. Gred (učenke): kratka sestava z obveznimi elementi: hoja, obrat, drža, skok, seskok. Preskok: raznožka in skrčka z varovanjem. Mala prožna ponjava: osnovni skoki, zabijanje v koš. Plezanje. Vaje v vesi in opori: vaje na drogu in bradlji. Ritmika (učenke): poljubna vaja s pripomočkom po izbiri (trak, kolebnica, obroč ali žoga). Vaje Botmer gimnastike.	Vodenje kompleksov gimnastičnih vaj. Pomoč in varovanje – uporaba prijemov.

Raven znanja ob koncu triletja

Temeljna raven: Samostojno sestavljanje kompleksa gimnastičnih vaj. Akrobatika: kombinacija treh elementov akrobatike. Preskok: raznožka z varovanjem. Gred (učenke): povezava hoje, obrata in seskoka. Ritmika (učenke): vaja s poljubnim pripomočkom. Osnovni skoki z male prožne ponjave.

Višja raven: Poljubne vaje na preskoku, bradlji ali drogu, parterju in gredi (učenke). Vaje s pripomočkom po izbiri (učenke). Osnovni skoki z male prožne ponjave.

PLES (izvaja se pri predmetu evritmija)

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Obvladovanje telesa ob hkratnem doživljanju giba, glasbe, skupine, soplesalca. Interpretacija sestavljenih in sinkopiranih ritmov v povezavi z glasom in gibom. Plesi renesanse in baroka, ljudski plesi različnih narodov. Osnovne slike in kombinacije standardnih, latinsko-ameriških in skupinskih plesov.	Ples skozi zgodovino. Pomen sproščenega gibanja in komuniciranja. Ples kot kulturna in družabna dejavnost. Kultura vedenja na družabnih in plesnih prireditvah. <i>Povezava z evritmijo, glasbeno vzgojo, zgodovino, zemljepisom in s slovenščino.</i>

Raven znanja ob koncu triletja

Znanje družabnih plesov do stopnje, ko lahko učenci sproščeno zaplešejo na šolski prireditvi.

Športni pedagog izbere pri učenkah najmanj dve in pri učencih najmanj tri od naštetih športnih iger.

KOŠARKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
<p>Izpopolnjevanje osnovnih tehničnih in taktičnih elementov (vodenje, podajanja, lovljenje, meti, prodor, vtekanje, pokrivanje napadalca). Križanje z napeljevanjem ali vročitvijo žoge. Met ali prodor centra po odkrivanju in vtekanju. Protinapad 2 : 1. Obramba proti metu, prodoru in vtekanju, zapiranje poti do koša in skok za odbito žogo. Igra na en koš 1 : 1, 2 : 2 in 3 : 3 ter igra 4 : 4 in 5 : 5 brez centra ali z enim centrom na dva koša.</p>	<p>Pravila in sodniški znaki.</p>

Raven znanja ob koncu triletja

Temeljna raven: Uspešna uporaba tehničnih in taktičnih elementov v napadu v igrah 1 : 1, 2 : 2 in 3 : 3 na en koš ter v igrah 4 : 4 ali 5 : 5 brez centra na dva koša proti aktivni obrambi.

ODBOJKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izpopolnjevanje osnovnih tehničnih in taktičnih elementov: zgornji in spodnji odboj, spodnji servis. Učenje in uporaba zgornjega servisa, sprejema, podaje in napadalnega udarca v igri. Učenje enojnega bloka in učenje nekaterih taktičnih elementov (sodelovanje v obrambi v sistemu "center naprej", sodelovanje v igri, ko serviramo in ko sprejemamo servis ...). Igra 6 : 6 na skrajšanem ali normalnem igrišču.	Pravila odbojke. Sodniški znaki.

Raven znanja ob koncu triletja

Temeljna raven: Uspešna uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri 6 : 6 na skrajšanem igrišču.

ROKOMET

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Učenje in izpopolnjevanje osnovnih tehničnih elementov: podaje, streli, lovljenje, pobiranje žoge, odkrivanje, kritje in spremljanje napadalca brez in z žogo in učenje nekaterih zahtevnejših tehničnih in taktičnih elementov	Pravila rokometu. Sodniški znaki.

rokometa (podaja iz naleta, strel v skoku, protinapad). Igra z osebno in consko obrambo.	
--	--

Raven znanja ob koncu triletja

Temeljna raven: Uspešna uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri z osebno obrambo na lastni polovici igrišča z vratarjem in šestimi igralci ter igri s consko obrambo in proti njej z vratarjem ter šestimi igralci.

NOGOMET

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izpopolnjevanje osnovnih tehničnih elementov brez žoge in z žogo ter osnovnih taktičnih elementov. Uporaba teh elementov v vodeni igri. Igra na različnih igralnih mestih.	Pravila nogometa. Osnovni sodniški znaki. Spoštovanje pravil poštene igre.

Raven znanja ob koncu triletja

Temeljna raven: Uspešna uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri ter poznavanje nalog igralcev na posameznih igralnih mestih.
--

IZLETNIŠTVO, POHODNIŠTVO, GORNIŠTVO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Najmanj en zahtevnejši pohod – po možnosti v	Tempo hoje, pitje tekočine in

predalpski ali alpski svet.	termoregulacija. Vpliv hoje na organizem. Varovanje narave, skrb za ohranitev naravne in kulturne dediščine. <i>Povezava z biologijo, geografijo in zgodovino.</i>
-----------------------------	---

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci opravijo vsako leto vsaj en pohod. Znajo se orientirati s pomočjo karte. Poznajo vpliv hoje na organizem, nevarnosti v gorah in znajo nuditi prvo pomoč. Seznanijo se z naravovarstvenimi problemi in skrbjo za ohranitev naravne in kulturne dediščine.

UGOTAVLJANJE, SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI TER TELESNIH ZNAČILNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Poleg sprotnega vrednotenja športnih znanj učitelj večkrat letno ugotavlja, vrednoti in spremlja razvoj gibalnih sposobnosti (moč, gibljivost, koordinacija gibanja, hitrost, ravnotežje, splošna vzdržljivost) ter telesnih značilnosti.	Spremljava svojega telesnega in gibalnega razvoja ter vrednotenje sprememb. <i>Povezava z biologijo.</i>

Raven sposobnosti in znanja ob koncu triletja

Učenci spoznajo večletne spremembe svojih gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti ter načine, kako izboljšati posamezno sposobnost in kako vplivati na telesno težo.

DODATNE VSEBINE

SMUČANJE IN NEKATERE ZIMSKE DEJAVNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementi osnovne in nadaljevalne šole smučanja, smučanje na urejenih smučiščih, hoja in tek na smučeh, drsanje, turna smuka.	Vrste snega in nevarnosti v zimski naravi. Ravnanje v primeru nesreče. Primerna oprema za zimske športe.

Raven znanja ob koncu triletja
Varno smučanje na urejenih in neurejenih smučiščih, daljši pohod na tekaških smučeh, varno drsanje.

DRUGE VSEBINE

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Primeri: veslanje, rolkanje, kolesarjenje, judo, lokostrelstvo, namizni tenis, tenis, badminton, deskanje, plezanje, jadranje ... Izbira športa je prepuščena učiteljem glede na potrebe, želje, materialne in kadrovske pogoje.	Osnovna pravila izbranih športov. Varnost pri izbranih športih.

Raven znanja ob koncu triletja

Spoznavanje in spopolnjevanje različnih športnih znanj do stopnje, ki omogoča varno ukvarjanje z izbranim športom.

SPLOŠNE TEORETIČNE VSEBINE IN MEDPREDMETNE POVEZAVE V TRETJEM TRILETJU

Dobro počutje in zdrav način življenja (gibanje, higiena, uravnotežena prehrana, kajenje, alkohol, droge, pomen socialnega okolja).	<i>biologija, religija in etika</i>
Primerna prehrana ob različnih športnih dejavnostih, hidracija, uporaba vitaminov, poživil in preparatov, ki vsebujejo hormone.	<i>biologija</i>
Razvoj in spremljava gibalnih sposobnosti (moč, hitrost, gibljivost, koordinacija gibanja, vzdržljivost) in pomen gibalne učinkovitosti.	<i>biologija</i>
Odzivanje srčnožilnega in dihalnega sistema na povečan napor pri športni vadbi (merjenje srčnega utripa, pomen vrednosti srčnega utripa in načrtovanje vadbe, pomen vitalne kapacitete).	<i>biologija, fizika, matematika</i>
Spoštovanje pravil športnega obnašanja pri vadbi, tekmovanju in spremljanju prireditev.	<i>religija in etika</i>
Pomen koristnega preživljanja prostega časa z vidika zdravja in družjenja. Seznanjanje z možnostmi vključevanja v zunajšolske športne dejavnosti.	<i>biologija</i>
Varovanje okolja.	<i>geografija, religija in etika</i>

Učitelj predstavi teoretične vsebine ob praktičnem delu.

4 SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Sodelovanje pri športni vzgoji

Športna vzgoja je obvezna za vse učence. Učenec je lahko iz zdravstvenih razlogov oproščen sodelovanja pri pouku športne vzgoje (52. člen Zakona o osnovni šoli). V takih primerih šola upošteva 15. člen Pravilnika o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli.

Načrtovanje operativnih ciljev in vsebin v letnem učnem načrtu

Učni načrt je podlaga za pripravo učiteljevega letnega delovnega in učnega načrta. Pri letnem načrtovanju upošteva posebnosti šole in učencev, ki jih poučuje (materialni, kadrovski, geografski, klimatski pogoji, tradicija in interesi). Skladno z navodili učnega načrta se učitelj odloči, kolikšen del celotnega časa bo posvetil določenim dejavnostim in vsebinam (časovna razporeditev skupnega števila ur). Za doseg ciljev lahko v letni učni načrt doda vsebine drugih športov (kolesarjenje, veslanje, kotalkanje, namizni tenis, aerobika, dvoranski hokej, lokostrelstvo, plezanje). Šolsko športno vzgojo lahko obogati tudi s strokovno pripravljenimi športnimi programi, kot so Ciciban planinec, Mladi planinec.

Cilji so razčlenjeni v štiri skupine, ki določajo: katere gibalne sposobnosti naj si učenci razvijajo, katera praktična in teoretična znanja naj pridobijo ter kakšna stališča, navade in načine ravnanja naj si oblikujejo. Opredeljeni so za vsako triletje. Namerna odprtost prinaša učitelju precejšnjo stopnjo avtonomije, hkrati pa odgovornost za svoje načrtovanje. Skladno s splošnimi cilji naj bo poudarjena vadba v naravi.

Metodične enote in naloge izbira in posreduje učitelj skladno z metodičnimi postopki, ki so uveljavljeni v stroki. Izbiro nalog prilagaja zmožnostim svojih učencev. Le-te določa na podlagi

opazovanja in načrtnega ugotavljanja ter vrednotenja njihovih razvojnih značilnosti in gibalne učinkovitosti.

Poleg snovne priprave sta organizacijska in količinska priprava nujni del načrtovanja vsake vadbene enote. Ur športne vzgoje ni priporočljivo združevati. Vsaka učna ura mora biti sestavljena iz treh logično povezanih delov: pripravljalnega (ogrevanje), glavnega in sklepnega (umirjevalnega) dela. V vseh treh delih učitelj uporablja čim bolj pestre in učinkovite oblike ter metode dela. Izbiro podredi vsebini, posebnostim skupine (število učencev, spol, starost, sposobnosti, predznanja) in pogojem dela. Organizacijske oblike izbira in usklajuje tako, da zagotovi varnost, motivacijo in učinkovitost vseh učencev. Učitelj uporablja čim več različnih orodij in pripomočkov, prilagojenih starosti učencev.

Učitelj mora spremljati stanje in razvoj gibalnih ter funkcionalnih sposobnosti in telesnih značilnosti, športna znanja ter dejavnike sodelovanja učencev. Tako lahko strokovno načrtuje svoje delo in sam določi standarde znanja za učence za vsako leto posebej v okviru standardov, ki jih učni načrt navaja za celo triletnje.

Prvo triletnje

Z novim devetletnim šolanjem otroci začnejo z osnovnošolskim izobraževanjem leto prej, torej s šestimi leti, kar je treba upoštevati tudi pri načrtovanju športnovzgojnega procesa in pristopu do otroka.

Športni vzgoji sta v predmetniku waldorfske šole namenjeni dve uri tedensko, trije športni dnevi v vsakem razredu in dvajseturni tečaj plavanja v tretjem razredu. Ker je v tem obdobju poudarek na igri, se predmet imenuje IGRE. Plesni del programa se izvaja pri predmetu evritmija. Šola vsako leto ponudi tudi športne interesne dejavnosti. Športne vsebine so tudi v programih drugih predmetov, jutranjega varstva in podaljšanega bivanja.

V predšolskem obdobju se otroci učijo gibanja po principu posnemanja odraslih, ob pričetku šolanja pa se v njih sprostijo sile, ki jim omogočajo vodeno učenje. Kljub temu smo v prvem triletju pozorni, da to učenje ni direktno, ampak je posredno preko slik iz zgodb, v katere se otroci vžive. Učitelj vzpodbudi otrokovo domišljijo z besedno sliko. Doživljanje vsebine učenca vzpodbudi v gibanje. Učenec se lahko giblje bolj skladno, ko si ustvari predstavo, ki jo dobi ob učiteljevi pripovedi. Če se to ne zgodi, lahko postanejo njegovi gibi neosredotočeni, neosmišljeni in neoblikovani. Gibi, ki jih otroci naredijo kot odziv na hitre nepovezane, razdrobljene podobe nam zrcalijo prav te lastnosti.

S pričetkom šolanja postane gibalna vzgoja bolj ciljno usmerjena in učenci že v nižjih razredih spoznajo določena pravila iger. Osnove slednjih spoznavajo ob tem, ko igrajo določene vloge (lisice lovijo zajce – določen prostor je zajčji dom in tam lisice ne morejo loviti). Ob različnih igrah, ki prikazujejo pravljične junake, živali, poklice, se učenci srečujejo s pripadnostjo določeni skupini in upoštevanju pravil, ki zanjo veljajo.

Tudi v vajah ogrevanja in umirjanja se učenci vživljajo v posamezne junake, živali in njihove lastnosti in delajo to, kar te počnejo v učiteljevi pripovedi.

V igrah sta osnovna gibalna motiva, ki omogočata osredotočenje in pozornost, s tem pa budnost – napetost in sprostitev. Pravila iger predstavljajo ogrodje znotraj katerih otroci tvegajo toliko, kolikor so v danem trenutku pripravljeni in si želijo. Po vsaki igri, kjer je otrok doživel napetost, mora slediti umiritev. Učenci se kot grozd zberejo okrog učitelja, se umirijo mu in v tišini prisluhnejo. Učna ura mora biti ritmično natančno vodena. Če je bilo gibanje ob vlogah napetost – vdih, je torej umiritev s tišino in počitkom izdih. Ritem ima v celotnem življenju razreda izredno pomembno vlogo.

Z igro otroci razvijajo gibalne sposobnosti, orientacijo v prostoru, situacijsko mišljenje in iznajdljivost ter zadovoljujejo potrebo po gibanju. Pomembna je za njihovo socializacijo, saj omogoča skupno sodelovanje in jih tako postopno navaja na življenje v skupini. Otroci morajo

ob gibanju in igri doživljati veselje ter zadovoljstvo, saj to predstavlja osnovni vzgib za sistematično ukvarjanje s športom v kasnejšem obdobju. Večina iger, ki jih uporabljamo na waldorfski šoli v vseh obdobjih osnovnega šolanja, je opisana v knjigi Kim Brooking–Payne, *Games Children*.

Zelo pomembne so igre, ki so povezane s ploskanjem, preskakovanjem, igre, kjer učenci vadijo koordinacijo rok in zaporedje različnih ritmov, vaje z mehko žogo – ritmično podajanje in lovljenje. Te vaje običajno spremljajo pesmice ali rime, zato je gibanje lahko in tesno povezano z dihanjem. Pesem vodi gibanje. S takimi vajami urimo koordinacijo, spretnost, prostorsko orientacijo, ritem. Otroke učimo slediti navodilom in jim dvigamo samozavest. Take vaje niso le del športne vzgoje, ampak so vsakodnevni začetek jutranjega dela pouka (glavne ure), del ur tujih jezikov in ročnih del. Vsak dan se pojavljajo pri različnih predmetih in so pomembna sestavina pouka v waldorfski šoli.

Z gibanjem je povezano tudi začetno opismenjevanje, računanje, predvsem pa učenje poštevanke. Gibanje v prvem triletнем obdobju šolanja spremlja tudi metodični postopek memoriranja in recitiranja. Ure pouka evritmije so vedno in v celoti posvečene gibanju. Zavedati se moramo, da učenci potrebujejo veliko gibanja tudi na svežem zraku, zato morajo izkoristiti vsako priložnost lepega vremena za igro na šolskem dvorišču, treba pa je tudi oditi na krajše sprehode v bližnjo okolico šole.

Znanje plavanja je življenjskega pomena. Šola v tretjem razredu organizira 20–urni tečaj plavanja s ciljem, da so po končanem tečaju vsi učenci prilagojeni na vodo in preplavajo 25 metrov. Tečaje vodijo športni pedagogi in strokovno usposobljeni vaditelji ali učitelji plavanja.

V tem obdobju začnemo učencem privzgajati osnovne higienske navade (nošenje športne opreme, umivanje).

Drugo triletje

V drugem triletju sta športni vzgoji namenjeni dve uri tedensko, pet športnih dni v vsakem razredu in 9 šol v naravi. Plesni del programa se izvaja pri predmetu evritmija. Znanje posameznih športov lahko učenci poglobljajo tudi pri interesnih dejavnostih in drugih oblikah razširjenega programa osnovne šole.

Osnovne značilnosti otrokove rasti in razvoja v obdobju drugega triletja so predvsem upočasnjena telesna rast, začetek intenzivne rasti mišic, velika stopnja razvitosti koordinacije gibanja, določena stopnja intelektualne razvitosti za sprejemanje skupinskih navodil, socialna razvitost za kooperativne odnose s sovrstniki in zaradi obremenitev v šoli višek telesne energije, ki se lahko uspešno sprošča v gibalni dejavnosti. To obdobje je najprimernejši čas za učenje gibalnih dejavnosti, ki zahtevajo veliko naučenih vzorcev in so podlaga za razvoj osnovnih struktur gibalne inteligentnosti posameznika.

V začetku tega obdobja se središče dogajanja iz zunanjega igrišča prenese v telovadnico. Ključni vidik ob tem je, da se otroci naučijo delovati kot povezana skupina znotraj velikega prostora, da se zberejo v gručo za pogovor in predstavitev novih nalog, se znova razpršijo po prostoru in nato ponovno zberejo. Ta ritem zbiranja v gručo, ločevanja, da bi izvršili dejavnost in vnovičnega vračanja v bazo je tudi tokrat osnovnega pomena za praktično izvajanje učnega načrta in je bistven za razvoj družbene zrelosti.

Moralna dimenzija športne vzgoje se vzpostavi preko dinamike igranja iger. Ločevanje posameznika od skupine in oblikovanje ločenih, včasih tekmovalnih skupin, postavlja vprašanje, kako naj bi se celotna skupina in posamezniki znotraj nje nato ponovno srečali. Ločevanje, sodelovanje in ponovno združevanje poudarjajo pomembnost odnosov in njihovo moralno osnovo. To omogočajo pravila delovanja in igre. V mnogih pogledih so pravila igra sama. Igra zahteva marsikatero družbeno in moralno spretnost, kot so odkritost (ali so me ulovili ali ne; ali sem prestopil črto ali ne), predanost (podpiranje svoje skupine; narediti vse,

da bi dosegel cilj), obzirnost (kako trdo lahko ulovim svojega sošolca; s čim si lahko pomagam odigrati igro, ne da bi koga ranil; kdaj je igre konec), priznavanje primerne avtoritete (sprejemanje razsodbe drugih igralcev oziroma sodnika/učitelja), poštenost, sodelovanje in tako naprej.

Naloge v začetku podamo s pomočjo besednih slik, ki imajo močan pomen. Takšne slike (prehodili boste ta ozek most, vendar pazite, da ne boste padli med hlastajoče čeljusti lačnih morskih psov pod vami) izziv še povečajo, podajo preprosta pravila, ustvarijo toplino vznemirjenja in nudijo domiseln in izredno učinkovit pristop k disciplini. Takšne podobe pri otrocih izzovejo nekakšen prežech dvom, ki jim ugaja in je samo bistvo igre, obenem pa posamezniku ne odvzame osnovne svobode. Kasneje lahko tudi sami otroci predlagajo slike, ki bi opisale igro ali zahtevane naloge.

V naslednji stopnji otroci že lahko začnejo izzivati avtoriteto odraslega ali pa se počutijo izolirani iz svoje skupine. Tu postanejo zelo pomembni družbeni in moralni vidiki učenja in spoštovanja pravil. S tem, ko se posameznik vedno bolj zaveda svojega lastnega prostora, tako v dobesednem kot notranjem smislu, se mora učni načrt na to odzvati z uvedbo bolj zavestnega načina razvijanja otrokovega občutka za prostorske dimenzije, in sicer v smislu zgoraj in spodaj, levo in desno, spredaj in zadaj, ter združevanja le-teh preko otrokove samodejnosti.

To obdobje zaznamuje osrčje otroštva in je zadnje obdobje pred pravim nastopom fizične pubertete. Otrok močno doživlja dinamiko med srčnim utripom in dihanjem. Otroci se radi samovoljno potepajo, prav tako pa potrebujejo strogo odmerjeno disciplino ritmičnega gibanja. Prav tako iščejo izzive. Pri tej starosti cenijo tako pogum kot previdnost, tveganje in pazljivost. Izgubo otroške nedolžnosti moramo nadomestiti z močnim izkustvom realnosti. Pomembna sta ritem in gibanje. Potrebno je ravnatežje med lahkostjo in težo, domišljijo in razumom, individualnimi in skupinskimi izzivi. To, da je v naglem menjavanju ritmov sposoben ostati v središču, okrepi otrokovo samobitnost. Gre za pomemben prehod pred

vpeljavo timskih iger. Če otrok nima sposobnosti, da bi ostal v centru oziroma na svojem prostoru, je pri timskih športih veliko težje doseči pozicijski čut; tako lahko doživimo pojav, ko se obe moštvi kot ena sama skupina neorganizirano borita za žogo.

Starogrški olimpijski ideal je osnovni motiv tega obdobja. Olimpijske igre so bile prvotno ritual, v katerem je posameznik skušal upodobiti ustvarjalne moči božanstev. Ideali resnice, lepote in dobrote naj prežemajo vse dejavnosti; pet klasičnih vaj – tek, skoki, met diska in kopja ter rokoborba, pa odražajo osnovne notranje gibe, ki predstavljajo osnovo moralni vzgoji.

Vaje odslej podajamo s precej bolj realističnimi slikovnimi podobami.

Tretje trileetje

To izredno občutljivo razvojno obdobje označuje ponovna hitra telesna rast, ki vodi do biološke in spolne zrelosti posameznika. Telesni razvoj poruši ustaljene gibalne vzorce in privede do začasne stagnacije ali celo nazadovanja v procesu razvoja, kar je povsem naraven in razumljiv pojav, ki pa ga učenci težko sprejemajo. Poseben problem tega obdobja je razvoj posameznikove samopodobe. Pravilno vodena športna dejavnost lahko bistveno pripomore dokončno izoblikovati posameznikovo samopodobo na področju doživljanja in dojemanja svojega telesa. Športna vzgoja je izjemno sredstvo socializacije.

Procesi pubertete povzročajo naglo rast udov, zaradi česar je telo okorno, med otroci istega razreda pa se pojavijo večje individualne razlike v izgledu kot pri kateri koli drugi starosti. Pomembna je pokončna drža, ki pa zahteva notranje ravnovesje sil. Element igranja se zdaj podredi, pri vajah težimo k odkrivanju načel specifičnih vaj ter doseganju natančnosti, jasnosti forme, reda in strukture. V ospredje stopi element objektivnosti, ki jo dosežemo z merjenjem, spremljanjem rezultata pri igri in priznavanjem učitelja kot razsodnika. V vaji Botmer gimnastike (vaje so opisane in ilustrirane v knjigi Fritz von Bothmer, *Gymnastic education*) "*Trikotniki*" je glavni element prehod od lahкости do budne vzravnosti. Vaje s

palico otroku omogočajo močnejše izkustvo vzravnosti in stegnjene drže, obenem pa od njega zahtevajo trdno stojo na tleh.

Učenci so se zdaj že zmožni ločiti od skupine in imajo dovolj razvit osebni status, da so pripravljeni na izzive tekmovalnih športov. Zmožni so izoblikovati samostojno stališče, kar jim ne omogoča le tega, da si izberejo in zavzamejo svoj položaj, temveč jim nudi nov pregled nad igro in njene taktike. Zato, da bo učenec resnično soudeležen v skupinskih športih, mora biti sposoben izoblikovati jasno sliko o tem, kje se nahaja v odnosu na svojo okolico, in se mora zavedati dimenzij in meja igrišča. Če učenci pri tej starosti nimajo trdno zasidranega občutka za domišljijo oziroma sposobnosti za oblikovanje notranjih slik, jih lahko preplavijo čustvene sile, ki se v njih prebujajo na tej stopnji pubertete. Ko pridejo na plan takšne sile in ni možnosti, da bi jih s fantazijo preusmerili, lahko nastane huda čustvena stiske. Element domišljije in ustvarjanja miselnih slik služi za usmerjanje in urejanje takšnih čustvenih izbruhov.

V Bothmer gimnastiki vaja "Ritem" dopolnjuje vajo – "Padec v prostor:–, ki je bila posebej zamišljena za ustvarjanje prostorske izkušnje v puberteti. Nihajni gibi vodijo do izkustva središča in periferije. Posameznik najde svoj ritem in odkrije trenutek vzgiba k gibanju. Po presoji lahko pred to vajo izvedemo tudi vajo "Skok v središčno točko".

Ob koncu tega obdobja se otroci soočijo s celotno težo njihovih teles. Nova teža teles jih obremenjuje, zato pa jih nova fizična moč polni z energijo. Potrebujejo veliko priložnosti, da raziščejo in izkusijo to novo kombinacijo teže in moči, zato bi moral biti večji poudarek na moči kot na finesi tehnike. S stališča gibanja in telesne zgradbe to obdobje resnično zaznamuje konec otroštva.

Pri tej starosti lahko uvedemo mnoge dejavnosti na prostem, vključno z gorskim plezanjem in spustom v navezi, plovbo s kanujem in kajakom, hojo, pohodništvom, turnim smučanjem ipd. V vseh teh primerih dejavnosti same poskrbijo za izzive, odvisno od tega, kaj nudi

okolica šole. Poleg zahtev športa, kot sta zaupanje vase in vzdržljivost, postane pomemben odnos do okolja. Učenci se morajo naučiti, da so športi na prostem najbolj koristni, ko poglobijo naše doživetje narave. Šport nikoli ne sme prispevati k uničevanju okolja in ne sme dopustiti, da se razvije odnos, ki vidi cilj zgolj v premagovanju naravnega okolja.

Pri tej starosti je še posebej treba spoštovati razlike med spoloma. Prepoznati moramo očitne razlike v moči in velikosti pri kontaktnih športih, kot tudi precej različne energetske vire pri obeh spolih. Potreba je po ravnotežju med skupnimi in ločenimi dejavnostmi. Skupne dejavnosti imajo zelo raznolik, a bistven značaj. Oba spola potrebujeta nekaj časa zase: fantje morajo imeti možnost, da preskusijo meje svojih moči, dekleta potrebujejo zaščito pri telesni intimi mnogih gimnastičnih vaj, vključno z varovanjem učitelja v nevarnih položajih.

Za učence, ki se niso naučili plavati, mora šola organizirati plavalni tečaj. Vsi učenci naj bi zapustili osnovno šolo kot plavalci.

V tretjem triletju sta športni vzgoji namenjeni dve uri tedensko, pet športnih dni v vsakem razredu in 6 šol v naravi. Plesni del programa se izvaja pri predmetu evritmija. Učencem ponudimo še druge možnosti dodatnega vključevanja v športne programe: interesne športne dejavnosti, športne programe na taborih, šolska športna tekmovanja. S samostojnostjo pri vključevanju v šport v prostem času, potrjevanjem in samoaktualizacijo s športom želimo mlade v dobi odraščanja obvarovati pred negativno samopodobo, brezvoljnostjo, različnimi oblikami zasvojenosti, slabimi vplivi ulice in modnih trendov.

Standardi znanja

Standardi znanja so določeni po obdobjih. V prvem in drugem triletju so standardi pripravljeni na temeljni ravni, v tretjem šolskem obdobju pa tudi na zahtevnejši ravni. Temeljna raven predstavlja stopnjo dosežkov in znanj, ki jih do konca določenega triletja praviloma osvojijo vsi učenci. Neizogibno je, da se bodo nekateri naučili več in hitreje kot

drugi in da bodo v nekaterih gibalnih nalogah bolj učinkoviti. Tem učencem je namenjena zahtevnejša raven.

Izkušnje kažejo, da so med učenci velike razlike v telesni zgradbi in gibalni učinkovitosti. Učencem, ki imajo težave pri doseganju temeljnih standardov, se individualno posvečamo. Učence lahko vključimo tudi v dopolnilni pouk.

Ugotavljanje, spremljanje in vrednotenje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti

Športni pedagog večkrat letno ugotavlja, spremlja in vrednoti poleg športnih znanj tudi gibalne sposobnosti ter telesne značilnosti učencev. Ugotavljanje, vrednotenje in spremljanje podatkov daje pomembne informacije tako športnemu pedagogu pri načrtovanju pedagoškega procesa kot tudi učencu za spoznavanje nekaterih individualnih sposobnosti in značilnosti, saj dosežke lahko primerja z dosežki slovenskih vrstnikov. Šola skladno s šolsko zakonodajo za učence, katerih starši pisno soglašajo, podatke enkrat letno centralno obdela in ovrednoti skladno z navodili.

Skrb za varnost učencev

Pri športni vzgoji je treba posebno pozornost posvetiti varnosti. Učitelj mora upoštevati naslednja izhodišča:

- spoštovanje normativov (velikost vadbene skupine, posebni normativi pri plavanju, smučanju in pohodništvu);
- zaščita vadbene prostora, pozornost pri pripravljanju in pospravljanju orodja;
- prilagajanje vsebin, metodičnih postopkov, organizacije vadbe in obremenitev sposobnostim ter predznanju učencev;
- doslednost pri uporabi varne športne opreme;
- upoštevanje načel pomoči in varovanja;

- upoštevanje osnovnih načel varnosti pri pohodništvu, plavanju, smučanju in gimnastiki;
- seznanjanje učencev z nevarnostmi v gorah.

V telovadnici in v neposredni bližini drugih vadbenih objektov morajo biti nameščene omarice prve pomoči.

Intenzivnost in obseg vadbe

Eden pomembnejših splošnih ciljev opredeljuje šport kot vrednoto zdravega življenja. Zato mora učitelj sproti strokovno utemeljeno prilagajati razmerje med obsegom in intenzivnostjo obremenitve.

Obremenitev je različna pri različnih vsebinah glede na večji poudarek energijski ali informacijski komponenti dejavnosti.

Pri dalj časa trajajočih gibalnih nalogah aerobnega značaja je priporočljivo, da učitelj uravnava intenzivnost s spremljanjem srčnega utripa. To ima motivacijski in spoznavni učinek.

V zadnjem delu ure intenzivnost praviloma pade do stopnje, ki omogoča umirjen sklep ure.

Razlike med učenci in učenkami

Telesna in fiziološka različnost med spoloma, tradicija, vzgoja in navade ter različen čas spolnega dozorevanja pogojujejo razlike v zmožnostih in interesih med učenci in učenkami. Posamezniki – fantje, predvsem pa dekleta imajo v predpubertetnem in pubertetnem obdobju velike težave z razvojem svoje lastne percepcije in oblikovanjem vrednotne ravni svoje telesne samopobobe. Učitelj mora prilagoditi svoja ravnanja in izbiro vsebin posebnostim mladostnikovega razvoja v tem obdobju, saj lahko bistveno vpliva na njegov osebni razvoj.

Različnost med spoloma je izražena ves čas otrokovega razvoja, poudarjena pa je v času spolnega dozorevanja. Vendar naj učitelji proces organizirajo tako, da pri določenih dejavnostih spodbujajo hkratno sodelovanje učencev in učenk (športne igre, ples, športna tekmovanja).

Uspešnost in motivacija učencev

Eno osnovnih izhodišč učnega načrta je zagotoviti uspešnost in motiviranost vseh učencev. Pri zasledovanju obeh ciljev mora učitelj upoštevati različnost otrok. Zahteve prilagodi vsakemu posamezniku. Učitelj upošteva načelo, da morajo napredovati vsi učenci.

Učitelj izbira cilje, vsebine, metode in oblike dela tako, da se učenci počutijo prijetno ter igrivo, kar jim ob drugih splošnih ciljih omogoči psihično razbremenitev in sprostitvev od naporov, ki jih prinaša ustaljen šolski ritem.

Vsi učiteljevi ukrepi morajo biti naravnani k oblikovanju pozitivnih stališč do gibanja, podpirati morajo oblikovanje pozitivne samopodobe in prijateljskega odnosa do sošolcev.

Prvo triletje oblikujeta predvsem igra, sproščenost in naravne oblike gibanja. Pri izbiri vsebin, metod in oblik dela je posebna pozornost namenjena prvemu razredu, kjer je treba upoštevati razvojne posebnosti šestletnega otroka.

V drugem triletju je poleg igrivosti in socialne komponente športa poudarjeno upoštevanje pravil igre in lepote gibanja. Pri tem so nam vzor starogrški ideali in načela rimske urejenosti.

V zadnjem triletju učenci šport že lahko dojemajo razumsko. V tem obdobju posebno pozorno spremljamo oblikovanje pozitivne samopodobe. Element igre ostaja nujni sestavni del športne vzgoje v vseh obdobjih učenčevega razvoja.

Učitelj gradi motivacijo z ustrezno izbiro vsebin in postopkov, zlasti pa s spodbujanjem ter vrednotenjem napredka posameznika. Osebni cilji učencev so različni in temeljijo na specifični učinkovitosti. Biti morajo takšni, da jih je učenec zmožen doseči. Predvsem ne smejo biti osredotočeni le na zmago in poraz ter na tekmovanje z drugimi. Pri oblikovanju osebnih ciljev se učitelj opira na večkratno spremljanje športnih znanj, telesnih značilnosti in gibalnih sposobnosti učencev.

Pri zagotavljanju uspešnosti in motivacije so posebej izpostavljeni učenci z nižjo stopnjo prirojenih gibalnih sposobnosti ter s tem povezano slabšo gibalno učinkovitostjo. Šibke gibalne sposobnosti so večkrat povezane s telesno zgradbo z odvečno količino podkožnega maščevja. Takšni učenci še posebej potrebujejo gibanje in igro, pozitivne spodbude ter prilagojene obremenitve.

V procesu športne vadbe se morajo prepletati čustveni, razumski, socialni in vrednotni vidiki vzgoje.

Športni dnevi, šole v naravi, športne interesne dejavnosti, prireditve, nastopi in tekmovanja

Šola del vsebin izpelje v obliki športnih dni, šol v naravi, redni program pa obogati tudi z dodatnimi programi, športnimi interesnimi dejavnostmi, nastopi, prireditvami in tekmovanji. Dejavnosti so predstavljene v prilogi.

Dodatni programi

Programi za otroke s posebnimi potrebami

Po šolski zakonodaji mora šola poskrbeti za otroke s posebnimi potrebami. Sodobna medicina uporablja gibanje in šport v kineziterapijske ter rehabilitacijske namene. S posebnimi

programi v okviru dopolnilnega pouka poskrbimo za tiste, ki imajo gibalne, zdravstvene ali vedenjske težave. Ti učenci potrebujejo dodatno skrb ter individualen pristop.

Minuta za zdravje

Priporočamo, da učitelji zlasti v prvem in drugem triletju prekinejo pouk za nekaj trenutkov. V tem času prezračijo učilnico in sprostijo otroke z gibalnimi vajami.

Status športnika

Zakon določa, da šola nadarjenim športnikom nudi ustrezno pomoč in jim prilagodi obveznosti vzgojno-izobraževalnega programa skladno s Pravilnikom o prilagajanju šolskih obveznosti.

Spremljanje, vrednotenje in ocenjevanje

Spremljava in vrednotenje stopnje usvojenosti posameznih športnih znanj in osebnih športnih dosežkov ter učenčevega telesnega in gibalnega razvoja sta neločljivi in nepogrešljivi sestavini vsakega vzgojno-izobraževalnega dela. Načrtno spremljanje in vrednotenje zbranih podatkov o učenčevem napredku ter opazovanje in analiziranje procesa dela omogočajo učitelju ustrezno načrtovanje športnovzgojnega procesa, prilagoditev pouka posamezniku, svetovanje pri izboljšanju njegovih dosežkov ali odpravljanju pomanjkljivosti in vključevanju v različne zunajšolske dejavnosti.

Športni pedagog vse leto načrtno spremlja učenčev telesni, gibalni ter funkcionalni razvoj, stopnjo usvojenosti različnih športnih znanj, osebne športne dosežke pri športni vzgoji, na razrednih, šolskih in drugih tekmovanjih, odsotnost, opravičevanje zaradi zdravstvenih problemov in vključevanje v zunajšolske športne dejavnosti.

Spremljava in vrednotenje sta podlagi za ocenjevanje športne vzgoje. Pri ocenjevanju upoštevamo naslednja osnovna izhodišča:

- Vrednotimo predvsem učenčevo gibalno znanje ob upoštevanju individualnih sprememb v telesnem in gibalnem razvoju.

Upoštevati je treba, da so otroci različni, saj so njihove značilnosti in sposobnosti odvisne od njihovih dispozicij, predhodnih izkušenj in družbenega okolja, v katerem živijo. Postaviti jim je treba individualne cilje, poiskati vsebine, kjer bodo uspešni, diferencirati metodične postopke in poudarjati pomembnost njihovega osebnega napredka.

- Osnova za vrednotenje učenčevih dosežkov so standardi znanja, ki jih iz obstoječega učnega načrta določi učitelj v svojem letnem učnem načrtu.
- Predvsem naj bo ocena spodbuda, da se učenec vključi v šport. Ocena pa ni le odraz učenčevih dosežkov, z njo športni pedagog oceni tudi učenčevo prizadevnost in posredno uspešnost svojega dela.
- Merila ocenjevanja morajo biti na začetku šolskega leta jasno predstavljena vsem učencem.

Ocenjevanje je v waldorfski šoli v vseh treh triletjih opisno in ga lahko učitelj v zadnjih dveh triletjih na željo staršev prevede tudi v številčno oceno.

5. PRILOGA

IZVEDBENI STANDARDI IN NORMATIVI

Za izvedbo programa potrebuje šola telovadnico, zunanje športne površine, naprave, orodja in učne pripomočke. Prostori, orodje in oprema morajo ustrezati higienskim in zdravstvenim načelom, tako da učencem in učiteljem zagotavljajo varno športno vadbo.

Pri plavanju, smučanju, pohodništvu in kolesarstvu veljajo zaradi varnosti posebna določila glede velikosti skupin. Normativ za spremstvo učencev v šoli v naravi je petnajst učencev. V skupini neplavalcev je lahko največ osem učencev, v skupini plavalcev pa dvanajst. Pri smučanju ne sme biti v vrsti več kot deset smučarjev začetnikov in dvanajst učencev smučarjev. Na planinskem pohodu veljajo naslednji normativi: na izletu po nezahtevnem svetu morata spremljati učence vsaj dva spremljevalca; na izletu v sredogorje je na enega spremljevalca poleti lahko do petnajst udeležencev, pozimi pa do deset. V visokogorju spremljevalec poleti ne sme imeti v skupini več kot dvanajst učencev, pozimi pa šest. Pri kolesarskih izletih je lahko v skupini največ deset učencev.

DODATNI PROGRAMI

Športni dnevi

Športni dnevi so obvezni za vse učence. Vsebinsko in doživljajsko naj bodo bogati, vedri ter povezani z drugimi predmetnimi področji in smiselno razporejeni skozi vse leto. V vsakem razredu imajo učenci pet športnih dni. Športni dan naj traja najmanj štiri ure. Večina le-teh poteka v naravi.

V prvem triletju naj bosta dva športna dneva namenjena pohodništvu, eden pa drugim aerobnimi dejavnostmi v naravi (orientacija, kolesarjenje, obisk trimske steze ...). Dva športna

dneva naj potekata v zimskem času (igre na snegu, sankanje, drsanje ...). V tretjem razredu po možnosti ponudimo učencem plavalni športni dan.

V drugem triletju dva športna dneva namenimo pohodništvu. Dva od športnih dni naj potekata v zimskem času (tek na smučeh, alpsko smučanje, drsanje, sankanje, igre na snegu, zimski pohod ...), na enem pa se učenci lahko seznanijo z različnimi aerobnimi dejavnostmi v naravi (orientacija, kolesarjenje, kajakaštvo, veslanje ...) ali spoznavajo nove športe (različne plesne zvrsti, jahanje, lokostrelstvo, hokej na travi, tenis, squash ...).

V tretjem triletju mora biti vsaj en športni dan namenjen pohodništvu. Dva od športnih dni naj potekata v zimskem času (alpsko smučanje, deskanje, drsanje, tek na smučeh, zimski pohod ...), na enem pa se učenci lahko seznanijo z različnimi aerobnimi dejavnostmi v naravi (orientacija, kolesarjenje, kajakaštvo, veslanje ...). Učenci pomagajo pri organizaciji dejavnosti. Na enem od športnih dni naj učenci spoznavajo nove športe (različne plesne zvrsti, jahanje, lokostrelstvo, hokej na travi, tenis, squash ...) ali se ukvarjajo s športi, ki jih ni mogoče izpeljati med rednim poukom športne vzgoje (plavanje in druge dejavnosti v vodi).

Na vsakem športnem dnevu je mogoče ponuditi tudi več različnih dejavnosti glede na interese in sposobnosti učencev, možnosti okolja ter vreme. Pomembno je, da so na športnem dnevu aktivni vsi učenci in da jim pomeni prijetno doživetje. To pa zahteva od učiteljev v šoli premišljeno pripravo in brezhibno izpeljavo.

Šole v naravi

Šole v naravi so del pedagoškega procesa, ki poteka zunaj kraja stalnega bivanja. Pomenijo nadgradnjo dela pri glavnih urah in so povezane z osrednjim vodilnim motivom posameznega razreda. Sodoben način življenja z mnogimi vtisi in zadolžitvami otežuje resnično in globoko doživljanje sveta. Otroci in mladostniki potrebujejo trenutke, ko jim pomagamo ustaviti čas, da se lahko posvetijo eni dejavnosti. Način življenja večini mladostnikov onemogoča svobodno gibanje v naravi in preizkušanje sebe v njej. Šole v naravi, ki so obarvane avanturistično, omogočajo vsakemu posamezniku, da se sreča s seboj in s svojimi sposobnostmi odzivanja ob težavah in izzivih. Predstavljajo pa tudi izjemno priložnost za spodbujanje pozitivnih medsebojnih odnosov med učenci, saj nudijo možnost poglobljenega spoznavanja in drugačnega skupnega sodelovanja učiteljev ter učencev.

Večini otrok so ti dnevi najljubši del šolskega leta. V njih si krepijo voljo, vztrajnost, odločnost in pogum. Ob izkušnji pričenjajo verjeti v to, da če se nečesa lotiš, to zmoreš tudi narediti, čeprav se je pred aktivnostjo to zdelo nemogoče. Ko premagajo lastni odpor, doživljajo občutek zmagooslavja.

V programu waldorfske šole so naslednje šole v naravi:

Razred	Šola v naravi	Trajanje	Povezava s predmeti
4.	tek na smučeh	5 dni	geografija
	veslanje (Kolpa)	3 dni	ročna dela, geografija
5.	planinski pohod	2 dni	geografija
	Olimpijada	4 dni	geografija, zgodovina, tuji jeziki
	pohod Slavnik-Strunjan	5 - 6 dni	geografija, ročna dela
6.	geološka transverzala	3 dni	geografija
	pohod preko Pohorja	3 dni	geografija, likovna vzgoja, biologija
	Oglej-izliv Soče	3 - 4 dni	zgodovina, likovna vzgoja, religija in etika, geografija
	alpsko smučanje	5 dni	geografija
7.	kolesarjenje	3 dni	geografija, ročna dela
	veslanje Ljubljana	5 dni	geografija, biologija
8.	turna smuka	3 - 4 dni	geografija, biologija
	jadranje	5 dni	fizika, matematika, geografija, biologija, ročna dela
9.	jadranje	5 dni	fizika, matematika, geografija, biologija, ročna dela
	zaključna ekskurzija	5 dni	geografija, zgodovina

Skupaj: 54 - 56 dni

Kraji in trajanje šol v naravi so izbrani glede na dosedanje dobre izkušnje. Seveda se lahko tudi spreminjajo, glede na potrebe, možnosti in želje posameznih razredov.

Interesne dejavnosti

Športne interesne dejavnosti obogatijo redno športno vzgojo z možnostjo vsakodnevnega športnega udejstvovanja. Z njimi spodbujamo otrokove interese, bogatimo njihov prosti čas in omogočamo uveljavljanje posameznikov.

Šola vsako leto ponudi različne interesne dejavnosti, ki potekajo vse šolsko leto, namenjene pa so vsem učencem.

Nastopi, prireditve, športna tekmovanja

Nastopi, prireditve in športna tekmovanja so nadgradnja šolske športne vzgoje ter interesnih dejavnosti. Otroci naj prikažejo svoje znanje na nastopih za starše in druge člane družine. Organiziramo tudi različne prireditve (skupen pohod s starši, športno popoldne, zabavni konec tedna ...).

Pri tekmovanjih učitelj upošteva fiziološka, socialna in pedagoška načela in ne postavlja v ospredje le športnega dosežka. Učenci naj se za tekmovanje načrtno pripravljajo, na tekmi pa naj bodo strokovno vodeni. Željo po tekmovalnih dosežkih je treba podrediti splošnim vedenjskim pravilom. Najpomembnejši cilj je skupno prizadevanje za dosego cilja, spoštovanje vseh sodelujočih, medsebojna pomoč in vzgoja za to, da se znamo veseliti uspeha, pa tudi prenesti poraz. Tekmovanja v prvem triletju so organizirana npr. ob praznovanju Mihaelovega, kjer se otroci pomerijo v skupinskih igrah.

Osnova je šolski tekmovalni sistem, kamor naj bo vključenih čim več učencev. Učenci naj pomagajo tudi pri organizaciji tekmovanj. Vzgojiti jih je treba za kulturno spremljanje športnega dogodka.

Nastopi na šolskih športnih tekmovanjih so avtonomna odločitev šole, športnih pedagogov in učencev samih.

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

ZGODOVINA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA.....	609
2. OBRAVNAVANE VSEBINE V DRUGEM TRILETJU	613
3. OBRAVNAVANE VSEBINE V TRETJEM TRILETJU.....	616
4. TEMELJNI IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJ V DRUGEM TRILETJU.....	619
5. TEMELJNI IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJ V TRETJEM TRILETJU.....	626

1. OPREDELITEV PREDMETA

Predmet zgodovina se v waldorfski šoli poučuje od 4. razreda do konca devetletke. Glavni cilj predmeta je učencem pomagati razviti razumevanje sveta, v katerem danes živimo. Preteklost je za učence zanimiva predvsem zato, ker ob njej pričenjajo razumevati sile, ki so ustvarjale zgodovinski razvoj in s tem vplivale na sedanost ter prihodnost. Tak pristop omogoča povezovanje evolucije človeške zavesti v različnih obdobjih in okoljih z lastnim razvojem učencev in njihovo zavestjo. Zato pouk zgodovine popelje učence od mitologije do racionalnega pojmovanja zgodovine, od visoko razvitih kultur preko klasične antike in srednjega veka vse bolj in bolj v stvarnost naše sodobne civilizacije in njenih politično-socialnih odnosov. Zelo pomembno je, da učenci spoznajo, kako so ljudje živeli na zemlji in jo obdelovali, kar vodi do spoznanja, kako so mnoge iznajdbe preoblikovale zemljo in ljudi na njej. Ob tem pa je izhodišče za obravnavo snovi stopnja učenčevega razvoja in njegovo zanimanje, kar pomeni, da od imaginativnega »slikovitega« podajanja snovi učitelj postopno preide k vzročnemu in razumskemu načinu, vendar vedno z zavestjo, da je treba neko obdobje in okoliščine opisovati ter presojati z vidika časa, v katerem so se dogodki odvijali.

Na podlagi takega pristopa učenci spoznajo, da je človek nujno povezan z razvojem in slednji z njim ter da koncept človeštva vključuje vso različnost narodov in kultur, ki so igrali svojo vlogo v procesih zgodovine.

Ko prikazujemo, kako so v zgodovini ideali motivirali ljudi, igra predmet zgodovine pomembno vlogo pri ozaveščanju učencev, da imajo tudi sami t.i. zgodovinski potencial. Poleg tega zgodovina prispeva h kultiviranju temeljev človekove svobode, saj pomaga odraščajoči generaciji razvijati sposobnosti mišljenja, presojanja, moralne iniciative in socialnega zavedanja. Ne moremo namreč vedeti, kako bo naslednja generacija ravnala s svetom, ki smo ga ustvarili v preteklosti. Moramo pa jim dati orodje, da bodo lahko storili tisto, kar se jim bo zdelo potrebno, izhajajoč iz tega, kdo so in kdo bodo postali. Zgodovina tako učencem pomaga pri procesu osamosvajanja.

Pomembna je tudi vloga, ki jo ima pouk zgodovine za oblikovanje slovenske narodne zavesti in identitete, ko učenci spoznavajo vpliv svetovnih zgodovinskih dogodkov na nacionalne dogodke ter zgodovinske osebnosti. Tako spoznavajo povezanost med svetovnimi in nacionalnimi dogodki ter njihovo sovplivanje.

Posebna vrednost predmeta zgodovina je tudi v izrednih možnostih številnih medpredmetnih povezav, ki jih ponuja učna snov, saj se smiselno povezuje z zemljepisom, literaturo, naravoslovjem, umetnostjo, matematiko, tujimi jeziki, Vedno, kadar je mogoče doseči križanje in dopolnjevanje ustreznih vidikov vseh prej naštetih predmetov, postane poučevanje kvalitetnejše. Prav v tem je glavna prednost tega, da vse te predmete poučuje učitelj razrednik, ki otroke spremlja od 1. do 9. razreda, kar mu omogoča izredno vertikalno in horizontalno povezanost predmeta in celotnega učnega načrta.

II. triletje

Pouk predmeta zgodovina v začetku II. triletja izhaja iz razvojnih zakonitosti učenca, ki zahtevajo, da otrok najprej spozna okolje v katerem odrašča (4. razred). Tedaj učenci dobijo prvi občutek zgodovinskega časa. Odkrivanje značilnosti okolja pomeni tudi srečevanje z zgodbami in legendami prvotnih ljudstev, ki so tam živela in ustvarjala. To vključuje obisk njihovih bivališč, templjev ali cerkva, odkrivanje njihovih sledov, srečevanje z njihovim jezikom ob poimenovanju krajev, ogled arheoloških ostankov v muzeju. Spoznavanje lokalne zgodovine odkriva tudi ekonomske korenine okolja.

Šele v 5. razredu se prične »prava« zgodovina, ko učenci ob spoznavanju starih visoko razvitih kultur in klasične antike bolj zavestno usvajajo prve pojme zgodovinskega časa in prostora. Pomembno je, da metoda, ki jo izberemo, omogoči učencem, da ob dožemanju, kako različna in oddaljena so ta obdobja in kako je bil razvoj neke civilizacije povezan z geografskimi in klimatskimi pogoji, razvijejo jasen in slikovit koncept prostora in časa.

Podati jim moramo tudi mnogo zanimivih primerov o tem, kako je naša današnja kultura zgrajena na temeljih dosežkov preteklih obdobj. V učencih to razvije občutek, da so se človeške civilizacije izrazile v različnih narodih na zemlji, da ima vsaka kultura svoj pomen in hkrati tudi prispeva k splošni zgodovini človeštva in naši civilizaciji. Tako se obzorje učencev raztegne daleč preko domačih geografskih meja in pomeni osnovo za razumevanje, da kultura pripada človeštvu v celoti.

Ko pričnejo ob koncu II. triletja učenci razumevati vzrok in posledico, je pomembno, da se s to dualnostjo srečajo ob primerih različnih osebnosti, skupin, institucij, skupin moči, kot na primer patriciji in plebejci, Rim in Kartagina, Rimljani in barbari, Arabci in Franki, cesar in papež, menihi in vitezi. S tega vidika predstavimo zgodovino Rimljanov in srednjega veka. Pouk zgodovine se osredotoči tudi na nasprotovanja med ljudmi in prav tako religijami.

Tako na primerih učenci izkusijo začetke dialektičnega principa, ki ga bodo povsem razumeli šele, ko bodo iste vsebine ponovno obravnavali v srednji šoli. Osnove za to pa morajo biti položene že v tem obdobju.

Pouka zgodovine mora v II. triletju torej omogočiti:

- usvajanje pojmov časa in prostora, v katerem so se razvijale stare kulture,
- razumevanje in uvid, da je naša sodobna kultura postavljena na temeljih starih kultur,
- vzpostavljanje odnosa spoštovanja starih kultur in vplivanje na moralni razvoj učencev v smislu odgovornosti za kulturo,
- razviti zavest, da je kultura izraz resnične človeškosti in pomeni rezultat celotnega človeštva.

2. OBRAVNAVANE VSEBINE V DRUGEM TRILETJU

Prazgodovina:

- življenje takratnega človeka – obleka, orodje, orožje, obdelovanje zemlje, kultura in umetnost,
- prvi prebivalci na naših tleh in arheološka najdišča.

Najstarejše civilizacije:

- mitološke vsebine **staroindijskih** tekstov (Vede, Upanišade, Bhagavadgita), bistvo nastanka kast, življenje Bude,
- **staroiranska** kultura, nastanek stalnih naselbin, začetki poljedelstva in živinoreje, življenje Zaratustre, teksti iz Aveste in Bundeheše,
- mestne kulture **Mezopotamije**, ep o Gilgamešu, klinopis,
- **Staroegiptovska država** – življenje ob Nilu, namakalno poljedelstvo, dosežki velike egiptovske kulture in znanosti, bistvo gradnje države, verovanje,
- Stari Izrael (Biblija),
- Feničani, Aramejci, Asirci.

Stara Grčija:

- grška mitologija, Iliada in Odiseja,
- kretsko–mikenska kultura,
- nastanek in oblikovanje grških držav – Šparta, Atene,
- življenje v mestni državi,
- značilnosti in vloga atenske demokracije,
- olimpijske igre,
- dogodki iz časa grško–perzijske vojne,
- Periklejeva doba,
- Aleksander Veliki in širjenje grške kulture,
- dosežki grške kulture in znanosti, pomembne osebnosti.

Rimski imperij:

- ustanovitev Rima: Romul in Rem, sedem mitskih kraljev, patriciji in plebejci,
- vojna med Rimom in Kartagino (Hanibal in Scipio),
- organizacija rimske vojske in njena vloga v miru,
- nemiri in socialne reforme,
- Cezar in začetek novega sistema vladavine,
- nastanek rimskega cesarstva in ureditev, Rimljan kot državljan,
- rimska družba – življenje v mestih in na podeželju, vloga sužnjev,
- širitev krščanstva v rimskem cesarstvu (Pavel),
- padec Rima – vzroki propada, Huni in Goti, preseljevanje narodov,
- naši kraji v rimski dobi (kultura, gradbeništvo, arhitektura).

Nova podoba Evrope:

- Justinijanova obnova rimskega cesarstva,
- preseljevanja narodov,
- Mohamed in širitev islama ter prodor Arabcev v Evropo,
- Franki, Karl Veliki,
- cerkveni razkol krščanske cerkve na zahodno (katoliško) in vzhodno (pravoslavno),
- nastanek nemškega cesarstva,
- fevdalni družbeni red – življenje podložnikov in plemstva,
- boj med papežem in cesarjem.

Srednji vek:

- križarske vojne, viteštvo in viteški red, srečanje Orienta z zahodnim svetom,
- samostanska kultura,
- življenje na gradovih in na podeželju,
- začetek kulture mest – trgovina, obrt, začetek denarnega gospodarstva,

- zgodovina od Sredozemskega morja do severozahoda in srednje Evrope,
- naselitev prednikov Slovencev v Vzhodne Alpe: Karantanija in Spodnja Panonija, pokristjanjevanje,
- kolonizacija in nastanek slovenskih zgodovinskih dežel,
- Celjski grofje in Habsburžani; življenje graščakov in tlačanov,
- Južni Slovani in turško vdiranje v Evropo; turški vpadi na slovensko ozemlje in posledice.

III. triletje

V tem obdobju morajo učenci graditi mostove s svetom, ki temeljijo na njihovih lastnih močeh presojanja. Učenci morajo spoznati, da posamezne zgodovinske teme spadajo v širši kontekst in da so tudi posledice posameznih dogodkov lahko daljnosežne. Osrednjo temo predstavlja vpliv kulturnega in tehnološkega razvoja na zgodovinske dogodke in kako oboje izraža spreminjajočo se zavest človeka. Najpomembnejša naloga je prebuditi učenčevo zanimanje za svet. Pri tem ima osrednjo nalogo podajanje snovi, ki je povezano s posamezniki, dogodki in njihovimi izkušnjami. Pri tem kot posamezniki niso mišljene samo vodilne zgodovinske osebnosti, temveč tudi tisti, ki so živeli življenje vsakdanjega človeka.

V središču zgodovinske učne snovi je obdobje od konca srednjega veka do začetkov moderne zgodovine. Ko učitelj pripoveduje o odkritjih in iznajdbah, o umetnosti, novih oblikah trgovanja in religioznega življenja, učence opozori na stvari, ki so se takrat v zgodovini človeka prvič pojavile. Pomembno je tudi, da jim prikaže, kako so ljudje renesanse spoznavali svet s čuti. Spoznati morajo, kako so praktična, mehanska, tehnična vprašanja postajala vse bolj pomembna v zavesti ljudi, izginjal pa je njihov odnos do čudežev in svetih stvari. Ker gredo učenci v tem obdobju sami čez podoben proces, se zgodovina ne dogaja zunaj njih, v muzejih, temveč je vedno sodobna in povezana z njimi.

Primere vzročnosti lahko prikažemo tudi v socialnih posledicah velikih odkritij. Pri urah zgodovine je treba obravnavati tako pozitivne (medicina, kemija, transport in socialna mobilnost, delavsko gibanje itd.) kot tudi negativne (revščina delavstva, otroško delo, suženjstvo in tlačanstvo, intenzivno izkoriščanje mineralnih virov, kolonializem, konflikti med kolonialnimi silami itd.) vidike. Poudarek je na izkušnji posameznika v hitro spreminjajočem se svetu. Ob koncu tega triletja učenci spoznajo tudi ideologije, ki so predstavljale osnovo politično-socialnih odnosov.

3. OBRAVNAVANE VSEBINE V TRETJEM TRILETJU

Evropa med 15. in 18.stoletjem:

- zgodovina odkritij, posledice za avtohtono prebivalstvo, problemi kolonizacije,
- iznajdba knjigotiska (primerjalno za bistvo modernih iznajdb, posledice do danes primer kavzalnega opazovanja), odkritja, ki temu sledijo,
- renesansa,
- primeri nastanka naravoslovja (Galileo, Kepler, Kopernik idr.),
- Ivana Orleanska in zgodovinske posledice njenih dejanj,
- Jan Hus, Martin Luther (kot utemeljitelj protestantizma), primer preloma k notranji, religiozni samostojnosti in hkrati prelom tradicionalnega odnosa človeka do Cerkve,
- reformacija in protireformacija na Slovenskem (Trubarjevo delo in pomen, drugi reformatorji),
- kmečki upori na Slovenskem,
- nastanek novih gospodarskih oblik (primer: Fugger, Medici),
- osvobodilni boj Nizozemske,
- tridesetletna vojna,
- absolutizem v 16. in 17.stoletju – Francija,
- razsvetljenstvo, napredek znanosti,
- Marija Terezija in Jožef II. ter njune reforme (začetki narodnega prebujenja pri nas).

Zgodnji kapitalizem in industrijska revolucija:

- izum parnega stroja, vpliv na tehniko, gospodarstvo, promet,
- industrializacija Evrope, povečevanje razlik,
- gospodarski razvoj na Slovenskem (rudarstvo, fužinarstvo, glažute, promet),
- nastanek modernih tehnologij (odkritje elektrike in odkritja na področju kemije), biografske skice (Edison, Curie),
- blaginja v visoko razvitih industrijskih deželah, masovna beda v deželah v razvoju (problem sever-jug),
- internacionalna prepletenost gospodarstva.

Družbeno-političen razvoj

- biografije posameznih osebnosti, od katerih prihajajo tipični impulzi za spreminjanje sveta na različnih področjih,
- ameriška revolucija (Benjamin Franklin), nastanek moderne demokracije (Locke, Montesquieu),
- francoska revolucija, potek in ideje (Napoleon, družbeno-politične spremembe, pomen revolucije),
- Ilirske province (vpliv francoske revolucije pri nas), Slovenci v Avstriji,
- nastanek nacionalnih držav v 19. stoletju v polju napetosti nasprotnih interesov,
- razvoj industrije in socialna vprašanja,
- nacionalizem in liberalizem kot družbena in državna moč,
- revolucije 1.1848 (zahteve posameznih družbenih slojev),
- imperialistična politika, njene osnove in posledice,
- prva svetovna vojna in njene posledice znotraj in zunaj Evrope (nacionalsocializem, Hitler, holokavst, fašizem, stalinizem),
- svet med vojnama, politično-gospodarska kriza,
- druga svetovna vojna: vzroki in posledice, dva tabora, osvobodilni boj,
- primeri boja za rešitev narave (R. Carson),
- državljanske iniciative kot prikaz moči lastne iniciative,

- biografije: Gandhi, Albert Schweitzer, Martin Luther King, Florence Nightingale,
- vpogled v sodobno in polpreteklo zgodovino.

Slovenci od industrijske revolucije do danes in razvoj slovenske nacionalne zavesti:

- Bleiweis in Prešeren, »Zedinjena Slovenija«, čitalnice in tabori, gospodarski razvoj, stranke konec 19.stoletja, »jugoslovanska misel«,
- svetovna vojna: Soška fronta, Majniška deklaracija, nastanek države SHS, borba za severno mejo,
- Slovenci med vojnama,
- svetovna vojna: okupacija in razkosanost Slovenije in Jugoslavije, OF, narodnoosvobodilna borba Slovencev, okupacijski sistemi in življenje v različnih okupacijskih sistemih, politika meščanskega tabora med vojno in ob koncu vojne, nastajanje slovenske državnosti v okviru Jugoslavije (kočevski zbor, črnomeljski zbor, drugo zasedanje AVNOJ-a),
- posledice vojne v Sloveniji, obnova, odprava večstrankarstva, povojno nasilje,
- gospodarske reforme, vprašanje meja, socializem,
- razvoj demokratične zavesti, osamosvojitve in konstituiranje samostojne države Slovenije (DEMOS, večstrankarstvo),
- življenje v Sloveniji v 90-tih letih in približevanje EU in NATU.

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
	<p>ohranjene stare obrti</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati otroštvo na vasi in v mestu 	slovenščina
<p>2. NAJSTAREJŠE CIVILIZACIJE</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naštetih najstarejše civilizacije - razložiti začetke živinoreje in poljedelstva - navesti vzroke za nastanek in razvoj pisave - naštetih glavne tekste starih civilizacij in okvirno predstaviti njihovo vsebino - navesti najpomembnejše dosežke posameznih civilizacij na različnih področjih – umetniškem, znanstvenem, gradbeniškem - naštetih nekaj najpomembnejših božanstev in opisati vpliv religije in verovanj na vsakodnevno življenje - opisati vpliv najstarejših civilizacij na sodobno civilizacijo 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naštetih najstarejše civilizacije - ob slikovnem gradivu opisati začetke živinoreje in poljedelstva - naštetih glavne tekste starih civilizacij - naštetih nekaj najpomembnejših dosežkov starih civilizacij na različnih področjih - prepoznati nekaj najpomembnejših božanstev 	<p>geografija</p> <p>slovenščina</p> <p>matematika, geografija, slovenščina, fizika</p>
<p>3. STARI GRKI</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na zgodovinskem zemljevidu razbrati večja grška plemena (Jonci, Ahajci, 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povedati, da so Grki živeli v mestnih državah 	

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>Dorci)</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati način življenja različnih slojev prebivalstva v različnih mestnih državah - opisati demokracijo v Atenah, s poudarkom na pravici odločanja - opisati pomen olimpijskih iger za Grke - navesti, kaj je povezovalo Grke - navesti najpomembnejša grška epa in predstaviti vsebino - navesti najpomembnejša božanstva iz grške mitologije - naštet in označiti najpomembnejše zgodovinske osebnosti antične Grčije na različnih področjih življenja, od umetnosti do znanosti - ob slikovnem gradivu razlikovati sloge v grški arhitekturi - prepoznati vpliv dosežkov stare Grčije na različna področja današnjega življenja 	<ul style="list-style-type: none"> - naštet glavne mestne državnice in glavne razlike med Atenami in Šparto - navesti, kdo je smel odločati v stari Grčiji - naštet glavne discipline v grških olimpijskih igrah - poimenovati najpomembnejša grška epa in naštet glavne nastopajoče osebe - naštet najpomembnejša božanstva iz grške mitologije - naštet nekaj najbolj pomembnih osebnosti stare Grčije - ob slikovnem gradivu naštet nekaj primerov grške arhitekture - naštet nekaj dosežkov civilizacije stare Grčije, ki se odražajo v današnjem času 	<p>slovenščina</p> <p>športna vzg.</p> <p>slovenščina</p> <p>likovna vzgoja</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>4. RIMSKA SVETOVNA DRŽAVA</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati mitološki začetek Rima – Romulus in Rem, sedem mitoloških kraljev - opisati vlogo patricijev, plebejcev in sužnjev - opisati vzpon rimskega imperija - opisati organizacijo rimske vojske - razložiti tradicionalne rimske vrednote (Rimljan kot državljan) - opredeliti meje rimskega imperija v času njegovega viška - opisati posledice stalnih vojn za rimske kmete, vojsko in državo - označiti vlogo rimske vojske v mirnem času - navesti dosežke Rimljanov na področju gradbeništva, predvsem z vidika vsakdanje uporabnosti - primerjati verovanje Grkov in Rimljanov ter ugotoviti glavne razlike - opredeliti čas začetka krščanstva in odnos Rima do nove vere, pojasniti pomen milanskega edikta leta 313 - opredeliti osnovne značilnosti zgodnjega krščanstva 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obnoviti zgodbo o Romulusu in Remu - naštetih sloje prebivalstva v Rimu in nekaj značilnosti njihovega življenja - opisati organizacijo rimske vojske - s pomočjo zemljevida opisati obseg rimskega imperija, ko je bil ta največji - naštetih glavne posledice stalnih vojn - naštetih nekaj dosežkov Rima na področju gradbeništva, predvsem z vidika vsakdanje uporabnosti - opredeliti čas nastanka 	<p>slovenščina</p> <p>športna vzgoja</p> <p>geografija</p> <p>fizika, likovna vzgoja</p> <p>slovenščina</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<ul style="list-style-type: none"> - navesti pomembnejše rimske osebnosti z različnih področij življenja - na zgodovinskem zemljevidu poiskati nahajališča ostankov rimske kulture pri nas - pojasniti pomen našega ozemlja za Rimljane in njihov vpliv na napredek v prometu in obrti - razložiti vzroke za razpad in propad rimskega imperija 	<ul style="list-style-type: none"> krščanstva - nešteti nekaj glavnih značilnosti krščanstva - naštetih najpomembnejše zgodovino pisce - navesti najbolj znane spomenike rimske dobe pri nas - navesti vzroke za razpad Rima 	<p>slov.</p> <p>geografija</p>
<p>5. EVROPA PO RAZPADU RIMSKEGA IMPERIJA</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navesti glavne vzroke za preseljevanje ljudstev in njegove posledice - opisati Mohamedov nauk in širitev islama - ob zemljevidu pojasniti novo politično in etnično podobo Evrope (Karel Veliki, frankovska država, Bizanc, arabska 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navesti glavne vzroke in posledice velikih selitev ljudstev - navesti glavne značilnosti islama - naštetih nove državne tvorbe 	<p>geografija</p> <p>geografija</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>država)</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati nastanek nemškega cesarstva - označiti kulturo in vlogo samostanov za gospodarski in kulturni razvoj - razložiti razloge in posledice križarskih vojn – srečanje Vzhoda in Zahoda 	<ul style="list-style-type: none"> v Evropi in na zemljevidu razbrati največji obseg frankovske države - opisati vlogo samostanov - naštetih glavne pridobitve arabske kulture in znanosti, ki so jih križarji in Arabci zanesli v Evropo 	<p>slovenščina, biologija matematika, geografija</p>
<p>6. EVROPSKI SREDNJI VEK</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati nastanek srednjeveških mest - navesti vlogo gradov v srednjem veku, viteštva in viteških redov - opisati življenje posameznih slojev prebivalstva v fevdalizmu - opisati razvoj obrti, nastanek cehov in pomen pravil za njihovo delovanje - navesti tehnološke inovacije v srednjem veku (vodna kolesa, mlini na veter, kompas...) - opisati življenje meščanov, pomen mestnega statuta 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati nastanek srednjeveških mest - opisati življenje vitezov in pravila viteškega obnašanja - ob različnih tekstih opisati življenje posameznih slojev prebivalstva - navesti vlogo cehov in nekatera cehovska določila - naštetih nekaj najpomembnejših tehnoloških inovacij srednjega veka 	<p>geografija</p> <p>slovenščina, športna vzgoja slovenščina</p> <p>fizika</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>7. SLOVENCİ IN SREDNJI VEK</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisati naseljevanje Slovanov na Balkanu in v Alpah (čas, potek) – opisati nastanek Samove plemenske zveze, nastanek Karantanije – pojasniti okoliščine, ki so privedle do izgube karantanske samostojnosti – opisati okoliščine pokristjanjevanja in poimenovati centre, od koder se je širilo – razložiti vlogo Cirila in Metoda za slovansko pismenost – poimenovati slovenske zgodovinske dežele – pojasniti pomen celjskih grofov – razložiti širjenje habsburške oblasti na slovenskem ozemlju ter vzroke in posledice srednjeveške kolonizacije – prepoznati tipične srednjeveške spomenike na Slovenskem 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisati naselitev prednikov Slovencev v Vzhodne Alpe – opredeliti čas nastanka Karantanije – navesti zgodovinske dogodke, ki so privedli do propada Karantanije – navesti cerkvena središča, od koder se je širilo krščanstvo, in s pomočjo literature opisati pokristjanjevanje – poimenovati grška misijonarja, ki sta zaslužna za slovansko pismenost – poimenovati slovenske zgodovinske dežele – navesti gospodarske in etnične posledice agrarne kolonizacije na Slovenskem – naštetati najpomembnejše srednjeveške spomenike pri nas 	<p>geografija</p> <p>slovenščina</p> <p>slovenščina</p> <p>likovna vzgoja</p>

5. TEMELJNI IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJ V TRETJEM TRILETJU

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>1. EVROPA MED 15. IN 18. STOLETJEM</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na zemljevidu označiti področja sveta, ki so bila v Evropi tedaj že znana – navesti razloge za nova odkritja, opisati zgodovino odkritij in naštetih posledice – navesti in opisati tehnične dosežke, predvsem na področju plovbe, ki so omogočili dolga potovanja – opisati kulturo prvotnih prebivalcev teh dežel – razložiti pozitivne in negativne posledice odkritij čezmorskih dežel za odkrite dežele in tiste, ki so odkrivale novi svet – opisati kolonizacijo, trgovino s sužnji – razložiti ideje humanizma in njihov vpliv na klasične vrednote – navesti najpomembnejše predstavnike renesanse (umetnike, znanstvenike) in poznati vpliv njihovih dosežkov na življenje ljudi različnih slojev – razložiti posledice iznajdbe stroja za tiskanje vse do današnjih dni 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – naštetih področja sveta, ki so bila tedaj v Evropi že znana – navesti vzroke velikih odkritij in njihov pomen za Evropo – naštetih tehnične dosežke, ki so omogočili dolga čezoceanska potovanja – navesti nekaj dosežkov indijanskih visokih »predkolumbovskih kultur« – opisati negativne posledice kolonizacije za prvotne prebivalce in pomen čezmorskih odkritij za evropske dežele – naštetih ideje humanizma – naštetih najpomembnejše umetnike in znanstvenike 	<p>geografija</p> <p>geografija, biologija</p> <p>fizika</p> <p>slovenščina</p> <p>geografija, slov.</p> <p>geografija, slov.</p> <p>slovenščina, fizika, likovna</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
	renesanse in najpomembnejše dosežke – naštetih nekaj posledic izuma stroja za tiskanje	vzgoja slovenščina
2. REFORMACIJA, PROTIREFORMACIJA Učenec zna: <ul style="list-style-type: none"> – navesti razloge za nastanek reformacije – naštetih glavne reformatorje in razložiti njihova glavna prizadevanja – ob zemljevidu pokazati razširjenost reformacije in razložiti spremenjeno versko podobo Evrope po verskih vojnah – označiti pomen reformacije na Slovenskem in posledice protireformacije – opisati pomen Trubarjevega delovanja za Slovence – naštetih druge pomembne slovenske protestante in njihova dela 	Učenec zna; <ul style="list-style-type: none"> – časovno umestiti pojem reformacije – naštetih glavne reformatorje in njihova prizadevanja – naštetih dežele, v katerih je bilo močno protestantsko gibanje, in povedati, kje se je protestantizem ohranil tudi po verskih vojnah – opisati posledice reformacije na Slovenskem – opisati Trubarjeva prizadevanja in njihov pomen za Slovence – naštetih druge reformatorje na Slovenskem 	slovenščina geografija slovenščina slovenščina slovenščina

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>3. KMEČKI UPORI NA SLOVENSKEM</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razložiti vzroke za pojav kmečkih uporov - razložiti zahteve puntarjev - navesti največje kmečke upore na Slovenskem 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naštetih vzroke za pojav kmečkih uporov - navesti zahteve puntarjev - navesti največje kmečke upore na Slovenskem 	<p>slovenščina, glasbena vzgoja</p> <p>geografija</p>
<p>4. RAZSVETLJENSTVO, ABSOLUTIZEM, RAZSVETLJENI ABSOLUTIZEM</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razložiti vzroke za pojav razsvetljenstva in razložiti glavne ideje - na primeru Ludvika XIV. opisati glavne značilnosti absolutizma - navesti evropske razsvetljene absolutiste - naštetih najpomembnejše reforme M. Terezije in Jožefa II., predvsem tiste, ki so vplivale na življenje kmetov - opisati posledice in pomen razsvetljenskih reform na Slovenskem (šolska reforma) 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati življenje kmeta po uvedbi reforme - oceniti pomen uvedbe šolske obveznosti 	<p>likovna vzgoja slovenščina</p>
<p>5. ZGODNJI KAPITALIZEM IN INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati nove oblike proizvodnje 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati nove načine 	<p>angleščina</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>(založništvo, manufaktura) ter napredek na področju prometa in trgovine</p> <ul style="list-style-type: none"> – navesti spremembe na podeželju med 15. in 18. stol. (nove poljščine, novi socialni sloji) na Slovenskem – razložiti pomen iznajdbe parnega stroja za gospodarski razvoj in promet, nove prometne poti – navesti druge pomembne iznajdbe tega obdobja ter njihov vpliv na gospodarstvo – opisati tehnološki in znanstveni razvoj do današnjih dosežkov (druga in tretja industrijska revolucija) – razložiti, zakaj se je industrijska revolucija pričela v Angliji in zakaj je tej državi uspelo postati prva industrijska sila na svetu – razložiti družbene posledice industrializacije, nastanek novih slojev prebivalstva in način življenja v začetku industrijske revolucije in v kasnejšem obdobju (blišč in beda industrijskih mest, propadanje podeželja, vloga družine, otroštvo, vzgoja) 	<p>proizvodnje – založništvo, manufaktura</p> <ul style="list-style-type: none"> – naštetih najpomembnejše izume in njihov vpliv na vsakodnevno življenje – pojasniti pojem »industrijska revolucija« – naštetih glavne značilnosti druge in tretje industrijske revolucije – naštetih družbene posledice industrializacije – opisati življenje novih slojev prebivalstva – opisati življenje otrok v prvi in drugi industrijski revoluciji 	<p>slovenščina, angleščina</p> <p>angleščina, fizika</p> <p>angleščina</p> <p>angleščina</p> <p>slovenščina, angleščina</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>Slovenskem, ki so posledica industrijske revolucije</p> <ul style="list-style-type: none"> – naštetih dežele, v katerih je prišlo do revolucije leta 1848, in dežele, v katerih je prišlo do protiturškega upora – primerjati zahteve posameznih družbenih slojev v revoluciji 1848 – naštetih novonastalih držav v drugi polovici 19. stoletja in navesti razloge za njihov nastanek – razložiti razloge za nastanek Avstroogrške – razložiti razmere, ki so privedle do pariške komune in razvoj socialne misli 	<ul style="list-style-type: none"> – opisati posledice industrijske revolucije v mestih in na podeželju na Slovenskem – naštetih nekaj zahtev posameznih družbenih slojev v revoluciji 1848 – naštetih novonastalih držav v drugi polovici 19. stoletja – naštetih glavne razloge za nastanek Avstroogrške – naštetih razloge za nastanek pariške komune 	
<p>7. SLOVENC V 19. STOLETJU</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – primerjati prizadevanja in delovanje Prešernovega in Bleiweisovega kroga – razložiti pomen zemljiške odveze za kmečko prebivalstvo – pojasniti zahteve programa »Zedinjena Slovenija« in njegov vpliv na narodno 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisati delovanje Bleiweisovega in Prešernovega kroga – pojasniti pojem »zemljiška odveza« 	<p>slovenščina</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>gibanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - razložiti cilje delovanja čitalnic in taborov - opisati položaj kmetov in obrtnikov po letu 1848 in navesti vzroke propadanja kmetov - opisati položaj delavcev in njihova prizadevanja zaboljšanje tega položaja - opisati politično gibanje na Slovenskem ob koncu 19. stoletja - navesti glavne razloge za utrjevanje in širjenje »jugoslovanske misli« 	<ul style="list-style-type: none"> - navesti glavne zahteve programa »Zedinjena Slovenija« - opredeliti pomen čitalnic in taborov - opisati vzroke in posledice propadanja kmetov pri nas 	<p>slovenščina</p>
<p>8. PRVA SVETOVNA VOJNA</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati vzroke in povod za I. svetovno vojno in njene posledice - naštetih države obeh taborov - opisati razlike in posledice v načinu vojskovanja v primerjavi s prejšnjimi vojnami - ob zemljevidu poiskati velika bojišča - opisati posledice vojne za življenje civilnega prebivalstva - naštetih določila Wilsonovih 14 točk za mir - opisati spremembe v Rusiji, ki so 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naštetih glavne vzroke in povod za izbruh I. svetovne vojne - poimenovati oba tabora in naštetih glavne članice posameznega tabora - opisati glavne razlike v načinu vojskovanja v primerjavi s prejšnjimi vojnami - naštetih posledice vojne za civilno prebivalstvo 	<p>geografija</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>nastale z revolucionarnim prevratom, in razložiti, kako so vplivale na vojno dogajanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati pomen vstopa ZDA v vojno 	<ul style="list-style-type: none"> - opisati glavne spremembe, ki jih je Rusiji prinesla revolucija 	
<p>9. SLOVENCİ IN I. SVETOVNA VOJNA</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oceniti položaj Slovencev ob začetku I. svetovne vojne - pojasniti posledice londonskega sporazuma in vstopa Italije v vojno - razložiti potek soške fronte za Slovence - pojasniti vsebino »Majniške deklaracije« - opredeliti čas nastanka Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, navesti ozemlje in to razlikovati od Kraljevine SHS - pojasniti posledice mirovnih pogodb po I. svetovni vojni za slovensko etnično ozemlje 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati položaj Slovencev ob začetku I. svetovne vojne - opisati potek soške fronte - navesti bistvo zahteve »Majniške deklaracije« - navesti posledice mirovnih pogodb za naše etnično ozemlje 	slovenščina
<p>10. SVET MED OBEMA VOJNAMA IN II. SVETOVNA VOJNA</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naštet in opisati bistvene značilnosti totalitarnih režimov - razložiti razmere, ki so privedle do vzpona fašizma in nacizma - navesti in pojasniti glavne vzroke za 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naštet totalitarne sisteme med svetovnima vojnama - navesti glavne vzroke in 	

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>izbruh II. svetovne vojne</p> <ul style="list-style-type: none"> - prikazati na zemljevidu države tabora »sil osi« in naštetih države protifašistične koalicije - na zemljevidu zna označiti ozemlja, ki so jih zasedle posamezne države »sil osi« - navesti posledice sporazuma Hitler-Stalin - navesti glavna določila Atlantske listine - navesti bojišča in leto vojnega preobrata - navesti glavne sklepe konferenc v Teheranu in na Jalti in pojasniti njihov pomen 	<ul style="list-style-type: none"> - posledice druge svetovne vojne - poimenovati nasprotna tabora in njune vodilne države - naštetih glavne sklepe konferenc v Teheranu in na Jalti 	<p>geografija</p>
<p>11. SLOVENCIMED II. SVETOVNO VOJNO</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na zemljevidu pokazati in opisati razkovanost slovenskih pokrajin - primerjati nemški in italijanski okupacijski režim - razložiti organiziranost in pomen OF - opisati nasprotja in posledičen spopad med Slovenci - opisati nastajanje slovenske državnosti (kočevski zbor, črnomeljsko zasedanje, drugo zasedanje AVNOJ-a) 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povedati, katere dežele so zasedli posamezni okupatorji - navesti in pojasniti oblike okupatorjevega nasilja - navesti nekaj značilnosti nastajanja slovenske državnosti med vojno 	<p>geografija</p> <p>slovenščina</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<p>12. SVET PO DRUGI SVETOVNI VOJNI</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razložiti glavne vzroke nesoglasij med velesilama (SZ in ZDA), ki so privedla do hladne vojne in delitve Evrope – navesti tri velika krizna žarišča v Evropi po II. svetovni vojni – razložiti razliko med kolonializmom in neokolonializmom – razložiti pojem dekolonializacija in nastanek tretjega sveta – pojasniti pojem popuščanja napetosti – – razložiti glavne značilnosti globalizacije in navesti razloge za nasprotovanje 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – navesti nekatere značilnosti hladne vojne – pojasniti razliko med kolonializacijo in neokolonizacijo – razložiti pojem »tretji svet« – razložiti pojem globalizacija 	<p>geografija</p> <p>geografija</p>
<p>13. SLOVENCİ PO II. SVETOVNI VOJNI</p> <p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisati problem urejanja mejnih vprašanj po II. svetovni vojni – razložiti problem oblikovanja slovenske zahodne meje – opisati življenje v prvem obdobju socializma – navesti vzroke in posledice spora s SZ 	<p>Učenec zna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisati oblikovanje slovenske zahodne meje – navesti nekaj značilnosti življenja v prvih povojnih 	<p>slovenščina</p> <p>slovenščina</p>

TEMELJNI STANDARDI	MINIMALNI STANDARDI	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<ul style="list-style-type: none"> - naštetih glavne politične in gospodarske reforme v SFRJ - opisati položaj Slovenije v SFRJ - navesti glavne vzroke za razpad Jugoslavije - opisati osamosvojitveni proces Slovenije (večstrankarstvo, vloga DEMOS-a) - razložiti probleme, ki se pojavljajo ob prehodu iz enostrankarskega v večstrankarski sistem 	<p style="text-align: center;">letih</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati položaj Slovenije v SFRJ - navesti glavne vzroke za razpad Jugoslavije - opisati osamosvojitvev Slovenije 	<p>geografija</p>